Programul de formare a abilităților de îngrijire pentru familiile copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare

---

Ghidul Facilitatorilor
Sesiunile de grup 1-9

Programul de formare a abilităților de îngrijire pentru familiile copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare

---

Ghidul Facilitatorilor
Sesiunile de grup 1-9

© Fundația **Neuroatipic**, Asociația **Atipic** (Atipic Kids), Asociația de **Terapii Cognitiv-Comportamentale și Programe de Reabilitare** (ATCCPR), Asociația **Surâsul Albastru** 2023

Traducere coordonată de Dr. Psih **Maria Cristina (Crina) Nedelcu**, Lect. Univ. Dr. **Claudia Iuliana Iacob** și **Cristina Nichita**, președinte Asociația Surâsul Albastru, în colaborare cu următorii voluntari (în ordine alfabetică): Maria-Luciana Bumbănac, Marina Cîrstea, Răzvan Dobrescu, Cristina Florescu, Teodora Holbea, Gabriela-Alexandra Huiu, Maria-Alexandra Izghirean, Melisa-Esra Marin, Camelia-Maria Militaru, Elena Munteanu, Andreea Popa, Vlad Romila, Bianca-Luiza-Maria Strechioiu, Emilia Șerban, Arezu-Alexia Vaezei

Această traducere nu a fost creată de Organizația Mondială a Sănătății (OMS). OMS nu este responsabil pentru conținutul sau acuratețea acestei traduceri. Ediția originală în limba engleză: Caregiver skills training for families of children with developmental delays or disabilities: facilitators' guide, group sessions 1–9. Geneva: World Health Organisation; [2023]. Licența: CC BY-NC-SA 3.0 IGO va fi ediția obligatorie și autentică.

Această lucrare tradusă este disponibilă sub CC BY-NC-SA 3.0

Cuprins

Mulțumiri iv

Introducere vii

1 Sesiunea 1: Implicarea copiilor 1

2 Sesiunea 2: Menținerea implicării copiilor 42

3 Sesiunea 3: Cum să ajutăm copiii să împărtășească implicarea în rutinele de joc și de acasă 97

4 Sesiunea 4: Înțelegerea comunicării 144

5 Sesiunea 5: Promovarea comunicării 190

6 Sesiunea 6: Predarea noilor abilități în pași mici și niveluri de ajutor 240

7 Sesiunea 7: Prevenirea comportamentului provocator – cum să ajutăm copiii să rămână implicați și calmi 295

8 Sesiunea 8: Predarea alternativelor la comportamentul provocator 346

9 Sesiunea 9: Rezolvarea problemelor și îngrijirea de sine 399

Anexa: Rezumatul sfaturilor și mesajelor cheie 433

Mulțumiri

Coordonarea proiectului

Dezvoltarea și testarea în practică a pachetului de formare a abilităților îngrijitorului au fost coordonate de Chiara Servili, sub conducerea lui Tarun Dua, Shekhar Saxena (până în 2018) și Dévora Kestel (din 2019), Departamentul de Sănătate Mintală și Consum de Substanțe al OMS.

Dezvoltarea conținutului

Principalii contribuitori
(în ordine alfabetică, cu afilierea la momentul contribuirii)

Experți externi: Felicity L. Brown (War Child Holland și Universitatea din Amsterdam, Olanda), Laura Pacione (Universitatea din Toronto, Canada), Erica Salomone (Universitatea din Milano-Bicocca, Italia), Stephanie Shire (Universitatea din Oregon, Statele Unite ale Americii (SUA)).
Personalul tehnic al OMS: Chiara Servili (Departamentul de Sănătate Mintală și Consum de Substanțe, Sediul central)

Contribuții tehnice și revizuire
(în ordine alfabetică, cu afilierea la momentul contribuirii)

Experți externi: Nazmin Abdullah (Universitatea Kebangsaan, Malaezia), Amina Abubakar (KEMRI- Wellcome Trust, Kenya), Julnar Al-Kaied (Corpul Medical Internațional, Republica Arabă Siriană), Carlos G. Alonso-Rivera (Asociația Internațională de Pediatrie, Mexic), Ana Andreeva-Sapundzhieva (Centrul pentru Reabilitare Socială și Integrare, Bulgaria), Maria Paz Araya (Ministerul Sănătății, Chile), Anara Asanalieva (Centrul pentru Copii cu Autism, Kârgâzstan), Gulnaz Azhymambetova (Departamentul de Sănătate, Kârgâzstan), Alexandra Bagney (Médecins Sans Frontières, Spania), Merry Barua (Action for Autism, India), Tolulope Bella-Awusah (Universitatea din Ibadan, Nigeria), Erlinda Borromeo (Fundația Autism Hearts, SUA), Daniel Bulte (Universitatea din Oxford, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (Regatul Unit)), July Caballero (Ministerul Sănătății Mintale, Peru), Carmen Julissa Cayo Medina (Institutul Național de Sănătate Mintală, Peru), Ya-Chih Chang (Autism Speaks, SUA), Tony Charman (King's College London, Regatul Unit), Biyuan Chen (Universitatea Sun Yat-Sen, China), Mariana Chervenkova (Asociația Autism Today, Bulgaria), Chung-Hsin Chiang (NCU, Taipei), Youngmin Choi (Republica Korea), Brian Cort (Canada), Carla Cortez (Peru), Sebastián Cukier (PANAACEA, Argentina), Cristiane Silvestre de Paula (Universitatea Presbiteriană Mackenzie, Brazilia), Luc de Montigny (Universitatea McGill, Canada), Petrus De Vries (Universitatea din Cape Town, Africa de Sud), Limia Dewan (Centrul BRAC, Bangladesh), Marie-Charlotte Dextraze (Madawaska Valley Homeschoolers, Canada), Gauri Divan (Sangath, India), Pamela Dixon (Autism Speaks, SUA), Winnie Dorego (Centrul pentru Dezvoltarea Sănătății din Visayas de Est, Filipine), Svyatoslav Dovbnya (Fundația Naked Heart, Federația Rusă), Dzhamilia Dunganova (Universitatea de Stat din Kârgâzstan, Kârgâzstan), Patrick Dwyer (Universitatea din California, Davis, SUA), Julian Eaton (CBM Africa de Vest, Togo), Aala El - Khani (Universitatea din Manchester, Regatul Unit), Mayada Elsabbagh (Universitatea McGill, Canada), Mohamed Ali AbdulFattah Mohamed ElShazly (Corpul Medical Internațional, Turcia), Camilla Ferrante (Universitatea din Milano-Bicocca, Italia), Magdalene Foo (Institutul de

Sănătate Mintală, Singapore), Natsuko Fukuda (Republica Coreea), Daniel Fung Shuen Sheng (Institutul de Sănătate Mintală, Singapore), Galiya Gaas (Hand in Hand, Kârgâzstan), Eman Gaber (Universitatea din Cairo, Egipt), Fe Garcia (World Vision International, SUA), Ricardo Garcia (Universitatea din Chile, Chile), Jason Garner (Dubai Health Care City. Emiratele Arabe Unite), Tewodros Getye (Centrul de Autism Nehemiah, Etiopia), Mehdi Ghanadzade (Institutul VRF, Republica Islamică Iran), Lucky Ghose (Centrul BRAC, Bangladesh), Deepa Grover (UNICEF), Sudhanshu Grover (Action for Autism, India), Fiorella Guerrero (Universitatea din Florida, SUA), Hailiang Guo (Fundația pentru Dezvoltarea Femeilor din China, China), Syed Usman Hamdani (Fundația de Cercetare pentru Dezvoltare Umană, Pakistan), Charlotte Hanlon (Universitatea Addis Abeba, Etiopia), Sarah Louise Harrison (Corpul Medical Internațional, Turcia), Homayoun Hashemi (Organizația de Stat pentru Asistență Socială din Iran, Republica Islamică Iran), Paola Hebe Jelonche (Fundația Visibila, Argentina), Rosa Hoekstra (King's College London, Regatul Unit), Maria del Milagro Huaman Lu (Soy Austista y Que!, Peru), Yasmin Hussain (SEAMEO SEN, Malaezia), Judy Hutchings (Universitatea Bangor, Regatul Unit), Alaa Ibrahim (Universitatea McGill, Canada), Ivan Ivanov (Centrul de Sprijin Comunitar, Bulgaria), Seokyeon Ji (Republica Coreea), Sazlina Kamaralzaman (Universitatea Kebangsaan, Malaezia), Tsveta Kamensky (UNICEF Bulgaria), Connie Kasari (Universitatea din California, SUA), Raheleh Khansari (Organizația de Stat pentru Asistență Socială din Iran, Republica Islamică Iran), Leekyung Kim (Republica Coreea), Yeni Kim (Republica Coreea), Yongjik Kim (Societatea de Autism din Coreea, Republica Coreea), Margarita Kinshina (Ministerul Sănătății, Federația Rusă), Phiona Naserian Koyiet (World Vision, Kenya), Vibha Krishnamurthy (Centrul de Dezvoltare a Copilului Ummeed, India), Kim Kwang-Hee (Republica Coreea), Samer Lia (Corpul Medical Internațional, Turcia), Pierina Landolfi (PANAACEA, Argentina), Layma Lankmane (The Way Out Fund, Federația Rusă), Janet Lau (Universitatea din Hong Kong, China, Hong Kong SAR), Rachel Leung (China, Hong Kong SAR), Janice Light (Universitatea din Penn State, SUA), Miroslava Macheva (Centrul Comunitar de Sprijin pentru Copii și Părinți, Bulgaria), Milena Marinova (UNICEF Bulgaria)), Rositsa Markova (Centrul de Îngrijire Complexă pentru Copiii cu Dizabilități și Afecțiuni Cronice, Bulgaria), Helen McConachie (Universitatea din Newcastle, Regatul Unit), Sharynne McLeod (Universitatea Charles Sturt, Australia), Nermeen Abdelaziz M. Moharam (Médecins du Monde, Egipt), Inna Monova (Fundația Naked Heart, Federația Rusă), Cecilia Montiel Nava (Autism Speaks, SUA), Carina Morillo (Fundación Brincar por un autismo feliz, Argentina), Tatiana Morozova (Fundația Naked Heart, Federația Rusă), Lucia Murillo (Autism Speaks, SUA), Basma T. M. Nakhleh (Societatea de Pediatrie din Palestina, teritoriul palestinian ocupat, inclusiv Ierusalimul de Est), Young Namkung (Republica Coreea), Thi Nha Trang Nguyen (Vinschool Primar, Vietnam), Bolajoko Olusanya (Centrul pentru ,,Healthy Start Initiative", Nigeria), Elisey Osin (The Way Out Fund, Federația Rusă), Narges Parastari Farkoosh (Organizația de Stat pentru Asistență Socială din Iran, Republica Islamică Iran), Diane Philipp (Universitatea din Toronto, Canada), Shawn Picard (Canada), Rolando Pomalima (Institutul Național de Sănătate Mintală, Peru), Mariaam Pourseid (Organizația de Stat pentru Asistență Socială din Iran, Republica Islamică Iran), Marie-Helen Prud'homme (Centrul de Sănătate al Universității McGill, Canada), Atif Rahman (Universitatea din Liverpool, Regatul Unit), Rocio del Pilar Ramirez Flores (Instituto Nacional de Salud Mental, Peru), Salvador Ramírez Gallegos (Mexic), Alexia Rattazzi (PANAACEA, Argentina), Kara Reagon (Autism Speaks, SUA), Brian Reichow (Universitatea din Florida, SUA), Peter Rosenbaum (Centrul CanChild, Canada), Cécile Rousseau (Universitatea McGill, Canada), Eoin Ryan (Corpul Medical Internațional, SUA), Sayed Abdullah Sadat (MBC, Republica Islamică Iran), Bettina Schwethelm (UNICEF), Mawathage Fatima Sudarshi Perera Seneviratne (Universitatea din Colombo, Sri Lanka), Koyeli Sengupta (Centrul de Dezvoltare a Copilului Ummeed, India), Hibah Abdullah Shata (Centru

Medical de Intervenție Timpurie pentru Copii, Emiratele Arabe Unite), Rehana Sherif Yekatit (Spitalul 12, Etiopia), Andy Shih (Autism Speaks, SUA), Kimberlee Shoecraft (Comitetul Internațional de Salvare, SUA), Norbert Skokauskas (Universitatea Norvegiană de Știință și Tehnologie, Norvegia), Sofía Sol Hilsenrat (Fundacion Brincar por un autismo feliz, Argentina), Wei-Tsuen Soong (China), Maria Stancheva (Centrul pentru Reabilitare Socială și Integrare, Bulgaria), Claudine Storbeck (Centrul de Studii pentru Surzi – HI HOPES – Universitatea din Witwatersrand, Africa de Sud), Delfina Suaya (Ministerul Sănătății din provincia Buenos Aires, Argentina), Inyoung Sung (Republica Coreea), Markos Tesfaye (Universitatea Jimma, Etiopia), Hasnah Toran (Permata Kurnia, Malaezia), Vivek Prabhakar Vajaratkar (Centrul Sangath, India), Elie S. Valencia (Universitatea Columbia, SUA), Desislava Vassileva (Asociația Autism Today, Bulgaria), Krista Vick (Universitatea din Saskatchewan, Canada), Manuela Wälchli (Elveția), Saima Wazed Hossain (Fundația Shuchona, Bangladesh), Inka Weissbecker (Corpul Medical Internațional, SUA), Nickoleta Yoncheva (Karin Dom, Bulgaria), Anastasia Zalogina (Fundația Naked Heart, Federația Rusă), Xiaobing Zou (Universitatea Sun Yat-Sen, China).

Personalul tehnic al OMS: Claudina Cayetano (Oficiul Regional pentru Americi), Ken Carswell (Departamentul de Sănătate Mintală și Consum de Substanțe, Sediu), Bernadette Daelmans (Departamentul de Sănătate și Îmbătrânire Maternală, a Nou-născutului, Copilului și Adolescentului, Sediu), Pauline Kleinitz (Boli Netransmisibile, Sediu), Khalid Saeed (Oficiul Regional pentru Mediterana de Est), Sabine Van Tuyll Van Serooskerken Rakotomalala (Departamentul pentru Determinanții Sociali ai Sănătății, Sediul central).

Contribuție financiară

OMS mulțumește cu recunoștință pentru sprijinul financiar oferit de Autism Speaks.

Introducere

Acest ghid al facilitatorilor pentru sesiunile de grup 1-9 face parte din pachetul de materiale pentru furnizarea *Programului de formare a abilităților de îngrijire pentru familiile copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare.*

Introducere
Programul de formare a abilităților de îngrijire a fost dezvoltat pentru a facilita accesul la abilitățile și strategiile parentale pentru îngrijitorii copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare.

Publicul țintă este reprezentat de îngrijitorii copiilor cu vârste cuprinse între 2 și 9 ani, cu întârzieri în dezvoltare sau dizabilități, cu un accent special pe îngrijitorii copiilor cu întârzieri și deficiențe în domeniul social și al comunicării. Cu toate acestea, nu este necesar ca un copil să aibă un diagnostic pentru a putea utiliza programul, iar intervalul de vârstă poate fi ușor ajustat în funcție de nevoi.

Prezentare generală a structurii programului
Programul de formare a abilităților îngrijitorului este conceput pentru a fi furnizat în nouă sesiuni de grup și trei vizite la domiciliu de către facilitatori nespecialiști instruiți și supervizați. Sesiunile suplimentare de grup și vizitele la domiciliu pot fi oferite pentru a acorda mai mult timp pentru strategii privind starea de bine a îngrijitorilor și pentru strategii adaptate nevoilor îngrijitorilor copiilor care vorbesc puțin sau deloc.

Pachetul de formare a abilităților de îngrijre include următoarele instrumente de implementare:

- Introducere;
- Ghid de adaptare și implementare;
- Ghidul facilitatorilor: sesiunile de grup 1–9;
- Ghidul participanților: sesiunile de grup 1–9;
- Ghid vizitelor la domiciliu pentru facilitatori;
- Îngrijitorii copiilor care vorbesc puțin sau deloc: ghiduri ale facilitatorilor și participanților (în curând);
- Starea de bine a îngrijitorului: ghiduri pentru facilitatori și participanți (în curând).

Introducerea oferă informații cu privire la modul de utilizare a diferitelor materiale.

Cum să utilizați acest ghid
Acest ghid al facilitatorilor oferă informații pentru conducerea sesiunilor de grup 1–9. Este un manual de referință pentru a fi utilizat împreună cu pregătirea specifică și sub supervizare. Include îndrumări despre cum desfășurați fiecare dintre sesiunile de grup de bază (1–9) cu îngrijitorii copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare. Ghidul include descrieri detaliate ale fiecărei strategii (denumite în ghid „sfaturi”) și mesaj cheie și cum să le predați îngrijitorilor, folosind exemple specifice, povești, exerciții și activități. Cu toate acestea, citirea ghidului nu este suficientă pentru a învăța strategiile și pentru a fi pregătit să le predați. Este important ca facilitatorii să primească instruire practică și supervizare pentru a oferi cursul îngrijitorilor.

Pentru cine este acest ghid?
Acest ghid se adresează nespecialiștilor (lucrători comunitari din domeniul sănătății, lucrători în servicii sociale, asistente, facilitatori de educație timpurie, profesori, îngrijitori cu experiență etc.) care sunt instruiți în furnizarea de formare a abilităților îngrijitorilor.

Facilitatorii ar trebui să primească sprijin și supervizare continuă de la un supervizor instruit. Supervizorii ar trebui să fie instruiți în formarea abilităților îngrijitorilor, să aibă experiență personală în furnizarea de sesiuni de grup și vizite la domiciliu și, în mod ideal, ar trebui să aibă experiență suplimentară de formare în furnizarea de supervizare.

Conținutul sesiunilor de grup
Sesiunile 1 și 2 se concentrează pe implicarea copiilor în activități (atât activitățile zilnice de acasă, cât și jocul) și menținerea implicării acestora. Sesiunea 3 se concentrează pe dezvoltarea jocului și a rutinelor de acasă, ca mijloc de a încuraja implicarea, comunicarea, comportamentul pozitiv și abilitățile pentru viața de zi cu zi și pentru joc. Sesiunile 4 și 5 se concentrează pe recunoașterea abilităților de comunicare ale copilului și pe crearea oportunităților de promovare a comunicării. Sesiunea 6 are în vedere predarea abilităților pentru viața de zi cu zi, în pași mici, folosind diferite niveluri de ajutor. Sesiunile 7 și 8 se concentrează pe promovarea unui comportament pozitiv și pe reducerea comportamentelor dificile. Sesiunea 9 se concentrează pe starea de bine a îngrijitorului, rezolvarea problemelor și stabilirea obiectivelor pentru practica continuă.

Structura și obiectivele sesiunii de grup
O structură generală a sesiunilor de grup ar trebui urmată pentru sesiunile 2-9 și include:

- activitate scurtă pentru o stare de bine (respirație calmă);
- revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor din sesiunea anterioară;
- discuții despre experiențele legate de practica acasă;
- prezentarea poveștii unui îngrijitor care este ilustrată în ghidul participanților (poveștile îngrijitorilor sunt folosite pentru a transmite mesaje educaționale, pentru a oferi exemple despre modul în care strategiile pot fi implementate acasă și pentru a explora experiențele comune ale îngrijitorilor), urmate de întrebări de ghidare pentru învățare și discuții;
- predare și activități de grup, inclusiv prezentarea mesajelor cheie și sfaturilor pentru sesiune;
- pauză;
- demonstrarea abilităților și strategiilor de către facilitator folosind jocul de rol, urmată de întrebări de ghidare pentru învățare și discuții în grup;
- planificarea practicii acasă și exersarea abilităților prin jocuri de rol cu facilitatorii, îndrumare și feedback;
- revizuirea sesiunii și încheiere.

Acest curs de formare a abilităților de îngrijire este o intervenție mediată de îngrijitor care integrează aceste strategii în viața de zi cu zi. Obiectivele sesiunii de grup includ dezvoltarea cunoștințelor și abilităților îngrijitorilor, sprijinindu-i în același timp în practicarea strategiilor programului de formare a abilităților îngrijitorilor acasă cu copilul lor. Practica acasă între sesiunile de grup este considerată esențială și îngrijitorii sunt rugați să exerseze abilitățile cu copilul lor zilnic.

Considerații de adaptare și implementare
Acest ghid al facilitatorilor a fost dezvoltat cu așteptarea ca acesta să fie adaptat la contextul în care este livrat. Pentru informații suplimentare despre adaptarea acestui ghid, consultați ghidul de adaptare și implementare.

Pentru informații suplimentare despre instruire și supervizare, consultați introducerea pentru acest curs de formare a abilităților îngrijitorului.

1

Sesiunea 1: Implicarea copiilor

Cuprins

Sesiunea 1: Implicarea copiilor

Informații pentru facilitatori 3
Mesaj de bun venit și introducerea programului (20 minute) 5
Povestea Mariei Partea 1: Să-l cunoaştem George (10 minute)..... 10
Mesajul cheie 1: Toți copiii pot învăța și pot dezvolta abilități 13
Discuție: Introducerea copiilor dumneavoastră (15 minute) 14
A rămâne reglat: calm, liniștit și pregătit de învățare (10 minute)..... 15
Mesajul cheie 2: Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți 17
Povestea Mariei Partea 2: Învăţarea prin intermediul activităţilor zilnice (15 minute) 19
Mesajul cheie 3: Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activități zilnice și jocuri 22
Discuție: Activități zilnice care motivează (10 minute) 23
Demonstraţie Partea 1: "Îmbrăcatul cu Ioana". Amenajarea spaţiului pentru o activitate zilnică (15 minute)..... 25
Sfatul 1: Amenajați spaţiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune 29
Sfatul 2: Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante și urmați alegerea copilului dumneavoastră 30
Sfatul 3: Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră..... 31
Pregătirea pentru practica de acasă şi exersarea în perechi: planificați amenajarea spaţiului, stați față în față şi oferiți alegeri în timpul activităților de acasă (30 de minute) 32
Revizuirea sesiunii şi planificarea sesiunii următoare (10 minute)..... 35
Observații adiționale pentru facilitatori 37
Sesiunea 1: Anexă – Demonstrații opționale..... 38

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghidurile facilitatorilor – unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 1 – unul pentru fiecare participant. Completați pagina 3 din timp (Informații de contact pentru facilitatori).
- Formulare de feedback pentru participanţi.
- Hârtie flipchart, tablă de scris sau tablă albă (cu instrumentele necesare pentru scris). [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.
- Materialele pentru demonstraţii: 2 bluze sau pulovere de diferite culori (alb și albastru este scris în demonstrație, dar pot fi folosite orice culori), unul dintre acestea va fi purtat de facilitator în Sesiunea 2; masă, scaun sau covoraș.
- Materiale pentru exersarea în perechi: haine, prosoape de față, periuță de dinți, ghiozdan, castroane și linguri, căni, jucării etc.
- Lista obiectivelor îngrijitorilor (fără nume) de la prima vizită acasă.

Obiective de învăţare

1. Simțiți-vă binevenit, aflați la ce să vă aşteptați de la program.
2. Începeți să înțelegeți faptul că vaccinurile, vrăjitoria, păcatele familiei, lipsa dragostei etc. nu cauzează întârzieri sau tulburări de dezvoltare.
3. Înţelegeți faptul că toți copiii pot învăţa abilităţi noi şi că activităţile zilnice reprezintă oportunități de a-i ajuta pe copii să se dezvolte.
4. Începeți să demonstrați înțelegerea modului de organizare a activităţii: pregătirea spaţiului, oferirea alegerilor pentru a începe o activitate, poziţionarea în faţa copilului.

Mesaje cheie

1. Toți copiii pot învăța și pot dezvolta abilități.
2. Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.
3. Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activități zilnice și jocuri.

Abilităţi şi strategii (sfaturi)

1. Amenajați spaţiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.
2. Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră.
3. Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.

Programul activităților

20 minute	Mesaj de bun venit şi introducerea programului
10 minute	Povestea Mariei Partea 1: Să-l cunoaştem George
15 minute	Discuție: Introducerea copiilor dumneavoastră
10 minute	A rămâne reglat: calm, liniștit şi pregătit de învăţare
15 minute	Povestea Mariei Partea 2: Învăţarea prin intermediul activităţilor zilnice
10 minute	Discuție: Activități zilnice care motivează
15 minute	***PAUZĂ***
15 minute	Demonstraţie Partea 1: "Îmbrăcatul cu Ioana". Amenajarea spaţiului pentru o activitate zilnică
30 minute	Pregătirea pentru practica de acasă şi exersarea în perechi: planificați amenajarea spaţiului, stați față în față şi oferiți alegeri în timpul activităților de acasă
10 minute	Revizuirea sesiunii şi planificarea sesiunii următoare

Timp = 80 de minute înainte de pauză şi 55 de minute după pauză

Mesaj de bun venit şi introducerea programului (20 minute)

Mesaj de bun venit şi prezentarea generală a programului (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Urați bun venit tuturor din grup şi prezentați-vă ca facilitatori (vedeți căsuţa de sugestii de mai jos pentru exemple de introducere).
- Explicați faptul că vă veți consulta cu supevizorul în timpul programului. Oferiți numele supervizorului şi câteva informaţii despre acesta.
- Rugaţi participanţii să împărtășească numele lor, numele şi vârsta copilului lor şi ceva special ce iubesc la copilul lor.
- Prezentați programul şi oferiți informaţii.

Explicaţi: Introduceri

- *În primul rând, o să ne prezentăm. Apoi o să vă rugăm pe fiecare dintre dumneavoastră să împărtăşească numele, numele şi vârsta copilului şi ceva special ce iubiți la copilul dumneavoastră.*

Sugestii pentru introducerea facilitatorilor

FACILITATOR 1:

Numele meu este _____ şi sunt aici să îi ajut pe copiii dumneavoastră ajutându-vă pe dumneavoastră şi mă angajez să respect regulile grupului. Vom vorbi cu supervizorul nostru pentru a primi sfaturi şi pentru a vă ajuta să rezolvaţi provocările apărute în timpul programului. Vom folosi doar prenumele în timpul acestor discuţii cu supervizorii noştri. Orice discuţie cu supervizorii se va desfăşura într-un spaţiu privat unde publicul nu are acces. Nu voi împărtăşi informaţii sau video-uri cu nicio persoană care nu este implicată în program.

FACILITATOR 2:

Mă numesc_____ şi sunt, de asemenea, facilitator pentru acest grup.

Rugaţi participanţii să împărtășească cu grupul

- Numele lor, numele şi vârsta copilului lor şi ceva special ce iubesc la copilul lor.

Explicaţi: Informaţii cheie despre program

- *Toate lucrurile pe care le predăm în cadrul acestui program reprezintă abilităţi parentale utile ce pot ajuta toţi copiii.*
- *Nu sunteţi singuri. Alte familii au experienţe și provocări similare.*
- *Înțelegem faptul că îngrijitorii fac tot posibilul pentru a-și ajuta copiii în ciuda provocărilor (de exemplu timp și resurse limitate, echilibrarea nevoilor tuturor copiilor din casă, treburi casnice, câștigarea traiului). Știm faptul că aceste aspecte vă pot face să vă simțiți foarte stresați.*
- *În cadrul acestui program vă vom arăta strategii pe care le puteți folosi pentru a vă ajuta copilul să fie mai conectat cu dumneavoastră și să dezvolte abilități noi. Utilizarea acestor strategii va necesita timp și răbdare. Vă vom arăta, de asemenea, și modalități prin care să aveți grijă de dumneavoastră.*
- *Susţinerea reciprocă este foarte importantă. Găsiți un partener sau un grup mic cu care să rămâneți în contact în timpul programului. Vă puteți ajuta reciproc cu îngrijirea copiilor, schimbul de informații și practica de acasă. Toată lumea își poate găsi un partener în timpul pauzei.*

Informații sugerate despre program

- *Acest grup este destinat pentru părinţi şi alţi îngrijitori.*
- *Participanții la acest program au un copil pe care doresc să îl ajute.*
- *Veți avea ocazia să cunoașteți ceilalți îngrijitori care sunt în program cu dumneavoastră.*
- *Vă puteți dori ca copiii dumneavoastră să învețe să comunice cu dumneavoastră, să spună mai multe cuvinte, să facă mai multe lucruri pentru ei înșiși sau să îşi îmbunătăţească comportamentul.*
- *Toţi copiii învaţă diferit şi în ritmuri diferite şi unii copii învaţă mai lent decât alţii.*
- *Medicul, asistenta sau alţi angajaţi din sistemul de sănătate care v-au invitat să participați la acest program poate v-au spus faptul că copilul dumneavoastră se dezvoltă sau învaţă să comunice mai lent. Poate au numit această dificultate "întârziere în dezvoltare", "sindrom", "dizabilitate", "autism" sau altfel.*
- *Copilul dumneavoastră nu trebuie să prezinte o anumită întârziere în dezvoltare sau dizabilitate pentru ca dumneavoastră să participați la program.*

Explicați: programul cursului și informațiile de contact ale facilitatorului

- *Există un program la pagina 4 în ghidul participanților care prezintă subiectele pe care le vom aborda în cadrul cursului [ARĂTAȚI programul].*
- *Informațiile de contact ale facilitatorilor sunt la pagina 3 [ARĂTAȚI pagina].*

Ghidurile și regulile grupului (5 minute)

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 5).

Explicaţi

- *Îngrijitorii sunt rugați să ajungă la timp pentru fiecare sesiune. Spuneți unui facilitator sau cuiva din grup dacă veți întârzia sau dacă nu puteți ajunge.*
- *Îngrijitorii sunt încurajaţi să încerce lucruri noi şi să pună întrebări.*
- *Regulile următoare sunt pentru a-i ajuta pe toţi să se simtă confortabil în cadrul participării.*

1. Vom respecta intimitatea fiecăruia. Nu împărţăşiţi nimic din ceea ce aflați despre celelalte familii în afara acestei camere, în special dificultăţile personale şi problemele.
2. Cu toții îi vom asculta pe ceilalți și vom oferi fiecărei persoane timp să-și împărtășească gândurile și ideile.
3. Vom respecta opiniile diferite.
4. Îi vom ajuta pe ceilalţi împărtășind propriile noastre experiențe cu grupul și oferind sugestii, sprijin și încurajare unul față de celălalt.
5. Vă rugăm să puneți telefonul pe modul silențios. Dacă trebuie să raspundeți la telefon, vă rugăm să faceți acest lucru departe de grup.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Observații pentru facilitator

- Luați în considerare adăugarea unor ghiduri suplimentare – de exemplu privind sosirea târzie sau necesitatea unei pauze în timpul ședinței.
- Puteți, de asemenea, să întrebați participanții dacă au alte ghiduri de adăugat – de exemplu faptul că membrii grupului nu ar trebui să aducă anumite alimente, cum ar fi nucile, deoarece unele persoane pot avea alergii grave.

Întrebați toți participanții dacă sunt de acord cu ghidurile grupului.

Obiectivele programului (5 minute)

Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 6).

Explicați

- *Acest program vă învaţă abilităţi speciale pentru a le folosi acasă:*
  - *vom învăța multe strategii diferite;*
  - *dumneavoastră veți decide care dintre aceste strategii se potrivesc mai bine pentru familia dumneavoastră.*
- *Poate fi foarte dificil să ai un copil care este diferit de ceilalţi.*
- *Îngrijitorii au nevoie de abilităţi speciale.*
- *Abilităţile speciale pot, de asemenea, ajuta îngrijitorii.*

Acest program este creat pentru a vă ajuta <u>copilul dumneavoastră</u>

Să înveţe să folosească gesturi şi cuvinte pentru a comunica.	Să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea în activităţi şi rutine cu dumneavoastră şi cu ceilalţi.	Să aibă mai des comportamente adecvate şi mai puţine comportamente provocatoare.	Să înveţe noi abilităţi pentru a deveni mai independent în activitățile zilnice.

Sperăm că acest program vă va ajuta pe <u>dumneavoastră</u>

Să vă simţiți mai încrezător în a vă ajuta copilul să comunice şi să înveţe lucruri noi.	Să vă conectaţi cu copilul dumneavoastră bucurându-vă şi împărtăşind activităţi zilnice.	Să întâlniți alţi îngrijitori care au experienţe similare.	Să învățați modalități de a vă susține propria sănătate și stare de bine.

Schema programului

Explicați

- *Sunt 9 sesiuni de grup şi un facilitator va face două vizite la domiciliu.*
- *Veți primi un telefon sau un mesaj între sesiuni pentru a verifica dacă totul decurge bine şi pentru a răspunde la întrebări. [Luați în considerare nevoia de adaptare]*
- *Programul este creat astfel încât participanţii să poată învăţa atât de la facilitatori, cât şi de la ceilalți participanți.*
- *Puteți aduce un membru al familiei la fiecare sesiune.*
- *Sunteți încurajați să împărtăşiti ceea ce ați învăţat cu alţi membrii ai familiei (de exemplu, arătându-le broşura participantului şi descriindu-le ce aţi învăţat).*
    - *La finalul ultimei sesiuni, puteți invita toată familia să participe şi vă vom oferi un certificat de participare.*
    - *Pot veni toţi membrii familiei, chiar dacă nu au participat la toate sesiunile.*

Introducerea Sesiunii 1

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 8).

Explicați

- *Astăzi vom învăţa*
    - *mai multe despre cum poate ajuta programul copiii şi familiile;*
    - *informaţii despre tulburările şi întârzierile în dezvoltare;*
    - *cum să îi ajutăm pe copii să înveţe şi să se dezvolte implicându-i în activităţile zilnice.*

Obiective personale

- Vom completa pagina de obiective personale a ghidurilor (pagina 9) la sfârșitul sesiunii.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Povestea Mariei Partea 1: Să-l cunoaştem George (10 minute)

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 10).

Ilustraţie	Ce citește facilitatorul
	Maria locuieşte cu soţul ei şi cu cei trei copii: George, Vera şi Adelina şi mama soţului ei, Olivia. George este primul lor copil.
	Când George avea 3 ani, Maria a început să îşi dea seama că el era diferit faţă de alţi copii, deoarece nu putea să vorbească. Maria s-a gândit că este vina ei, dar nu putea să înţeleagă ce anume făcea greşit.
	El avea deseori crize de furie și era greu să îl îmbrace.
	Maria spune: ,,Lui George i-a plăcut întotdeauna să mă privească când gătesc. Când era mic, îmi era greu să îl fac să stea locului, să fie atent, dar câteodată găteam şi el mă ajuta aducându-mi legumele pe care le tăiasem ca să le pun în oală .Îi plăcea asta!”

George a fost întotdeauna un copil afectuos, iar Mariei îi place să îl îmbrățișeze.

George acum are 7 ani, încă este un copil activ și îi place să stea pe afară și să se uite la băieții mai mari care joacă fotbal.

Maria a reușit să obțină un loc pentru George la școală, dar nu a fost ușor. Toți copiii au dreptul la educație, dar ea a trebuit să discute cu directorul în avans și să-și susțină fiul.
[Luați în considerare nevoia de adaptare]

Maria spune: ,,Lui George încă îi place ,,să mă ajute să gătesc". Încă petrecem timp gătind împreună. Îi place să pună mâncarea pe care am tocat-o în oală şi să amestece cu lingura."

Lui George încă îi este greu să stea jos perioade lungi de timp, dar acum poate să stea nemișcat atunci când trebuie să facă activități scurte, înainte de a avea nevoie de o pauză. Acum folosește câteva cuvinte. Încă are nevoie de ajutor pentru a se îmbrăca, dar schimbatul hainelor nu mai este la fel de dificil.

Maria spune: „A avea grijă de un copil cu întârziere sau tulburare de dezvoltare este o muncă grea și adesea stresantă. Pare că sărim mereu de la un lucru la altul și că ne gândim constant. Din cauza aceasta, ne putem simți destul de stresați și copleșiți."

Când totul devine intens și stresant, am învățat să luăm o pauză și să găsim un moment de liniște. Inspirăm calm de trei ori și ne concentrăm doar pe respirație pentru moment.

De asemenea, încerc să am grijă și de mine. Încerc să dorm suficient și să vorbesc și să mă întâlnesc mai des cu prietenii mei. Acest lucru necesită efort și timp suplimentar, dar este important să am grijă și de mine.

Discutați povestea

Explicați: *Copiii cu dificultăţi de dezvoltare au atât puncte forte, cât şi provocări.*

ÎNTREBAȚI: *Ce puncte forte ați observat atunci când Maria vorbea despre comportamentul lui George?*

Răspunsuri posibile

- George se bucură să-și "ajute mama la gătit", precum și alte activităţi de acest fel.
- George este interesat de alţi copii.
- Lui George îi place să petreacă timp afară. Astfel, Maria poate desfășura activități cu el afară.
- George este afectuos şi conectat cu Maria.

ÎNTREBAȚI: *Ce provocări credeți că au experimentat Maria şi George?*

Răspunsuri posibile

- George nu vorbeşte.
- George a avut crize de furie (comportament provocator) încă de când era mic în timpul rutinelor zilnice.
- Maria spune că George este foarte activ şi se mişcă foarte mult – ar putea să fie dificil să îl facă pe George să stea jos pentru activităţile din familie sau pentru a servi masa.

Explicați

- *Chiar dacă poate fi dificil să îl ajute pe George să participe la activităţi, el este interesat şi motivat de activităţile care includ cuvinte și de cele desfășurate în aer liber.*
- *George a învăţat noi abilităţi de-a lungul timpului.*

Mesajul cheie 1: Toți copiii pot învăța şi pot dezvolta abilități

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginea, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 13).

Primul mesaj cheie este: Toți copiii pot învăța şi pot dezvolta abilități.

- Cu sprijin, copiii cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare pot învăța abilități noi și participa la activitățile zilnice.

- *În acest program, vă vom ajuta să găsiți modalități de a vă ajuta copilul să participe la activitățile zilnice cu dumneavoastră.*
- *Copiii cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare pot avea nevoie de un sprijin diferit față de alți copii pentru a participa la activităţi. De exemplu, vă vom arăta cum să folosiți imagini pentru a ajuta copiii sa înțeleagă o activitate.*
- *Copiii pot începe programul cu diferite tipuri de abilități și provocări, dar toți copiii pot învăța și se pot dezvolta cu sprijin.*

Discuție: Introducerea copiilor dumneavoastră (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Pregătiți hârtia mare de tip flipchart/tabla de scris cu cretă sau tabla albă.
- Faceți două coloane, una pentru "puncte forte" şi una pentru "provocări".
- Scrieți pe hârtie sau tablă fiecare dintre punctele forte şi provocările menţionate în discuţie.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Explicați

- *George era un copil afectuos care iubea gătitul şi să stea pe afară.*
  - *Acestea erau punctele sale forte.*
- *În acelaşi timp, el nu era capabil să vorbească, avea câteodată crize de furie şi unele activităţi zilnice erau dificile pentru el.*
  - *Acestea erau provocările sale.*
- *Vom vedea mai târziu cum acest program o ajută pe mama lui George în abordarea acestor provocări.*

Discuţie

Explicați

- *În 2-3 minute, vă rugăm să ne spuneți:*
  - *despre copilul dumneavoastră și punctele sale forte;*
  - *una dintre provocările din acest moment.*
  - *cum ați vrea să vă ajute acest program.*

Observații pentru facilitator

- Reamintiți participanţilor cele patru obiective ale acestui program, dacă este nevoie.
- Facilitatorul trebuie să se asigure că scopurile nerealiste sau care depăşesc tematica sunt reformulate sau reîncadrate în contextul acestui program. Facilitatorul trebuie să explice că programul nu va vindeca tulburările şi întârzierile de dezvoltare dacă e necesar să se puncteze acest aspect.
- Dacă îngrijitorii sunt foarte ezitanţi, citiți lista cu obiectivele obţinute de la vizita la domiciliu (dar nu spuneți ale cărei familii sunt) şi descrieți când vom învăţa despre subiectele respective în acest program.
- Facilitatorii ar trebui, de asemenea, să explice participanţilor că au obiective similare, dacă acest aspect nu este destul de clar.

A rămâne reglat: calm, liniștit și pregătit de învățare (10 minute)

Explicați

- *La fel ca mama lui George, mulți dintre voi ați vorbit despre dificultățile legate de comportamentul copilului dumneavoastră.*
- *Copiii cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare prezintă adesea probleme în raport cu organizarea corpului și comportamentului lor.*
- *Acest lucru este cauzat de emoții normale: pot fi anxioși, supărați, au prea multă sau prea puțină energie.*
- *Ce faceți atunci când vă supărați?*
  — Poate vreți să fiți singur câteva minute,
  — sau nu mai vorbiți cu ceilalți,
  — sau luați o pauză.
- *Când copiii sunt supărați, au nevoie de ajutor pentru a învăța cum să se calmeze.*
- *Ce comportament observați la copiii dumneavoastră atunci când încep să se supere?*

Termometrul comportamental

- Facilitatorul explică, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 14).
- *Gândiți-vă la comportamentul copiilor în termeni de trei niveluri:* ***fierbinte/roșu, cald/galben, rece/verde***

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

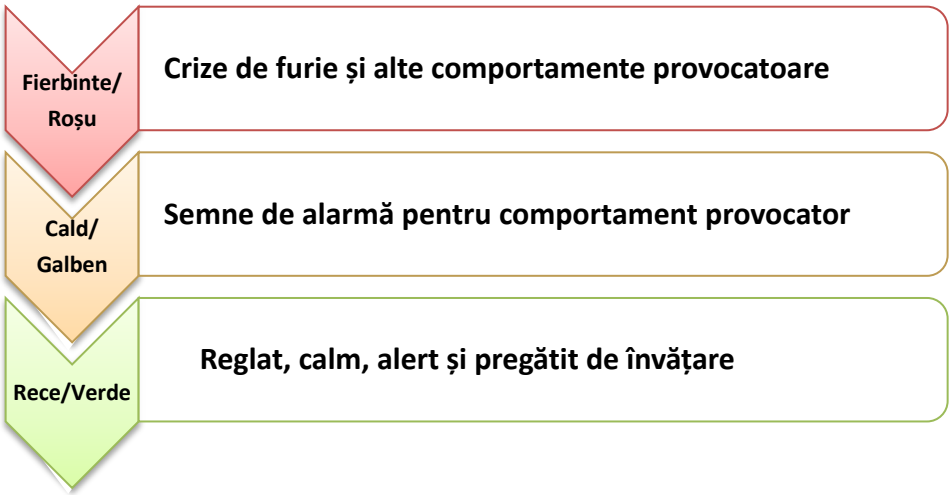

- *Vom folosi această scală acum pentru a vă cunoaște copiii.*
- ***Obiectiv****: Ajutați copiii să rămână calmi și capabili să învețe noi abilități.*

Rece/Verde (Reglat, calm, alert și pregătit de învățare)
• Copiii care manifestă un comportament „rece” sunt calmi, alerți și pregătiți de învățare.
• Semne pe care le puteți observa: zâmbește și râde, corpul este liniștit, scoate sunete sau vorbește.

Cald/Galben (Arată primele semne de agitație, frustrare, suferință sau supărare)
• Când copiii se „încălzesc”, manifestă primele semne de agitație, frustrare, suferință sau supărare.
• Semne pe care le puteți observa: Sunete care arată faptul că copilul este supărat (sunete repetitive, scâncete, agitație etc.), se foiește sau se mișcă mai mult decât atunci când este calm, se uită în jur, nu fac cu rândul sau nu participă la rutină, devine „neimplicat”.

Fierbinte/Roșu (NU reglat, dar agitat)
• Copiii care manifestă comportamente „fierbinți” sunt foarte supărați și au nevoie de ajutor pentru a se calma. Pot fi furioși, dar pot manifesta, de asemenea, frică sau pot fi supraexcitați. Un copil în această stare este neimplicat și nu este capabil să învețe în acest moment.
• Semne pe care le puteți observa: plânge, țipă, are tantrumuri sau crize de furie, fuge, se rostogolește pe podea, aleargă, este supraexcitat.

Discuție
Rugați participanții să completeze termometrul gol din ghidurile participanților (pagina 15)**.**

ÎNTREBAȚI: *Ce observați atunci când copilul dumneavoastră prezintă un comportament galben sau cald?*

Răspunsuri posibile:

- Orice comportamente din caseta cald/galben de mai sus.

ÎNTREBAȚI: *Ce observați atunci când copilul dumneavoastră prezintă un comportament roșu sau fierbinte?*

Răspunsuri posibile:

- Orice comportamente din caseta fierbinte/roșu de mai sus.

ÎNTREBAȚI: *Ce observați atunci când copilul dumneavoastră arată un comportament verde sau rece?*

Răspunsuri posibile:

- Orice comportamente din caseta rece/verde de mai sus.

Mesajul cheie 2: Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 16).

- **Al doilea mesaj cheie este: Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.**

- Este mai ușor pentru copii să învețe și să încerce să facă sarcini dificile atunci când sunt calmi și liniștiți.
- Putem folosi strategii pentru a-i ajuta pe copii să rămână calmi, liniștiți și pregătiți de învățare.

Explicați (Consultați termometrul comportamental din ghiduri de la pagina 15)

Semnele că un copil devine supărat sau frustrat (care arată „comportament cald") includ:

- *începe să se foiască;*
- *scâncește scurt;*
- *încetează să mai fie implicat în activitate.*

Modalități în care vă puteți ajuta copilul să rămână calm și liniștit sau să redevină calm și liniștit:

Mai jos sunt câteva strategii pentru a vă ajuta copilul.

[Explicați cele patru strategii principale și oferiți exemple după cum este necesar. Asigurați participanții faptul că veți relua aceste strategii în decursul programului.]

1) Alegeți momentul potrivit pentru distracție

- *Alegeți un moment potrivit pentru a face activitatea – când copilul este calm și liniștit, mai degrabă decât atunci când manifestă un comportament cald sau galben.*

2) Faceți activitatea mai distractivă sau plăcută

- *Jucați un joc interesant.*
- *Fiți pozitiv, răbdător și jucăuș. Luați în considerare adăugarea unei melodii, cum ar fi un cântecel pentru „să facem curățenie”.*
- *Oferiți laude și încurajări (de exemplu, „Așa este!” „Mă ajuți!”).*

3) Arătați și spuneți copilului la ce să se aștepte

- *Reamintiți timpul rămas până la încheierea activității; de exemplu. „Aproape am terminat!” sau „încă 10 secunde și apoi terminăm!” [apoi numărătoare inversă de la 10].*
- *Împărțiți sarcinile dificile sau lungi în câteva sarcini mai mici, cu pauze între ele. Luați în considerare utilizarea suporturilor vizuale. Vom vorbi mai multe despre acest lucru mai târziu în cadrul programului.*
- *Amintiți-i copilului faptul că o activitate care îi place va avea loc după aceea (de ex. „Mai întâi ne spălăm pe dinți, apoi citim o poveste").*

4) Oferiți copilului o pauză

- *Oferiți o scurtă pauză atunci când este necesar (de exemplu, „Să terminăm această parte și apoi vom lua o pauză”). Idei pentru o pauză includ:*
  - *gustare rece sau crocantă;*
  - *gâdilat sau cântec;*
  - *îmbrățișări;*
  - *cântec de leagăn/cântec de relaxare;*
  - *activitate liniștită care îi place copilului (de exemplu o carte, a spune o poveste);*
  - *respirații profunde.*
- *Presiune profundă [strângerea umerilor, brațelor și picioarelor copilului].*
- *Unii copii pot rămâne liniștiți mai mult timp atunci când primesc o presiune profundă asupra corpului lor. Pentru un astfel de copil, strângerea umerilor, brațelor și picioarelor îl poate ajuta să rămână calm și liniștit.*
- *Timp singur (fără solicitări – o adevărată pauză).*

Explicați

- *Scopul este de a ajuta copiii să rămână reglați și pregătiți de învățare.*
- *Ajutând copiii să rămână calmi și liniștiți sau să redevină calmi de la un comportament „cald” sau „fierbinte” poate preveni sau reduce comportamentul provocator.*
- *Vom vorbi mai multe despre comportamentul provocator mai târziu în cadrul programului, dar deocamdată ne putem concentra asupra observarea semnelor timpurii în ceea ce privește comportamentul provocator și utilizarea strategiilor pentru a vă ajuta copilul să rămână calm și reglat.*

Povestea Mariei Partea 2: Învăţarea prin intermediul activităţilor zilnice (15 minute)

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 17).

La cabinetul medicului și cursul de parenting

Ilustraţie	Ce citeşte facilitatorul
	Când George avea trei ani, Maria şi soţul ei se chinuiau foarte tare cu el. Mai întâi ei au cerut sfatul Părintelui Emil, din parohia lor. El a sugerat să îl ducă pe George la o clinică. După ceva timp, ei au făcut o programare pentru a merge la medic. Medicul specialist i-a întrebat mai multe lucruri despre George și l-a consultat pe acesta.
	Medicul a spus apoi: "Am verificat dezvoltarea fiului dumneavoastră. Prin "dezvoltare" mă refer la modificările care au loc pe măsură ce copilul creşte şi învaţă noi abilităţi, cum ar fi mișcările şi mersul, comunicarea, interacţiunea cu alte persoane, joaca şi învăţarea unor lucruri noi."
	Medicul le-a explicat: "Toți copiii se dezvoltă în ritmuri diferite. Fiul dumneavoastră se dezvoltă diferit și mai lent în unele aspecte, astfel că putem spune că are o „întârziere în dezvoltare". Acest lucru înseamnă că are dificultăți de dezvoltare. Există multe motive pentru care copiii pot avea dificultăți de dezvoltare. Nu se cunoaște cauza exactă."
	Medicul continuă: "Cu toate acestea, vreau să ştiți că dificultățile copilului dumneavoastră nu sunt din vina dumneavoastră şi nu au legătură cu nimic din ceea ce aţi făcut, sau cu vrăjitoria, spirite sau alte lucruri. Câteodată îngrijitorii se învinovăţesc pentru că nu au încercat suficient de mult să îşi înveţe copilul, dar noi ştim că aceasta nu este cauza dificultăţilor de dezvoltare".

Luați în considerare să adăugați

Întârzierile și tulburările de dezvoltare nu sunt cauzate de:

X vaccinuri
X posedări de către spirite
X vrăjitorie sau magie
X păcate ale familiei copilului sau ale strămoşilor
X părinţi care nu se străduiesc destul de mult pentru a-şi învăţa copilul sau nu îl iubesc suficient de mult
X familie monoparentală
X alergii/intoleranțe alimentare
X părinţi care nu sunt suficient de buni
X proaste maniere, proastă educație
X conflicte familiale sau traume.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Din păcate nu există un medicament sau un tratament rapid care să rezolve dificultățile pe care le are fiul dumneavoastră, dar există lucruri pe care le puteţi face pentru a-i ajuta dezvoltarea.

Continuați să-i arătați copilului dumneavoastră că îl acceptaţi şi iubiți.Un mediu securizant și iubitor va ajuta copilul să se dezvolte și să învețe.

Participați la cursuri astfel încât să puteţi învăţa abilităţi speciale pentru a-l ajuta pe el şi pe restul familiei dumneavoastră şi să folosiți cât mai bine abilitățile și resursele pe care le aveți deja."

Maria a participat la programul pe care medicul l-a recomandat şi, după fiecare sesiune, acasă, ea a exersat cu George abilităţile pe care le-a învăţat la curs. Soţul şi soacra ei nu au putut să participe la curs, dar Maria a adus acasă ghidurile pentru a le arăta şi lor.

La început a fost dificil, mai ales pentru tată, să accepte că primul lor fiu avea probleme. Dar atât Maria, cât şi soţul ei au fost perseverenți în practicarea abilităţilor învăţate la curs, iar acest lucru l-a ajutat pe George să rămână calm şi să se simtă mai confortabil.

Ei au învăţat cum să îl includă pe George mai des în activităţile lor zilnice şi să folosească un ton pozitiv, calm pentru a-l ajuta să învețe să comunice folosind gesturi și cuvinte.Abilităţile pe care le-au învăţat în program i-au ajutat de fapt pe toţi copiii lor.

Părinții și bunica au exersat abilitățile în fiecare zi. Mult timp, nimic nu părea să se schimbe. Cu toate acestea, ei au continuat să exerseze și, de-a lungul timpului, George a învățat să spună familiei sale de ce are nevoie, arătând și folosind câteva cuvinte. Acum George are şapte ani și este mult mai fericit pentru că poate comunica mai ușor. Părinții lui George sunt mai puțin stresați, iar în casa lor este mai multă liniște.

Discutați povestea

Observații pentru facilitator

- Evitați să aveți discuții extinse despre miturile comune despre cauzele întârzierilor și tulburărilor de dezvoltare (de exemplu vaccinuri).

Explicați: *Maria l-a dus pe George la medic, iar medicul i-a spus că fiul ei are o întârziere în dezvoltare.*

ÎNTREBAȚI: *Când v-ați dat seama că copilul dumneavoastră are dificultăți?*

Explicați: *Maria a învățat că starea copilului ei nu se datorează faptului că ea sau familia ei au greșit.*

ÎNTREBAȚI: *Ați avut preocupări similare cu privire la ceea ce a cauzat starea copilului dumneavoastră?*

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *Vă mulțumim pentru împărtășirea experiențelor voastre.*
- *Este important să rețineți că starea copilului dumneavoastră NU este vina dumneavoastră.*
- *Doctorul i-a explicat Mariei că starea lui George nu poate fi vindecată. Cu toate acestea, ea poate urma cursuri pentru a o ajuta să învețe cum să susțină cel mai bine dezvoltarea copilului ei.*

Mesajul cheie 3: Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activități zilnice și jocuri

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 22).

- **Al treilea mesaj cheie este: Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activități zilnice și jocuri.**
- Împărtășirea activităților îl ajută pe copil să se implice cu alte persoane și să învețe lucruri noi.
- Activitățile includ rutinele voastre zilnice, nu doar activități dedicate copiilor.

Mâncat, îmbrăcat, spălat

Treburi casnice

Mersul la magazin sau ieșitul la joacă cu alți copii

Jucat, cântat, citit, spus poveşti şi dansat

Discuţie: Activităţi zilnice care motivează (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Pregătiți o foaie de tip flipchart/tablă sau tablă albă.
- Întrebați participanţii în legătură cu ideile lor şi notați-le. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Introduceţi discuţia

- *Ne vom gândi la activități zilnice pe care le puteți face cu copiii dumneavoastră acasă. Vă rugăm să vă gândiți la:*
    - *activităţi pe care deja le faceți;*
    - *activităţi care îi plac copilului dumneavoastră sau nu are probleme să le facă;*
    - *activităţi pe care vreți să le faceți cu copilul dumneavoastră.*

Observații pentru facilitator

Pentru a facilita începerea discuțiilor, puneți aceste întrebări și/sau dați aceste exemple:

- *Există activităţi dintr-o zi a voastră pe care copilul le face cu plăcere cu familia?*
    - mâncat, spălat, îmbrăcat etc.
- *Există sarcini gospodărești sau deplasări pe care copilul le face cu dumneavoastră?*
    - să meargă la magazin, să facă curat, să grădinărească, să hrănească animalele etc.
- *Există activităţi de joacă pe care copilul le face cu plăcere cu dumneavoastră sau cu alte persoane?*
    - joaca cu obiecte, cântecele, cărţi, spusul unor poveşti, dansul, artă şi meşteşuguri, cutie cu nisip/fasole/orez, joaca cu apa etc.

Facilitatorii ar trebui să îi ghideze pe îngrijitori în alegerea unor activităţi.

În special, în aceste cazuri:

- **Activităţi care sunt prea dificile sau noi.** Este util să menţionaţi activităţile pe care copilul le poate face deja, cel puţin parțial, deoarece este important să începeți activitatea fără prea multe cerinţe de la copil.
- **Împărtășiți o activitate pe care copilul o face cu plăcere singur în mod normal.** Dacă îngrijitorii menţionează o activitate pe care copilul o face singur, iar ei vor să se alăture, includeți acea activitate. Asigurați-vă totuși că ei menţionează și activitățile pe care le fac deja împreună, deoarece poate fi mai dificil să împărtășiți o activitate dacă copilului îi place să o realizeze singur.

- **Învăţarea utilizării toaletei.** De reţinut faptul că învăţatul utilizării toaletei nu este un obiectiv al acestui program. Învăţarea utilizării toaletei necesită resurse individuale şi timp mai mult decât acest program îl poate oferi familiilor. Pentru familiile care vor să se concentreze pe învăţarea utilizării toaletei, contactați-l pe supervizor pentru mai multe informaţii şi resurse.

Explicaţi (Comentarii de încheiere)

- *Mulţumesc tuturor pentru aceste idei.*
- *Activităţile sunt importante deoarece ajută copiii să înveţe.*
- *În sesiunile noastre împreună, vom învăţa strategii pe care le putem folosi în timpul activităţilor pentru a ajuta copiii să comunice şi să dezvolte noi abilităţi.*
- *După pauză vom vorbi despre cum să organizăm aceste activităţi pentru a-l implica pe copil cu succes.*
- *Pentru practica acasă, fiecare persoană va alege două activități pe care le va începe sau va continua să le exerseze cu copilul său.*

Pauză (15 minute)

Demonstraţie Partea 1: "Îmbrăcatul cu Ioana". Amenajarea spaţiului pentru o activitate zilnică (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Participanții trebuie să identifice trei sfaturi în demonstrație.
- 1 facilitator este Nadia (adult).
- 1 facilitator este Ioana (copil).
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului, după cum este necesar, pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Demonstrați cum să oferiți alegeri.

Explicați demonstrația

- *Această demonstrație va arăta cum amenajăm spațiul pentru activitățile de dimineață ale Ioanei și cum oferim să aleagă între două bluze diferite.*
- *Eu voi fi părintele (Nadia) și celălalt facilitator va fi copilul meu (Ioana).*
- *Modul în care amenajăm spațiul ne poate ajuta să implicăm copiii cu succes.*
- *Încercați să aveți 2 sau 3 activități sau alegeri în fața copilului dumneavoastră:*
    - *copilul trebuie să poată vedea și ajunge la obiecte;*
    - *arătăm copilului obiectele arătându-le cu degetul și numindu-le;*
    - *apoi AȘTEPTAȚI ca copilul dumneavoastră să vă arate ce vrea (de exemplu, să se uite în direcţia respectivă, să se încline, să întindă mâna, să arate, să spună etc.).*
- *Stați în fața copilului dumneavoastră*
    - *Este mai ușor pentru copilul dumneavoastră să împărtășească activitatea cu dumneavoastră atunci când poate vedea obiectele și pe dumneavoastră în fața sa*

Vă vom arăta trei strategii de implicare a copilului:

- *Amenajați spațiul: eliminați distractorii și creați un spațiu sigur pentru interacțiune.*
- *Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante și urmați alegerea copilului dumneavoastră.*
- *Stați în fața copilului dumneavoastră, coborâți la nivelul copilului și aveți activitatea între dumneavoastră și copil.*

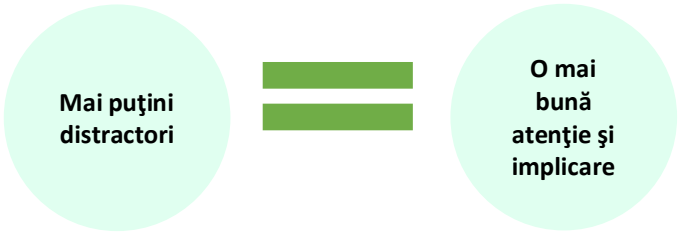

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot decide să prezinte o demonstrație alternativă: „Rutina după școală cu Amalia – amenajarea mediului pentru o activitate de succes” din Anexă. Această demonstrație arată cum sfaturile pentru această sesiune se aplică unui copil cu abilități de comunicare mai avansate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau în plus față de demonstrația „Îmbrăcatul cu Ioana”, deși va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Demonstrație

Adultul explică participanților:	*Mai întâi voi elimina distractorii din spațiu, voi aranja obiectele pe care le vom folosi și apoi mă voi duce s-o aduc pe Ioana.*
Adultul:	Pune două opțiuni de bluze sau pulovere pe o masă, scaun sau covoraș pe podea.
Copilul:	Stă departe de bluze și privește în altă parte.
Adultul:	Merge la copil, stă în fața ei și față în față. *"Ioana, este timpul să te îmbraci!"* Luați-o pe Ioana de mână şi mergeți către haine.
Adultul:	**Staţi în faţa Ioanei** cu hainele între voi.
Adultul:	*„Ioana, vrei bluza albă”* [indicați bluza albă], *„sau bluza albastră?”* [indicați bluza albastră]. **Aşteptaţi şi priviţi copilul.**
Copilul:	Se întoarce și pleacă.
Adultul:	În mod jucăuş aduceți-o înapoi pe Ioana şi spuneți *"Este timpul să te îmbraci, Ioana!"* *„Ioana, vrei bluza albă”* [indicați bluza albă], *„sau bluza albastră?”* [indicați bluza albastră]. **Aşteptaţi şi priviţi copilul.**
Copilul:	Privește spre haine și ia bluza albastră de pe masă/scaun sau o ridică de pe podea.
Adultul:	*"Bluza albastră! Bună alegere, Ioana!"*

Adultul explică participanților:	Vom urma alegerea Ioanei şi vom începe cu îmbrăcatul la următoarea demonstraţie. Haideți să vorbim despre ce ați observat legat de cum am amenajat spaţiul la început.

ÎNTREBAȚI: *De ce mama a așezat hainele înainte de a o aduce pe Ioana?*

Răspunsuri posibile

- În acest fel putea să se asigure că are tot ce are nevoie până să o aducă pe Ioana.
- Acest lucru a ajutat-o pe Ioana să se concentreze asupra alegerilor.

ÎNTREBAȚI: *Unde stătea mama când vorbea cu Ioana?*

Răspunsuri posibile

- A stat în faţa Ioanei.
- Hainele se află între mamă şi Ioana în aşa fel încât copilul să poată vedea despre ce vorbeşte şi arată cu degetul mama ei.
- Când mama stă în faţa ei, poate să vadă când Ioana se uită la unul dintre lucruri - poate să îi urmărească privirea. De asemenea, ea poate vedea când Ioana ia unul dintre lucruri - îi poate urmări mişcările corpului.

ÎNTREBAȚI: *Cum a ajutat-o mama pe Ioana să rămână calmă în timpul activității?*

Răspunsuri posibile

- Mama Ioanei a rămas ea însăși calmă. Era jucăușă, liniștită și nu se grăbea.
- Când Ioana a plecat, mama ei a avut răbdare și a încurajat-o să se întoarcă spunând
- jucăuș, „E timpul să te îmbraci, Ioana!”
- Când Ioana a făcut o alegere, mama a răspuns cu laude și a spus: „Bună alegere, Ioana!”

ÎNTREBAȚI: *Ce s-a întâmplat când Ioana nu a făcut nicio alegere?*

Răspunsuri posibile

- Mama Ioanei îi mai dă o şansă să facă o alegere.
- Dacă Ioana tot nu face o alegere, mama poate alege pentru ea.

ÎNTREBAȚI: *După ce s-a îmbrăcat, ce alte alegeri i-ar putea oferi adultul copilului?*

Răspunsuri posibile:

- Alegeri între lucruri (de exemplu, alegerea a două cărți sau două opțiuni de mâncare sau băutură pentru micul dejun).
- Alegerea activității pe care să o facă în continuare (de exemplu, să-și spele fața sau să-și facă ghiozdanul).

Explicați

- *Putem oferi alegeri **între lucruri** (de exemplu, două bluze, două cărți, două gustări) sau alegerea **activității pe care să o facem mai întâi** (de exemplu, spălarea feței sau împachetarea ghiozdanului).*
- *Când oferim alegerea activității pe care să o facem mai întâi, este important să alegem activități care pot avea loc în orice ordine.*
- *În acest fel, îl putem **lăsa pe copil să aleagă ce să facem mai întâi**.*
- *Oferirea de alegeri îi oferă copilului un anumit control asupra zilei sale și face mai ușoară trecerea prin toți pașii.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Sfatul 1: Amenajați spațiul: eliminați distractorii şi creaţi un spaţiu sigur pentru interacţiune

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 23).

- **Amenajați spațiul: eliminați distractorii şi creaţi un spaţiu sigur pentru interacţiune.**
- Ajutaţi-vă copilul să se concentreze asupra activității împărtășite şi asupra dumneavoastră eliberând spaţiu pe masă sau pe podea în faţa copilului şi în jurul lui.

- Ajutaţi-vă copilul să fie atent la activitate eliminând distractorii.

Îndepărtați sau acoperiți mobilierul suplimentar, obiectele de uz casnic și alte obiecte preferate.

Eliminați distractorii prin oprirea telefoanelor, televizorului sau radioului. Rugați ceilalți adulți și copii să se îndepărteze sau să privească din spatele copilului dumneavoastră.

Sfatul 2: Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 24).

- **Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră.**
- **Putem oferi alegeri între lucruri (de exemplu două bluze, două cărți, două gustări) sau alegerea activității pe care să o facem mai întâi.**

- Îi puteți oferi copilului posibilitatea de a alege ce sarcină să facă mai întâi dacă aveți două sarcini și trebuie îndeplinite amândouă. Alegerile bune sunt sarcini care pot fi realizate în orice ordine (de exemplu, spălatul feței sau periatul dinților prima oară).
- Alegerile le oferă copiilor control asupra activităţii.
- Alegerile vă ajută să înţelegeți ce activitate va fi motivantă pentru copil.
- Alegerile fac ca activitatea să fie mai interesantă și mai motivantă pentru copil.
- Dacă copilul nu face nici o alegere, puteţi face dumneavoastră o alegere pentru copil.

Ea îi oferă o alegere: să-și spele fața sau să-și pună mai întâi bluza.

Ea îl vede uitându-se la prosop și întinzând mâna.

Ea îi spală mai întâi fața.

Apoi îl ajută să-și pună bluza.

Alte exemple de alegere și urmare a alegerii copilului

Sfatul 3: Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 26).

- **Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.**
- Stați în faţa copilului.
- Coborâți la nivelul copilului, cu activitatea între dumneavoastră şi copil.
- Dacă copilul stă la dumneavoastră în poală, încercați să întoarceți copilul cu faţa spre dumneavoastră şi aduceți materialele pentru activitate între dumneavoastră şi copil.
- Este mai uşor pentru copil să împărtăşească activitatea cu dumneavoastră atunci când dumneavoastră şi obiectele se află în faţa sa.

Pregătirea pentru practica de acasă și exersarea în perechi: planificați amenajarea spațiului, stați față în față și oferiți alegeri în timpul activităților de acasă (30 minute)

Explicaţi practica acasă

Facilitatorul citeşte, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 27).

- *Fiecare participant va alege 2 activităţi zilnice pe care le va practica până la sesiunea următoare.*
- *Alegeţi activităţi care vor fi motivante pentru copil şi care apar cel mai frecvent în rutina zilnică.*
- *Oferiţi copilului o alegere între activități și urmaţi alegerea copilului dumneavoastră.*
- *Planificaţi să petreceţi minimum 5 minute cu copilul dumneavoastră pentru fiecare activitate practică.*
- *Încercaţi să exersaţi activităţile în fiecare zi.*
- *Practicați sfaturile din această sesiune pentru a-i implica pe copii:*
    1. Amenajați spațiul: eliminați distractorii și creaţi un spaţiu sigur pentru interacţiune.
    2. Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante și urmați alegerea copilului dumneavoastră.
    3. Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.

Pregătirea pentru practica de acasă

- *Practica acasă va fi mai ușoară pentru dumneavoastră și copil dacă **alegeți momentul potrivit** pentru a face activitatea (când copilul este calm și liniștit, mai degrabă decât atunci când manifestă un comportament cald sau galben).*

În timpul practicii acasă

→ ***Priveşte şi Ascultă***
- *Acordaţi atenţie deosebită comportamentului copilului.*
- *Cum răspunde copilul dumneavoastră?*
- *Cum credeţi că este această interacţiune pentru copil?*
- *Cum este pentru dumneavoastră?*

- *Acum avem timp să ne pregătim împreună pentru practica acasă.*
- *Vom face un **joc de rol împreună** pentru a ne pregăti.*

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității

- Explicați practica în perechi, așa cum este descris mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de unul dintre facilitatori.
- Fiecare îngrijitor va discuta și va planifica practica acasă și apoi va juca jocul de rol împreună cu facilitatorul, ce va juca rolul copilului lor. Vedeți „Explicați practica în perechi" de mai jos – aceasta descrie ce ar trebui să discute și planifice fiecare îngrijitor.
- Facilitatorii vor merge la fiecare îngrijitor, astfel încât să poată exersa. Fiecare participant va fi adultul și facilitatorul va fi copilul lor.
- Participanții vor face jocul de rol împreună cu facilitatorul și vor demonstra:
    - cum au amenajat spațiul;
    - cum vor sta în fața copilului lor, cum vor coborî la nivelul copilului lor și vor avea activitate între ei și copil;
    - cum vor oferi alegeri și vor urma alegerea copilului lor.
- Facilitatorii ar trebui să treacă de la un participant la altul, permițând fiecărei persoane să exerseze și oferind feedback constructiv acolo unde este cazul.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa de a face jocul de rol.** Cronometrați activitatea astfel încât fiecare îngrijitor să poată face jocul de rol. Dacă sunteți presat de timp, puteți cere îngrijitorilor să joace în jocul de rol strategii specifice (de exemplu așteptarea rândului, cum să amenajeze spațiul sau cum să ofere alegeri). Scopul este ca fiecare îngrijitor să joace toate strategiile.
- Dacă este timp, după demonstrarea cu ambii îngrijitori, facilitatorul poatea sugera participanților să repete jocul de rol în perechi cu un alt îngrijitor, dacă se simt confortabil să facă acest lucru.
- Facilitatorii ar trebui să sprijine discuția și să răspundă la întrebări.
- Amintiți-le îngrijitorilor să fie respectuoși unii față de ceilalți și să se încurajeze.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de practică.

Explicați practica în perechi

- *Aceasta este pentru a exersa abilitățile și strategiile acestei sesiuni și pentru a vă pregăti pentru practica acasă.*
- *Fiecare va demonstra și discuta cum va folosi sfaturile din această sesiune acasă cu copilul.*
- *Amintiți-vă, activitățile distractive au mai mult succes.*
- *Ne vom împărți în două grupuri. Un grup va merge cu un facilitator și celălalt grup va merge cu celălalt facilitator.*
- *Amintiți-vă regulile grupului nostru în timpul acestei activități:*
    - *după ce toată lumea a exersat, îi puteți ajuta pe ceilalți împărtășind propriile experiențe cu grupul și oferind sugestii, sprijin și încurajare;*
    - *respectați intimitatea fiecăruia.*

Fiecare îngrijitor va discuta cu facilitatorul:

- *Ce activități veți selecta și de ce?*
- *Ce materiale veți folosi?*
- *Cum veți amenaja spațiul?*
  i) Unde veți desfășura activitatea?
  ii) Există obiecte (dezordine) sau distractori pe care va trebui să îi eliminați?
- *Planificați 2 sau 3 lucruri pe care le puteți oferi pentru a începe activitatea (diferite activități, sau diferite materiale pentru aceeași activitate, de exemplu trei jocuri diferite).*
- *Planificați să găsiți momente pentru exersare.*
- *Cum veți ajuta copilul să rămână calm și liniștit în timpul activităților.*

- *Facilitatorii vor veni și vor exersa cu dumneavoastră.*

- *După practică, ne vom gândi la ce puteți face și pentru dumneavoastră. Veți fi rugați să împărtășiți:*
  - *ceva ce puteți face pentru propria stare de bine în această săptămână. Poate fi ceva care vă face să vă simțiți mai liniștit sau odihnit.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *În următoarea sesiune vom discuta despre activitățile de practică acasă.*
- *Este în regulă dacă nu au mers bine.*
- *Aceste activități pot fi dificile la început, dar copiii vor progresa cel mai mult atunci când îngrijitorii practică activitățile în mod regulat.*

Invitați participanții să completeze secțiunea „Obiective personale” de la pagina 9 din ghidurile lor înainte de următoarea sesiune. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie şi sfaturilor (5 minute)

Mesaje cheie		
Toţi copiii pot învăţa şi pot dezvolta abilităţi.	Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.	Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activităţi zilnice şi jocuri.

Sfaturi		
Amenajați spațiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.	Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră.	Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.

Discuție în grup: revizuirea abilităților (5 minute)

Explicați

- *Fiecare participant ar trebui să împărtăşească:*
  - *un lucru învăţat astăzi;*
  - *două activităţi pe care le va face acasă împreună cu copilul;*
  - *un lucru pe care îl va face pentru propria stare de bine.*

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări despre implicarea copilului în activitățile zilnice și despre sfaturile pe care le-am discutat astăzi?*

Observații pentru facilitator

- Permiteți o discuție liberă şi un schimb liber de idei.
- Amintiți participanţilor faptul că nu trebuie să împărtăşească informaţii despre alte familii în afara grupului.
- Încurajați participanţii să împărtăşească abilităţile și strategiile cu familia şi prietenii.
- Mulţumiți tuturor pentru participare.

Planificarea sesiunii următoare

Explicați

1. Vă puteți dori să aveți un partener sau un grup mic de suport de-a lungul programului

- *pentru a discuta activitatea practică de acasă sau pentru a discuta în cazul în care lipsiți la o sesiune;*
- *pentru sfaturi legate de abordarea și nevoile copilului.*

Propunere: *Dacă sunteți interesați de găsirea unui partener sau formarea unui grup mic, vă invităm să mai rămâneţi câteva minute pentru a face schimb de informaţii/contacte.*

2. Planificarea sesiunii următoare

- *În sesiunea următoare vom continua să învățăm cum să implicăm și să menţinem implicaţi copiii în activități (anunțați data, ora şi locul).*
- *La aceste sesiuni, fiecare familie poate aduce doi îngrijitori, astfel sunteţi bineveniţi să aduceţi un alt membru al familiei cu dumneavoastră.*
- *Dacă lipsiţi la sesiunea următoare, sunteţi bineveniţi la Sesiunea 3.*
- *Veniţi la Sesiunea 3 cu 15 minute mai devreme şi vă vom ajuta să revizuiţi lucrurile pe care le-aţi pierdut.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitator: Copii cu alte probleme de sănătate

Prezenţa altor probleme de sănătate poate face ca îngrijitoriilor să le fie dificil să se implice cu copilul și să facă pe copil să-i observe și să facă o activitate împărtășită. Sfaturi adiţionale pentru îngrijitorii copiilor cu alte probleme de sănătate:

- Pentru copiii care au dificultăți de concentrare a atenției, este deosebit de important să eliminați distractorii când se amenajează spaţiul.
- Pentru copiii hiperactivi, atunci când încercați să-i implicați într-o activitate împărtășită, poate fi cel mai bine ca ei să stea jos într-un loc în care există posibilitate limitată de a se deplasa. De exemplu, așezați-i jos pe un covoraș în colțul camerei sau pe un scaun la o masă.
- Pentru copiii care au alte probleme de sănătate, este deosebit de important ca îngrijitorul să stea în fața copilului și să se coboare la nivelul copilului.
- Pentru copiii care au dificultăți de atenție, auz sau vedere, îngrijitorul trebuie să atragă atenția copilului prin atingere, sau atingere repetată pe umăr și strigându-l pe nume.
- Unii copii hiperactivi vor fi capabili să se implice într-o activitate doar pentru câteva momente scurte. Țintiți interacțiuni pozitive scurte. Activitățile împărtășite ar trebui să fie distractive pentru copil. Încurajați îngrijitorii să continue să încerce cu blândețe cu copilul.
- Când oferiți o alegere de activitate copiilor care au dificultăți de vedere, țineți obiectele astfel încât copilul să le poată vedea mai ușor sau mișcați ușor mâna copilului pentru a atinge obiectele.

Observații pentru facilitator: Copiii cu tulburări sau întârzieri de dezvoltare au nevoie de îngrijire specială şi de protecţie

- La fel ca ceilalţi copii, copiii cu tulburări sau întârzieri de dezvoltare au nevoie de controale medicale regulate şi să fie vaccinaţi.
- Copiii cu tulburări sau întârzieri de dezvoltare au nevoie de îngrijire în plus pentru a vă asigura că rămân curaţi şi sănătoşi. Îngrijitorii ar trebui să acorde o atenție sporită igienei copilului lor, inclusiv spălatul pe mâini regulat, pentru a evita ca ei să se îmbolnăvească.
- Unii copii cu tulburări sau întârzieri de dezvoltare au și tulburări de alimentaţie: e necesară o supraveghere atentă pentru a vă asigura că copilul primeşte suficientă hrană și cantitățile optime de nutrienți.
- Alte persoane pot să nu înţeleagă întotdeauna dificultăţile pe care le au copiii cu tulburări sau întârzieri de dezvoltare şi pot să creadă faptul că aceştia se comportă în mod intenţionat obraznic sau neadecvat. Îngrijitorii ar trebui să protejeze copiii de pedepse aspre sau abuz, explicându-le celorlalţi faptul că copilul lor are nevoi speciale şi că nu este neascultător sau se comportă neadecvat în mod intenţionat. Dacă pedeapsa aspră reprezintă o problemă în familia sau în comunitatea îngrijitorilor din grup, facilitatorii şi supervizorii sunt disponibili pentru a oferi suport.

Sesiunea 1: Anexă – Demonstrații opționale

Instrucțiune

Folosiți această demonstrație în această sesiune în plus sau în locul demonstrației „Îmbrăcatul cu Ioana”.

Demonstrație: „Rutina după școală cu Amalia” – amenajarea mediului pentru o activitate de succes

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul, Natalia.
- Un alt facilitator este copilul, Amalia.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar, pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Activitatea este rutina după școală a Amaliei.

Introducere

Vă vom arăta trei strategii pentru implicarea copilului, amenajarea spațiului și oferirea de alegeri

- *Amenajați spaţiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.*
- *Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră.*
- *Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.*

- Există unele activități cu care aveți succes și unele care sunt mai provocatoare.
- Rutina de după școală a Amaliei are trei părți: 1) gustarea, 2) finalizarea temelor și 3) citirea unei cărți.

Mai întâi trebuie să amenajăm mediul pentru activitatea noastră.

Cum facem asta?

- **Amenajați spaţiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune:**
  - **Alegeți un spațiu** în care veți desfășura activitatea. Asigurați-vă că în spațiul din jurul copilului și din fața acestuia **nu există materiale de care nu aveți nevoie**,

ceea ce îl va ajuta pe copil să se concentreze asupra activității în care doriți să vă implicați.

- **Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră:**
  - Este mai ușor pentru copil să împărtășească activitatea cu dumneavoastră atunci când poate vedea obiectele și dumneavoastră stați chiar în fața lui.

În continuare, trebuie să facem ca activitatea să înceapă și să continue cât mai mult timp posibil.

Cum facem asta?

- **Începeți cu 2 sau 3 activități motivante şi urmați alegerea copilului dumneavoastră:**
  - Puneți 2 sau 3 alegeri în fața copilului, astfel încât copilul le poate vedea și poate ajunge la ele. Așteptați ca copilul să vă arate ce își dorește (se uită, se apleacă, întinde mâna, arată cu degetul, spune etc.).

În timp ce urmăriți această demonstrație, căutați cele trei sfaturi ale noastre pentru amenajarea spațiului și pentru oferirea alegerilor.

Adultul explică participanților:	*Amalia și cu mine tocmai am ajuns acasă de la școală. Pregătesc rutina sa după școală. Avem trei activități pe care le putem face: luăm o gustare, facem temele și citim o carte. Am ales aceste trei activități din rutina după școală pentru că se pot desfășura în orice ordine. În acest fel, o pot lăsa pe Amalia să aleagă ce să facem mai întâi. Oferirea alegerilor îi oferă un anumit control asupra zilei ei și face ca mie să îmi fie mai ușor să trec prin pașii care sunt uneori dificili, cum ar fi temele. Îi voi așeza alegerile și apoi mă voi duce s-o aduc pe Amalia.*
Adultul:	[pune două cărți și o gustare]
Copilul:	Ocupat să-și scoată pantofii.
Adultul:	*„Amalia, te rog vino aici și adu-ți ghiozdanul când ești gata!”*
Copilul:	[Termină de scos pantofii și aduce ghiozdanul adultului]

Adultul:	[Stați în fața Amaliei la masă cu materialele între voi]
Adultul:	*„Mulțumesc, Amalia! Super. BINE, haide să vedem ce teme ai astăzi.”*
Copilul:	*„BINE”* [deschide ghiozdanul și scoate cărțile și paginile].
Adultul:	AȘTEPTAȚI
Copilul:	*„Am temă la matematică.”*
Adultul:	*„Bine, deci ai trei lucruri de făcut – tema la matematică” [indicați tema], „să mănânci o gustare când ți-e foame” [indicați gustarea], „și să citești o carte” [indicați cele două cărți]. „Deci ce vrei să faci mai întâi? Amintește-ți că poți avea o singură gustare înainte de cină” [Așteptați și priviți copilul].*
Copilul:	*„Urăsc matematica, nu vreau să fac!”*
Adultul:	*„Știu că matematica este grea, dar te pot ajuta. Este alegerea ta. Te poți relaxa mai întâi cu o gustare sau o carte sau începem cu matematica – ce vrei să faci?”*
Copilul:	*„O să îmi fac mai întâi tema la matematică.”*
Adultul:	**Către participanți**: Voi urma alegerea Amaliei în următoarea noastră demonstrație. Mai întâi, haideți să vorbim mai întâi despre ce ați observat în legătură cu modul în care am amenajat mediul.

Discuție

ÎNTREBAȚI

De ce credeți că mama a adunat toate materialele înainte să-și cheme fiica?

Răspunsuri posibile

- Astfel, se putea asigura că are tot ce îi trebuie pentru fiecare activitate.
- Putea astfel oferi alegeri clare, folosind lucrurile pentru fiecare activitate pe care Amalia să le aleagă.

ÎNTREBAȚI

Ați observat unde stătea mama atunci când vorbea cu Amalia?

Răspunsuri posibile

- A stat în fața ei.
- Lucrurile sunt între Amalia și mama, astfel încât Amalia să poată vedea clar cele trei alegeri despre care mama vorbește și pe mama sa.
- Când mama este în fața ei, ea poate vedea atât fața fetei, cât și la ce se uită Amalia în același timp.

ÎNTREBAȚI

Ce se întâmplă dacă Amalia nu face o alegere?

Răspunsuri posibile

- Dacă Amalia nu face o alegere, mama ei poate alege pentru ea.
- Amalia i-ar putea arăta mamei ei dacă a făcut o alegere greșită alegând apoi o altă activitate din cealalte.

ÎNTREBAȚI

Ce s-a întâmplat când Amalia a făcut ceea ce mama ei se aștepta de la ea?

Răspunsuri posibile

- Mama i-a mulțumit și a lăudat-o.

- **Întrebați participanții dacă există întrebări și încurajați răspunsurile în grup.**

2

Sesiunea 2: Menținerea implicării copiilor

Cuprins

Sesiunea 2: Menținerea implicării copiilor

Informații pentru facilitatori 44
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute) 46
Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 2 (20 de minute) 47
Continuarea Poveștii Mariei: Stigmat și credințe (20 de minute) 51
Privește și ascultă: Observați când copilul dumneavoastră nu este implicat (20 de minute) 54
Povestea Liei: a învăța să petreci mai mult timp în implicare împărtăşită (10 minute) 60
Mesajul cheie 1: Copiii au mai multe oportunități de a învăța atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră 63
Demonstraţie: "Îmbrăcatul cu Ioana". *Privește și ascultă*: Observați interesele copilului dumneavoastră și surprindeți comportamentul bun (15 minute) 64
Mesajul cheie 2: Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude 68
Sfatul 1: *Privește și Ascultă* – observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră 69
Învață să te joci și învață jucând (20 de minute) 70
Mesajul cheie 3: Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră 71
Sfatul 2: Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca 83
Sfatul 3: *Privește și Ascultă* – observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude 84
Ce să folosiți pentru a lăuda copilul? 85
Pregătirea pentru practica de acasă și exersarea în perechi: planificarea amenajării spațiului. *Privește și ascultă* în timpul activităților de acasă (30 de minute) 86
Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute) 90
Observații adiționale pentru facilitator 92
Sesiune 2: Anexă – Demonstrații opționale 93

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghidurile facilitatorilor – unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 1 – unul pentru fiecare participant. Completați pagina din timp (Informații de contact pentru facilitatori).
- Formulare de feedback pentru participanţi.
- Hârtie flipchart, tablă de scris sau tablă albă (cu instrumentele necesare pentru scris). [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.
- Materialele pentru demonstraţii: o bluză sau pulover (purtat de adult în demonstrație) și o pereche de șosete și pantaloni (nu se vor purta).
- Materiale pentru exersarea în perechi: haine, prosoape de față, periuță de dinți, ghiozdan, castroane și linguri, căni, jucării etc.
- Fișa pentru stabilirea obiectivelor de la Vizita 1 pentru toți participanții.

Obiective de învățare

1. Dezvoltarea înțelegerii faptul că vaccinurile, vrăjitoria, păcatele familiei, lipsa dragostei etc., nu cauzează întârzieri sau tulburări de dezvoltare.
2. Începeți să înţelegeți de ce implicarea împărtășită este importantă pentru procesul de învăţare al copiilor.
3. Continuați să demonstrați înțelegerea modului de amenajare a spațiului pentru rutinele de acasă, inclusiv oferirea de alegeri pentru a începe o activitate și poziționarea direct în fața copilului.
4. Începeți să demonstrați că înțelegeți respectarea intereselor copilului și oferirea de laude.
5. Înțelegeți modul în care jocul îi ajută pe copii să învețe și să construiască relații cu ceilalți.

Mesaje cheie

1. Copiii au mai multe oportunități de a învăța atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră.
2. Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.
3. Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră.

Abilități și strategii (sfaturi)

1. *Privește și Ascultă* – observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.
2. Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.
3. *Privește și Ascultă* – observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 2
20 minute	Continuarea Poveștii Mariei: Stigmat și credințe
20 minute	*Privește și ascultă*: Observați când copilul dumneavoastră nu este implicat
10 minute	Povestea Liei: a învăța să petreci mai mult timp în implicare împărtăşită
15 minute	***PAUZĂ***
15 minute	Demonstraţie: "Îmbrăcatul cu Ioana". *Privește și ascultă*: Observați interesele copilului dumneavoastră și surprindeți comportamentul bun
20 minute	Învață să te joci și învață jucând
30 minute	Pregătirea pentru practica de acasă şi exersarea în perechi: planificarea amenajării spaţiului. *Priveşte şi ascultă* în timpul activităţilor de acasă
10 minute	Revizuirea sesiunii și planificarea următoarei sesiuni

Timp = 75 de minute înainte de pauză şi 75 de minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Îndrumați participanții în cadrul unui exercițiu de respirație abdominală cu rol calmant.
- Dacă nu se simt în largul lor, participanții pot alege să nu participe la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute de respirație cu rol calmant) şi observați participanţii.
- Oferiți ghidare oricărui participant care respiră rapid sau care pare stresat.

Introduceţi activitatea

- Respirația cu rol calmant este o modalitate diferită de a respira.
- Când folosim respirația pentru a ne calma respirăm încet, permițând aerului să intre în partea inferioară a pieptului nostru.
- Respirația cu rol calmant ne ajută corpurile să se relaxeze și ne face să devenim mai calmi, de obicei doar în câteva minute.

Când suntem speriați, stresați sau supărați, avem tendința să respirăm scurt și rapid folosind partea superioară a pieptului nostru.

DEMONSTRAȚI punând o mână pe partea superioară a pieptului și respirând scurt ceea ce va face ca pieptul dumneavoastră să se ridice.

Când suntem relaxați, avem tendința de a respira mai lent în partea inferioară a pieptului. V-ați uitat vreodată la cineva când doarme? Respirația acestora este de obicei lentă.

Puteți practica respirația cu rol calmant ori de câte ori vă simțiți copleșit sau stresat.

Vom face acest exercițiu la începutul fiecărei sesiuni ca o modalitate de a face o pauză și de a ne calma înainte de a lucra împreună.

Explicați și conduceți activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *Puneți o mână pe abdomen, cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți mâna care stă pe abdomen cum se mișcă încet cu fiecare respirație, în timp ce mâna din partea superioară stă nemișcată.*
- *Găsiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să fie ceva nou faptul că respirați în partea inferioară a pieptului sau ar putea să pară inconfortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabil, opriți-vă și respirați normal cu mâinile la loc.*
- *Opțional: Cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau oricare alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 2 (20 minute)

Revizuirea mesajelor cheie şi sfaturilor din sesiunea anterioară (5 minute)

Mesaje cheie		
Toţi copiii pot învăţa şi pot dezvolta abilităţi.	Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.	Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activităţi zilnice şi jocuri.

Sfaturi		
Amenajați spațiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.	Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului.	Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.

Revizuirea planului de pratică acasă din sesiunea anterioară

- *Alegeți 2 activități zilnice pe care le veți face cu copilul dumneavoastră sau în care îl veți implica.*
- *Planificați să petreceți 5 minute cu copilul de fiecare dată când faceți o activitate împreună.*

Revizuire practica acasă

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Puteți împărtăși ceva despre dumneavoastră sau copilul dumneavoastră sau despre activitatea de stare de bine pe care ați făcut-o.*

Observații pentru facilitator

- Invitați participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în această săptămână. Acesta ar putea fi un exemplu de abilități ale copilului, sau ar putea fi un moment în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau bun, s-a gândit la o nouă idee de joacă sau la o nouă rutină sau a observat un punct forte în copilul său.
- Permiteţi îngrijitorilor să împărtăşească experienţele trăite în timpul exersării exerciţiului pentru acasă.
- Aici fiind incluse ambele tipuri de experienţe, atât pozitive, cât şi provocatoare.
- Aceasta este o oportunitate pentru membrii grupului de a învăţa mai mult unii despre alţii şi de a se sprijini reciproc, precum şi a căuta sprijin şi încurajare de la facilitator.
- Repetați și lăudați răspunsurile.
- Asigurați-vă că toți au șansa de a vorbi (nu lăsați pe nimeni să vorbească prea mult).
- Încurajați participanții să se sprijine și să dea sugestii.
- **Scrieți:** toate activităţile pe o foaie mare de hârtie/tablă albă
  [Luați în considerare nevoia de adaptare]
- După ce ați revizuit exerciţiul pentru acasă, solicitați participanților să completeze pagina numită „Revizuire practica acasă” la „Revizuire practica acasă” de la pagina 36 din ghidul participanților.
  [Luați în considerare nevoia de adaptare]

ÎNTREBAȚI: *Dorim să auzim despre experienţa dumneavoastră exersând o activitate acasă cu copilul dumneavoastră. Vreţi să împărtăşiţi cum a fost să faceţi acest exerciţiu pentru acasă?*

- *Ce activităţi aţi încercat?*
- *Ce a mers bine? De ce?*
- *Ce a fost dificil? Ce nu a mers cum aţi dorit? De ce?*

Observații pentru facilitator

Folosiți aceste întrebări pentru a clarifica ce s-a întâmplat:

- *Ce a făcut copilul dumneavoastră? Ce ați facut dumneavoastră? Ce s-a întâmplat atunci?*
- *Unde eraţi? Mai erau alţi oameni în preajmă?*

ÎNTREBAȚI: *A încercat cineva o activitate diferită de ceea ce a planificat să facă? Ați putea să ne spuneți de ce ați ales o activitate diferită?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Au încercat activitatea și au decis că era prea dificilă? Prea ușoară?*
- *Au încercat activitatea și au decis că nu motiva copilul?*
- *Au urmat o altă activitate aleasă de copil?*

Explicați

- *Este în regulă să schimbați activitățile! Cea mai bună activitate este cea care motivează copilul și cea pe care o faceți în fiecare zi. Interesul se poate schimba. Este în regulă să acționați în funcție de copil și să schimbați activitatea.*
- *Sunt unele activități care pot fi foarte importante pentru dumneavoastră sau pentru familie, dar nu foarte motivante pentru copil.*
    - *În acest caz, puteți ajuta copilul dându-i mai multe recompense pentru a-l menține motivat să exerseze această activitate.*
    - *Facilitatorii pot să ajute prin a oferi sugestii despre cum puteți folosi recompensele suplimentare.*

Observații pentru facilitator

- Învățarea mersului la toaletă nu este o rutină țintă pe care ne concentrăm în acest program.
- Învățarea mersului la toaletă necesită mai multe resurse individuale și timp, mai mult decât acest program poate oferi familiilor.
- Pentru familiile care doresc să se concentreze pe învățatul mersului la toaletă, contactați master trainer-ul pentru mai multe informații și resurse.

Introducerea Sesiunii 2

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 37).

- *Astăzi vom învăţa:*
  - *mai multe despre cum să vă includeți copilul în activitățile zilnice și să împărtășiți activități pentru a vă ajuta copilul să se dezvolte;*
  - *sfaturi pentru a observa ce îl motivează pe copilul dumneavoastră și de ce este interesat și pentru a observa comportamentul bun al copilului și a răspunde cu laude;*
  - *sfaturi pentru a selecta activități de joacă care sunt la nivelul potrivit pentru copilul dumneavoastră.*

Obiective personale

- Vom completa pagina de obiective personale a ghidurilor (pagina 38) la sfârșitul sesiunii. *[Luați în considerare nevoia de adaptare]*

Continuarea Poveștii Mariei: Stigmat și credințe (20 minute)

• Facilitatorul citește şi explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 39).

Am fost introduşi Mariei şi fiului ei, George, în sesiunea trecută. Haideți să auzim mai multe despre ce i s-a întâmplat la început Mariei. Această poveste vorbește de asemenea și despre George când avea vârsta de 3 ani.

Ilustraţie	Facilitatorul citeşte
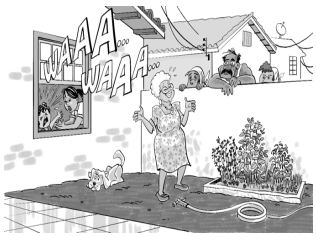	*George se supăra deseori, țipa și plângea mult timp. Maria era foarte îngrijorată că George nu vorbea și că petrecea mult timp de unul singur. Era foarte greu să-l facă interesat să facă activități împreună. La început, Maria nu își împărtășea temerile cu nimeni pentru că îi era frică de ce ar putea crede ceilalți oameni.*
	Ea îi împărtășea soțului îngrijorările ei legate de fiul lor, dar uneori nu erau de acord. Amândoi erau obosiți și stresați.
	Ea știa că nu era vina ei că George se comporta așa, dar era foarte dificil să iasă cu el. Unii oameni din comunitatea ei credeau că dacă un copil nu poate să vorbească sau se comportă ciudat, atunci el este posedat sau rău. Alții cred că mamele acestor copii sunt blestemate sau au făcut ceva rău. [Luați în considerare nevoia de adaptare]
	În grupul părinților, ea a aflat că mulți alți îngrijitori se simțeau în același fel. Ea a auzit cum alți îngrijitori duceau aceleași lupte și cum se simțeau izolați de alți oameni din familiile lor sau din comunitate. Le-a fost de mare ajutor faptul că au vorbit împreună.

Explicați: *Maria a trecut prin momente grele la început. Ei îi era teamă să își împărtășească îngrijorările cu alți membrii ai familiei sau ai comunității.*

ÎNTREBAȚI

- *De ce credeți că s-a întâmplat acest lucru?*
- *Vi s-a întâmplat și dumneavoastră?*
- *Cum ați făcut față?*
- Invitați participanții să împărtășească și să discute propriile lor experiențe legate de stigmatizare:
    - *I s-a mai întâmplat și altcuiva?*
    - *Altcineva a avut o experiență diferită?*

Explicați: *Mariei îi era foarte greu să-l implice pe George. Petrecea mult timp de unul singur și era foarte greu să-l facă interesat să facă activități împreună.*

ÎNTREBAȚI

- *Aveți experiențe similare cu copilul dumneavoastră?*
- *Cum este pentru dumneavoastră?*

Mulţumiţi participanţilor pentru împărtăşirea experienţelor.

Observații pentru facilitator

- Facilitați discuția prin întrebări deschise și nu forțați participanții să răspundă.
- Reamintiți participanților că poveștile personale discutate în aceste sesiuni nu trebuie împărtășite cu nimeni din afara grupului – toți participanții au fost de acord să păstreze aceste informații confidenţiale.
- Dacă îngrijitorii sunt foarte reticenți în a vorbi, facilitatorul poate spune că unii oameni cred că dificultățile copiilor sunt cauzate de posedări, vrăjitorii sau ceva ce îngrijitorul a făcut în timpul sarcinii. [Luați în considerare nevoia de adaptare]

Aducere aminte: Întârzierile și tulburările de dezvoltare <u>NU sunt cauzate de:</u>

X vaccinuri
X posedări de către spirite
X vrăjitorie sau magie
X păcate ale familiei copilului sau ale strămoşilor
X părinţi care nu se străduiesc destul de mult pentru a-şi învăţa copilul sau nu îl iubesc suficient de mult
X familie monoparentală
X alergii/intoleranțe alimentare
X părinţi care nu sunt suficient de buni
X proaste maniere, proastă educație
X conflicte familiale sau traume.

[Luați în considerare nevoia de adaptare]

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *Copiii dumneavoastră sunt foarte norocoși că au îngrijitori ca dumneavoastră care au reușit să depășească stigmatizarea și dificultățile și sunt dedicați ideii de a petrece mai mult timp pentru a-i ajuta.*
- *Este foarte important pentru dumneavoastră ca îngrijitori să simțiți că sunteți sprijiniți de personalul medical și de comunitate. Suntem aici pentru a încerca să oferim ajutor.*
- *Comunitatea dumneavoastră poate include lăcașul de cult, grădinița copilului dumneavoastră și/sau prietenii și familia.*

[Luați în considerare nevoia de adaptare]

Privește și Ascultă – Observați când copilul dumneavoastră nu este implicat (20 minute)

Niveluri de implicare (10 minute)

Explicaţi: *Copiii se pot implica cu (a fi atent la, a se concentra la, a interacţiona cu) oamenii şi lucrurile din mediul lor la 3 niveluri diferite:*

- *Neimplicat*
- *Atras de obiecte*
- *Implicare împărtăşită*

- *Haideţi să ne uităm la exemple pentru fiecare nivel de implicare.*
- *Mai târziu vom vorbi despre copilul dumneavoastră.*

Observații pentru facilitator

- Rugaţi participanţii să găsească paginile "Niveluri de implicare" în ghidurile lor (pagina 41).
- Ghidaţi participanţii să descrie pozele înainte de a oferi răspunsurile.
- Puteţi folosi întrebările pentru a conduce discuţia.
- Încercaţi să menţineţi discuţia concentrată şi cu grijă aduceţi-le aminte îngrijitorilor **să discute pozele** dacă încep să vorbească despre experienţa lor.
- Asigurați-i că este timp să vorbească despre copilul lor mai târziu.

Nivel de implicare: neimplicat

Explicaţi

- *Aceşti copii nu sunt atenţi la nimeni şi nimic.*
- *Faptul că nu sunt implicați îngreunează învățarea.*
- *Interacțiunea cu oamenii și împărtășirea activităților împreună este cea mai bună pentru învățare.*

ÎNTREBAȚI: *Ce face acest copil cu obiectele sau cu oamenii?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Acest copil se uită **la** sau **în altă parte** față de părinte sau obiect?*
- *Acest copil rătăceşte cu privirea (nu este atent la altă persoană sau lucru)?*
- *Cum este corpul copilului poziționat? Este către părinte sau către obiect?*

Răspunsuri posibile

- Copilul nu se uită și nu acordă atenție oamenilor sau obiectelor.
- Copilul își întoarce capul și se îndepărtează de adulți. Se uită, de asemenea, în altă parte.
- Copilul nu este interesat de adulți, de jucării sau de carte.

ÎNTREBAȚI: *Copilul face acţiuni repetitive sau neobişnuite?*

Luați în considerare să întrebați:

- Copilul îşi mişcă mâinile sau corpul într-un mod ciudat?
- Copilul se uită la corpul său, de exemplu, la mâinile sale, într-un mod ciudat?

Răspunsuri posibile

- Copilul din al doilea set de imagini flutură din mâini și pare să se uite la ele.

Explicaţi

- *Copiii cu dificultăţi de dezvoltare prezintă uneori mişcări fizice repetitive sau neobişnuite precum copilul din a doua poză.*
- *Uneori aceste mişcări sunt foarte scurte şi se pot petrece când copiii sunt entuziasmaţi de o activitate.*
- *În acest exemplu, copilul nu observă adultul sau activitatea. El se uită în altă parte. Comportamentul copilului arată că el nu este implicat.*

Nivel de implicare: atras de obiecte

Explicaţi

- *Aceşti copii acordă atenţie doar obiectelor.*
- *Ei nu se concentrează pe sau nu interacţionează cu oameni.*
- *Faptul că sunt atrași de obiecte îngreunează învățarea.*
- *Interacțiunea cu oamenii și împărtășirea activităților împreună este cea mai bună pentru învățare.*

ÎNTREBAȚI: *Ce face copilul cu obiectele?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Copilul se uită la obiect sau la îngrijitor?*
- *Cum se uită la obiect? Este o privire foarte intensă, concentrată?*
- *Copilul pare că doreşte obiectele într-un mod particular şi devine supărat dacă lucrurile sunt schimbate?*

Răspunsuri posibile

- Copilul se uită foarte intens la obiecte.
- Copilul nu observă pe nimeni altcineva.
- Copilul dorește să folosească obiectele în felul său și devine supărat când altcineva încearcă să le atingă.

ÎNTREBAȚI: *Ce face copilul cu oamenii?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Este adultul implicat în activitate?*
- *Corpul copilului este poziţionat către adult sau în direcția opusă?*
- *Pare copilul să observe sau să îi pese dacă adultul este în preajmă sau nu?*

Răspunsuri posibile

- Copilul nu observă și nu interacționează cu nimeni.
- Corpul copilului este întors cu fața la obiecte și îndepărtat de alte persoane.

ÎNTREBAȚI: *Copilul face acţiuni repetitive sau neobişnuite cu obiectele?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Copilul face aceeași acțiune din nou și din nou?*
- *Copilul pare preocupat să aibă obiectele într-un mod particular?*
- *Copilul foloseşte obiectele într-un mod neobişnuit sau ciudat (de exemplu, se uită la ele dintr-un anumit unghi, le miroase sau le linge)?*

Răspunsuri posibile

- Copilul face aceeași acțiune din nou și din nou.
- Copilul dorește să aibă obiectele într-un mod anume: cănile înșirate și cutiile una peste alta într-o anumită ordine.
- Copilul cu cănile se uită la ele foarte atent.

Explicaţi

- *Copilul va face probabil aceleaşi acţiuni cu obiectele dacă nu ar fi oameni în jur.*
- *Copilul preferă să se joace cu cutiile singur într-un mod anume decât să fie altă persoană care să pună cutiile într-un mod diferit.*
- *Copiii cu dificultăţi de dezvoltare prezintă uneori acţiuni repetitive sau ciudate cu obiecte la fel ca aceşti doi copii.*
- *Când copiii sunt aşa de intens concentraţi pe obiecte, trebuie să ne străduim din greu să găsim o modalitate de a folosi obiectele într-un mod adecvat pe care să le împărtășiți împreună.*
  În caz contrar:
- *Putem să încercăm o activitate cu obiecte care sunt mai puţin dorite.*
- *Putem încerca din nou obiectele foarte dorite mai târziu.*

Nivel de implicare: implicare împărtăşită

Explicaţi

- *Aceşti copii împărtăşesc implicarea cu cineva (observă o persoană și realizează o activitate împărtăşită în același timp).*
- *Implicarea împărtăşită e cea mai bună pentru învăţare.*

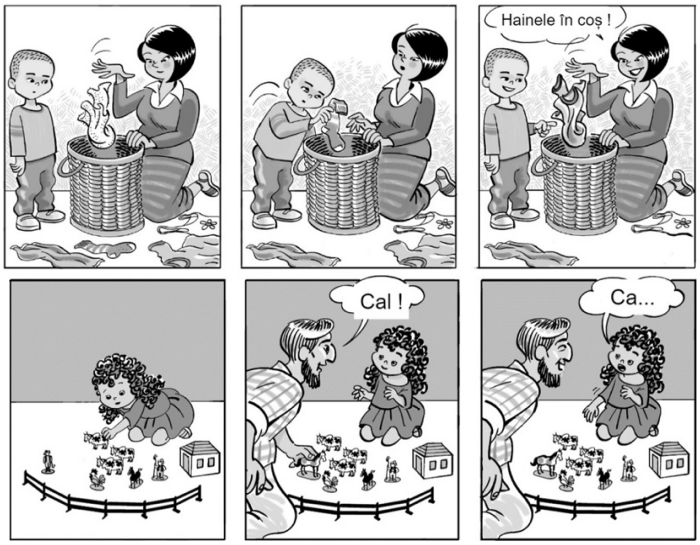

ÎNTREBAȚI: *Ce face copilul cu obiectele sau cu oamenii?*

Luați în considerare să întrebați:

- *Cum este poziţionat corpul copilului?*
- *La ce se uită copilul?*
- *Copilul şi adultul sunt implicaţi în aceeaşi activitate?*
- *Copilul este atent la ce face şi zice adultul? Cum vă daţi seama?*
- *Implicarea împărtăşită este momentul când copiii pot învăţa cel mai mult din interacţiunea dumneavoastră cu ei. De ce credeţi că este aşa?*
- *Ce observaţi despre comportamentul copilului atunci când el împărtăşeşte implicarea comparativ cu momentul când el nu este implicat sau foarte concentrat pe obiecte?*

Răspunsuri posibile

- Copilul este atent la două lucruri: 1) la adult şi 2) la activitatea pe care copilul şi adultul o fac împreună.
- Copilul observă lucrul despre care vorbește adultul, astfel încât copilul poate învăţa noi cuvinte care au legătură cu activitatea.
- Copilul observă adultul şi modul în care adultul face activitatea. Copilul poate de asemenea să înveţe cum să facă activitatea (de exemplu cum să se spele pe mâini, cum să citească o carte, cum să se joace cu o jucărie).

Etape de implicare

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 44).

OBIECTIV: A petrece din ce în ce mai mult timp împărtășind implicarea.

neimplicat atras de obiecte implicare împărtăşită

Reţineţi:

- Niciun copil nu petrece 100% din timp împărtășind implicarea.
- Copiii vor petrece ceva timp la toate cele trei niveluri – obiectivul nostru este să-i ajutăm să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea de fiecare dată când facem activitatea.
- Pentru unii copii, vom începe prin a petrece câteva secunde împărtășind implicarea în timpul unei activități.

- *Aceste exemple ne arată un nivel de implicare la un moment dat.*
- *Toţi copiii vor petrece un timp la fiecare nivel, dar copiii cu dificultăţi de dezvoltare petrec mai mult timp neimplicaţi şi atraşi de obiecte față de alţi copii.*
- *Obiectivul nostru este să îi ajutăm pe copiii dumneavoastră să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea. Când copiii împărtășesc implicarea, există mai multe oportunităţi pentru ei să înveţe.*

Povestea Liei: a învăța să petreci mai mult timp în implicare împărtăşită (10 minute)

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 45).

Lia are 7 ani, foloseşte două cuvinte în acelaşi timp pentru a comunica şi iubeşte animalele. Discursul ei este mult mai sărac decât ne-am aștepta de la un copil de vârsta ei. Acest copil ne va arăta mai mult de un nivel de implicare şi ne va oferi exemple despre cum o putem ajuta să petreacă mai mult timp în implicare împărtăşită.

Ilustraţie	**Facilitatorul citeşte**
	Aceasta e cartea preferată a Liei. Ea cunoaște toate cuvintele. Îi place să spună cuvintele de pe fiecare pagină în ordine. Se supără dacă mama încearcă să spună o poveste diferită sau omite pagini. Lia e deseori concentrată pe cartea ei și nu pe persoanele din jurul ei.
	Mama Liei ar dori să împărtăşească o activitate împreună cu Lia. Ea se uită și ascultă pentru a observa ce o interesează pe Lia. Ea o vede pe Lia uitându-se la o pagină a cărții unde apare un tigru în junglă. Atunci mama are o idee pentru o activitate! Aduce o cutie și niște poze cu animale. Arată cu degetul spre cutie și spune: "Lia, e o junglă!"
	Mama Liei încearcă să o implice în activitate. Se poziționează în fața ei și se coboară la nivelul ei. Pune activitatea între ea și Lia. Apoi pune poza cu tigrul în cutia junglei și spune: "Tigrul este în junglă!". Lia o privește pe mama sa timp de o secundă și apoi se întoarce la carte.
	Mama Liei încearcă din nou. Ea observă că Lia se uită la un elefant din carte. Mama Liei îi arată poza cu elefantul și spune: "Aici este un elefant!", iar Lia se uită de data aceasta.

Mama Liei pune un elefant în cutia junglei în timp ce Lia privește. Apoi Lia pune un elefant în "junglă"! Aceasta este implicare împărtăşită: Lia și mama ei fac o activitate împreună și Lia o observă pe mama ei și activitatea în același timp! Mama Liei dorește s-o încurajeze și afirmă încântată: "Elefantul în junglă!

Apoi Lia se uită la carte din nou și încearcă să numească animalele. Mama ei o apreciază bătând din palme pentru că știe că un copil învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.

ÎNTREBAȚI: *Aţi observat că Lia nu era implicată?*

Răspunsuri posibile

- Nu, Lia a fost implicată. Ea a fost fie atrasă de obiect, fie împărtășind implicarea.
- Notă: Dacă participanţii consideră că recitarea repetitivă din carte arată ca Lia nu e implicată, subliniaţi – dacă Lia începe să recite cuvintele în alte momente când cartea nu e în preajmă, acesta ar putea fi un semn că nu e implicată.

ÎNTREBAȚI: *Aţi observat că Lia este atrasă de obiect?*

Răspunsuri posibile

- Se uită atent la carte şi recită cuvintele fără să o observe pe mama ei.
- Lia se întoarce înapoi la carte după ce pune un tigru în cutia junglei.

ÎNTREBAȚI: *Aţi observat că Lia împărtășește implicarea?*

Răspunsuri posibile

- Se uită la mama ei cum pune un animal în cutia junglei.
- Imită pe mama sa.

Explicaţi

- *Niciun copil nu îşi petrece tot timpul în implicare împărtășită.*
- ***Obiectivul nostru este să îi ajutăm pe copiii dumneavoastră să petreacă mai mult timp în implicare împărtășită.***
- *Asta înseamnă:*
  - *momentele se întâmplă mai frecvent, şi*
  - *momentele devin din ce în ce mai lungi.*
- *Copiii vor petrece câtva timp la toate cele trei niveluri. Obiectivul nostru este să-i ajutăm să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea de fiecare dată când facem activitatea.*
- *Pentru anumiţi copii care de-abia încep să împărtășească implicarea, obiectivul dumneavoastră este să îl ajutaţi pe copilul dumneavoastră să petreacă cu câteva secunde mai mult în implicare împărtăşită.*
- *Chiar şi câştigurile mici în implicarea împărtăşită pot face o mare diferenţă pentru copii!*

ÎNTREBAȚI: *Ce observaţi la copilul dumneavoastră?*

- *Copilul dumneavoastră petrece mult timp neimplicat sau atras de obiecte?*
- *De unde ştiţi când copilul nu este implicat?*
- *De unde ştiţi când este atras de obiecte?*
- *Este dificil să împărtășiţi implicarea cu copilul dumneavoastră?*
- *De unde ştiţi când copilul împărtășește implicarea cu dumneavoastră?*

Mesaj cheie 1: Copiii au mai multe oportunităţi de a învăţa atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră

- Facilitatorul citeşte, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 48).

Primul mesaj cheie este: Copiii au mai multe oportunităţi de a învăţa atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră.

- Implicarea împărtăşită înseamnă că un copil este atent la două lucruri în acelaşi timp:
  1. la dumneavostră, şi
  2. la activitatea pe care o faceţi împreună.
- Atunci când **împărtășiți implicarea**, aveţi sanşa de a:

Răspunde la comunicarea copilului despre activitate.

Arăta copilului cuvinte noi pe care să le folosească în activitate.

Răspunde la acţiunile copilului.

Arăta copilului noi moduri de a folosi materialele.

- Alteori, copiii pot fi:
  - **neimplicaţi**: umblă de colo colo, prezintă comportament repetitiv, se uită în gol sau în jur;
  - **atraşi de obiecte**: se uită la obiecte, aliniază obiectele, prezintă joc repetitiv cu obiectele.

Când copiii nu sunt implicaţi sau sunt atraşi de obiecte, ei comunică şi învaţă mai puţin.

ÎNTREBAȚI: *Priviți imaginile din ghidul dumneavoastră, imprimate sub mesajul cheie 1. Cum încearcă bunica să îl implice pe nepot în implicarea împărtășită?*

Răspunsuri posibile

- Bunica răspunde la ce îi arată băiatul şi la cuvântul "jucării" invitându-l să se joace împreună cu mingea, spunând "vreau jucării" în timp ce îi dă mingea.
- Bunica îi răspunde băiatului care stropește apa spunând "pleosc"! Sugestie în plus: ea ar putea încuraja și mai mult implicarea împărtășită răspunzând acţiunilor băiatului şi stropind şi ea cu apă într-o manieră jucăușă.
- Bunica introduce o nouă activitate şi un nou mod de a se juca împreună: varsă apă dintr-un ulcior. Sugestie în plus: ar putea să-i dea ulciorul băiatului şi să vadă dacă el încearcă să verse şi el nişte apă.

*****PAUZĂ***(15 minute)**

Demonstrație: „Îmbrăcatul cu Ioana”. *Privește și ascultă* – Observați interesele copilului dumneavoastră și surprindeți comportamentul bun (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot decide să prezinte o demonstrație alternativă – „Rutina după școală cu Amalia” – *Privește și ascultă* – Observați interesele copilului dumneavoastră și surprindeți comportamentul bun. Anexa arată cum se aplică sfaturile pentru această sesiune unui copil cu abilități de comunicare mai avansate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită fie în locul, fie în plus față de demonstrația de mai jos numită „ Îmbrăcatul cu Ioana”, deși va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Observații pentru facilitator

- Un facilitator va juca rolul Ioanei (copilul).
- Celălalt facilitator va juca rolul mamei (adultul).
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului – de exemplu schimbați „mamă” cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Folosiți puloverul/bluza/geaca, șosete în plus, pantofi și o pereche de pantaloni pentru această demonstrație. Vor fi purtate doar puloverul/bluza/geaca.
- Această demonstrație ar trebui făcută lent pentru ca participanții să înțeleagă demonstrația.
- Adultul începe prin a aduce articolele de îmbrăcăminte şi pantofii.
- Copilul începe prin a se aşeza pe podea sau pe un scaun.

Adultul explică participanților:	*Am făcut o demonstrație a Ioanei cu mama ei în ultima sesiune. Vom arăta acum o nouă demonstrație a Ioanei și mamei ei. Suntem pe cale să începem. Ioana are nevoie de mult ajutor pentru a se îmbrăca, dar începe să mă ajute când îi pun bluza. Ea nu știe să spună niciun cuvânt. Am decis să încep să exersez cu această activitate pentru că am observat că Ioana se uită la bluză.* ***Am observat că era interesată de ea.***

Copilul:	Se uită către bluză.
Adultul:	(Coborâți-vă la nivelul copilului și vorbiți pe un ton pozitiv și jucăuș, mișcați-vă capul pentru a arăta că priviți) *"Hai să ne îmbrăcăm! E timpul să-ți pui bluza!"*
Copilul:	Se întinde către bluză.
Adultul:	Ridicați bluza și spuneți *"Bluza! Iată bluza ta!"* (Zâmbiți și folosiți un ton calm și jucăuș. Puneți bluza peste capul copilului) Când îi vedeți capul din nou, spuneți *"Aici erai!"*
Copilul:	Se uită la părinte și zâmbește.
Adultul:	*"Ura! Bluza pe Ioana! Brațul unu!"* (Apucați mâneca și trageți mâna copilului din ea)
Copilul:	Se agită puțin cât timp adultul îl ajută cu mâneca.
Adultul:	*"Uite-o!"* (Zâmbiți și folosiți un ton cald și jucăuș.) *"Brațul doi!"* (Faceți același lucru ca înainte, doar că de data aceasta NU trageți complet mâna din mânecă)
Copilul:	Încearcă să își împingă puțin mâna.
Adultul:	*"Uite-o!"* (Zâmbiți și folosiți un ton cald și jucăuș) *"Ioana, mă ajuți!"* Țineți mâna copilului și ajutați-l să își tragă mâna prin mânecă.
Copilul:	Trage de bluză dar nu reușește să tragă de bluză în jos, până la talie.
Adultul:	*"Bună încercare, te ajut eu"* (Ajutați ușor să tragă bluza împreună cu Ioana). Spuneți *"Am reușit!"*
Adultul:	Întindeți pantalonii și șosetele în fața Ioanei.
Copilul:	Devine neimplicat, se uită în altă parte, se ridică să plece.
Adultul:	(Într-un mod jucăuș o aduceți pe Ioana înapoi la alegeri și întindeți pantalonii. Mișcați-vă capul pentru a arăta că priviți) Spuneți *"Ioana, hai să ne punem pantalonii".*

Copilul:	Întinde mâna spre pantaloni. [SFÂRȘITUL DEMONSTRAȚIEI]

ÎNTREBAȚI: *Cum a ajutat-o mama pe Ioana să se implice în următorul pas din rutina de îmbrăcat?*

Răspunsuri posibile

- A făcut două alegeri clare pentru Ioana - pantaloni sau șosete.
- A căutat comunicarea Ioanei - Ioana își folosește ochii pentru a privi în altă parte în loc să aleagă.
- Când Ioana nu a făcut nici o alegere, mama a ales pentru ea.
- Mama îi arată Ioanei că o privește mișcându-și capul.

ÎNTREBAȚI: *Cum a privit și ascultat mama interesele Ioanei? A urmat-o pe Ioana?*

Răspunsuri posibile

- S-a oprit și a așteptat ca Ioana să comunice un interes (folosind ochii sau cu un gest).
- I-a dat Ioanei să aleagă între pantaloni sau șosete după ce au terminat cu bluza.

ÎNTREBAȚI: *Cum a ajutat-o mama pe Ioana să rămână calmă și liniștită în timpul activității? Ați observat că a surprins comportamentul pozitiv?*

Răspunsuri posibile

- **Mama a încurajat-o pe Ioana:**
  - A încurajat-o blând pe Ioana să participe la activitate (a invitat-o să își împingă mâna prin mânecă).
  - A spus ce a făcut Ioana, de exemplu “M-ai ajutat!”
  - A lăudat-o pe Ioana pentru că a încercat să împingă mâna prin mânecă și pentru că a încercat să tragă în jos de bluză.
- **Mama fost jucăușă și a încercat să facă activitatea distractivă pentru copil:**
- A folosit un ton jucăuș și a părut că este încântată.

Explicaţi: Revizuirea demonstrației

- *În această demonstrație, mama se **privește și ascultă** comportamentul fiicei ei, Ioana.*
- *Când aude sau vede că Ioana participă la activitate ea **îi răspunde cu laude și încurajări.***
- *Mama **amenajează spațiul** prezentând două alegeri clare pentru ca Ioana să le vadă – pantalonii și șosetele.*
- *Mama încearcă **să urmeze alegerile Ioanei** pentru a o menține motivată să participe la activitate.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Mesajul Cheie 2: Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 49).

Al doilea mesaj cheie este: Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.

- Puteți să faceți activitățile distractive și pozitive astfel:
  - Vorbiți-i copilului pe o voce pozitivă și blândă;
  - Relaxați-vă și lăudați abilitățile, încercările și comportamentul adecvat al copilului;
  - Fiți blânzi fizic;
  - Arătați afecțiune;
  - Lăudați copilul.

Sfatul 1: *Privește și Ascultă* – Observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 50).

- ***Privește și Ascultă* – Observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.**
- Oferiți-vă câteva momente pentru a observa de ce este interesat copilul dumneavoastră.
- Oferiți copilului 2 sau 3 alegeri de activitate. Ce alege copilul dumneavoastră să facă?
- Răspunsul la alegerea copilului este o modalitate de a-i observa interesul. Urmați numai alegeri adecvate și sigure.
- Dacă un copil nu pare interesat în mod regulat să aleagă anumite lucruri, poate fi din cauza faptului că acestea sunt prea ușoare sau prea dificile pentru copil. În următoarea activitate vom afla cum să selectăm cele mai bune alegeri pe care să le oferim copilului. Trebuie să oferim alegeri care sunt la nivelul potrivit pentru copil!

Învață să te joci și învață jucând (20 minute)

Explicaţi

Jocul reprezintă un set de abilități care se dezvoltă în timp pentru copii.

- *Uneori, copiii cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare pot:*
  - *să nu știe să se joace cu alți oameni;*
  - *să nu știe să se joace cu jucării sau alte obiecte;*
  - *să facă lucruri cu jucăriile care nu sunt foarte utile pentru învățare (de exemplu, să privească obiectele pentru mult timp, să le alinieze sau să le învârtă);*
  - *să „se blocheze" în jocul lor și să facă același lucru iar și iar pentru o perioadă foarte lungă de timp.*

ÎNTREBAȚI: *De ce credeți că jocul este important?*

Observații pentru facilitator

- Unii îngrijitori pot înțelege deja că jocul este important. Dacă da, această întrebare poate fi discutată rapid.
- Dacă ideea că jocul reprezintă o modalitate importantă de a vă conecta cu copilul dumneavoastră și este esențial pentru învățare constituie o perspectivă nouă pentru îngrijitorii din grupul dumneavoastră, atunci discutați cu atenție de ce este important jocul – nu doar între copil și ceilalți copii, dar și între copil și îngrijitor(i).
- Subliniați faptul că jocul poate fi integrat în treburile și activitățile zilnice, astfel încât să nu fie nevoie de mult timp suplimentar.

Răspunsuri posibile

- Jocul reprezintă o modalitate puternică de a construi o conexiune între copii și îngrijitorii lor.
- Prin joc, copiii învață abilități de comunicare și alte abilități. Acest lucru este valabil pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare.
- Copiii au mai multe șanse să împărtășească implicarea și să învețe dacă o activitate este distractivă și jucăușă.

Mesajul cheie 3: Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 51).

Al treilea mesaj cheie este: Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră.

- Jocul reprezintă o modalitate puternică de a construi o conexiune între copii și îngrijitorii lor.
- Prin joc, copiii învață abilități de comunicare și alte abilități. Acest lucru este valabil pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu întârzieri sau tulburări de dezvoltare.
- Copiii au mai multe șanse să împărtășească implicarea și să învețe dacă o activitate este distractivă și jucăușă.

Moduri de joacă

Explicaţi

- *Există multe lucruri cu care copiii se pot juca și există multe moduri de a se juca cu aceste lucruri. Unele sunt mai ușoare, altele sunt mai complexe.*
- *Copiii pot învăța în mod gradual să se joace în moduri mai complexe.*
- *În această activitate vom afla cum să selectăm cele mai bune opțiuni de activități de joacă pe care să le oferiți copilului dumneavoastră.*
- *Priviţi imaginea din ghiduri de la pagina 41. Ce se întâmplă aici?*

- *Tatăl îi arată copilului o carte ilustrată. Copilul este neimplicat și în cele din urmă pleacă. Această carte este prea avansată pentru copil (are multe cuvinte și imagini neclare).* ***Nu este la nivelul potrivit. Acest lucru nu ajută copilul să se implice în activitate.***
- *Cum putem alege 2 sau 3 lucruri care sunt cele mai bune pentru a le oferi copilului nostru? Pentru a ne asigura că este implicat în activitate, ar trebui să oferim doar alegeri care sunt* ***la nivelul potrivit*** *pentru copil.*
- ***Când oferim o alegere pentru activități de joacă, toate alegerile pe care le oferim copilului ar trebui să fie la nivelul potrivit pentru el. Haideți să vedem cum putem să selectăm alegerile potrivite.***
- Folosind ghidul participanților (pagina 52), explicați:
    - *pentru a construi o activitate de joc de succes, trebuie să stabilim la ce nivel se joacă copilul dumneavoastră acum;*
    - *când știm cum se joacă copilul dumneavoastră, putem folosi jucării și jocuri la acel nivel.*

Moduri de joacă

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 52).

Există moduri diferite de joacă:

Jocul cu oameni

Jocul simplu

Jocul de construcție

Jocul simbolic simplu

Jocul simbolic avansat

- **<u>De ce</u> este important să cunoașteți modul în care copilul dumneavoastră se joacă?**
  - **Pentru a putea oferi alegeri de joc la nivelul potrivit.**

i. Jucându-vă așa cum o face copilul îl ajută pe acesta să dezvolte abilități de joacă și să împărtășească implicarea atunci când vă jucați împreună.

ii. Moduri de joacă prea ușoare pot fi plictisitoare.

iii. Moduri de joacă prea grele pot fi frustrante sau prea dificil de înțeles pentru copil.

Moduri de joacă – exemple de activități

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 53).

Priviți aceste imagini pentru a afla cum se joacă copilul dumneavoastră acum („modul de a se juca" al copilului dumneavoastră)

1. **Jocuri cu oameni**: *de ex. leagănat sau prinselea, bătut din palme, cântat.*

2. **Joc simplu**: *de ex. rostogolirea unei mingi, împingerea unei jucării pe podea, scuturarea, lovirea sau aruncarea obiectelor.*

3. **Joc de construcție**: *de ex. a așeza căni sau cuburi unele peste altele, a pune obiecte într-o cutie, a scoate obiecte dintr-o cutie. A construi (de exemplu casă, sat, turn)*

4. **Joc simbolic simplu**: *de ex. vă prefaceți că faceți o acțiune familiară, cum ar fi să dormiți, să mâncați sau să turnați băutură în căni. Începeți să folosiți păpuși și animale (de exemplu, puneți animale împreună într-o fermă sau hrăniți o păpușă)*

5. **Joc simbolic avansat**: *de ex. vă prefaceți că păpușile și animalele au viață (ca și cum ar merge, ar vorbi, ar mânca sau ar dormi), vă prefaceți că sunteți altcineva, cum ar fi o mamă care gătește o masă pentru familie, vă prefaceți că obiectele sunt altceva (de exemplu, un băț este un avion)*

6. **Jocul cu cărți și imagini**: *de ex. adultul numește imaginile; copilul se uită și arată cu degetul; adultul spune povestea sau adultul și copilul vorbesc pe rând despre fiecare pagină a poveștii*

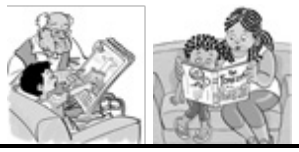

Discuție de grup: **Cum se joacă acum copilul dumneavoastră?**

ÎNTREBAȚI: *Cum se joacă acum copilul dumneavoastră?*

Împărtășiți experiențele despre când ați încercat să vă jucați cu copilul dumneavoastră sau când ați observat copilul dumneavoastră jucându-se cu alții.

Să ne uităm în ghidurile participanților (paginile 52-56) și să aflăm la ce nivel se joacă ***acum*** *copilul dumneavoastră.*

Luați în considerare să întrebați:

Ați încercat să vă jucați cu:

- *bule, baloane?*
- *jucării în cadă sau într-o găleată mică cu apă?*
- *mașini și camioane de jucărie?*
- *puzzle-uri?*
- *cuburi, cutii, căni?*
- *păpuși, animale de jucărie?*
- *cărți, reviste, imagini?*
- *jocuri cu oameni?*

Luați în considerare toate tipurile de jocuri sau jucării și găsiți nivelul care se potrivește cu modul în care se joacă copilul dumneavoastră acum!

- *Este posibil ca copilul dumneavoastră să nu știe încă cum să se joace cu obiecte.*
- *Copilul dumneavoastră poate fi capabil să se joace cu diferite tipuri de jocuri sau jucării.*
- *Copilul dumneavoastră se poate descura mai bine la anumite tipuri de joacă decât la altele (de exemplu unii copii se pot descura foarte bine cu cuburile, dar nu știu ce să facă cu păpușile).*
- *Căutați nivelul potrivit!*
- *Puteți bifa în ghidul participanților (pagina 55) toate modurile diferite în care copilul dumneavoastră se poate juca acum.*

Observații pentru facilitator

- Scopul acestei activități este de a identifica **nivelul actual de joacă** al copilului (*cum se joacă copilul acum*)
- Ajutați îngrijitorii să descrie modul în care copilul lor se joacă cu diferite materiale/oameni.
- Încurajați îngrijitorii să se gândească la toate categoriile (de exemplu joaca cu obiectele casnice sau alte obiecte, păpuși, alte persoane, cărți).

- Este posibil ca unii copii să nu se joace încă cu obiecte. În acest caz, întrebați dacă copilul se poate juca jocuri cu oamenii.
- Consultați fișa de lucru pentru stabilirea obiectivelor fiecărui copil pentru a vedea **nivelul actual de joacă** al copilului și ghidați îngrijitorul să identifice **nivelul de joacă** al copilului care corespunde **abilităților actuale**.
- Scrieți toate ideile pe o foaie mare de hârtie/tablă/tablă albă. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*].
- Îngrijitorii pot fi încurajați să bifeze elementele vizuale din ghidul participanților care corespund **nivelului actual de joacă** al copilului lor (*cum se joacă acum copilul lor*).
- După discuție, invitați participanții să completeze „Cum se joacă copilul meu acum" de la pagina 55 din ghidurile participanților [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Discuție de grup: **Următorul pas al copilului dumneavoastră - alegeți abilitățile de joc țintă**

ÎNTREBAȚI: *Ce moduri noi de joacă ar putea învăța copilul dumneavoastră? Care ar putea fi următorul pas al copilului dumneavoastră în joc?*

Explicați

- *Copiii pot învăța treptat să se joace în moduri mai complexe.*
- *Îi puteți arăta copilului dumneavoastră noi moduri de a se juca.*
- *Împreună vom alege **următorul pas** în joc al copilului dumneavoastră:*
    - *Ar putea fi joaca în același mod în care copilul dumneavoastră se poate juca acum, dar cu **materiale noi sau mai multe**.*
    - *Ar putea fi joaca într-un mod nou cu jucăriile – un mod care este puțin **mai complex** decât modul în care copilul dumneavoastră se joacă acum.*

Observații pentru facilitator

- Scopul acestei activități este de a identifica **nivelul de joc țintă** al copilului (*următorul pas în joc al copilului*).
- Ajutați îngrijitorii să descrie **următorul pas** al copilului lor în a învăța cum să se joace cu diferite materiale sau oameni.
- Încurajați îngrijitorii să se gândească la toate categoriile (de exemplu joaca cu obiectele casnice sau alte obiecte, păpuși, alte persoane, cărți).
- Pentru copiii care nu se joacă încă, ajutați la găsirea unor idei de joacă și jocuri.
- Consultați fișa de lucru pentru stabilirea obiectivelor fiecărui copil pentru a cunoaște **nivelul de joc țintă** al copilului.
- Puteți identifica două ținte de joc pentru fiecare copil, alegând dintre următoarele opțiuni în funcție de abilitățile actuale ale copilului:

    - Opțiunea A): Ținta de joc 1 poate fi nivelul actual de joc al copilului dacă copilul se poate juca numai cu unul sau două materiale specifice la un anumit nivel de joc. Ținta de joc 2 poate fi următorul nivel de joc.
    - Opțiunea B): Atât Ținta de joc 1, cât și Ținta de joc 2 pot fi următorul nivel de joc, dacă copilul stăpânește foarte bine nivelul actual de joc (de exemplu, se poate juca cu o varietate de materiale la același nivel de joc).
- Amintiți îngrijitorilor faptul că jocurile cu oameni sunt opțiuni bune pentru toți copiii, dar nu și suficiente. Dacă un copil se poate juca doar jocuri cu oameni, este important să țintiți jocul simplu pentru a promova învăţarea.
- Scrieți toate ideile pe o foaie mare de hârtie/tablă/tablă albă. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]
- Îngrijitorii pot fi încurajați să bifeze elementele vizuale din broșură care corespund **nivelului de joc țintă** al copilului lor (următorul pas).
- După discuție, invitați participanții să completeze „Următorii pași în joc ai copilului meu” de la pagina 55 din ghidurile participanților [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Discuție de grup: **Împărtășiți idei de joacă**

- *Acum vom alege idei de joacă în care copilul poate continua să exerseze cum se joacă acum cu jucăriile și să înceapă să exerseze și următorul pas.*
- ***Selectați idei de joacă care nu sunt prea ușoare și nici prea dificile.***
- *Când activitatea este **prea dificilă**:*
- *este posibil ca copilul să nu fie capabil să participe;*
- *este foarte dificil pentru un copil să împărtășească implicarea și să comunice (acestea sunt obiectivele noastre).*
- *Când activitatea este **prea ușoară**:*
  - *poate fi plictisitor;*
  - *este posibil să nu-l ajute pe copil să învețe abilități noi.*
- *Acum că știți cum se joacă **acum** copilul dumneavoastră și **următorul pas**:*
  - *puteți planifica să oferiți alegeri între 2 sau 3 activități la nivelul la care copilul dumneavoastră se joacă acum;*
  - *și să vă gândiți la cum puteți arăta copilului dumneavoastră următorul pas în cadrul acelei activități de joacă.*
- *Încercați să alegeți idei de joacă care sunt similare cu ceea ce îi place sau face deja copilului dumneavoastră.*
    - *De exemplu, jucați-vă în același mod cu materiale noi (loviți un cub cu un băț; loviți o cană*

cu un băț)

- *Sau jucați-vă într-un mod nou care nu este prea dificil cu aceleași materiale (scoateți lucruri dintr-o cutie; puneți lucruri într-o cutie)*

- *Când alegem moduri de joacă care sunt prea dificile sau prea ușoare pentru un copil, este mai greu pentru copil să împărtășească implicarea și să comunice.*
- *Este în regulă să vă jucați jocuri cu oameni cu copii de toate vârstele și abilitățile, dar selectați întotdeauna și alte idei de joacă cu obiecte!*
- *Ideile de joacă pot deveni mai complexe pe măsură ce copiii cresc.*
- ***Priviți imaginile din broșură pentru a găsi idei de joacă care sunt potrivite pentru copilul dumneavoastră. Apoi scrieți-le în broșura dumneavoastră*** *(pagina 56)*

- ***Amintiți-vă:***

- ***Este în regulă să jucați jocuri cu oameni cu copii de toate vârstele și abilitățile, dar alegeți întotdeauna și alte idei de joacă cu obiecte!***
    - *Jocurile cu oameni reprezintă o modalitate excelentă de a vă conecta copilul cu dumneavoastră (și regla – Amintiți-vă termometrul comportamental din Sesiunea 1. Vom vorbi mai multe despre acest aspect în Sesiunea 7).*
    - *Puteți folosi jocurile cu oameni pentru a începe sau face o pauză, pentru a-i arăta apoi copilului cum să se joace cu obiecte.*
    - *Alegeți o idee de joacă cu obiecte cu care să începeți să vă jucați atunci când copilul este reglat.*
- ***Vă puteți juca cu aceleași obiecte sau materiale în moduri mai simple sau mai complexe, de la joc simplu la joc simbolic avansat.***
    - *De exemplu, o carte poate fi folosită într-un joc simplu (dați paginile) sau într-o activitate complexă de joc simbolic avansat (prefăcându-vă că sunteți personajele din carte).*
- ***Puteți schimba modul în care vă jucați pe măsură ce copilul dumneavoastră crește și se dezvoltă.***

Observații pentru facilitator

- Scopul acestei activități este de a identifica **idei de joacă** în care copilul poate exersa nivelul *actual* de joc și poate învăța *următoarele* abilități de joc.
- Notă: în Sesiunea 3 veți sprijini îngrijitorii să construiască *rutine de joacă* din aceste *idei de joacă*.
- Ajutați îngrijitorii să identifice **idei de joacă** în care își pot ajuta copilul să continue să-și exerseze **nivelul de joc actual** și să învețe **următorul pas**.
- Asigurați-vă că sunt luate în considerare atât **nivelul actual de joc**, cât și **nivelul de joc țintă** al copilului.

- Scrieți toate ideile pe o foaie mare de hârtie sau pe o tablă cu cretă/tablă albă. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*].
- Puteți consulta, de asemenea, tabelul cu exemple de joacă din paginile următoare pentru exemple de idei de joacă.
- După discuție, invitați participanții să completeze „Idei de joacă” de la pagina 56 din ghidurile participanților.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Utilizați următorul ghid pentru a ajuta participanții să identifice ideile de joacă potrivite

Materiale de joacă	**Moduri de joacă**			
	Pentru a începe sau pentru a lua o pauză...	Joc simplu	Joc de construcție	Joc simbolic simplu	Joc simbolic avansat
Fără materiale (joc cu oameni)	Cucu-bau; prinselea; cântat	-	-	-	-
Bule de săpun, Baloane	Faceți bule și le spargeți; Suflați în balon și lăsați aerul să iasă	-	-	-	-
Mingi		Rostogoliți, bateți, aruncați sau loviți cu piciorul înainte și înapoi; rostogoliți pe o rampă	Aruncați mingi într-o găleată, apoi scoateți-le și reîncepeți	Loviți sau aruncați mingea într-o țintă din perne sau cutii	Prefaceți-vă că mingea este un tort fierbinte pe care ați scos-o din cuptor, o pungă grea sau o piatră pe care vă chinuiți să o cărați

Materiale de joacă	**Moduri de joacă**			
	Pentru a începe sau pentru a lua o pauză...	Joc simplu	Joc de construcție	Joc simbolic simplu	Joc simbolic avansat
Animale de jucărie și persoane		Acțiuni unice (rostogoliți, scuturați, aruncați, împingeți); cauză și efect	Simplu (așezați unele peste altele și construiți, puneți obiecte în recipiente); complex (a construi ceva din obiecte)	Acțiuni familiare de bază cu animale de jucărie și păpuși, de ex. a manca, a bea, a dormi	Imaginativ; prefaceți-vă că sunteți un personaj; faceți animalele sau păpușile să se comporte ca și cum ar avea viață
Jucării în cadă sau într-o găleată mică cu apă		Scoateți și turnați apă în căni; desprindeți cuburile și aruncați-le în apă	Așezați jucăriile unele peste altele în cadă	Prefaceți-vă că spălați o păpușă, folosiți săpun și uscați păpușa	Prefaceți-vă că păpușa are viață (de ex. păpușa înoată, găsește comori etc.)

Materiale de joacă	**Moduri de joacă**			
	Pentru a începe sau pentru a lua o pauză...	Joc simplu	Joc de construcție	Joc simbolic simplu	Joc simbolic avansat
Mașini și camioane de jucărie		Rostogoliți, împingeți, rostogoliți pe o rampă	Așezați mașinile unele peste altele; puneți-le într-o cutie	Puneți persoane sau animale în mașini și conduceți-le undeva	Prefaceți-vă că o păpușă sau un animal conduce mașina; prefaceți-vă că mașina este animată și vorbește
Puzzle-uri		Scoateți piesele	Puneți piesele pe tabla de puzzle	Hrăniți persoanele sau animalele cu piesele de puzzle; puneți-le într-o casă sau mașină	Prefaceți-vă că piesele de puzzle sunt persoane sau animale și au viață și pot alerga, sări, mânca, dormi
Cuburi, cutii, căni		Rostogoliți pe o rampă; scoateți obiectele mici dintr-un recipient mai mare	Puneți într-o găleată; așezați unele peste altele; construiți ceva (mașină, castel etc.)	Puneți animale într-o fermă sau oameni într-o casă sau clădire	Prefaceți-vă că cuburile sunt altceva (mâncare, mașini)

Materiale de joacă	**Moduri de joacă**			
	Pentru a începe sau pentru a lua o pauză...	Joc simplu	Joc de construcție	Joc simbolic simplu	Joc simbolic avansat
Păpuși, animale de jucărie		Rostogoliți pe o rampă; scoateți	Puneți păpușile în cutii, recipiente etc.	Hrăniți păpușile; amestecați alimentele; puneți păpușa în pat, oamenii într-o casă	Prefaceți-vă că sunteți personaje diferite; faceți figurinele să facă și să spună lucruri
Cărți, reviste, imagini		Dați paginile	Așezați cărțile unele peste altele; construiți ceva ce vedeți în carte (de ex. folosiți cuburile pentru a face casa pe care o vedeți în carte)	Prefaceți-vă că mângâiați o poză cu o pisică din carte; prefaceți-vă că hrăniți poza unui bebe dintr-o revistă	Prefaceți-vă că sunteți personajele din carte; jucați poveștile; puneți păpușile sau animalele să facă aceleași acțiuni ca și personajele din carte

Sfatul 2: Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 57).

- **Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.**
- **Copilul dumneavoastră ar putea avea nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru a învăța cum să se joace. Jucându-se cu dumneavoastră, copilul va învăța cum să se joace în moduri mai complexe în timp.**
- **Aceasta înseamnă că:**
- **ar trebui să vă jucați în modul în care se joacă acum copilul dumneavoastră;**
- **uneori îi arătați copilului cum să se joace într-un mod mai complex (următorul pas al copilului).**

- **În acest fel, copilul dumneavoastră va:**
- **rămâne motivat și nu frustrat;**
- **continua să-și exerseze abilitățile actuale de joc;**
- **învăța abilități de joc mai complexe (următorul pas al copilului).**
- **Îi puteți arăta copilului dumneavoastră cum să:**
- **se joace în același mod în care se joacă acum, dar cu materiale noi sau mai multe;**
- **se joace într-un mod nou cu jucăriile (un mod care este puțin mai complex decât modul în care se joacă acum).**

Sfatul 3: *Privește și Ascultă* – Observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 58).

- ***Privește și Ascultă* – Observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude**
- Implicarea în joc și în activitățile de acasă este o muncă grea pentru copilul dumneavoastră! Urmăriți abilitățile și comportamentele adecvate pe care le puteți lăuda.
- Fiți un detectiv! Găsiți cât mai multe momente pentru a vă lăuda copilul.
- Lauda îl ajută pe copil să înțeleagă faptul că știți că acesta încearcă să participe.
- Lauda încurajează copilul să încerce din nou.
- Lauda ajută ca activitățile să fie distractive și pozitive.

Ce să folosiți pentru a lăuda copilul?

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 59).

Spuneți copilului că s-a descurcat foarte bine. De cele mai multe ori, acest lucru va fi suficient pentru mulți copii.

- **Puteți face acest lucru cu**:

- un zâmbet larg, aplaudând, cuvinte de laudă („Foarte bine", „Ai încercat bine!", „Ai curățat foarte bine");
- gâdilat, o rutină preferată (cum ar fi cucu-bau sau legănatul în aer).

- Uneori, puteți alege să oferiți copilului dumneavoastră un mic „premiu" pentru că a încercat ceva nou sau a făcut ceva bine. Acest lucru poate funcționa cel mai bine cu activități care pot fi foarte importante pentru dumneavoastră sau familia dumneavoastră, dar nu sunt foarte motivante pentru copil. Ați putea oferi copilului:

- jucărie sau un obiect preferat; sau
- bucățică mică din mâncarea preferată.

Amintiți-vă să îi zâmbiți larg copilului și să îl lăudați în același timp!

Încurajați toți adulții din gospodărie să vă laude copilul.

Pregătirea pentru practica de acasă şi exersarea în perechi: planificarea amenajării spaţiului. *Priveşte şi ascultă* în timpul activităţilor de acasă (30 minute)

(Luați în considerare nivelul de joc al copilului și activitățile preferate de joacă!)

Explicaţi practica acasă

- Facilitatorul citeşte și participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 60).
    - *Alegeți două activități zilnice pe care să le faceți cu copilul dumneavoastră de acum şi până la următoarea sesiune. Alegeți activități care vor motiva copilul și care au loc în majoritatea zilelor.*
    - *Planificați să petreceți cel puțin 5 minute cu copilul dumneavoastră de fiecare dată când faceți activitatea împreună. Încercați să exersaţi activitățile în fiecare zi.*
    - *Încercați să împărtășiți implicarea cu copilul dumneavoastră.*
    - *Nu uitați să exersați toate sfaturile pe care le-am învățat până acum pentru a-i implica pe copii și pentru a-i menține implicați:*
        - *Amenajați spațiul: eliminați distractorii și creați un loc sigur pentru interacțiune.*
        - *Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante și urmați alegerea copilului dumneavoastră.*
        - *Stați în fața copilului, coborâți la nivelul copilului și aveți activitatea între dumneavoastră și copilul dumneavoastră.*
        - *Priveşte şi ascultă – Observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.*
        - *Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.*
        - *Privește și ascultă – Observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude.*

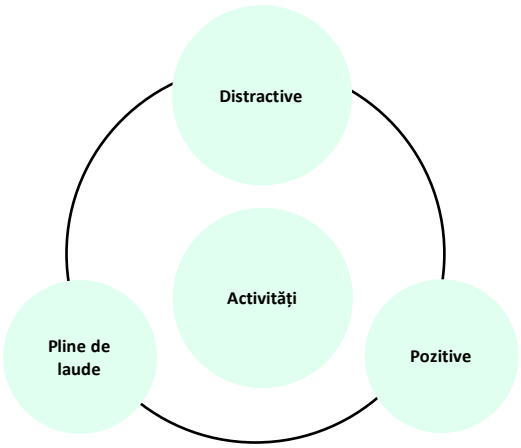

Pregătirea pentru practica de acasă

- *Amintiți-vă din Sesiunea 1 faptul că practica acasă va fi mai ușor de realizat pentru dumneavoastră și copil dacă alegeți **momentul potrivit** pentru a face activitatea*
- *când copilul este calm și liniștit, și nu atunci când manifestă un comportament cald sau galben.*

În timpul practicii acasă

- *Amintiți-vă din Sesiunea 1 faptul că o modalitate de a menține copilul liniștit și calm sau de a-l aduce înapoi la a fi liniștit și calm este **de a face activitatea mai distractivă sau plăcută**. De exemplu:*
- *jucați un joc interesant;*
- *fiți pozitiv, răbdător și jucăuș; considerați adăugarea unui cântec (de exemplu, o melodie pentru „Să facem curat");*
- *oferiți laude și încurajări (de exemplu, „Bravo!" „Mă ajuți!").*

→Privește și Ascultă

- *Acordați o atenție deosebită comportamentului copilului dumneavoastră.*
- *Cum răspunde copilul dumneavoastră?*
- *Cum credeți că este această interacțiune pentru copilul dumneavoastră?*
- *Cum este pentru dumneavoastră?*

- *Acum avem puțin timp să ne pregătim împreună pentru practica acasă.*
- *Vom face **un joc de rol împreună** pentru a ne pregăti.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității

- Explicați practica în perechi, așa cum este descris mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de unul dintre facilitatori.
- Fiecare îngrijitor va discuta și planifica practica acasă și apoi va face jocul de rol împreună cu facilitatorul, ce va juca rolul copilului lor. Vedeți „Explicați practica în perechi" de mai jos – aceasta descrie ce ar trebui să discute și planifice fiecare îngrijitor.
- Facilitatorii vor merge la fiecare îngrijitor, astfel încât să poată exersa. Fiecare participant va fi adultul și facilitatorul va fi copilul lor.
- Participanții vor face jocul de rol împreună cu facilitatorul și vor demonstra:
- cum au amenajat spațiul;
- cum vor sta față în față cu copilul, având activitatea între ei;
- cum vor oferi alegeri (considerând nivelul de joc al copilului și activitățile preferate de joc);
- cum vor *privi și asculta* interesele și alegerile copilului;
- cum vor urmări abilitățile și comportamentele adecvate de lăudat și ce vor spune pentru a lăuda copilul.
- Facilitatorii ar trebui să treacă de la un participant la altul, permițând fiecărei persoane să exerseze și oferind feedback constructiv acolo unde este cazul.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa de a face jocul de rol**. Cronometrați activitatea astfel încât fiecare îngrijitor să poată face jocul de rol. Dacă sunteți presat de timp, cereți îngrijitorilor să joace în jocul rol strategii specifice (de exemplu, cum *să privească și să asculte* sau cum să laude). Scopul este ca fiecare îngrijitor să joace toate strategiile.
- Dacă este timp, după demonstrarea cu ambii îngrijitori, facilitatorul poate sugera participanților să repete jocul de rol în perechi cu un alt îngrijitor, dacă se simt confortabil să facă acest lucru.
- Facilitatorii ar trebui să sprijine discuția și să răspundă la întrebări.
- Amintiți-le îngrijitorilor să fie respectuoși unii față de ceilalți și să se încurajeze.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de practică.

Explicați practica în perechi

- *Aceasta este pentru a exersa abilitățile și strategiile acestei sesiuni și pentru a vă pregăti pentru practica acasă.*
- *Fiecare va demonstra și discuta cum va folosi sfaturile din această sesiune acasă copilul lor.*
- *Amintiți-vă, activitățile distractive au mai mult succes.*
- *Ne vom împărți în două grupuri: un grup va merge cu un facilitator și celălalt grup va merge cu celălalt facilitator.*
- *Amintiți-vă regulile grupului nostru în timpul acestei activități:*
- *după ce toată lumea a exersat, ajutați-i pe ceilalți împărtășind propriile experiențe cu grupul și*

oferind sugestii, sprijin și încurajare;

- *respectați intimitatea fiecăruia.*

- *Fiecare îngrijitor va discuta cu facilitatorul:*
- *Ce activități veți selecta și de ce?*
- *Ce materiale veți folosi? Sunt la nivelul potrivit pentru copilul dumneavoastră?*
- *Cum veți amenaja spațiul?*
    - *Unde veți desfășura activitatea?*
    - *Există obiecte (dezordine) sau distractori pe care va trebui să îi eliminați?*
    - *Planificați 2 sau 3 lucruri pe care le puteți oferi pentru a începe activitatea (diferite activități, sau diferite materiale pentru aceeași activitate, de ex. trei jocuri diferite).*
- *Cum veți **privi și asculta** interesele și alegerile copilului?*
- *Cum veți urmări abilitățile și comportamentele adecvate pe care le puteți lăuda?*
- *Ce veți spune pentru a vă lăuda copilul?*
- *Cum veți ajuta copilul să rămână liniștit și calm în timpul activităților?*
- *Planificați să găsiți momente pentru exersare.*
- *Amintiți-vă să mențineți activitatea distractivă, pozitivă și plină de laude!*

Facilitatorii vor veni și vor exersa cu dumneavoastră.

• După practică, ne vom gândi la ce puteți face și pentru dumneavoastră. Veți fi rugați să împărtășiți:

Ce puteți face pentru propria stare de bine în această săptămână? Poate fi ceva care vă face să vă simțiți mai liniștit sau odihnit.

Observații pentru facilitator

- După practică, invitați participanții să completeze pagina numită „Idei de laude” de la pagina 62 din ghidul participanților.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *În timpul următoarei sesiuni vom discuta despre activitățile de practică acasă.*
- *Este în regulă dacă nu au mers bine.*
- *Aceste activități pot fi dificile la început, dar copiii vor progresa cel mai mult atunci când îngrijitorii exersează activitățile în mod regulat.*

Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie şi sfaturilor (5 minute)

Mesaje cheie		
Copiii au mai multe oportunități de a învăța atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră.	Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.	Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră.

Sfaturi		
Privește și ascultă – Observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.	Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.	*Privește și ascultă* – Observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude.

Discuție de grup: revizuirea abilităților (5 minute)

Explicați

- *Fiecare participant ar trebui să împărtășească:*
- *un lucru învățat astăzi;*
- *două activități pe care le va face acasă cu copilul;*
- *un lucru pe care îl va face pentru propria lor stare de bine.*

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări despre implicarea copilului în activitățile zilnice și despre sfaturile pe care le-am discutat astăzi?*

Observații pentru facilitator

- Permiteți o discuție liberă și un schimb liber de idei.
- Amintiți participanților că nu trebuie să împărtășească informații despre alte familii în afara grupului.
- Încurajați participanții să împărtășească abilitățile și strategiile cu familia și prietenii.
- Mulțumiți tuturor pentru participare.

Planificarea sesiunii următoare

Vă rugăm să aduceți la următoarea sesiune:

- *Mai multe recipiente goale sau obiecte cu care să construim turnuri, cum ar fi:*
- *recipiente din plastic pentru alimente;*
- *pahare de plastic;*
- *cutii mici de carton;*
- *cutii pentru băuturi;*
- *orice altceva pe care l-am putea folosi pentru a construi turnuri care ar asigura siguranța copiilor.*
- *Câteva materiale folosite în rutinele din practica acasă.*
- *Dacă lucrați o activitate cu o carte, vă rugăm să aduceți cartea.*
- *Dacă lucrați o activitate de joacă, vă rugăm să aduceți obiectele cu care vă jucați.*

Explicați

- *În următoarea sesiune de grup vom învăța cum să creăm rutine cu copiii jucându-ne și făcând împreună activități zilnice (anunțați data, ora și locul).*
- *Dacă lipsiți la următoarea sesiune, sunteți bineveniți la Sesiunea 4.*
- *Veniți la Sesiunea 4 cu 15 minute mai devreme și vă vom ajuta să revizuiți lucrurile pe care le-ați pierdut.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitator: Copii cu alte probleme de sănătate

Prezenţa altor probleme de sănătate poate face ca îngrijitoriilor să le fie dificil să se implice cu copilul și să-l facă pe copil să-i observe și să facă o activitate împărtășită.

Sfaturi adiţionale pentru îngrijitorii copiilor cu alte probleme de sănătate:

- Pentru copiii care au dificultăți de concentrare a atenției, este deosebit de important să eliminați distractorii când se amenajează spaţiul.
- Pentru copiii hiperactivi, atunci când încercați să-i implicați într-o activitate împărtășită, poate fi cel mai bine ca ei să stea jos într-un loc în care există posibilitate limitată de a se deplasa. De exemplu, așezați-i jos pe un covoraș în colțul camerei sau pe un scaun la o masă.
- Pentru copiii care au alte probleme de sănătate, este deosebit de important ca îngrijitorul să stea în fața copilului și să se coboare la nivelul copilului.
- Pentru copiii care au dificultăți de atenție, auz sau vedere, îngrijitorul trebuie să atragă atenția copilului prin atingere, sau atingere repetată pe umăr și strigându-l pe nume.
- Unii copii hiperactivi vor fi capabili să se implice într-o activitate doar pentru câteva momente scurte. Țintiți interacțiuni pozitive scurte. Activitățile împărtășite ar trebui să fie distractive pentru copil. Încurajați îngrijitorii să continue să încerce cu blândețe cu copilul.
- Când oferiți o alegere de activitate copiilor care au dificultăți de vedere, țineți obiectele astfel încât copilul să le poată vedea mai ușor sau mișcați ușor mâna copilului pentru a atinge obiectele.

Sesiunea 2: Anexă – Demonstrații opționale

Demonstrație: „Rutina după școală cu Amalia" – *Privește și ascultă* – Observați interesele copilului și surprindeți comportamentul bun

*Această demonstrație vă va arăta cum puteți **privi și asculta** pentru a:*

- *observa ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră; și*
- *a surprinde comportamentul bun al copilului și a răspunde cu laude.*

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității

- Un facilitator este adultul, Natalia.
- Un alt facilitator este copilul, Amalia.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar, pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mama cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Realizați toate demonstrațiile încet pentru a permite participanților să înțeleagă.
- Această demonstrație necesită două foi, două creioane, un ghiozdan/recipient și două cărți.
- Copilul este pe podea sau pe un scaun cu paginile în față. Creioanele sunt în ghiozdanul de școală.

Adultul explică participanților:	*Suntem pe cale să începem. Amalia se supără uneori atunci când își face temele. Uneori exercițiile sunt grele și are nevoie de ajutor. Ea vorbește în propoziții, așa că uneori putem discuta problema și uneori când eu vorbesc mai puțin și o las să se gândească, rămâne mai calmă. Astăzi a ales să facă mai întâi tema la matematică și apoi să ia o gustare și să citească, așa că îi urmez alegerea.*
Copilul:	[Stă jos cu paginile de matematică]
Adultul:	Se apropie și stă jos în fața copilului, spune *„O alegere grozavă să-ți faci mai întâi tema la matematică"* AȘTEAPTĂ
Copilul:	[Se uită la pagini și stă jos pentru câteva secunde] *„Am nevoie de un creion."*

Adultul:	*„Exact, avem nevoie de creioane, poți să-mi aduci și mie un creion?”*
Copilul:	[Ia două creioane din ghiozdan. Se întoarce și îi dă unul adultului]
Adultul:	*"Mulțumesc. BINE. E timpul pentru matematică!”* AȘTEAPTĂ
Copilul:	Se uită la pagină, începe să lucreze la prima problemă pentru câteva secunde și apoi spune: *„Este prea greu! Vreau gustarea mea.”*
Adultul:	**Către participanți**: Știu că matematica este grea pentru ea. Chiar dacă am face matematică după o gustare, probabil că tot mi-ar cere o gustare pentru a se opri sau a amâna matematica. Așa că voi încerca să o ajut să continue cu matematica.
Adultul:	*„BINE, putem lua o gustare după matematică. Haide să vedem ce trebuie să facem.”* [se uită rapid la pagină și la instrucțiuni]
Copilul:	[Se plânge și așteaptă adultul]
Adultul:	*„BINE, facem niște adunări în partea de sus”* [indică partea de sus a paginii] *„și înmulțiri în partea de jos”* [indică partea de jos a paginii]. *„Vrei să începi cu adunarea sau cu înmulțirea?”*
Copilul:	*"Adunarea."*
Adultul:	*„Super, te descurci minunat la adunare, poți face asta!”* [includeți afecțiune fizică adecvată: bate cinci, palmă pe spate, strânge mâna etc.]

Copilul:	[Se plânge puțin, dar începe să lucreze la prima problemă]
Adultul:	AȘTEAPTĂ ca Amalia să lucreze clar la prima problemă. Apoi spune: *„Super, te-ai descurcat minunat! Văd că ai terminat deja prima problemă”*

Discuţie

ÎNTREBAȚI: *Cum a ajutat-o mama pe Amalia să se implice în următorul pas al temelor după școală?*

Răspunsuri posibile

- **Mama așteaptă**. Folosește **privește și ascultă** pentru a vedea când Amalia ar putea avea nevoie de ajutor și când își poate da seama de următorul pas singură (de exemplu, așteaptă ca fata să observe că are nevoie de un creion pentru a-și face temele).
- Mama creează o alegere între cele două activități de matematică (adunare și înmulțire) și urmează alegerea fetei.
- Vom vorbi mai multe despre oferirea alegerilor în sesiunile viitoare.

ÎNTREBAȚI: *Cum a privit și ascultat mama interesele fetei? A urmat-o pe Amalia?*

Răspunsuri posibile

- **Mama face o pauză și așteaptă ca fata să comunice o alegere.**
- În pauză, așteaptă ca fata să facă o alegere – Amalia a ales paginile de matematică în prima demonstrație.
- Mama creează o alegere între cele două activități de matematică (adunare și înmulțire) și urmează alegerea fetei.
- Mama nu urmează fiecare cerere. Când Amalia încearcă să scape de temele de matematică cerând o gustare, mama o ajută să-și continue temele și nu îi dă gustarea. (Vom vorbi mai multe despre răspunsul la comportamentul provocator în Sesiunea 8.)

ÎNTREBAȚI: *Ați observat că mama surprinde comportamentul bun al fetei? Ce a făcut?*

Răspunsuri posibile

- **Mama o încurajează.**
- Îi mulțumește pentru că a adus al doilea creion și a răspuns la instrucțiunile ei.
- laudă odată ce vede că începe să lucreze la prima problemă.

Este jucăușă și încearcă să facă activitatea distractivă pentru copil.

- Încearcă să pară pozitivă și entuziasmată.
- Chiar și atunci când Amalia se plânge și protestează, mama rămâne calmă, fermă și pozitivă.

Explicați: Revizuirea demonstrației

→Privește și Ascultă *În această demonstrație, mama **privește și ascultă** comportamentul fiicei ei. Când o vede sau o aude pe Amalia participând la activitatea provocatoare, ea **răspunde cu laude**.*

*Mama **amenajează spațiul.***

*În prima parte a demonstrației, mama este pregătită cu **2 sau 3 alegeri** pentru a începe activitatea, inclusiv activitatea provocatoare (tema la matematică) și două activități relaxante care îi plac fetei (o gustare și citirea unei cărți).*

Mama continuă să amenajeze spațiul în partea a doua, punând două alegeri clare pentru Amalia – cele două pagini de matematică.

*Mama încearcă să **urmeze alegerile fetei** pentru a o menține motivată să participe la activitate.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

3

Sesiunea 3: Cum să ajutăm copiii să împărtășească implicarea în rutinele de joc și de acasă

Cuprins

Sesiunea 3: Cum să ajutăm copiii să împărtășească implicarea în rutinele de joc și de acasă

Informații pentru facilitatori 99
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)..... 101
Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunea 3 (20 de minute) 102
Povestea Sarei: Folosirea rutinelor de joc şi de acasă pentru a crea oportunităţi pentru implicarea împărtăşită (10 minute)..... 108
Mesajul cheie 1: Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să înveţe şi să se dezvolte 112
Construirea rutinelor de acasă și de joacă (30 de minute)..... 114
Împărtășiți idei despre rutinele de acasă 115
Împărtășiți idei despre rutinele de joacă..... 123
Demonstrație “Timp de joacă cu Radu”: cum să ajutăm copilul să se implice în rutine de joacă (20 de minute)..... 129
Sfatul 1: Participă la rutină - Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul..... 134
Sfatul 2: *Arată şi spune* - Adaugă-i copilului un nou pas în rutină 135
Sfatul 3: Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea 136
Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi: rutinele de joacă și de acasă (25 de minute) 137
Revizuirea sesiunii și planificarea următoarei sesiuni (10 minute)..... 142
Observații adiționale pentru facilitatori 143

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghiduri pentru facilitatori – câte unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 3 – câte unul pentru fiecare participant.
- Formulare de feedback pentru participanți.
- Hârtie flipchart (5–10 pagini), tablă sau tablă albă cu instrumente de scris.
  [Luați în considerare nevoia de adaptare]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.
- Materiale pentru demonstrație: 12 căni stivuibile și alte două tipuri de obiecte stivuibile (de ex. cuburi, cutii mici de carton etc.) și o pătură, covoraș sau cearșaf.
- Materiale pentru exersarea în perechi: obiecte stivuibile (de exemplu căni, cuburi, cutii mici de carton etc.) și alte jucării potrivite pentru diferite niveluri de joc.

Obiective de învățare

1. Să știți cum să alegeți momentul potrivit și să stabiliți o rutină de joacă sau de acasă.
2. Să știți să urmăriți interesul copilului și să imitați jocul acestuia.
3. Să știți cum să vă participați la activitate pe rând.
4. Să știți cum să adăugați un nou pas sau să modificați rutina.

Mesaje cheie

- Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să învețe și să se dezvolte.

Abilități și strategii (sfaturi)

- Participă la rutină - Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.
- *Arată şi spune* - Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.
- Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 3
10 minute	Povestea Sarei: Folosirea rutinelor de joc şi de acasă pentru a crea oportunităţi pentru implicarea împărtăşită
30 minute	Construirea rutinelor de acasă și de joacă
15 minute	***PAUZĂ***
20 minute	Demonstrație “Timp de joacă cu Radu”: cum să ajutăm copilul să se implice în rutine de joacă
25 minute	Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi: rutinele de joacă și de acasă
10 minute	Revizuirea sesiunii și planificarea următoarei sesiuni

Timp = 65 de minute înainte de pauză şi 55 de minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Îndrumați participanții în cadrul unui exercițiu de respirație abdominală cu rol calmant.
- Dacă nu se simt în largul lor, participanții pot alege să nu participe la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute de respirație cu rol calmant) și observați participanții.
- Oferiți ghidare oricărui participant care respiră rapid sau care pare stresat.

Introduceți activitatea

- Respirația cu rol calmant este o modalitate diferită de a respira.
- Când folosim respirația pentru a ne calma respirăm încet, permițând aerului să intre în partea inferioară a pieptului nostru.
- Respirația cu rol calmant ne ajută corpurile să se relaxeze și ne face să devenim mai calmi, de obicei doar în câteva minute.

Când suntem speriați, stresați sau supărați, avem tendința să respirăm scurt și rapid folosind partea superioară a pieptului nostru.

DEMONSTRAȚI punând o mână pe partea superioară a pieptului și respirând scurt ceea ce va face ca pieptul dumneavoastră să se ridice.

Când suntem relaxați, avem tendința de a respira mai lent în partea inferioară a pieptului. V-ați uitat vreodată la cineva când doarme? Respirația acestora este de obicei lentă.

Explicați și conduceți activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *Puneți o mână pe abdomen, cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți mâna care stă pe abdomen cum se mișcă încet cu fiecare respirație, în timp ce mâna din partea superioară stă nemișcată.*
- *Găsiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să fie ceva nou faptul că respirați în partea inferioară a pieptului sau ar putea să pară inconfortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabil, opriți-vă și respirați normal cu mâinile la loc.*
- *Opțional: Cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau oricare alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 3 (20 minute)

Revizuirea mesajelor cheie şi sfaturilor din ultimele două sesiuni (5 minute)

Mesaje cheie		
Toţi copiii pot învăţa şi pot dezvolta abilităţi.	Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.	Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activităţi zilnice şi jocuri.
Copiii au mai multe oportunități de a învăța atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră.	Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.	Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră.

Sfaturi		
Amenajați spațiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.	Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante şi urmați alegerea copilului.	Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul copilului şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.
Privește și ascultă – Observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.	Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.	*Privește și ascultă* – Observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude.

Revizuiți practica acasă din ultima sesiune

Alegeți două activități de zi cu zi pe care le veți face cu copilul dumneavoastră sau în care îl veți implica.

- *Încercați să alegeți activități pe care le faceți în fiecare zi sau aproape în fiecare zi.*
- *Planificați să petreceți 5 minute cu copilul dumneavoastră de fiecare dată când faceți o activitate împreună.*
- *Practicați sfaturile (din tabelul de mai sus).*

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Poți să împărtășești ceva despre tine sau copilul tău, sau despre activitatea de stare de bine pe care ai făcut-o.*

Observații pentru facilitator

- Invită participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în această săptămână. Acest lucru ar putea fi un exemplu de abilități ale copilului, sau poate fi momentul în care părintele a fost mai răbdător, a avut o idee pentru un joc sau o rutină nouă, sau a remarcat o calitate la copilul lor.
- Permiteți îngrijitorilor să împărtășească experiențele lor în ceea ce privește practica acasă.
- Acestea includ atât experiențe pozitive, cât și provocatoare.
- Aceasta este o oportunitate pentru membrii grupului să afle mai multe unii despre ceilalți și să se sprijine reciproc, precum și să caute susținere și încurajare de la facilitator.
- Repetă și afirmă/laudă răspunsurile.
- Asigură-te că toată lumea are ocazia să vorbească (dar nu permite cuiva să vorbească prea mult).
- Încurajează participanții să se susțină reciproc și să ofere sugestii.
- Scrieți toate activitățile pe o coală mare de hârtie/tablă.
- După revizuirea practicii de acasă, solicită participanților să completeze pagina „Revizuire practica acasă" de la pagina 71 din ghidurile participanților.
  [Luați în considerare nevoia de adaptare]

Întrebări de ghidare

ÎNTREBAȚI: *Suntem interesați să ascultăm experiența dumneavoastră cu privire la realizarea activităților de acasă alături de copil. Dorește cineva să povestească această experiență?*

- *Ce activități ați încercat?*
- *Ce a mers bine? De ce?*
- *Ce vi s-a părut dificil? Ce nu a mers cum ați vrut? De ce?*

Folosiți aceste întrebări pentru a clarifica ce s-a întâmplat:

- *Ce a făcut copilul tău? Ce ai făcut tu? Ce s-a întâmplat apoi?*
- *Unde te aflai? Erau și alte persoane în jur?*

Observații pentru facilitator

Sfaturi pentru provocări se găsesc în tabelul de mai jos și în Ghidul Facilitatorului pentru Vizita la Domiciliu sub titlul ”Sfaturi pentru provocări”.

Provocare	**Sfat pentru rezolvarea problemelor**
Activitate prea ușoară. Copilul nu era interesat/era plictisit.	Încearcă să adaugi noi pași în desfășurarea jocului/activității sau alege o altă activitate.
Activitate prea dificilă. Copilul era frustrate.	Încearcă să elimini pași; cere-i copilului să facă doar primul sau ultimul pas; alege altă activitate.
Copilul pleca în momentul în care mă apropiam de el.	Încearcă: • Să te așezi astfel încât să stai la același nivel cu el; • Să folosești materialele și activitățile alese de copil; • Să participi prin imitarea a ceea ce face fără să-i ceri să facă ceva anume. **Vom discuta mai târziu acest aspect.**
Copilul își pierdea repede interesul.	Cum să menții pentru mai mult timp interesul copilului: • Verifică dacă rutina este motivantă pentru copil; • Încearcă să îl lauzi mai mult; • Încearcă să menții activitatea distractivă, și nu ca pe o sarcină de lucru; • Desfășoară mai rapid pașii; • Ia în considerare utilizarea recompenselor pentru a-l menține implicat mai mult timp (vezi secțiunea de mai jos). Ține minte: folosește recompensele doar pentru lăudarea abilităților și a comportamentelor adecvate.

	Notă pentru facilitator. Este importantă folosirea atentă a recompenselor: folosește recompense doar pentru abilități și comportamente adecvate.
Prezența altor copii/TV/alți distractori	Încearcă să structurezi mediul eliminând distractorii (consultați sfaturile, Sesiunea 1)
Copilul trecea rapid de la o activitate la alta.	• Încearcă să oferi mai puține alternative, între 2-3 activități/materiale – sau încearcă numai 2 variante (consultați sfaturile, Sesiunea 1) • Micșorează spațiul de joacă astfel încât să fie mai puțin spațiu de plimbare dintr-un loc în altul. • Încearcă să îl faci pe copil să se așeze pe scaun sau marchează un loc special cu un covoraș, hârtie sau banda adezivă. Evidențiază locul în care stă copilul.
Copilul refuză activitatea propusă și alege apoi o altă activitate.	Este în regulă! Este important să urmăm alegerea copilului. Poți încerca să adaugi o activitate nouă mai târziu.
Copilul se comportă dificil/țipă/lovește...	Este important să găsești timpul potrivit pentru a vă implica într-o activitate. Încearcă puțin mai târziu, atunci când copilul nu este obosit/nu îi este foame. ***Pentru facilitatori: întrebați grupul dacă este timp pentru discutarea soluțiilor (identifică motivul din spatele comportamentului și strategia adecvată din lista de instrumente din sesiunea 7 și 8) SAU discutați cu familia în pauză sau după terminarea sesiunii.**
Copilul era implicat în activitate pentru câteva minute, apoi a plecat.	Este în regulă să-i oferi copilului o ”pauză” de la cerințe. Continuă să îl implici în rutinele zilnice și treptat va petrece treptat din ce în ce mai mult timp implicat în activități.

Explicați: Reamintește participanților

- *Este în regulă să schimbăm activitățile! Cea mai bună activitate este cea care este motivantă pentru copil și pe care o poți face în fiecare zi. Interesele noastre se pot schimba.*
- *Unele activități pot fi foarte importante pentru tine și familia ta, dar nu foarte motivante pentru copilul tău. În acest caz, putem ajuta copilul oferindu-i recompense suplimentare pentru a-l menține motivat să practice activitatea.*

Observații pentru facilitator

Informații opționale de inclus dacă sunt de ajutor

Ce activități să alegem:

- Există mai multe tipuri de activități/rutine zilnice:
  - **Activități** plăcute copilului tău, **motivante** pentru acesta;
  - **Activități importante pentru tine și pentru familia ta**, cum ar fi îmbrăcarea sau masa, dar care pot să nu fie motivante pentru copil;
- Este în regulă să încercisă le exersezi pe ambele. Poți, de asemenea, să le combini în moduri diferite:
  - doar o activitate motivantă atunci când copilul tău este obosit, îi este foame sau este o zi ”mai dificilă” pentru tine sau pentru copil;
  - o activitate preferată pentru început și pentru antrenarea copilului, urmată de o activitate mai puțin motivantă atunci când acesta este mai implicat;
  - o activitate scurtă, nu foarte motivantă, urmată imediat de o activitate motivantă pentru copil drept recompensă.

Ce putem folosi pentru recompensarea/lăudarea copilului:

- În mod normal, le poți **spune și arăta că s-au descurcat bine**. Această tehnică este suficientă pentru mulți copii, în majoritatea cazurilor. Poți face acest lucru astfel:
  - Un zâmbet larg, aplauze, lăudându-l (”Bravo”, ”ai încercat foarte bine”, ”te-ai descurcat excelent”);
  - Sărutări, îmbrățișări, afecțiune;
  - Gâdilat, un joc preferat (cum ar fi ”cucu bau”, sau să fie aruncat/legănat în aer).
- Uneori, poți alege **să-i oferi copilului o mică ”recompensă”** pentru că a încercat ceva nou sau a făcut ceva bine. Această strategie funcționează cel mai bine pentru activitățile importante pentru tine sau familia ta, dar nu foarte motivante pentru copilul tău. Îi poți oferi copilului:
  - o jucărie sau obiect preferat;
  - o cantitate mică din alimentul preferat;

Ține minte să-i oferi, de asemenea, un zâmbet și cuvinte de laudă în același timp!

Observații pentru facilitator

Notă pentru deprinderea folosirii toaletei

- Deprinderea pentru folosirea toaletei nu este o rutină țintă pe care o urmărim în acest program;
- Deprinderea pentru folosirea toaletei necesită mai mult timp și resurse individuale decât poate oferi acest program;
- Pentru familiile care vor să inițieze deprinderea folosirii toaletei, vă rugăm să contactați master trainerul dumneavoastră pentru mai multe informații și resurse.

Introducerea Sesiunii 3

Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în ghidurile lor (pagina 72).

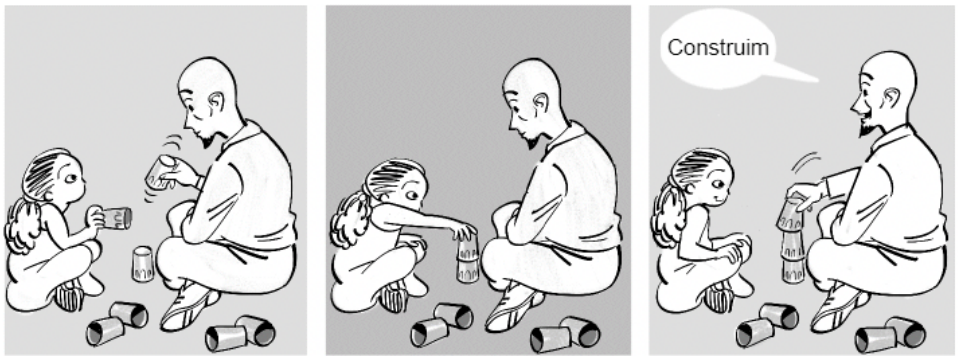

Ce vom învăța astăzi:

- *Astăzi ne vom concentra asupra modului de a crea rutine de joacă și de acasă pe care le poți face în fiecare zi cu copilul.*
- *Vom învăța modalități de a vă ajuta să vă conectați cu copilul dumneavoastră și să împărtășiți implicarea. (Implicare împărtășită este momentul în care copilul vă observă pe dumneavoastră și o activitate împărtășită în același timp).*

Povestea Sarei: Folosirea rutinelor de joc şi de acasă pentru a crea oportunităţi pentru implicarea împărtăşită (10 minute)

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșurile lor (pagina 73).

Ilustraţie	Ce citește facilitatorul
	Numele meu este Sara şi trăiesc împreună cu soţul şi cu familia mea într-un mic sat de pescari. Avem trei copii: Raluca, Dan și Viorel. Cel mai mic fiu al meu, Viorel, este un copil diferit. Acum are 5 ani, dar este diferit de alți copii de vârsta lui.
	Ceilalţi copii ai mei deseori încearcă să se joace cu el, şi câteodată se supără atunci când Viorel nu participă. Alteori îl ignoră, ceea ce mă face să mă simt tristă pentru el. În timp ce fiica mea şi băiatul meu mai mare se joacă jocuri simbolice cu jucăriile, Viorel pare să fie mulţumit să petreacă mult timp înșiruind pe podea lucruri de prin casă.
	Am învăţat că joaca împreună este un mod important prin care Viorel se poate conecta cu mine, dar la început nu ştiam cum să mă joc cu el. Treptat am învăţat cum să mă joc cu el pentru a ne putea juca împreună cu adevărat. La început m-am simţit destul de ridicol, şi nu eram sigură ce să fac. A trecut mult timp de când eram copil! În trecut am încercat să mă joc cu el jocuri de rol, dar nu părea că înţelege.
	Lui îi place să construiască. Acum ştiu că pentru a mă juca trebuie să privesc şi să ascult pentru a observa de ce este interesat.

Pot să imit ceea ce face cu jucăriile sau îi pot arăta un mod nou potrivit de a se juca cu ele. De-a lungul timpului am găsit modalităţi de a mă implica cu Viorel în joc şi de a ne distra în timpul nostru de joc împreună.

Am învăţat, de asemenea, că pot să folosesc aceleaşi strategii pe care le folosesc în joc pentru a construi rutine în alte activităţi zilnice. Am realizat rutine unde privesc şi ascult comunicarea lui Viorel şi acţiunile lui. Când spălăm vase, îl las pe el mai întâi. El începe să spele un vas şi apoi îl imit şi îi arăt cuvântul "spăl!"

Când venim de la magazin, lui Viorel îi place să mă ajute să despachetez. El ia un obiect din geantă, şi apoi pot să îl imit. Îi arăt cuvinte precum "scot" şi "pâine" pe care vreau să îl învăţ să le spună singur. Repetăm până când toate obiectele sunt scoase din pungă. Aceasta este rutina noastră de cumpărături.

Câteodată, Viorel încă se "blochează" uitându-se la ceva sau înșiruind lucruri pe podea.

Când se întâmplă asta îi arăt un nou mod în care putem să construim turnuri şi de multe ori începe să construiască din nou.

Uneori încă devine brusc foarte frustrat când încerc să-i arăt un alt mod de a se juca, iar el mă îndepărtează. Aceasta înseamnă că este obosit sau vrea să se oprească, așa că luăm o pauză sau încercăm ceva diferit pentru o perioadă. Știu că este important ca jocul să fie distractiv și plăcut pentru el.

Discuţie: Înțelegerea rutinelor

ÎNTREBAȚI:
Ce activități a încercat mama lui Viorel împreună cu acesta?
Răspunsuri posibile

- Jocul de contrucție a turnurilor.
- Activitatea de spălare a vaselor.
- Activitatea de desfacere a cumpărăturilor.

ÎNTREBAȚI: *Ce ați observat la comportamentul mamei lui Viorel în timpul rutinei? Cum participă ea?*
Răspunsuri posibile

- Aceasta așteaptă – întâi îl privește și îl ascultă pe Viorel.
- Îi oferă lui Viorel șansa de a-i arăta ceea ce îl interesează.
- Cu rutine familiare, ea îl lasă pe Viorel să inițieze mai întâi și apoi îi imită acțiunile potrivite:
  - Vom vorbi mai mult despre strategii de **imitare** în această sesiune.
- Ea comentează ceea ce fac împreună.
- Vom discuta detaliat despre urmarea intereselor lui și despre a-i **arăta** cuvinte noi în următoarele 2 sesiuni despre comunicare.

ÎNTREBAȚI: *Mama lui Viorel a spus că la început a fost dificil să se joace cu fiul ei. Dumneavoastră vă jucaţi cu copilul dumneavoastră?*

Observații pentru facilitator

- Dacă îngrijitorii vă spun că le este greu să se joace cu copiii lor, ascultaţi-le experienţa.
- Lista de mai jos include motive comune pentru care copiii cu tulburări şi întârzieri de dezvoltare pot avea dificultăți în a se juca.
- Uneori copiii cu dificultăţi de dezvoltare:
  - nu ştiu cum să se joace cu alţi oameni;
  - nu ştiu cum să se joace cu jucării sau cu alte obiecte;
  - fac lucruri cu jucăriile care nu sunt foarte utile pentru învăţare (de exemplu se holbează la jucării pentru perioade lungi de timp, le aliniază, le învârt);
  - se „blochează” în joacă şi fac acelaşi lucru mereu şi mereu pentru mult timp.

- Amintește participanților că joaca este o modalitate puternică de a construi o conexiune între copii și îngrijitori.
- Prin joacă, copiii învață abilități de comunicare și alte abilități. Acest lucru este valabil pentru toți copiii, inclusiv cei cu întârzieri în dezvoltare sau dizabilități. Amintește-ți:
  - copiii sunt mai predispuși să împărtășească implicarea și să învețe dacă o activitate este distractivă și jucăușă.

Explicați

- *Joaca poate fi realizată în timpul unei perioade dedicate jocului (de exemplu joaca cu jucării).*
- *Joaca poate fi integrată și în activitățile zilnice.*
- *Nu sunt necesare jucării scumpe. În imaginile pe care le-am luat în considerare în ultima sesiune, cu bunica care se juca cu nepotul ei în timp ce el se spăla, bunica a integrat joaca în rutina de baie a băiețelului. În povestea Sarei, Sara a transformat activitățile casnice precum spălatul vaselor sau scoaterea cumpărăturilor în activități ludice acasă.*
- *Același obiect, cum ar fi o carte, poate fi folosit într-o rutină simplă (răsfoirea paginilor) sau într-o rutină avansată complexă (joc simbolic cu personaje). Poți schimba rutina pe măsură ce copilul tău crește și se dezvoltă.*

Mesaj cheie 1: Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să învețe şi să se dezvolte

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în broşuri (pagina 77).

Primul mesaj cheie este: Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să învețe şi să se dezvolte.

- O „rutină” transformă activitățile de joacă sau activitățile zilnice de acasă în oportunități de învățare.
- O rutină este:
  - activitate de joacă sau de acasă pe care adultul și copilul o fac împreună (Tu și copilul tău sunteți parteneri în rutină, fiecare persoană având un rol activ);
  - alcătuită dintr-un set de pași clari, mici, care au sens și alcătuiesc o poveste;
  - reîncepută și repetată de multe ori în același mod pentru a-ți ajuta copilul să se distreze și să învețe pașii.
- Construiți rutine de joacă și de acasă pentru a vă ajuta copilul să petreacă timp în implicare împărtășită și să învețe noi abilități.

√ Vă puteți construi rutine atunci când vă jucați și când faceți alte activități de zi cu zi.
√ Rutinele sunt baza pentru împărtășirea angajamentului și învățarea de noi abilități.

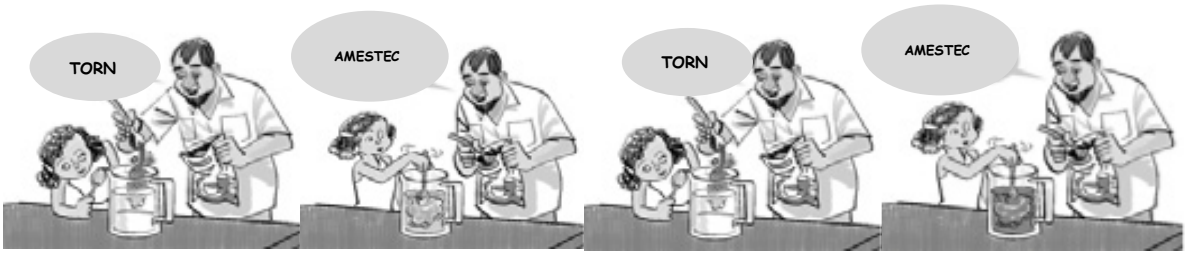

Explicaţi

- *Puteți crea rutine cu activitățile de acasă (servirea unei gustări, spălarea mâinilor, curățenia etc.). De asemenea, puteți construi rutine cu ajutorul jocurilor. Ambele sunt importante.*
- *Copiii au nevoie de rutine pentru a învăța și a se bucura de ceea ce fac în fiecare zi.*
- *Unele rutine sunt simple și scurte (2-3 pași), cum ar fi:*
  - *stivuirea cuburilor, luarea farfuriilor de pe masă și punerea lor în chiuvetă, umplerea unui pahar cu apă și apoi vărsarea lui, scoaterea obiectelor dintr-o pungă, punerea obiectelor într-o cutie, turnarea hranei într-un vas pentru animalul de companie, ștergerea scaunelor cu o cârpă, aruncarea unei mingi într-o găleată și apoi recuperarea ei pentru a o arunca din nou.*
- *Alte rutine au o serie lungă de pași, precum:*
  - *luarea hainelor curate care s-au uscat, împăturirea lor și punerea într-un coș;*
  - *umplerea unei stropitori cu apă și apoi udatul plantelor;*
  - *spălarea vaselor, apoi clătirea, uscarea și așezarea lor;*
  - *rostirea cuvintelor "Pe locuri, fiți gata, start!" și lăsarea mașinuței de jucărie să se rostogolească pe o rampă, apoi recuperarea ei și reluarea jocului.*
- *Imaginea din ghidul participantului arată o rutină:*
  - *Adultul toarnă puțin câte puțin pudra de băutură în apă, iar copilul amestecă.*
  - *Atât adultul, cât și copilul au un rol.*
  - *Rutina este repetată până când toată pudra se amestecă în apă.*
- ***Aceste activități sunt "rutine" deoarece:***
  - *Au un set de pași mici clari care au sens și alcătuiesc o poveste.*
  - *Pot fi reluate și repetate de multe ori pentru a ajuta copilul să se distreze și să învețe pașii.*
  - *Atât copilul, cât și adultul participă: tu și copilul tău sunteți parteneri în rutină, fiecare având un rol activ.*
  - *În timp, poți adăuga noi pași la rutină.*

Amintește-ți:

- *A trece de la o activitate la alta nu este o rutină.*
- *Dacă doar pui întrebări, îndrumi copilul sau doar privești, acest lucru nu înseamnă un rol activ. Astăzi vom vorbi despre imitare și folosirea arată și spune pentru a adăuga un nou pas. Așa vei fi activ în rutina ta.*

Construirea rutinelor de acasă și de joacă (30 minute)

Observații pentru facilitator

Ce este o rutină?

1. **Este un set de pași mici și clari care au sens și alcătuiesc o poveste**
    - Un pas mic este un pas care poate fi predat și care face parte din rutina mai mare.
    - Scopul nostru este să legăm acești mici pași pentru a compune o poveste.
    - Pașii au sens împreună.
2. **Pași mici care pot fi repetați și adăugați data viitoare când exersați**
    - Rutina poate fi făcută în același mod data viitoare – toți copiii învață prin repetare.
    - În timp, se pot adăuga pași noi pentru a face rutina mai lungă și mai complexă.
    - Se pot adăuga pași noi pentru a ajuta copiii să rămână flexibili.
3. **Ceva ce adultul și copilul fac împreună**
    - Adultul și copilul sunt parteneri în această rutină: amândoi au roluri active clare.
    - Adultul face aproximativ 50% din acțiunile rutinei, iar copilul 50%.

Ce înseamnă o rutină?	**Exemplu de rutină de joc:** *Construirea unei case din cutii și punerea animalelor în interior*	**Exemplu de rutină acasă:** *Desfacerea cumpărăturilor și depozitarea lor*
1. Pași mici și clari care au sens și alcătuiesc o poveste	Pasul 1: Construirea casei din cutii Pasul 2: Pune animalele înăuntru Pasul 3: Scoate animalele afară Pasul 4: Dărâmă construcția	Pasul 1: Aduceți cumpărăturile în casă Pasul 2: Puneți punga pe podeaua bucătăriei Pasul 3: Scoate produsele din pungă și pune-le pe masă Pasul 4: Pune punga într-un sertar
2. Repetă și adaugă alți pași data viitoare	*Repetați pașii* 1–3: începeți din nou construirea *Adăugați pași noi* (dacă este cazul) Exemple: – Schimbați Pasul 1: Construiți ceva diferit (stivuiți cutii pentru a face o mașină, un castel etc.) – Adăugați un pas după Pasul 2 (hrăniți animalele).	*Repetați pașii* 1–4: luați o altă pungă și desfaceți cumpărăturile *Adăugați pași noi* (dacă este cazul) Exemple: – Schimbați pasul 2: Puneți pungile pe un scaun – Adăugați pasul 5: Luați produsele de pe masă și puneți-le în cămară/dulap
3. Roluri active clare pentru adult și copil	Copilul și adultul construiesc și pun animalele în interior pe rând.	Copilul și adultul cară o pungă; fiecare pune o pungă pe masă; fiecare scoate pe rând produsele din pungă.

Împărtășiți idei despre rutinele de acasă

Observații pentru facilitator

- Această activitate va consta într-o discuție de grup pentru a identifica rutinele de acasă asupra cărora familiile pot lucra.
- Scopul acestei activități este de a ajuta:
  - familiile să reflecteze asupra obiectivelor;
  - facilitatorii să pregătească familiile să atingă obiectivele stabilite.
- Împărțiți participanții în două grupuri; fiecare facilitator va lucra cu un grup.

Explicați

- *În povestea Sarei am văzut cum Sara folosește două sarcini simple de acasă pentru a-l implica pe Viorel, și anume:*
  - *spălatul vaselor;*
  - *scoaterea cumpărăturilor din plasă.*
- *Aceste rutine au pași. De exemplu, pentru a scoate cumpărăturile, pașii sunt:*
  - *scoate un obiect din plasă;*
  - *numește-l;*
  - *pune-l pe masă.*
- *Și pentru spălatul vaselor pașii sunt:*
  - *pune un vas în apă;*
  - *freacă-l;*
  - *clătește-l;*
  - *pune-l în suportul de uscare.*
- *În ambele rutine, Sara și Viorel participă pe rând. Viorel scoate un obiect sau pune un vas în apă, iar apoi Sara face la fel. Amândoi fac aceleași acțiuni în rutină. Vom discuta despre cum facem acest lucru un pic mai târziu în această sesiune.*

Explicați

- *Scopul Sarei nu este să-l facă pe Viorel să-i facă treburile casnice. Scopul ei este să-l ajute pe Viorel să împărtășească implicarea în activitățile de acasă și să învețe abilități noi. Ea folosește sarcinile casnice, pe care oricum trebuie să le facă, ca oportunități pentru a se implica împreună cu copilul său și pentru a-l ajuta să dezvolte abilități.*
  - *Uneori nu avem timp în timpul zilei să ne jucăm cu copiii noștri, dar îi putem implica în activitățile zilnice de acasă pentru a-i ajuta să se conecteze cu noi.*

- *În următoarele două sesiuni, vom discuta despre al doilea nostru obiectiv - cum să-l ajutăm pe Viorel să învețe să comunice în timpul rutinei.*
- *Amintește-ți că suntem parteneri activi în această rutină; o facem împreună! Scopul este să împărtășim implicarea și să predăm abilități de comunicare și alte abilități. Acestea pot fi:*
    i. *abilități de a înțelege ce se întâmplă mai întâi și ce se întâmplă apoi (de exemplu, când îl înveți pe copil că mai întâi trebuie să umpli stropitoarea cu apă, apoi să uzi plantele și apoi să pui stropitoarea la locul său);*
    ii. *abilități de a manipula obiecte mai mici cu mâinile și degetele (de exemplu, când îl înveți pe copil cum să agațe haine cu clești de rufe);*
    iii. *abilități de a înțelege că obiectele asemănătoare se pun împreună (de exemplu, când îl înveți pe copil că toate bolurile se pun unul peste altul și toate lingurile se depozitează împreună).*

În cadrul acestor rutine, nu ne propunem să predăm o abilitate independent (nu te aștepți ca cel mic să spele toate vasele corect, de exemplu), ci să predăm abilități mai simple care sunt utile pentru învățarea unor abilități mai complexe. Mai târziu, în cadrul programului, vom discuta despre cum putem învăța copilul abilități noi pentru viața de zi cu zi pe care ne-ar plăcea să le facă independent (de exemplu, să se spele pe mâini, să se îmbrace singur).

ÎNTREBAȚI

Acum, să vorbim despre ce activități poți face cu copilul tău acasă.
Există multe tipuri de activități acasă pe care le putem încerca. Unele sunt mai ușoare, altele mai complexe.
La ce te-ai putea gândi să încerci?

Poți lua în considerare următoarele întrebări:

Cum ai putea crea o rutină în jurul:

- *spălatului vaselor?*
- *meselor?*
- *sortării alimentelor sau hainelor?*
- *udatului plantelor/grădinăritului?*
- *curățeniei?*

Observații pentru facilitator

- Unii participanți poate că nu au încercat încă nicio activitate acasă.
- Ajută-i să genereze idei de activități acasă care ar putea fi interesante pentru copii.
- Folosește tabelul de mai jos pentru a-i ajuta pe participanți să răspundă la întrebări.

Scrieți: idei pe tabelul de perete și sugerați idei folosind lista din ghidul participantului de la pagina 78 („Idei pentru activități acasă pe care le puteți folosi pentru a construi rutine"). *[Luați în considerare nevoia de adaptare]*

Idei pentru activitățile de acasă pe care le poți folosi pentru a construi rutine

Exemple de activități zilnice care oferă oportunități de a implica copiii în rutine:

- Curățarea după mese
- Scoaterea cumpărăturilor
- Agățarea hainelor la uscat
- Udatul plantelor
- Hrănirea animalelor
- Făcutul patului
- Măturatul
- Servirea mesei
- Ora de baie
- Îmbrăcatul sau dezbrăcatul
- Scoaterea pantofilor
- Spălatul mâinilor sau a feței

Rutinele mele de acasă

1._____

2._____

3._____

Explicați

Așa cum procedăm cu rutinele de joacă, putem începe cu rutine de acasă care au puțini pași, repetându-le de mai multe ori prin practică zilnică. Apoi adăugăm mai mulți pași pe măsură ce copilul devine familiarizat cu rutina.

După ce toți participanții au vorbit, facilitatorul explică:

*Poți arăta copilului tău **noi pași în rutinele de acasă**. Când alegi următoarea rutină de acasă, reține că:*

- *Scopul tău este să îl ajuți pe copil să **împărtășească implicarea** în rutinele de acasă și să învețe abilități noi.*
- *În exemplele noastre, fiecare pas poate fi repetat de mai multe ori. Acest lucru creează un "schimb" înainte și înapoi în rutină între copil și adult.*
- *Dacă o rutină este prea dificilă pentru copil, poți elimina câțiva pași și să o păstrezi simplă. **Amintește-ți că, pentru moment, scopul nostru este doar să petrecem ceva timp împărtășind implicarea!** Dacă rutina este prea dificilă și copilul poate participa doar pentru câteva secunde, încearcă o rutină mai simplă în care copilul se poate implica pentru perioade mai lungi de timp.*

Observații pentru facilitator

- Folosește următorul ghid pentru a-i ajuta pe participanți să identifice idei pentru construirea rutinelor de acasă.
- Încearcă să alegi rutine pentru acasă care sunt similare celor pe care copilul tău le place sau le face deja.
- Fiecare rutină poate fi adaptată pentru a fi potrivită pentru nevoile fiecărui îngrijitor și copil:
  - *mai mulți pași sau mai puțini pași;*
  - *pași diferiți (acțiuni sau materiale diferite, în funcție de preferințele și obiceiurile familiei);*
  - *modele diferite de comunicare (în funcție de obiectivele de comunicare ale copilului stabilite în Vizita la Domiciliu 1).*
- În Sesiunea 6 vom discuta mai mult despre cum să predăm abilități noi, inclusiv abilități pentru îngrijirea de sine.

Rutine pentru acasă	**Idei pentru construirea unor rutine mai lungi**		
	2 pași	**3-5 pași**	**6-9 pași**
Spălatul vaselor	Pasul 1: Ia un vas de pe masă (adultul și copilul pe rând) Pasul 2: Pune vasul în chiuvetă (adult și copil pe rând). **Exemplu de comunicare:** Adultul numește acțiunea: „Iau”, „Pun”.	Adaugă Pasul 3: Spală vasele (adult) Pasul 4: Pune vasele pe suport sau prosop (copil) Pasul 5: șterge vasele (adult). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc obiectul și acțiunea, de ex. „Lingură spălată!”, „Farfuria uscată!”.	Adaugă Pasul 6: Duce vasele pe blat (adult) Pasul 7: Pune paharele deoparte (adult și copil pe rând) Pasul 8: Pune vasele la locul lor (adult și copil pe rând). **Exemplu de comunicare:** Adultul arată paharele și vasele și întreabă: „Pun paharele la loc sau vasele la loc?” Copilul arată alegerea și o numește („Paharele”); adultul și copilul numesc obiectele și acțiunile pe rând „ Paharele la loc”, „Vasele la loc”.
Timpul mesei	Pasul 1: Pune apa în pahare (adult) Pasul 2: Pune paharele pe masă (copil) **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul spun ceea ce fac: de ex. „Pahar plin!”, „Pahar pe masă!”	Pasul 1: Umple sticla cu apă (adult) Pasul 2: Adu paharele și dă-le copilului (adult) Pasul 3: Pune apa în pahare (adult) Pasul 4: Pune paharele pe masă (copil) Pasul 5: Pune vase pe masă (copil) **Exemplu de comunicare:** Pe măsură ce apa se apropie de vârf, adultul spune „1, 2, 3” și apoi amândoi spun „Gata!”. Adultul și copilul numesc obiectele și acțiunea, de ex. „Paharul mamei!”,	Adaugă: Pasul 6: Aduce tacâmurile (adult) Pasul 7: Pune furculițele pe masă la locul tatălui, mamei și copilului (adult și copil pe rând). **Exemplu de comunicare:** Adultul scoate trei furculițe din sertar și spune „Unu!”, „Doi!”, „Trei!”. Adultul ia o furculiță și spune: „Furculița lui tati!” și o pune la locul tatălui, apoi îi întinde o furculiță copilului. Copilul pune furculița

		„Pahar pe masă”, „Vase pe masă”.	la locul mamei și spune „Mama”. Adultul spune: „Furculița mamei”. [același model repetat cu furculița și numele copilului].
Ora de gustare	Pasul 1: Ia pâinea (copilul) Pasul 2: Pune dulceața pe o felie de pâine (adult). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc lucrurile „Pâine”, „Dulceața”.	Pasul 1: Ia prosopul de hârtie și pune-l pe masă (copil) Pasul 2: Ia o felie de pâine (copil) Pasul 3: Pune dulceața pe felie de pâine și întinde (adult) Pasul 4: Pune o altă felie de pâine deasupra (copil). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc lucrurile și acțiunea „Prosop pe masă”, „Dulceață pe pâine”.	Adaugă Pasul 6: Ia sticla de suc din frigider (copil) Pasul 7: Deschide sticla și toarnă în cană (adult) Pasul 8: Pune cana pe masă (copil). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul spun „Suc pe masă”, „Deschid frigiderul”.
Sortarea cumpărăturilor	Pasul 1: Ia un produs din pungă (adult și copil pe rând) Pasul 2: Pune produsul pe masă (adult și copil pe rând). **Exemplu de comunicare:** La rândul adultului, acesta arată (ține sus) și numește produsele („Măr”, „Pâine”). La rândul copilului, copilul ține produsul în sus, iar adultul îl numește („Orez”).	Adaugă: Pasul 3: Adultul dă cumpărăturile copilului Pasul 4: Copilul le pune pe toate într-o cutie **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc produsele „orez”, „banana”, „pâine”. Copilul ia fiecare produs și îl pune în cutie și spune „ înăuntru!”	Adaugă: Pasul 5: Sortați produsele alimentare: puneți fructele și legumele într-o cutie, orezul și făina în altă cutie (adult și copil pe rând) Pasul 6: puneți cutiile în cămară (adult). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc fiecare produs. Adultul arată două cutii și întreabă „Pun în această cutie sau în acea cutie?” Adultul arată apoi

			către cutia unde ar trebui să pună și spune, de ex. „Orez înăuntru!”. Copilul pune produsul în cutie și spune „Orez înăuntru!”
Udatul plantelor/grădinăritul	Pasul 1: Toarnă apă dintr-o găleată într-o cană (adult) Pasul 2: Udă plantă (copil). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc acțiunea „Torn”.	Pasul 1: Umple găleata (adult) Pasul 2: Alege o planta (copil) Pasul 3: Udă plantă (copil). **Exemplu de comunicare:** Când găleata este plină, adultul și copilul spun „Plină!” iar adultul nu mai toarnă. Când adultul și copilul au ales planta, ei spun „Planta aceasta!” sau „ Planta aceasta mare!”. Adultul și copilul numesc acțiunile „Torn”, „Umplu”.	Pasul 1: Ia găleata/ stropitoarea (aveți două - 1 pentru copil și 1 pentru adult) (adult și copil) Pasul 2: Du găleata/ stropitoarea la chiuvetă (copil) Pasul 3: Umple stropitoarea cu apă (adult) Pasul 4: Adu stropitoarea la plantă (adult și copil) Pasul 5: Udă plantă (adult și copil pe rând) Pasul 6: Du înapoi stropitoarea la chiuvetă (adult și copil) Pasul 7: Umple iar stropitoarea cu apă (adult) **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc acțiunile „Umplu”, „Torn apă”.
Curățenia	Pasul 1: Pune obiectele în pungă (adult și copil pe rând) Pasul 2: Pune punga la locul ei (adult și copil pe rând)	Pasul 1: Alege un coș pentru haine murdare și unul pentru jucării și cărți (adult) Pasul 2: Pune hainele în coș (adult și copil pe rând) Pasul 3 : Pune jucăriile și cărțile în cel de-al	*Adaugă pași specifici, regionali pentru spălarea hainelor.*

	Exemplu de comunicare: Când pun un obiect în pungă, ei spun: „Înăuntru!”, „Păpușa”, „Bluza”, „Mașina”.	doilea coș (adult și copil pe rând) Pasul 4 : Du hainele murdare la mașina de spălat (adult) **Exemplu de comunicare:** Adultul arată spre haine și jucării și întreabă „Pun hainele sau pun jucăriile?” Copilul arată spre alegerea sa și o numește („jucării”). Adultul și copilul numesc obiectele „Păpușa”, „Mașina”, „Animal”. Repetați pentru haine.	
Ora de culcare	Pasul 1: Ia pijamaua din pat (copilul) Pasul 2: Adultul ajută copilul să îmbrace partea superioară și ajută la introducerea picioarelor în partea de jos (adult) Pasul 3: Copilul trage partea de jos (copilul) **Exemplu de comunicare:** Copilul spune „Pijama”, adultul „Ridic mâna”, „Ridic piciorul”; copilul spune „Sus”.	Pasul 1: Ia pijamaua din pat (copilul) Pasul 2: Copilul introduce capul în guler (copilul) Pasul 3: Adultul ajută la introducerea brațului drept și stâng Pasul 4: Copilul trage bluza în jos (copilul) Pasul 5: Adultul ajută la introducerea picioarelor **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc acțiunile: „Pun brațul drept”, „Trag în jos”.	Adaugă Pasul 6: Alege o carte de pe raft (copil) Pasul 7: Privește și numește imaginile din carte (adult și copil pe rând). **Exemplu de comunicare:** Adultul comentează despre acțiunea copilului: „Iau cartea”, „Cartea animalelor”. Adult și copilul arată și numesc imaginile: „Câinele doarme” (adult) sau „Câine” (copil).

Împărtășiți idei despre rutinele de joacă

Observații pentru facilitator

- Această activitate va consta într-o discuție de grup pentru a identifica rutinele de joacă asupra cărora familiile pot lucra.
- Scopul acestei activități este de a ajuta:
  - familiile să reflecteze asupra obiectivelor; și
  - facilitatorii să pregătească familiile să atingă obiectivele stabilite.
- Împărțiți participanții în două grupuri. Fiecare facilitator va lucra cu un grup.

Explicați

*În povestea Sarei am văzut **două moduri de joacă**:*

- *Joc de construcție (Viorel așezând cuburi unul peste altul);*
- *Joc simbolic avansat cu păpuși (frații lui Viorel).*

Aceste rutine de joacă conțin mai mulți pași. De exemplu, pentru jocul de stivuire a cuburilor, pașii sunt:

- *așezarea unui cub pe podea/masă;*
- *luarea unui alt cub;*
- *așezarea lui deasupra primului cub;*
- *continuarea așezării până când toate cuburile sunt în turn;*
- *distrugerea în mod intenționat, în scopul jocului, a turnului;*
- *reluarea așezării cuburilor.*

Jocul cu păpuși este mai complex și are mai mulți pași:

- *Păpușa se trezește și se ridică din pat.*
- *Merge cu păpușa în bucătăria imaginară și se așază pe un scaun la masă.*
- *A doua păpușă (mămica) aduce micul dejun.*
- *Copilul și mămica mănâncă împreună și discută.*
- *Păpușa copil se ridică de la masă și își ia ghiozdanul de școală.*
- *Păpușa copil urcă în autobuz și merge la școală.*

Același obiect - de exemplu, o carte - poate fi folosit într-o rutină simplă (răsfoirea paginilor) sau într-o rutină avansată de joc simbolic (pretinzând că sunt personaje). Puteți schimba rutina pe măsură ce copilul crește și se dezvoltă.

Încercați să alegeți rutine de joacă care sunt similare cu ceea ce îi place deja copilului sau ceea ce face deja. De exemplu:

- *să se joace în același mod cu materiale noi (lovind un cub cu un băț, lovind o ceașcă cu un băț, împingând o minge, împingând o mașinuță); sau*
- *să se joace într-un mod nou, care să nu fie prea dificil, cu aceleași materiale (să scoată lucruri dintr-o cutie; să pună lucruri într-o cutie).*
- *Dacă rutina pare prea ușoară, încearcă să o faci mai complexă.*
- *Dacă rutina pare prea dificilă, încearcă să o faci mai ușoară.*

Folosește ghidul următor pentru a-i ajuta pe participanți să identifice idei pentru construirea rutinelor de joacă.

Invitați participanții să completeze „Idei pentru activități de joacă pe care le puteți folosi pentru a construi rutine" din ghidul participantului (pagina 79)**. *[Luați în considerare nevoia de adaptare]***

Idei pentru activități de joacă pe care le puteți folosi pentru a construi rutine

- Mașini și camioane
- Cuburi
- Plastilină
- Mingi
- Cărți
- Puzzle-uri
- Păpuși și personaje
- Jucării zornăitoare

- Începeți cu rutine de joc care sunt la nivelul potrivit pentru copilul dumneavoastră. Apoi puteți adăuga treptat mai mulți pași la același nivel de joc și pași la următorul nivel de joc (*următorii pași* ai copilului dumneavoastră).

Joc cu oamenii

Joc simplu

Joc de construcție

Joc simbolic simplu

Joc simbolic avansat

Rutinele mele de acasă

1._____

2._____

3._____

Reține: *Începe cu rutine de joacă potrivite nivelului copilului tău. Apoi, poți adăuga treptat mai mulți pași la același nivel de joacă și pași la nivelul următor de joacă (abilitățile țintă ale copilului tău).*

Încearcă să alegi rutine care sunt similare cu ceea ce îi place sau face deja copilul tău.
Fiecare rutină poate fi adaptată pentru a fi potrivită pentru nevoile fiecărui îngrijitor și copil, cum ar fi:

- ***mai mulți pași sau mai puțini pași;***
- ***pași diferiți (acțiuni sau materiale diferite, în funcție de preferințe și disponibilitate);***
- ***modele diferite de comunicare (în funcție de obiectivele de comunicare ale copilului stabilite în Vizita la Domiciliu 1).***

Rutine de joacă	**Idei pentru construirea unor rutine mai lungi**		
	2 pași	**3-5 pași**	**6-9 pași**
Mașinuțe și camioane	Pasul 1: Împinge mașina în jos pe o rampă (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 2: Pune mașina în vârful rampei, pregătită să fie împinsă în jos, repetă (adultul și copilul fac cu rândul). **Exemplu de comunicare:** Adultul numește acțiunile și obiectele "Împing", "Mașina". Adultul spune "Pe locuri, fiți gata...” și copilul spune "Start!".	Adaugă Pasul 3: Mașina trece pe sub un pod (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 4: Parchează mașina în garaj (adultul și copilul fac cu rândul). **Exemplu de comunicare:** Adultul spune "Mașina trece sub". Adultul arată și întreabă "Trece sub pod sau intră în garaj?". Copilul arată alegerea sa și o numește ("Pod" sau "Garaj").	Adaugă Pasul 5: Alimentează mașina (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 6: Urcați pe un munte (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 7: Repară o roată (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 8: (adăugați propriile idei). **Exemplu de comunicare:** Adultul spune "Oh nu, roata este dezumflată" sau "Oh nu, lipsește benzina." Adultul spune, râzând, "Roata este dezumflată, să mergem la benzinărie!" Copilul spune "Nu! Să mergem la vulcanizare."
Cuburi	Pasul 1: Pune un cub peste celălalt (adultul și copilul fac cu rândul) Pasul 2: Repetă.	Adaugă Pasul 3: Dărâmă turnul (copilul) Pasul 4: Pune cuburile unul lângă altul (adultul și copilul fac cu rândul)	Adaugă Pasul 6: Adaugă un șofer la tren (un personaj mic) (copilul) Pasul 7: Construiește un pod din cuburi

	Exemplu de comunicare: Adultul și copilul numesc acțiunile și obiectele pe rând: "Pun", "Cub"	Pasul 5: Pretinde că este o locomotivă și fă-o să se miște (copilul). **Exemplu de comunicare:** Adultul spune "Trei, doi, unu..." și copilul spune "Jos!" Adultul întreabă: "Facem un tren sau un camion cu cuburile?" Copilul spune "Tren!"	pentru ca trenul să treacă pe sub el (adultul și copilul fac cu rândul) Pasul 8: (adaugă propriile idei). **Exemplu de comunicare:** Adultul arată două personaje și spune "Pe cine punem în tren?" Copilul arată alegerea sa și spune "Acest șofer". Adultul spune "Trenul trece sub pod" și copilul repetă "Tren sub pod".
Tort din plastilină	Pasul 1: Fă tortul, nivelează plastilina (adultul și copilul fac cu rândul) Pasul 2: Taie felii de tort: taie tortul cu un cuțit de jucărie sau rupe cu mâinile (adultul și copilul fac cu rândul). **Exemplu de comunicare:** Adultul și copilul numesc acțiunile și obiectele pe rând: "Tai", "O felie", "Două felii".	Adaugă Pasul 3: Pune tortul într-un cuptor imaginar (orice recipient) (adultul și copilul fac cu rândul) Pasul 4: Scoate tortul din cuptor și pune feliile pe farfurii (farfurii de jucărie sau bucăți de carton) (adultul și copilul fac cu rândul). Pasul 5: Prefă-te că mănânci tortul (adultul și copilul fac cu rândul). **Exemplu de comunicare:** Adultul atinge cuptorul și spune "Oh, fierbinte". Adultul spune "mmm acest tort este foarte bun" și copilul repetă "Este foarte bun!"	Adaugă Pasul 6: Hrănește păpușile cu tortul (copilul) Pasul 7: Oferă-le ceva de băut (ceașcă de jucărie sau orice recipient mic) (copilul). **Exemplu de comunicare:** Adultul întreabă "Pe cine să hrănim?" Copilul arată alegerea sa și spune "Păpușă".

Observații pentru facilitator

- Dacă îngrijitorii vă spun că este dificil să-și implice copiii în activități de joacă sau acasă, ascultați experiențele lor.
- Consultați tabelul cu sfaturile pentru rezolvarea problemelor (mai jos) pentru motivele comune pentru care copiilor cu întârzieri de dezvoltare și dizabilități le poate fi dificil să se joace și să se alăture activităților.
- **Câteodată, copiii cu dificultăți de dezvoltare pot:**

– să nu știe ce să facă;
– avea nevoie de mai mult timp pentru a învăța ce să facă în rutinele de acasă;
– face lucruri care nu sunt foarte utile pentru învățare (de ex. să privească foarte mult timp anumite obiecte sau să alinieze obiectele sau să le rotească);
– să se "blocheze" la o anumită activitate și să facă același lucru iar și iar pentru o perioadă foarte lungă de timp.

Observații pentru facilitator

Utilizați următorul ghid pentru a ajuta participanții să identifice ideile de joc adecvate

Problemă	**Sfat pentru rezolvarea problemelor**
Îngrijitorul nu poate oferi niciun detaliu despre activitățile și preferințele copilului.	Trebuie să ne gândim la următoarele și să oferim informații îngrijitorului: • Au existat materiale care i-au plăcut copilului? • Ce informații a oferit vizita la domiciliu despre nivelul de joacă al copilului (atât când s-a jucat cu îngrijitorul, cât și cu tine)? • În timpul vizitei la domiciliu, îngrijitorul și copilul joacă un joc, cântă o melodie sau se conectează într-un alt mod care te-ar putea ajuta la modelarea unei rutine? • "Îmi amintesc după vizita la domiciliu că… – copilului tău îi place [numiți obiectele/jucăriile]; – copilului tău îi place [numiți cântecul, alt joc cu oameni] pe care l-ai făcut cu acesta"; – "Din ceea ce am observat după vizita la domiciliu, cred că poți încerca…" • Sugerează unul sau două jocuri cu oameni/cu obiecte care sunt asemănătoare cu ceea ce ai observat (de exemplu aceeași acțiune, dar cu materiale diferite sau o nouă acțiune de aceeași complexitate cu aceleași materiale)
Copilul nu este interesat de niciun obiect (raportat de îngrijitor/observat la vizita la domiciliu)	Uneori copiilor nu le plac obiectele. Ați putea încerca mai întâi jocurile cu oameni.

Îngrijitorii susțin că este prea greu să se joace cu copilul.	• Este în regulă să te simți așa. Astăzi vă vom vorbi despre câteva sfaturi care vă vor ajuta să începeți un joc simplu cu copilul dumneavoastră. • Dacă copilul dumneavoastră nu este interesat de obiecte, puteți încerca mai întâi jocurile cu oameni. • Amintiți-vă că atunci când alegem jucării și jocuri care sunt la nivelul copilului nostru, poate fi mai ușor pentru copil să participe. • Dacă acest lucru este prea dificil acum, ne putem gândi la modalități de a ne implica cu copilul la ora mesei sau în alte activități foarte motivante.
Îngrijitorii afirmă că nu vor să se joace/cred că joaca nu este importantă.	• Există și alte moduri de a te implica cu copilul tău la ora mesei sau în alte activități foarte motivante. Poate ai putea începe cu acestea deocamdată. • **Amintiți-vă că jocul este o abilitate importantă pentru copii. Prin joc, ei învață și multe alte abilități, cum ar fi comunicarea.** Astăzi vă vom vorbi despre câteva sfaturi care vă vor ajuta să începeți un joc simplu cu copilul dumneavoastră.
Îngrijitorul afirmă că cel mic dorește să facă aceleași lucruri cu jucăriile de fiecare dată și se supără dacă îngrijitorul încearcă să facă ceva diferit.	• Uneori, copiii cu dificultăți de dezvoltare se pot „bloca” asupra obiectelor și se pot juca în moduri repetitive. • Astăzi vă vom arăta câteva modalități de a arăta copilului cu blândețe noi moduri de a se juca (*Arată și spune*). Va fi nevoie de timp și de practică pentru ca copilul dumneavoastră să accepte noi moduri de a se juca.
Îngrijitorul afirmă că vrea ca cel mic să se joace cu alți copii.	• Acesta este un obiectiv important pentru multe familii. În acest program, vom ajuta copiii să învețe noi moduri de a se juca cu jucăriile și de a se juca cu dumneavoastră. Odată ce un copil învață să facă aceste activități cu dumneavoastră, următorul pas va fi să încerci aceste jocuri cu alți copii.

Pauză (15 minute)

Demonstrație "Timp de joacă cu Radu": cum să ajutăm copilul să se implice în rutine de joacă (20 minute)

Observații pentru facilitator

- O persoană joacă rolul adultului, o altă persoană joacă rolul copilului.
- Modificați genul și tipul adultului pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului care joacă acest rol - de exemplu, părinte, mamă, tată, bunic sau bunică.
- Este important să jucați aceste roluri pentru a putea oferi exemple vizuale.
- Această demonstrație ar trebui realizată încet, astfel încât participanții să aibă ocazia să reflecteze asupra a ceea ce se întâmplă.
- Copilul și adultul au nevoie de 12 pahare/cuburi/recipiente, alte două jucării (în demonstrație se folosesc o carte și o minge) și o pătură, cearșaf sau covoraș.

Explicați

Ne vom concentra asupra sfaturilor de stabilire a unei rutine de joacă:

- *Amenajați spațiul: eliminați distractorii și creați un spațiu sigur pentru interacțiune (recapitulare din sesiunile 1 și 2).*
- *Privește și Ascultă – observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră și urmați alegerea copilului (recapitulare din sesiunile 1 și 2).*
- *Participă la rutină – Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.*
- *Arată și spune: Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.*
- *Reiai rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.*

Adultul explică participanților:	*Urmează să interpretez rolul adultului iar cealaltă persoană va juca rolul copilului meu, Radu.* *Vom demonstra cum să te joci cu un copil pentru a te conecta, împărtăși activitatea de joacă și ajuta copilul să învețe.* *Radu este un copil activ căruia îi place activitatea fizică. El cunoaște câteva cuvinte dar în comunicare folosește câte un cuvânt o dată.*
Copilul:	Explorează camera, se plimbă prin cameră, privește obiectele, le atinge, le ridică, și pune jos orice obiecte

	care sunt pe podea. Face asta până când se apropie adultul.
Adultul explică participanților:	*În primul rând, trebuie să structurez mediul de lucru. Voi:* • *alege un spațiu mic pentru joacă, unde mă pot așeza în fața copilului;* • *elibera spațiul de distractori;* • *aduna materialele;* • *pune materialele între noi.* Aduceți 2 sau 3 lucruri cu care să vă jucați la nivelul copilului, inclusiv căni de stivuit. *Copilul meu este la nivelul jocului de construcție. Voi stabili 2 sau 3 alegeri clare de materiale: de ex. stivuitor cu inele, cuburi, căni de stivuit.* *Pot folosi o pătură sau un covoraș pentru a mă juca dacă am una. Dacă copilul meu are nevoie de mai multă structură pentru a rămâne așezat, pot încerca să folosesc o masă și un scaun.* *Acum o să-l iau pe Radu.*
Adultul:	Du-te la Radu, atrage-i atenția și spune „*Radu, este timpul de joacă!*” și arată cu degetul pătura.
Copilul:	Du-te repede la pătură. Începe să te uiți la lucrurile cu care să te joci.
Adultul:	Mergeți la pătură și așezați-vă parțial cu fața la copil, parțial cu fața la participanți.
Copilul:	Ridică o cană din partea de sus a stivei și se uită la ea.
Adultul:	Vorbiți copilului pe un ton entuziast: "***Cana!***"
Copilul:	Uită-te la cană câteva secunde și apoi pune-o jos.
Copilul:	Scoate o cană din partea de sus a stivei.
Adultul răspunde:	"***Scot!***" IMITĂ: scoateți o cană din stivă.

Copilul:	Scoate încă o cană din stivă. **Se uită la adult.**
Adultul răspunde:	IMITĂ: Scoateți o cană de pe teanc și spuneți "***Scot!***"
Copilul:	Scoate încă o cană de pe stivă. **Se uită la adult.**
Adultul răspunde:	IMITĂ: Scoateți o cană de pe teanc și spuneți "***Scot!***"
Copilul:	Se uită la căni. Se uită la adult. Se uită la căni.
Adultul:	Uită-te la copil **Pauză: numără 1-2 secunde în gând.**
Adultul:	Cu o voce entuziastă, spune-i copilului: Luați două căni și stivuiți-le și spuneți „***Pun!***” **Dă-i copilului următoarea cană.**
Copilul:	Pune cana pe stivă și privește adultul.
Adultul răspunde:	IMITĂ: Pune o altă cană pe stivă și spune „***Pun!***” **Dă-i copilului următoarea cană.**
Copilul:	Pune cana pe stivă și privește adultul.
Adultul răspunde:	IMITĂ: Pune o altă cană pe stivă și spune „***Pun!***” **Pune o cană în fața copilului.**
Copilul:	Pune cana pe stivă și privește adultul.
Adultul:	„***Construim!***” AMÂNDOI CONTINUAȚI PÂNĂ SUNT STIVUITE TOATE CĂNILE
Adultul:	Se uită la copil. **Pauză: numără 1-2 secunde în gând.**
Copilul:	Se uită spre căni și apoi începe să se miște puțin, pe cale să se ridice.
Adultul reîncepe *Arată și spune*:	"***Scot!***" și socate o cană din stivă.
Copilul:	Scoate o cană de pe stivă.

	E entuziasmat, spune „***Auuh!***"
Adultul răspunde:	**IMITĂ**: Scoateți cana de pe stivă și spuneți: „***Ura! Scot!***"

Explicați

- *Rutinele ajută la **transformarea unor activități provocatoare în unele previzibile** pentru copiii care nu ar putea înțelege ce urmează.*
- *Toți copii învață prin rutine.*
- *Rutinele vă oferă oportunități repetate de a **exersa abilitățile de comunicare și de a-i învăța pe copii noi abilități, inclusiv abilități de joc.***

Discuţie

ÎNTREBAȚI: *În această demonstrație copilul și adultul au creat o rutină de joc din așezarea cănilor. Ce nivel de joc este acesta?*
Răspuns

- Joc de construcție

ÎNTREBAȚI: *Când ați observat adultul **imitând** copilul?*
Răspuns

- Când copilul face mai întâi o acțiune adecvată (pune o cană sau scoate o cană)

ÎNTREBAȚI: *Când ați observat adultul folosind **arată și spune**?*
Răspunsuri posibile

- După o pauză pentru a vedea dacă copilul va acționa mai întâi, dar copilul nu a acționat.
- Când adultul observă din partea copilului semne că devine neimplicat (începe să se miște sau se uită în jur).
- Înainte ca copilul să nu se implice.
- Pentru a reîncepe rutina.

ÎNTREBAȚI: *Rutina ar putea deveni plictisitoare pentru acest copil dacă facem exact același lucru în fiecare zi. Ar putea devni neimplicat. Ce altceva am mai putea face cu aceste căni pentru a menține rutina?*

Răspunsuri posibile

- Folosește ***arată și spune***: arată copilului un nou mod de a se juca cu cănile.
- Alte exemple de acțiuni:
  - Asezați cănile unele în celelalte;
  - Adăugați alte tipuri de pahare, cutii, recipiente etc - alte materiale pe care le puteți adăuga la turnul vostru.
  - Creați ceva diferit când construiți. În acest exemplu, cănile sunt așezate una deasupra celeilalte (pentru a construi un turn). În ce alte moduri ați putea așeza cănile împreună?
  - Folosește cana într-o rutina nouă (exemplu: pentru a bea apă).

Sfatul 1: Participă la rutină – Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în broşuri (pagina 80).

- **Primul sfat este**: **Participă la rutină –Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.**
- *Privește și ascultă* acțiunile copilului și participă la rutină făcând același lucru ca și copilul.

- Prin imitare, recompensați ideile de joacă ale copilului.
- Imitați doar acțiuni potrivite pe care doriți să le vedeți din nou. Nu imitați comportamente provocatoare (aruncarea lucrurilor) sau comportamente repetitive fără nicio interacțiune între dumneavoastră și copil (cum ar fi aranjarea în linie a obiectelor sau privitul la ele).
- Pentru a împărtăși o rutină, este cel mai bine să aveți mai multe obiecte - de exemplu 2 mașini sau 2 păpuși. Folosiți propriile jucării sau materiale pentru a face cu rândul. Astfel, nu veți supăra copilul luându-i obiectul pentru a demonstra acțiunile de joacă.

Sfatul 2: *Arată și Spune* - Adaugă-i copilului un pas nou în rutină

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în broşuri (pagina 82).

- ***Arată și spune - Adaugă-i copilului un pas nou în rutină***
- *Arată și spune când:*
  - nu îți poți imita copilul;
  - copilul tău nu știe ce să facă în continuare;
  - copilul tău rămâne "blocat" într-o acțiune repetitivă;
  - copilul nu este implicat și trebuie să te întorci în rutină.

- Adăugarea de pași face ca rutina să dureze mai mult și oferă mai mult timp pentru a împărtăși implicarea.
- Mulți copii au nevoie de ajutor pentru a învăța cum să se joace în mod corespunzător cu jucăriile.
- *Arată și spune* îi ajută pe copii să dezvolte abilități de joc mai complexe.

Sfatul 3: Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea

- Facilitatorul citeşte şi explică imaginile, iar participanţii urmăresc în broşuri (pagina 83).

- **Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.**
- Care a fost primul pas al rutinei tale? După ce ai făcut toți pașii din rutina ta, începe din nou cu primul pas.
- Începe din nou repede și încearcă să faci să fie distractiv și palpitant!

- Reluarea pașilor și reluarea rutinei vă face rutina mai lungă, mai ușoară și mai distractivă.
- Este în regulă să repeți! Toți copiii învață din repetarea poveștilor când se joacă. Probabil că te vei plictisi înainte de copilul tău!

Explicați

- *Imaginea din ghidul participantului o arată pe mama reluând rutina: toate pietrele sunt scoase din cutie și ea reîncepe rapid rutina punând o piatră în cutie.*

Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi: rutinele de joacă și de acasă (25 minute)

Explicați practica acasă

- Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 84).

Fiecare participant va selecta două activități zilnice - o activitate de acasă și o activitate de joacă - pentru a le exersa până la următoarea sesiune.

- *Alegeți activități care vor fi motivante pentru copil și care se întâmplă în majoritatea zilelor.*
- *Încercați să împărtășiți implicarea cu copilul dumneavoastră transformând activitățile în rutine:*
  - *Descompuneți-le în pași care alcătuiesc povestea.*
  - *Atât adultul, cât și copilul au un rol activ.*
  - *Reîncepeți și repetați.*
- *Planificați să petreceți minimum 5 minute cu copilul pentru fiecare activitate de practică.*
- *Încercați să exersați activitățile în fiecare zi.*
- *Nu uitați să puneți în practică sfaturile din această sesiune:*
  - *Participă la rutină – Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.*
  - *Arată şi spune – Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.*
  - *Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.*

Pregătirea practicii pentru acasă

- *Rețineți din Sesiunea 1 că practica acasă va fi mai ușoară pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră dacă **alegeți momentul potrivit** pentru a face activitatea - adică atunci când copilul este calm și liniștit, mai degrabă decât atunci când manifestă comportament galben sau cald.*

În timpul practicii acasă

- *Rețineți din Sesiunea 1: faceți activitatea mai distractivă și plăcută și oferiți laude pentru a menține copilul calm și liniștit sau pentru a-l readuce la a fi calm și liniștit;*
- *Dacă observați faptul că începe să arate semne galbene, **acordați-i o pauză.***

***Spuneți participanților**: de exemplu, "Să terminăm această parte și apoi vom lua o pauză."*
Idei pentru o pauză includ:

- *să mâncați o gustare rece sau crocantă;*
- *gâdilat sau o melodie;*
- *îmbrățișări, mângâieri;*
- *cântec de leagăn/melodie liniștitoare;*
- *o activitate liniștitoare pe care copilul o place (de exemplu, o carte sau o poveste);*
- *respirații adânci;*
- *atingeri puternice (strângerea umerilor, brațelor și picioarelor copilului);*
- *timp singur (fără cerințe - o adevărată pauză).*

→ ***Privește & Ascultă***

- *Acordați o atenție deosebită comportamentului copilului.*
- *Cum răspunde copilul?*
- *Cum crezi că este această interacțiune pentru copilul tău?*
- *Cum este pentru tine?*

- *Acum că avem puțin timp să ne pregătim împreună pentru practica acasă, vom face un **joc de rol împreună** pentru pregătire.*

Discuție

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

ÎNTREBAȚI: *Ce provocări credeți că puteți întâmpina încercând aceste strategii cu copiii dumneavoastră și nu cu un alt adult?*

Răspunsuri posibile

- Copiii care sunt foarte concentrați pe obiecte și care se blochează sau devin repetitivi.
- Copiii care nu sunt implicați și nu sunt interesați de obiecte.

Observații pentru facilitator: Instrucțiuni pentru activitate

- Explicați practica în perechi, așa cum este descris mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de unul dintre facilitatori.
- Fiecare participant va discuta și va planifica practica acasă și apoi o va juca într-un joc de rol cu facilitatorul care joacă rolul copilului lor. Consultați "Explicați practica în perechi" mai jos - acesta descrie despre ce trebuie să discute și să planifice fiecare participant.
- Facilitatorii vor merge la fiecare participant, astfel încât să poată exersa. Fiecare participant va juca rolul adultului, iar facilitatorul va juca rolul copilului lor.
- Participanții ar trebui să joace jocul de rol cu facilitatorul și să demonstreze:
  - rutină de joc sau de activitate acasă pe care o vor face cu copilul lor;
  - cum să participe la rutină (Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul);
  - ce pot *arăta și spune* (adaugă-i copilului un nou pas în rutină);
  - cum au de gând să reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.
- Facilitatorii ar trebui să meargă de la o pereche la alta, permițând fiecărei persoane să exerseze și oferind feedback constructiv acolo unde este necesar.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa să participe la jocul de rol.** Cronometrați activitatea astfel încât fiecare participant să poată participa la jocul de rol. Dacă sunteți presat de timp, puteți să le cereți participanților să joace în jocul de rol strategii specifice (de exemplu, cum să privească și să asculte sau cum să laude). Scopul este ca fiecare participant să joace toate strategiile.
- Dacă mai este timp, după demonstrarea cu ambii participanți, facilitatorul sugerează participanților să repete jocul de rol în perechi unul cu celălalt și cu un alt participant, dacă se simt confortabil să o facă.
- Facilitatorii ar trebui să sprijine discuția și să răspundă la întrebări.
- Amintiți participanților să fie respectuoși față de ceilalți și să ofere încurajare reciprocă. Explicați toate instrucțiunile înainte de practică.

Explicați practica în perechi

- *Aceasta este pentru a exersa abilitățile și strategiile acestei sesiuni și pentru a vă pregăti pentru practica acasă.*
- *Toată lumea va demonstra și va discuta cum va folosi sfaturile din această sesiune acasă cu copilul lor.*
- *Amintiți-vă, activitățile distractive au mai mult succes.*
- *Ne vom împărți în două grupuri: un grup va merge cu un facilitator și celălalt grup va merge cu celălalt facilitator.*
- *Amintiți-vă regulile grupului nostru în timpul acestei activități:*

  - *După ce toți au exersat, ajutați-i pe ceilalți să împărtășească experiențele lor cu grupul și oferiți sugestii, susținere și încurajare reciprocă;*
  - *Respectați intimitatea fiecăruia.*
- *Fiecare persoană ar trebui să găsească un partener în grupul lor.*

Fiecare pereche va discuta și planifica:

- *O rutină de acasă și o rutină de joc (de exemplu, joc, spălatul mâinilor, gustare etc.) pe care o veți folosi pentru practica acasă.*
- *Ce materiale veți folosi.*
- *Nivelul copilului de joc (cum se joacă acum); găsiți nivelul potrivit în ghidul participanților din Sesiunea 2.*
- *Cum puteți să participați la rutină? Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.*
  - *Amintiți-vă să imitați acțiunile potrivite ale copilului. Imitați doar acțiunile potrivite pe care doriți să le vedeți din nou. Nu imitați comportamentul provocator (aruncarea obiectelor) sau comportamentul repetitiv fără nicio interacțiune între tine și copil (de exemplu, alinierea obiectelor, privitul obiectelor foarte de aproape).*
- *Un pas nou în rutină pe care l-ați putea învăța pe copil folosind arată și spune.*
- *Cum veți relua rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.*

Facilitatorii vor veni și vor exersa cu voi.

- *După practică, vom reflecta asupra modului în care puteți face ceva și pentru dumneavoastră. Vi se va cere să împărtășiți:*
  - *Ce puteți face pentru propria stare de bine săptămâna aceasta? Poate fi ceva care vă face să vă simțiți mai liniștit sau odihnit.*

Nu uitați

- *Planificați cum să aranjați spațiul.*
- *Unde veți face activitatea?*
- *Există obiecte (dezordine) sau distractori pe care va trebui să îi eliminați?*
- *Puteți oferi 2 sau 3 lucruri pentru a începe o activitate (diferite activități sau materiale diferite pentru aceeași activitate, de exemplu, trei jocuri diferite).*
- ***Privește și ascultă** interesele și alegerile copilului.*
- *Fiți atenți la abilitățile și comportamentul adecvat pe care le puteți lăuda.*
- *Mențineți activitatea distractivă, pozitivă și plină de laude!*
- *Jucați-vă la nivelul potrivit pentru copil.*

Joc cu oamenii

Joc simplu

Joc de construcție

Joc simbolic simplu

Joc simbolic avansat

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *În sesiunea următoare vom discuta despre activitățile practice de acasă.*
- *Este în regulă dacă nu au mers bine.*
- *Aceste activități pot fi dificile la început, dar copiii vor progresa cel mai mult atunci când îngrijitorii exersează aceste activități în mod regulat.*

Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor

Mesaje cheie
Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să înveţe şi să se dezvolte.

Sfaturi		
Participă la rutină - Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.	*Arată şi spune* - Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.	Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.

Discuție în grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI:

- *Care strategie le-a părut cea mai semnificativă participanților pentru familia lor?*
- *Alte gânduri? Alte întrebări?* Încurajează participanții să răspundă unul altuia.

Planificarea pentru sesiunea următoare

Explicați

- *În sesiunea următoare, puteți:*
  - *împărtăși cum a fost pentru voi și copilul vostru;*
  - *discuta despre orice dificultăți pe care le-ați întâmpinat;*
  - *împărtăși lucruri pe care le-ați învățat sau observat.*
- *Nu vă faceți griji dacă întâmpinați dificultăți cu activitățile practice acasă.*
- *Vă putem ajuta în sesiunea următoare, oferind sprijin și îndrumare.*
- *În Sesiunea 4, vom învăța despre comunicare și cum să ajutăm copiii să comunice folosind gesturi și cuvinte.* [Oferiți data, ora și locul sesiunii].
- *Dacă nu puteți participa, sunteți binevenit să reveniți la Sesiunea 5*
  - *Veniți mai devreme pentru a revizui ceea ce ați ratat.*
- *Vă rugăm să încercați să aduceți unele dintre materialele pe care le folosiți în timpul rutinei de practică acasă la sesiunea următoare, astfel încât să le puteți folosi pentru a exersa.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitator: Copiii cu alte afecțiuni de sănătate

Alte afecțiuni de sănătate pot face ca pentru copii să fie dificil să se joace și să se implice în activități de acasă și de joacă.

Sfaturi suplimentare pentru îngrijitorii copiilor cu alte afecțiuni de sănătate:

- Pentru copiii care pot deveni ușor supărați sau frustrați, îngrijitorii ar trebui să fie atenți la starea copilului înainte de a încerca să-l implice într-o activitate. Unii copii se implică mai bine la anumite ore ale zilei. Evitați să încercați să implicați un copil obosit, irascibil sau flămând.
- Pentru copiii care au dificultăți în folosirea mâinilor, alegeți jucării mai ușor de prins și de ținut în mână. Utilizați jucării din material textil sau sfoară.
- Pentru copiii care au dificultăți de vedere, încercați să desfășurați activități într-o zonă bine iluminată - cum ar fi afară - sau adăugați lămpi în interior pentru a face mai ușor pentru copil să vadă.
- Pentru copiii care au dificultăți de vedere sau cu mișcările ochilor, îngrijitorii îi pot ajuta să se implice folosind ușor mâinile copilului pentru a explora obiectele.
- Pentru copiii care au dificultăți cu mișcarea, mențineți obiectele din rutinele de joacă într-o zonă delimitată. Împingeți o minge într-un cerc sau într-o cutie pe podea. Jucați-vă cu jucării într-o cutie de carton sau pe o tavă cu margini ridicate.
- Poziționarea este importantă pentru a ajuta un copil să se implice într-o activitate. Colaborați cu părinții pentru a găsi modalități confortabile pentru copil. Un copil ar putea sta într-un colț, sprijinit de o pernă, cu pereți pentru susținere, sau să stea sprijinit în poala unui adult, în timp ce un al doilea adult se implică cu copilul.

4

Sesiunea 4: Înțelegerea comunicării

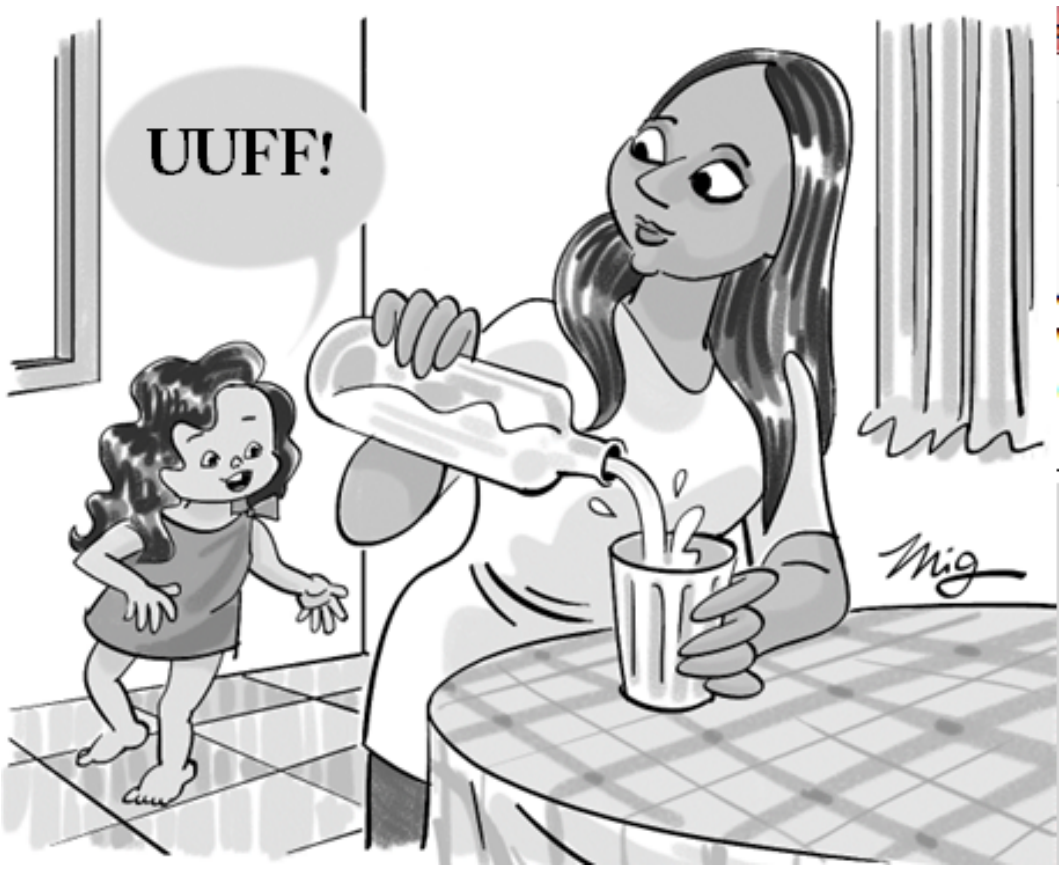

Cuprins

Sesiunea 4: Înțelegerea comunicării

Informații pentru facilitatori 146
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute) 148
Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 4 (20 de minute) 149
Povestea Lilianei Partea 1: Introducerea în comunicare (20 de minute) 151
Mesajul cheie 1: Copiii comunică folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator 153
Mesajul cheie 2: *Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică 156
A-i ajuta pe copii să comunice (20 de minute) 157
Povestea Lilianei Partea 2 (10 minute) 161
Mesajul cheie 3: Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită 163
Demonstrația „Mic dejun cu Mia” partea 1: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicarea acestuia (10 minute) 164
Sfat 1: Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar 167
Demonstrarea gesturilor (10 minute) 168
Sfatul 2: Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului 170
Demonstrație: „Mic dejun cu Mia” partea a 2-a: vorbind cu un copil și așteptând pentru a da copilului timp să comunice (10 minute) 171
Sfatul 3: Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice 174
Sfatul 4: Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul 175
Planificați practica acasă și exersarea în perechi: Observați și răspundeți comunicării copilului, vorbiți despre ceea ce copilul privește și face, și așteptați pentru a da copilului timp să comunice (25 minute) 176
Revizuirea sesiunii și planificarea următoarei sesiuni (10 minute) 180
Observații adiționale pentru facilitatori 181
Gesturile făcute cu mâna pot fi folosite pentru comunicare 182
Sesiunea 4: Anexă – Demonstrații opționale 183

Informații pentru facilitatori

Materiale suport

- Ghiduri pentru facilitatori – câte unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 4 – câte unul pentru fiecare participant.
- Formulare de feedback pentru participanți.
- Hârtie de flipchart, tablă sau tablă albă (cu instrumente de scris adecvate). [Luați în considerare nevoia de adaptare]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.
- Materiale pentru demonstrație: 2 căni de plastic, 1 bol, 1 lingură.
- Materiale pentru exersarea în perechi: cârpe de spălat, îmbrăcăminte, castroane și linguri, jucării, cărți etc.
- Fișe de lucru pentru stabilirea obiectivelor din Vizita la domiciliu 1 pentru fiecare familie; observații de la sesiunile de supervizare.

Obiective de învățare

1. Identificați modurile prin care comunică copiii cu sau fără a utiliza cuvinte.
2. Să știți cum să priviți, ascultați și răspundeți la interesele copiilor și la orice formă de comunicare.
3. Să știți cum să priviți și ascultați comportamentul copiilor pentru a înțelege mesajul pe care copilul încercă să-l comunice.
4. Să înțelegeți abilitatea de comunicare țintă a copilului și să puteți oferi un exemplu.
5. Să știți să răspundeți la comunicarea copiilor cu un gest și cuvinte care sunt la nivelul de limbaj al copilului, chiar dacă acesta folosește o comunicare neclară sau neobișnuită.
6. Să știți cum să așteptați pentru a oferi copiilor timp să răspundă și spațiu pentru a iniția comunicarea.

Mesaje cheie

- Copiii comunică folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator.
- *Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică.
- Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită.

Abilități și strategii (Sfaturi)

- Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.
- Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.
- Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.
- Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 4
20 minute	Povestea Lilianei Partea 1: Introducerea în comunicare
20 minute	A-i ajuta pe copii să comunice
15 minute	***PAUZĂ***
10 minute	Povestea Lilianei Partea 2
10 minute	Demonstrația "Micul dejun cu Mia" Partea 1: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicarea acestuia
10 minute	Demonstrarea gesturilor
10 minute	Demonstrație: "Micul dejun cu Mia" Partea 2: vorbind cu un copil și așteptând pentru a da copilului timp să comunice
25 minute	Planificați practica acasă și exersarea în perechi: Observați și răspundeți comunicării copilului, vorbiți despre ceea ce copilul privește și face, și așteptați pentru a da copilul timp să comunice
10 minute	Revizuirea sesiunii și planificarea următoarei sesiuni

Timp = 65 de minute înainte de pauză și 75 de minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Îndrumați participanții în cadrul unui exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă este incomod, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute de respirații calme) și observați participanții.
- Oferiți asistență oricărui participant care respiră cu rapiditate sau care pare stresat.

Explicați și conduceți activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Simțiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabil, opriți și respirați regulat, cu mâinile la locul lor.*
- *Opțional: Cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea sesiunii 4 (20 minute)

Revizuirea mesajelor și sfaturilor din ultima sesiune

Mesaje cheie
Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să înveţe şi să se dezvolte.

Sfaturi		
Participă la rutină - Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.	*Arată şi spune* - Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.	Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.

Revizuiți practica realizată acasă din sesiunea anterioară (pagina 94)

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine săptămâna aceasta? Puteți împărtăși ceva despre dumneavoastră sau despre copilul dumneavoastră, sau despre activitatea de stare de bine pe care ați făcut-o.*

Observații pentru facilitator

- Subliniați că nu căutăm doar exemple de abilități ale copilului - ar putea fi, de asemenea, un exemplu de moment în care părintele a fost mai răbdător, a avut o nouă idee pentru joacă sau o nouă rutină, sau a observat o calitate la copilul lor.

ÎNTREBAȚI: *Ce activități ați încercat de la ultima sesiune?*

Observații pentru facilitator

- Lăudați membrii grupului pentru eforturile lor în ceea ce privește practica realizată acasă.
- Oferiți sugestii pentru activități conexe sau moduri de a menține rutina în desfășurare.

ÎNTREBAȚI: *Ați observat o îmbunătățire în implicarea copilului?*

ÎNTREBAȚI: *Ce comportament a manifestat copilul dumneavoastră?*

Observații pentru facilitator

- Consultați anexa cu sfaturi pentru probleme dacă îngrijitorii raportează că cel mic este extrem de concentrat pe obiecte sau neimplicat.
- În experiențele dificile, primiți cu bucurie sugestiile grupului. Încurajați grupul să ofere sugestii (de exemplu, ce strategii din Sesiunea 3 ar putea încerca?)
- După revizuirea practicii realizate acasă, rugați participanții să completeze pagina intitulată „Revizuirea practicii acasă" de la pagina 94 din ghidul participanților.

Introducerea Sesiunii 4

Facilitatorul citește și explică imaginea, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 95).

- *Astăzi vom învăța despre comunicare.*
- *Vom începe prin a discuta despre modurile în care copilul dumneavoastră comunică în prezent.*
- *Apoi vom începe să învățăm strategii pentru a ajuta la dezvoltarea abilităților de comunicare ale copilului dumneavoastră.*

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări?*

Povestea Lilianei Partea 1: Introducerea în comunicare (20 de minute)

Explicați

- *Copiii care au puține cuvinte în vocabular sau nu au achiziționat limbajul pot folosi multe alte comportamente pentru a comunica cu noi.*
- *Povestea este despre Liliana și fiica ei Miruna.*
- *Miruna are patru ani.*
- *Ea nu folosește cuvinte încă.*
- *Pe măsură ce vorbim despre Miruna,* ***privește și ascultă*** *modalitatea în care Miruna comunică cu mama sa.*
- *Când folosim* ***privește și ascultă****, folosim ochii și urechile noastre pentru a observa comportamentul copiilor.*
- *În acest caz, observăm un comportament pentru a comunica.*

Facilitatorul citește povestea și participanții o urmăresc în broșură (pagina 97).

Ilustrație	Ce citește facilitatorul
	Mirunei îi este greu să comunice și să-i spună mamei ei ce vrea. Pentru că Miruna stă lângă ulciorul cu apă, Liliana crede că Mirunei îi este sete. Ea crede că Miruna încearcă să-i spună că vrea niște apă prin faptul că plânge.
	Liliana încearcă să o ajute pe Miruna să învețe cuvântul „apă”, astfel încât să poată cere apă cu cuvinte în loc să plângă. Îi dă Mirunei o cană cu puțină apă în ea și spune „apă”.
	Liliana observă că Miruna se îndreaptă spre ea și spre cana de apă. Observă că Miruna o privește. Ea înțelege că acesta este modul în care Miruna cere mai multă apă. De fiecare dată când Liliana îi oferă Mirunei apă, ea spune cuvântul „apă”, apoi îi oferă cana.

Apoi, într-o zi, Miruna spune „uuff” când o vede pe Liliana că toarnă apă în cană.

„Nu spune întotdeauna, dar eu continui să exersez. Știu că de fiecare dată când îi arăt acest cuvânt, o ajut să învețe, chiar dacă nu spune nimic.”

Discutați povestea

Miruna folosește abilitățile de comunicare elementare.

ÎNTREBAȚI: *Cum comunică Miruna fără cuvinte?*

Răspunsuri posibile

- Emite sunete.
- Plânge pentru a indica faptul că ea vrea ceva.
- Întinde mâna pentru a indica faptul că vrea ceva.

Mesajul cheie 1: Copiii pot comunica folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 100).

Primul mesaj cheie este: Copiii pot comunica folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator.

- Copiii pot folosi un comportament provocator pentru a comunica atunci când alte moduri de comunicare sunt dificile.

Acestea sunt moduri prin care copiii comunică:

CUVINTE: cuvinte clare, cuvinte neclare, sau sunete precum ”pi” pentru ”pisică”

CUVINTE CIUDATE: Repetă sunete, cuvinte, fraze, cuvinte în ecou, repetă cuvinte și fraze auzite la televizor sau din cărți

SUNETE: Plânsete, țipete, scâncete,sunete care înseamnă ”da” sau”nu” etc.

CORPUL: Se întoarce sau merge înspre ceva, ia mâna adultului și o pune pe un obiect (pentru a obține ajutor), trage adultul de mână, întoarce capul sau dă din cap, face gesturi cu capul

MÂINILE: Arată cu degetul, arată sau oferă un obiect, se întinde după ceva, apucă sau împinge un obiect

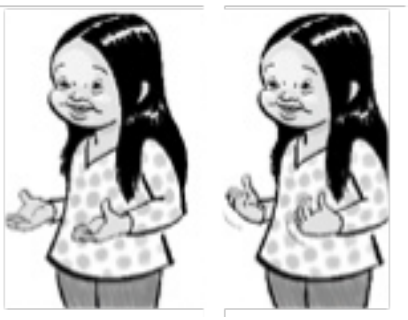

MÂINILE: folosește limbajul semnelor

OCHII: se uită la cineva, se uită repede la ceva și apoi la cineva, se uită fix la ceva

FAȚA: expresii faciale, zâmbet, mișcatul sprâncenelor etc.

COMPORTAMENT PROVOCATOR: țipă, aruncă lucruri, sparg lucruri, se aruncă pe jos, mușcă, zgârie, lovesc alte persoane sau se lovesc pe ei

Rezumat: Moduri în care copiii comunică

Cuvinte	• cuvinte clare, cuvinte neclare, sau sunete precum ”pi” pentru ”pisică”
Cuvinte ciudate	• Repetă sunete, cuvinte, fraze, cuvinte în ecou, repetă cuvinte și fraze auzite la televizor sau din cărți
Sunete	• Plânsete, țipete, scâncete, sunete care înseamnă ”da” sau”nu” etc.
Corp	• Se întoarce sau merge înspre ceva, ia mâna adultului și o pune pe un obiect (pentru a obține ajutor), trage adultul de mână, întoarce capul sau dă din cap, face gesturi cu capul
Mâini	• Arată cu degetul, arată sau oferă un obiect, se întinde după ceva, apucă sau împinge un obiect • Folosește limbajul semnelor
Ochi	• se uită la cineva, se uită repede la ceva și apoi la cineva, se uită fix la ceva
Fața	• expresii faciale, zâmbet, mișcatul sprâncenelor etc.
Comportament provocator	• țipă, aruncă lucruri, sparg lucruri, se aruncă pe jos, mușcă, zgârie, lovesc alte persoane sau se lovesc pe ei

ÎNTREBAȚI: *Puteți identifica modalitățile prin care Miruna a comunicat în poveste?*

Răspunsuri posibile

SUNETE	**CORP**	**MÂINI**	**OCHI**	**FAȚA**	**COMPORTAMENT PROVOCATOR**

Este important să ne amintim faptul că, adesea, copiii comunică în alte moduri, cum ar fi plânsul sau țipatul.

→ ***Privește și Ascultă***

- *Acordați atenție modurilor în care copilul dumneavoastră încearcă să comunice.*
- *Copiii pot folosi cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator.*

Mesaj cheie 2: *Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 102).

Al doilea mesaj cheie este: ***Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică**.

- Concentrați-vă asupra copilului și privește și ascultă pentru a observa ce îl interesează și când încearcă să comunice cu tine.
- Când copilul dumneavoastră este interesat sau comunică, acestea sunt oportunități excelente de a te conecta cu copilul și a-l ajuta să învețe lucruri noi.

A-i ajuta pe copii să comunice (20 de minute)

Explicați

- *A „comunica" înseamnă trimiterea unui tip de mesaj.*
- *Există multe modalități prin care copiii ne trimit mesaje cu sau fără a folosi cuvinte.*
- *Uneori, copiii folosesc abilități pentru a comunica (de exemplu, folosesc cuvinte sau gesturi pentru a cere ajutor).*
- *Uneori, copiii folosesc un comportament provocator pentru a trimite același mesaj (de exemplu, plângând și aruncându-se pe podea pentru a-ți spune când ceva e greu și au nevoie de ajutor).*

Discuție de grup: Cum comunică copilul tău acum?

Observații pentru facilitator

- Grupul va identifica modul în care copilul comunică **acum** și va stabili o abilitate de comunicare **țintă** pentru fiecare copil.
- Consultați fișa de lucru pentru stabilirea obiectivelor din Vizita la Domiciliu 1 pentru fiecare familie și revizuiți-o dacă este necesar.
- Împărțiți grupul în două subgrupuri mai mici, cu un facilitator pentru fiecare.
- Pe tablă sau pe o coală mare de hârtie, desenați trei coloane și scrieți:
  - în coloana 1, numele copilului;
  - în coloana 2, modul în care copilul comunică în prezent;
  - în coloana 3, următorul pas al copilului (adică abilitatea de comunicare țintă).

Întrebări de ghidare (pentru a determina modul în care copilul comunică acum)

ÎNTREBAȚI

- *Cum știi când copilul tău vrea ceva? Ce face?*
- *Cum*
  - *Cere ceva?*
  - *Solicită ajutorul tău?*
  - *Obține alinare sau atenție de la tine?*
  - *Ia o pauză sau se oprește dintr-o activitate?*
- *Cum împărtășește copilul dumneavoastră interesele sale cu tine? Ce face?*

Observații pentru facilitator

- Pe tablă sau pe o foaie mare de hârtie, sub al doilea titlu "Cum comunică copilul dumneavoastră acum", scrieți exemplele participanților despre modul în care copiii lor comunică. *[Luați în considerare nevoia de adaptare]*
- Ajutați îngrijitorii să descrie modul în care copilul lor comunică.
- Încurajați îngrijitorii să se gândească la toate modalitățile de comunicare.
- Utilizați întrebările de ghidare și tabelul pentru Pașii comunicării (mai jos).
- Invitați participanții să completeze "Cum comunică copilul meu acum" în ghidul participanților (pagina 103).

Discuție de grup: Următorul pas al copilului tău – Alegeți o abilitate de comunicare țintă

Observații pentru facilitator

- În baza modului în care copilul comunică în prezent, gândiți-vă la o abilitate de comunicare țintă pentru copil.
- Consultați *fișa de stabilire a obiectivelor* pentru fiecare copil pentru a ști nivelul **actual** de comunicare al copilului și nivelul de comunicare **țintă** al copilului (următorul pas).
- Utilizați *tabelul pentru Pașii comunicării* (mai jos) pentru sugestii.
- Scrieți toate ideile pe o foaie mare de hârtie/tablă. *[Luați în considerare nevoia de adaptare]*
- Îngrijitorii pot fi încurajați să bifeze sau să marcheze elementele vizuale în ghidul lor care corespund nivelului **actual** de comunicare și nivelului de comunicare **țintă**.

Gândiți-vă la rutina asupra căreia ați lucrat în timpul practicii de acasă.

ÎNTREBAȚI

- *Cum a comunicat copilul dumneavoastră și care sunt următorii pași pentru a comunica?*
- *Cum puteți ajuta copilul să învețe să comunice mai abil?*

Observații pentru facilitator

Înregistrați următorul pas pentru fiecare copil, folosind tabelul Pașii comunicării. Acestea nu sunt reguli stricte! Copilul poate avea comportamente diferite în funcție de activitate/rutină, momentul zilei, locație etc. Este în regulă! Uneori, copiii comunică mai mult atunci când se simt foarte confortabil cu o rutină cunoscută, cu persoane cunoscute sau atunci când există ceva foarte motivant de discutat.

- Invitați participanții să completeze "*Următorul pas* al copilului meu" în ghidul participanților (pagina 103).

Pașii comunicării

Comunicarea în prezent	Pașii următori
Privire sau mișcări ale corpului	Folosește orice gest pentru a cere; scoate un sunet
Apucă, întinde sau te trage de mână	Indică cu degetul pentru a cere; scoate un sunet
Indică cu degetul pentru a cere	Indică cu degetul sau arată pentru a împărtăși interesul; scoate un sunet
Folosește orice gest pentru a împărtăși interesul	Alte gesturi pentru a împărtăși interesul; scoate un sunet
Scoate sunete	Încearcă să scoată sunete mai des; modelează un sunet într-un cuvânt
Un cuvânt	Adaugă mai multe cuvinte; combină două cuvinte
Două cuvinte împreună	Adaugă mai multe cuvinte; combină trei cuvinte
Trei sau mai multe cuvinte împreună	Propoziții mai lungi

EXPLICAȚI: *Numărul de cuvinte pe care ar trebui să le folosiți atunci când răspundeți copilului dumneavoastră este prezentat în tabelul Pașii comunicării.*

OBIECTIV: *Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului*

- *Uneori folosiți același număr de cuvinte ca și copilul tău (Comunicare actuală) și alteori adăugați un cuvânt (pasul următor).*
- *Astfel le arătați copiilor cuvinte pe care le înțeleg și pe care le pot spune singuri.*

EXEMPLU: *Dacă copilul folosește două cuvinte odată (vreau măr, câine maro), atunci vrem să îi arătăm copilul alte exemple de combinații de două cuvinte, iar uneori de combinaţii de trei cuvinte.*

- *Folosiți mai puține propoziții lungi atunci când îl învățați*
- *Nu vă așteptați să poată comunica în propoziții lungi*

Mai multe exemple

- Copilul este tăcut, folosește sunete sau cuvinte neclare: folosește 1 cuvânt.
- Copilul vorbește folosind un cuvânt: folosește 1-2 cuvinte.
- Copilul vorbește folosind combinație de două cuvinte: folosește 2-3 cuvinte.
- Copilul vorbește în grupuri de 3-4 cuvinte: folosește grupuri scurte de cuvinte.
- Copilul vorbește în propoziții: folosește propoziții.

De reținut: *Mereu oferiți modele de gesturi. Ele ajută copilul să înțeleagă mai bine comunicarea dumneavoastră.*

Comportamentul provocator

- *Comportamentul provocator cum ar fi plânsul, smiorcăiala, țipetele sau trântirea pe jos, toate transmit un mesaj.*
- *Comunicarea cu gesturi şi cuvinte este foarte dificilă, poate fi mai ușor ca un copil să transmită un mesaj folosind un comportament provocator.*
- *Când înțelegem mesajul pe care copilul încearcă să îl comunice, îl putem învăța cuvinte și gesturi pentru a transmite același mesaj.*

***** PAUZĂ *** (15 minute)**

Povestea Lilianei Partea 2 (10 minute)

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 104).

Explicați: Activitate în perechi

- *Găsiți un partener.*
  → ***Privește și Ascultă***
- *Împreună, uitați-vă la fiecare ilustraţie.* ? *Ce mesaj încearcă să transmită copilul?*
- ***Privește și ascultă*** *pe Miruna. Ce mesaj încearcă să transmită Miruna către Liliana cu comportamentul ei?*
- ***Privește și ascultă*** *comunicarea Lilianei. Care este mesajul său către Miruna?*
- *Vei avea 5 minute să te uiți la ilustraţii și să decizi asupra mesajelor, apoi vom vorbi despre ele în grup.*

Discuție de grup

- Facilitatorul va pune întrebările de mai jos și va ghida participanții să răspundă

? **Facilitatorul întreabă:** ***Ce mesaj transmite Miruna la piață?*** Așteptați ca participanții să răspundă. Îndrumați-i să explice: • ***Miruna*** *vede o banană și o vrea.* • *Ea trimite mesajul că dorește lucrul întinzând mâna și scoțând un sunet.* • *Acest comportament atrage atenția mamei sale și își dă seama că ea vrea lucrul.* • ***Liliana*** *răspunde arătând cu degetul bananele și spunând "Banana!".*	
? **Facilitatorul întreabă:** ***Ce mesaj trimite Miruna în drum spre casă?*** Așteptați ca participanții să răspundă. Îndrumați-i să explice: • ***Miruna*** *este interesată de floarea pe care o vede în timp ce se întorcea acasă de la piață.* • *Ea împărtășește entuziasmul ei uitându-se la floare și apoi la mama ei.*	

• ***Liliana*** *răspunde folosind* ***arată și spune*** *când arată cu degetul floarea și spune „floare”.*	
Facilitatorul întreabă: ***Ce mesaj trimite Miruna la ora de baie?*** Așteptați ca participanții să răspundă. Îndrumați-i să explice: • ***Miruna*** *încearcă să-i spună mamei ei că nu vrea să intre în baie prin intermediul comportamentului provocator - plângând și trăgându-se departe de baie.*	

ÎNTREBAȚI: *Sunt întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Mesajul cheie 3: Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 105).

Al treilea mesaj cheie este: Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită.

- Copiii pot folosi cuvinte, comportament nonverbal sau comportament provocator în încercarea de a transmite un mesaj.
- **Ce încearcă copilul să vă spună?**
- Copilul dumneavoastră:
  - Cere ceva?
  - Dorește ca ceva să se oprească?
  - Încearcă să împărtășească ceva cu dumneavoastră?
  - Încearcă să comunice că e speriat, obosit, înfometat sau entuziasmat?

Demonstrația "Micul dejun cu Mia" Partea 1: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicarea acestuia (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot decide să prezinte o demonstrație alternativă “Jocul cu Maria” Partea 1: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicare” din anexă, care arată cum se aplică sfaturile pentru această sesiune unui copil cu abilități de comunicare mai avansate.
- Această demonstrație alternativă poate fi folosită în locul sau în plus față de demonstrația de mai jos "Mic dejun cu Mia", deși va fi nevoie de mai mult timp pentru a prezenta ambele demonstrații.

Explicați

- *Mama Miei a ales ora mesei ca una dintre activitățile lor plăcute.*
- *Ea este așezată în fața Miei și încearcă să o implice.*
- *Acest moment placut creează o ocazie bună în care mama Miei poate încerca să o învețe pe aceasta cuvinte noi și totodată să îi dezvolte abilitățile de comunicare.*
- *Vom demonstra câteva strategii cheie ce ajută copiii să își sporească abilitățile de comunicare.*

Privește și ascultă* pentru a observa când *copilul comunică

- *Priviți-o cu atenție pe mama Miei.*
  - *Ce strategii vedeți?*

Sfaturi

- Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.
- Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.

Activitate demonstrativă

Observații pentru facilitator

- Unul dintre facilitatori va fi adultul, iar celălalt facilitator va fi copilul.
- Schimbați genul și numele adultului și copilului, după cum este necesar pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului care joacă acel rol.
- Schimbați caracteristicile îngrijitorului pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă în tată, bunic sau bunică.
- Copilul va sta la o masă sau pe podea, cu fața către participanți.

- Puneți o cană pe masă, care nu e la îndemâna copilului.
- Adultul va sta lângă masă sau va fi așezat în față, cu un bol și o lingură.
- Adultul va fi în fața copilului (întors cel puțin parțial către copil) și, de asemenea, cu fața către participanți.

Adultul explică participanților:	*O să îi dau cereale acum.* *Aceasta este o bună oportunitate de a o ajuta să învețe cum să comunice mai mult pentru că îi plac cerealele, astfel este ceva motivant pentru ea.* *În primul rând, o să mă cobor la nivelul copilului meu. Este mai ușor dacă sunt în fața ei.* **ACȚIUNE**: Coboară la nivelul ei, pune bolul jos în fața ei și spune-i cu o voce prietenoasă: „*Este timpul să mănânci*!” Zâmbește-i copilului. **Către participanți**: *Observați că eu nu-i pun o întrebare și nu îi cer ca ea să mănânce. Eu doar vorbesc pe baza activității pe care o facem împreună. Acum **privește și ascultă** răspunsul Miei.*
Copilul:	Se uită la bol.
Adultul:	**ACȚIUNE**: Răspundeți folosind ***arată și spune dând o lingură de cereale și spunând***: „*Cereale*”.
Copilul:	Mănâncă.
Copilul:	Întinde mâna către cană.
Adultul:	**ACȚIUNE**: Îi arată Miei cana și spune cu o voce prietenoasă: „*Cana*!” **ACȚIUNE**: Dă-i cana Miei. Zâmbește-i copilului.
Copilul:	Ia cana și se preface că bea din ea.
Adultul:	***Arată și spune***: **indică cu degetul** cana și spune: "*Cana*!"

ÎNTREBĂRI DE REVIZUIRE:

ÎNTREBAȚI: *Cum comunică Mia?*

Răspunsuri posibile

- Mia se uită la bol.
- Mia întinde mâna spre cană.

ÎNTREBAȚI: *Cum răspunde mama Miei la comunicarea ei?*

Răspunsuri posibile

- Spunând un cuvânt și folosind un gest (*Arată și Spune*).
- Demonstrează gesturile: Indică cu degetul, Dă, Arată.

ÎNTREBAȚI: *Cum o ajută pe Mia răspunsul mamei sale în învăţarea de noi abilități?*

Răspunsuri posibile

- Îi arată Miei moduri în care poate comunica.
- Prin a-i arăta un gest și a-i spune un cuvânt, mama ei face o asociere cu semnificația reală.
- Ea o învață pe Mia că poate folosi cuvinte și gesturi pentru a comunica despre cereale și cană.
- Răspunsul ei îi transmite Miei că mesajul a fost înțeles.

ÎNTREBAȚI: *Sunt întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Sfat 1: Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 106).

- **Răspundeți folosind *Arată și spune* – Folosiți un gest (*arată*) și un cuvânt (*spune*) la tot ce comunică copilului, chiar și atunci când nu este clar.**
- **Gesturile care pot fi folosite includ:**

Indicăm cu degetul obiectul **Arătăm** obiectul **Dăm** obiectul

- **Gesturile oferă copiilor o altă modalitate de a comunica.**
- **Răspunsul la orice comunicare, chiar dacă este neclară sau ciudată, îi încurajează pe copii să comunice și îi ajută să învețe moduri noi și mai complexe în care pot comunica.**

Demonstrarea gesturilor (10 minute)

Activitate demonstrativă

Observații pentru facilitator

- Un facilitator va fi adultul, iar altul facilitatorul va fi copilul.
- **Indică cu degetul**: alege un obiect din apropiere pentru a indica cu degetul care să nu fie la îndemâna copilului.
- Întoarce-te spre celălalt facilitator și privește-l, apoi indică cu degetul obiect și spune cu claritate cuvântul (de exemplu) "Cana!" și indică cu degetul cana, apoi spune "Scaun" și indică cu degetul scaunul.
- Facilitatorul celălalt va pretinde că se joacă cu un obiect (de exemplu un pix, o carte sau o jucărie).
- Indică cu degetul obiectul cu care celălalt facilitator se joacă și spune cuvântul pentru acel obiect.
- Când întrebi participanții când ar folosi acest gest în activitățile zilnice, subliniază importanța utilizării acestui gest în momentul răspunsului la comunicarea copilului sau când observi că acesta este interesat de ceva.

ÎNTREBAȚI: *„Când ai putea folosi acest gest (Indică cu degetul) cu copilul tău în activitățile zilnice?”*

Răspunsuri posibile

- De fiecare dată când copilul se uită la ceva sau comunică despre ceva care nu este la îndemână, poți răspunde indicând cu degetul ce privește copilul și spunând cuvântul.
- Când copilul este interesat de ceva sau se joacă cu ceva, poți indica cu degetul acel obiect și să-l numești.
- Când privești imaginile dintr-o carte, indică cu degetul și spune ce privești.
- Orice dată când vezi că copilul tău folosește un alt tip de gest, poți indica cu degetul și spune cuvântul.

Observații pentru facilitator

- **Arată** - Utilizează un obiect din cameră.
- Întoarce-te spre celălalt facilitator și ține obiectul în sus pentru a-l arăta, spunând cuvântul, cum ar fi "Bluza!" și arăți o bluză sau "Carte!" și arăți o carte.

ÎNTREBAȚI: *Când ai putea folosi acest gest (Arată) cu copilul tău în activitățile zilnice?*

Răspunsuri posibile

- Ori de câte ori copilul tău pare interesat de ceea ce faci, poți arăta și numi un obiect pe care îl folosești, cum ar fi "Mătura!", "Oala!", "Punga!", "Săpun!".
- Când îl îmbraci pe copil, arată fiecare obiect și numește-l înainte de a-l ajuta să-l îmbrace.

Observații pentru facilitator

- **Dă** - Utilizează un obiect din cameră.
- Întoarce-te către celălalt facilitator și dă-i obiectul, spunând cuvântul, de exemplu "Pix!" și dai un pix, sau "Carte!" și dai o carte.
- Când întrebi participanții când ar folosi acest gest în activitățile zilnice, subliniază importanța utilizării gestului în momentul răspunsului la comunicarea copilului sau când observi că acesta este interesat de ceva.

ÎNTREBAȚI: *Când ai putea folosi acest gest (Dă) cu copilul tău în activitățile zilnice?*

Răspunsuri posibile

- De fiecare dată când copilul tău arată că vrea ceva sau comunică o cerere, spune cuvântul în timp ce îi dai obiectul copilului.
- Ori de câte ori îi dai copilului tău ceva - cum ar fi apă, mâncare, o lingură, o cană, o jucărie - poți spune cuvântul în timp ce-i dai obiectul copilului. Acest lucru este util mai ales în cazul în care copilul este interesat de obiect.

Sfat 2: Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 107).

- **Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.**
- **Aceasta înseamnă că:**
  - **uneori ar trebui să vorbiți folosind același nivel de limbaj pe care copilul îl are ACUM;**
  - **uneori ar trebui să îi arătați copilului cum să vorbească într-un mod mai complex (URMĂTORUL SĂU PAS).**
- **Dacă copilul dumneavoastră este:**
  - **<u>tăcut, folosește sunete sau cuvinte neclare</u>: uneori modelați sunetele într-un cuvânt, alteori folosiți un cuvânt.**
- **Dacă copilul dumneavoastră vorbește, folosind:**
  - **<u>câte 1 singur cuvânt</u>: uneori folosiți 1 cuvânt, alteori 2 cuvinte;**
  - **<u>combinații de 2 cuvinte</u>: uneori folosiți 2 cuvinte împreună, alteori 3 cuvinte împreună;**
  - **<u>grupuri de 3–4 cuvinte</u>: uneori folosiți grupuri de 3–4 cuvinte, alteori folosiți grupuri mai lungi;**
  - **<u>propoziții</u>: puteți folosi propoziții.**
- **În acest fel, copilul dumneavoastră va:**
  - **rămâne motivat și nu frustrat;**
  - **continua să-și exerseze abilitățile de comunicare actuale;**
  - **învăța abilități de comunicare mai complexe (*următorul său pas*).**
- **Amintiți-vă să folosiți întotdeauna un gest, indicând cu degetul spre ceea ce vorbiți, arătându-i copilului obiectul sau dându-i obiectul.**
- **Gesturile ajută copilul să vă înțeleagă mai bine comunicarea.**

Demonstrație: "Micul dejun cu Mia" Partea 2: vorbind cu un copil și așteptând pentru a da copilului timp să comunice (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot decide să prezinte demonstrația alternativă [“Jocul cu Maria” Părțile 2 și 3: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicare”] din anexă care arată cum se aplică sfaturile pentru această sesiune unui copil cu abilități de comunicare mai avansate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi făcută în locul sau în plus față de demonstrația de mai jos [„Mic dejun cu Mia” partea 2: vorbind cu un copil și așteptând pentru a da copilului timp să comunice], deși va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Explicați

- *Această demonstrație va arăta două strategii cheie noi:*

1. ***Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice,*** *și*
2. ***Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.***

- *Observați-o cu atenție pe mama Miei. Vom vorbi mai mult despre strategii și vom exersa aceste abilități după demonstrație.*

Activitate demonstrativă

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul, un alt facilitator este copilul.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar, pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorul care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului – de exemplu schimbați mamă cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- O altă abilitate care ajută la facilitarea comunicării este aceea de a face o **pauză** pentru a oferi copilului timp să comunice.

Explicați

- *Miei îi plac cerealele, așa că dacă fac o pauză și îi ofer timp, s-ar putea să ceară mai multe.*
- *În primul rând, vrem să o ajutăm pe Mia să intre în rutină. Vrem să construim conexiunea noastră și implicarea Miei în rutină înainte de a-i formula cereri.*

- *După ce i-am dat de mâncare de câteva ori, voi ține lingura în așa fel încât să nu fie la îndemână pentru a crea un moment de învățare în care Mia poate să-mi ceară mâncare. Ar putea să se uite la lingură, să întindă mâna sau să arate spre lingură, sau poate folosi un sunet/cuvânt.*
- *Nu o tachinăm, așteptăm câteva clipe să vedem dacă Mia va comunica.*

Adultul *arată și spune*:	Ia o lingură plină de cereale, i-o dă Miei, și spune "*Cereale*!"
Copilul:	Mia mănâncă.

Repetați de 3-4 ori

Adultul așteaptă:	Ia o lingură de cereale și ține-o în câmpul ei vizual, dar nu la îndemână. AȘTEAPTĂ. Privește și ascultă comunicarea Miei.
Copilul:	Privește în jos; nu se mișcă.
Adultul *arată și spune*:	"*Cereale*" și îi **arată** Miei lingura de cereale, dar nu o ține la îndemână.
Adultul:	AȘTEAPTĂ
Copilul:	Întinde mâna spre lingură.
Adultul *arată și spune*:	"*Cereale*!" și îi **dă** Miei imediat lingura
Adultul *arată și spune*:	Ridică bolul, îi **dă** Miei o lingură plină cu cereale și **spune** "*Mai multe cereale!*"
Copilul:	Mănâncă cerealele.
Adultul așteaptă:	Ține lingura plină de cereale, se uită la copil și așteaptă 2 secunde.
Copilul:	Spune "*mai*" (parte din mai mult).
Adultul *arată și spune*:	Dă-i o lingură plină de cereale Miei și spune-i "*Mai multe cereale!*"
Copilul:	Mănâncă. Se uită la cana cu apă.

Adultul *arată și spune:*	*„Vrei apă”* [**arată** cana cu apă] *sau „cereale”* [**arată** bolul]?
Copilul:	Privește spre cana cu apă.
Adultul *arată și spune:*	"*Apă!*" și **dă** cana Miei.

Explicați

- *Am **creat o rutină** în jurul activității de luat masa.*
- *Am început rutina prin a face un comentariu despre cereale și am ajutat-o pe Mia să aibă acces la cereale.*
- *Apoi am încercat să **aștept**. Am ținut lingura în fața Miei, astfel încât să știe că este acolo, dar nu am ținut-o la îndemână pentru a vedea dacă îmi va spune că vrea mai mult.*
- *În timp ce așteptam, **priveam și ascultam** comunicarea din partea Miei.*
- *Am observat că Mia a întins mâna după lingură pentru a-mi spune că vrea mai mult.*
- *Când văd că ea comunică, **răspund** imediat prin:*

– *folosirea unui cuvânt care este la nivelul ei (1 cuvânt);*
– *folosirea unui gest de comunicare (în acest caz, îi voi **da** mâncarea Miei).*

- *Am descoperit ceva (cereale și apă) pentru care Mia a fost motivată să ceară.*
- *Dacă un copil nu dorește un lucru, cel mai probabil nu va cere și nu va încerca să îl împărtășească cu tine.*
- *Este important să găsești rutine care să fie motivante pentru copilul tău.*
- *Cu toate acestea, chiar dacă un copil nu este motivat în timpul mesei, copilul tot trebuie să mănânce.*
- ***Dacă mesele nu îl motivează, poți totuși folosi arătă și spune, dar nu cereți** copilului să comunice pentru a obține mâncarea.*
- *Nu reține mâncarea de la copil dacă acesta nu comunică. Găsește alt moment al zilei pentru a lucra la comunicare.*

Activitate scurtă

- Schimb de idei în cadrul grupului pentru a descoperi lucruri diferite care să îi motiveze pe copii.

ÎNTREBAȚI: *Sunt întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unii altora.

Sfatul 3: Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 108).

- **Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.**
- Rămâneți tăcut și **așteptați** ca acesta să comunice (doar câteva secunde).
- În timp ce așteptați, ***Privește și Ascultă***:
  - sunete;
  - cuvinte;
  - gesturi;
  - privire (copilul se uită la ceva).

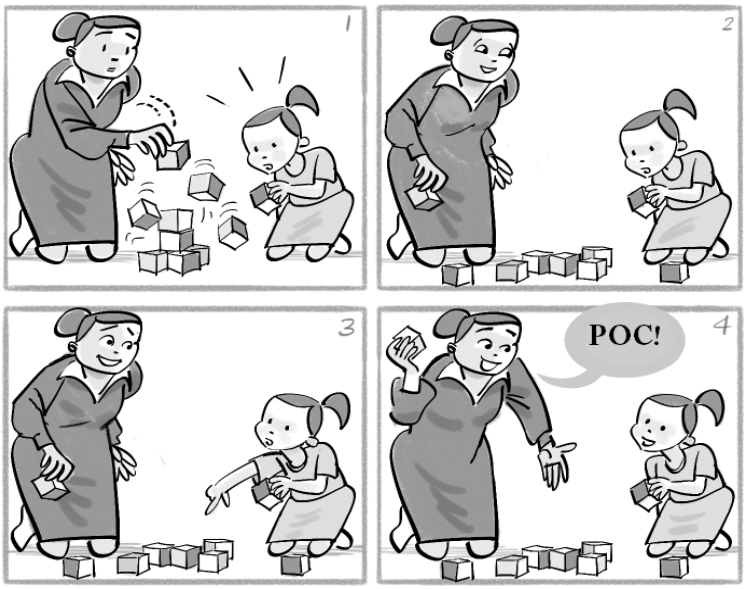

- Evitați să puneți întrebări – de ex. *Nu spuneți* „Ce s-a întâmplat?” sau „S-a prăbușit turnul?”
- Evitați să vă testați copilul cu întrebări – de ex. *Nu spuneți* „Ce culoare este acest cub?”
- Evitați să-i spuneți copilului dumneavoastră ce să spună – de ex. *Nu spuneți* „Spune „Poc!”, „Spune „Poc!”

Explicați

- *Imaginea din ghidul participanților arată:*
  - *Un eveniment surprinzător (turnul care se prăbușește);*
  - *Apoi, mama așteaptă să vadă dacă copilul ei va împărtăși cu ea;*
  - *În timp ce așteaptă, ea se uită la copilul ei și ascultă;*
  - *Fiica ei arată cu degetul spre cuburi și se uită la ea;*
  - *Mama răspunde cu un cuvânt - "Poc!" - și un gest către cuburi.*

Sfatul 4: Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghidurile lor (pagina 109).

- **Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.**
- **Acest lucru arată copilului dumneavoastră că ați observat la ce este atent.**
- Observați unde îi este îndreptată privirea și ce face copilul.
- Vorbiți despre (***spune***) ceea ce face sau la ce se uită copilul.
- Amintiți-vă să folosiți întotdeauna un gest, indicând cu degetul spre ceea ce vorbiți, arătându-i copilului obiectul sau dându-i obiectul.
- Gesturile ajută copilul să vă înțeleagă mai bine comunicarea.

Planificați practica acasă și exersarea în perechi: Observați și răspundeți comunicării copilului, vorbiți despre ceea ce copilul privește și face, și așteptați pentru a da copilul timp să comunice (25 de minute)

Explicați practica acasă

- Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în ghidul lor (pagina 110).
- *Alegeți două activități de joacă sau de acasă pe care le veți face cu copilul dumneavoastră sau în care îl veți implica pe copil (de exemplu, joacă, spălat pe mâini, gustare etc.). Acestea pot fi aceleași activități pe care le-ați făcut înainte sau poate fi ceva diferit. Alegeți activități pe care le faceți aproape în fiecare zi.*
- *Când faceți activitățile, planificați să petreceți 5 minute concentrându-vă pe comunicarea copilului dumneavoastră și încercând să-l implicați.*
- *Exersați strategiile din această sesiune:*

1. *Privește și ascultă pentru a observa când copilul comunică.*
2. *Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.*
3. *Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.*
4. *Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.*
5. *Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.*

- *Amintiți-vă să evitați să puneți întrebări sau să repetați același cuvânt în mod insistent pentru a determina copilul să vorbească.*
- *Nu uitați că întotdeauna doriți să încercați să mențineți activitatea distractivă, pozitivă și plină de laude atunci când îl ajutați pe copil să învețe.*
- *Nu vă faceți griji dacă întâmpinați dificultăți în timpul practicii acasă. Vom discuta despre aceasta în sesiunea următoare.*

Pregătirea pentru practica acasă

- *Amintește-ți din Sesiunea 1 că practica acasă va fi mai ușoară pentru tine și copilul tău dacă **alegi momentul potrivit** pentru activitate (atunci când copilul este calm și liniștit).*

În timpul practicii acasă

- *Amintește-ți din sesiunile 1-2:*

→ Privește și Ascultă

- ***fă activitatea mai distractivă și plăcută și oferă-i laude** pentru a menține copilul calm și liniștit sau pentru a-l aduce înapoi la starea de calm și liniște;*
- ***oferă copilului o pauză** dacă vezi că începe să prezinte semne galbene.*

- *Acordă atenție specială comportamentului copilului tău.*
- *Cum comunică și răspunde copilul tău?*
- *Cum crezi că este această interacțiune pentru copilul tău?*
- *Cum este pentru tine?*
- *Acum avem timp să ne pregătim pentru practica acasă împreună.*
- *Vom face un **joc de rol împreună** pentru a exersa.*

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității

- Explicați exercițiul în perechi, așa cum este descris mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de unul dintre facilitatori.
- Fiecare participant va discuta și va planifica practica pentru acasă, apoi va face un joc de rol cu facilitatorul care va juca rolul copilului lor. Vezi secțiunea de mai jos „Explicați exercițiului în perechi", care descrie despre ce ar trebui să discute și să planifice fiecare participant.
- Facilitatorii vor trece pe la fiecare participant, astfel încât să poată exersa. Fiecare participant va juca rolul adultului, iar facilitatorul va juca rolul copilului.
- Pentru fiecare participant, facilitatorii vor întreba:
  - cum comunică copilul lor în rutina actuală (cum sună sau cum arată comunicarea?);
  - abilitatea de comunicare țintă a copilului (cuvânt/cuvinte plus un gest).
- Participanții trebuie să facă jocul de rol cu facilitatorul și să demonstreze:
  - o activitate de joc sau de acasă pe care o vor face cu copilul lor; și
  - cum vor:
    i. răspunde prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar,
    ii. folosi cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului,
    iii. aștepta pentru a-i oferi copilului timp să comunice,
    iv. vorbi despre ceea ce face și la ce se uită copilul.
- Facilitatorii ar trebui să meargă de la un participant la altul, permițând fiecărei persoane să exerseze, oferind feedback constructiv acolo unde este necesar.
- După ce au făcut jocul de rol cu ambii participanți, facilitatorul sugerează participanților să repete jocul de rol unii cu alții.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă ocazia să facă jocul de rol.** Cronometrați activitatea astfel încât fiecare să poată participa la jocul de rol. Dacă sunteți presați de timp, puteți cere participanților să facă jocul de rol pentru strategiile specifice (de exemplu, luarea rândului, modul în care să aranjeze spațiul sau cum să ofere alegeri). Scopul este ca fiecare îngrijitor să joace toate strategiile.

- Dacă există timp, după demonstarea cu ambii participanți, facilitatorul sugerează participanților să repete jocul de rol în perechi unii cu alții, și cu un alt participant, dacă se simt confortabil să o facă.
- Facilitatorii trebuie să susțină discuția și să răspundă la întrebări.
- Amintiți participanților să fie respectuoși unii cu alții și să se încurajeze reciproc.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de a începe activitatea.

Explicați exercițiului în perechi

- *Scopul acestei activități este să exersăm abilitățile și strategiile prezentate în această sesiune și să ne pregătim pentru practica acasă privind modul de Privi, asculta și răspunde la comunicarea copilului.*
- *Fiecare participant va demonstra și va discuta cum va folosi sfaturile din această sesiune acasă cu propriul copil.*
- *Nu uitați, activitățile distractive au mai mult succes!*
- *Ne vom împărți în două grupuri: un grup va fi cu un facilitator, iar celălalt grup va fi cu celălalt facilitator.*
- *Amintiți-vă regulile grupului pe durata acestei activități:*
  – *După ce toată lumea a exersat, ajutați-vă unii pe alții împărtășind propriile experiențe cu grupul și oferind sugestii, sprijin și încurajări reciproc;*
  – *Respectați intimitatea celorlalți.*
- *Fiecare participant va discuta cu facilitatorul:*
  – *Activitatea practică pentru acasă (de exemplu, joacă, spălat pe mâini, gustare etc.);*
  – *cum comunică acum copilul dumneavoastră în rutină;*
  – ***abilitatea de comunicare ţintă a copilului dumneavoastră (cuvânt sau cuvinte plus un gest**);*
  – *ceea ce veți observa atunci când veți folosi privește și ascultă;*
  – *cuvintele și gesturile pe care intenționați să le folosiți atunci când răspundeți la comunicarea copilului dumneavoastră;*
  – *când veți folosi indică cu degetul, arată și dă în activitățile zilnice (este important să folosiți gesturi atunci când răspundeți la comunicarea copilului dumneavoastră);*
  – *ce ați putea să comentați în legătură cu ceea ce privește și face copilul dumneavoastră;*
  – *cum și când veți aștepta pentru a oferi copilului timp să comunice;*
  – *cum veți face să vă fie mai ușor să vă amintiți.*
- *Facilitatorii vor veni și vor exersa cu fiecare participant.*
- *După exercițiu, vom discuta și despre cum puteți face ceva și pentru voi înșivă. Vi se va cere să împărtășiți:*

– *Ce puteți face pentru propria stare de bine în această săptămână (poate fi ceva care să vă facă să vă simțiți mai liniștit sau odihnit).*

Discuție de grup

ÎNTREBAȚI

- *Ce comunicare ați observat din partea "copilului"?*
- *Cum ați răspuns cu un cuvânt și un gest?*
- *Ați folosit indică cu degetul, arată sau dă pentru a răspunde la comunicarea copilului?*
- *Cum a fost pentru voi să încercați să observați și să răspundeți la comunicarea "copilului" dumneavoastră?*
- *Cum și când ați așteptat să-i oferiți "copilului" timp să comunice?*

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *În următoarea sesiune, vom discuta despre activitățile exersate acasă.*
- *Este în regulă dacă nu au mers bine.*
- *Aceste activități pot fi dificile la început, dar copiii vor face cele mai mari progrese atunci când îngrijitorii practică aceste activități în mod regulat.*
- *Invitați participanții să completeze secțiunea "Obiective personale" de la pagina 96 din ghidurile lor înainte de următoarea sesiune.*

Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii de următoare (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor

Mesaje cheie		
Copiii comunică folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator.	*Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică.	Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită.

Sfaturi			
Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.	Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.	Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.	Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.

Discuție de grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI

- *Care a fost cea mai semnificativă strategie pentru familia ta?*
- *Alte gânduri? Alte întrebari?*

Încurajați participanții să răspundă unii altora.
Încurajați participanții și/sau membrii familiei care nu pot participa să completeze întrebările pentru a verifica învățarea lor (paginile 111-112 din ghidul participanților).

Planificarea următoarei sesiuni

De reținut pentru următoarea sesiune

- *Sesiunea 5 este următoarea noastră sesiune* [oferiți data, ora și locul].
- *Dacă nu puteți participa, sunteți binevenit să reveniți la Sesiunea 6*
  - *Vino devreme pentru a revizui ceea ce ai ratat.*
- *Vă rugăm să încercați să aduceți unele dintre materialele pe care le utilizați în timpul activității de practică acasă la următoarea sesiune astfel încât să le puteți folosi pentru a exersa.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitatori: Copii cu alte afecțiuni de sănătate

Alte afecțiuni de sănătate pot face ca jocurile și implicarea copiilor în activitățile de acasă și de joacă să fie dificile.

Iată câteva sfaturi suplimentare pentru îngrijitorii copiilor cu alte afecțiuni de sănătate:

- Îngrijitorii copiilor cu alte afecțiuni de sănătate pot avea nevoie de timp pentru a-i observa pe copiii lor între această sesiune și următoarea, pentru a observa modurile subtile prin care copiii lor comunică (de exemplu, cu mișcări ușoare ale capului, anumite sunete etc.).
- Toți îngrijitorii pot vorbi despre ceea ce copilul lor privește și face, indiferent de abilitatea copilului de a comunica.
- În cazul copiilor cu comunicare neclară, încurajați îngrijitorii să repete ceea ce a spus copilul și să adauge un gest pentru a ajuta alte persoane să înțeleagă comunicarea copilului.
- Îngrijitorii vor trebui să-și stabilească obiective realiste pentru copiii lor. Copiii cu alte afecțiuni de sănătate pot învăța să comunice mai lent. Amintiți-le că toți copiii pot învăța.
- Copiii care sunt anxioși sau foarte timizi pot avea nevoie de mai mult timp pentru a răspunde și de spațiu pentru a inițiа comunicarea. Îngrijitorii ar trebui să fie răbdători și să înțeleagă că va fi mai ușor pentru copil să răspundă în unele situații decât în altele.

Gesturile făcute cu mâna pot fi folosite pentru comunicare

- Gesturile făcute cu mâna sunt deosebit de importante pentru copiii care sunt surzi sau au deficiențe de auz.
- Nu uitați să **spuneți cuvântul** și să faceți gestul cu mâna în același timp.
- Gesturile făcute cu mâna pot fi folosite pentru a ajuta toți copiii să comunice.

[Luați în considerare nevoia de adaptare]

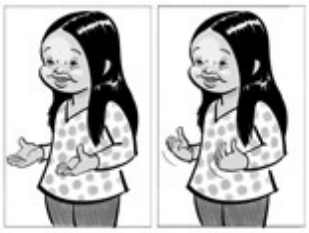

Vreau

Întinde mâinile și trage-le spre tine, cu palmele în sus.

Toaletă

Pune degetul mare între primul și al doilea deget (seamănă cu un „t”) și mișcă-l sau scutură mâna.

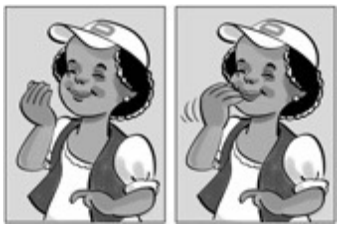

Mâncare

Adu o mână spre gură, ca și cum ai mânca ceva.

Somn

Pune-ți palma deschisă în fața feței și apoi mișcă mâna către bărbie în timp ce închizi atât mâna, cât și ochii.

Gata

Ține mâinile deschise în fața ta, în față și în spate, ca și cum ai arăta că sunt goale.

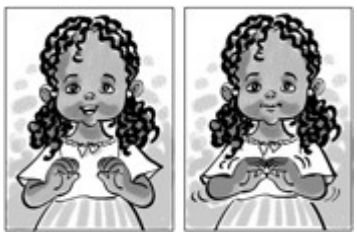

Mai mult

Închide palmele, atingând degetele mari de celelalte degete. Adu-ți mâinile împreună și atinge-ți degetele mari și celelalte degete unul de celălalt în fața ta.

Sesiunea 4: Anexă - Demonstrații opționale

Instrucțiuni

Folosește aceste demonstrații în plus față de sau în locul demonstrațiilor din Sesiunea 4.

Demonstrația "Jocul cu Maria" Partea 1: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicare

Observații pentru facilitator

- Un facilitator va fi adultul, iar celălalt facilitator va fi copilul.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului, după cum este necesar, pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului care interpretează acele roluri.
- Vă rugăm să adaptați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului. De exemplu, înlocuiți "mamă" cu "tată", "bunic" sau "bunică".
- Realizați toate demonstrațiile încet, pentru a oferi timp participanților să înțeleagă.
- Folosiți întrebările pentru a ghida participanții prin fiecare pas.
- Facilitatorul care interpretează rolul copilului ar trebui să aleagă câteva versuri dintr-un cântec sau poveste pentru copii pe care să le folosească în prima parte a demonstrației.

Explicați

Mama Mariei a ales joaca drept una dintre rutinele ei.
Maria comunică la nivel avansat.
Ea vorbește în propoziții, dar îi este foarte greu să vorbească și să se joace în același timp.

- *Maria se poate juca la nivelul precoce al jocului simbolic. Când mama Mariei aduce jucăriile, Maria îi spune mamei ce să facă, dar nu face ea acțiunile.*

Mama Mariei dorește ca fiica ei să poată să se joace cu alții și să vorbească despre ce face, la fel ca și alți copii. Această demonstrație arată câteva strategii cheie pentru a ajuta copiii să-și îmbunătățească abilitățile de comunicare.

→ ***Privește & Ascultă*** ***• Privește și ascultă pentru a observa când copilul tău comunică.***

Sfaturi

→ ***Privește & Ascultă***

- ***Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.***
- ***Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.***

Demonstrație

Maria și cu mine suntem acasă, după școală. Priviți-o cu atenție pe mama Mariei. Acordați atenție strategiilor pe care le observați.

Adultul explică participanților:	*O să încerc să o implic pe Maria într-o rutină de joacă cu păpuși.* *Este o oportunitate bună să o ajut să învețe să comunice mai mult. Îi plac păpușile, astfel este motivant pentru ea.* *În primul rând, o să mă cobor la nivelul ei și în fața ei.*
Adultul:	Coborâți-vă la nivelul ei, aduceți materialele de joacă și spuneți cu o voce prietenoasă: Spune: „*Maria, am păpușile noastre!*”
Adultul:	**Către participanți**: *Observați că nu o întreb ceva sau nu îi cer să se joace. Pur și simplu spun ceva despre activitatea pe care o facem împreună. Acum* ***privește și ascultă*** *răspunsul Mariei.*
Copilul:	„*Păpușile au păr moale*” și [începe să cânte un cântec obișnuit sau tema muzicală a unui serial TV cu o păpușă].
Adultul:	**Către participanți**: *Câteodată Maria folosește cuvinte și cântece pe care le-a auzit în alte momente în moduri neobișnuite. Pot să îi ofer cuvinte pentru a vorbi despre ceea ce facem împreună.*

Adultul:	Răspunde folosind ***arată și spune indicând cu degetul*** păpușile și comentează: *„Păpușa mea are nevoie să fie pieptănată*.”
	AȘTEAPTĂ
Copilul:	*„Au nevoie să le spălăm părul!*”
Adultul:	*„Bună idee, să le spălăm părul!*” Dă o păpușă Mariei. AȘTEAPTĂ înainte de a face acțiunea.
Copilul:	Începe să se prefacă că spală părul păpușii.
Adultul:	**Către participanți**: *„Am așteptat ca Maria să înceapă să se prefacă că spală părul păpușii. Amintiți-vă din sesiunea trecută că ne dorim ca copilul să înceapă primul întotdeauna atunci când se poate; apoi vom imita acțiunea copilului*.”
Adultul:	IMITĂ - Se preface că spală părul păpușii. *„Păpușa mea se numește Laura. Îi spăl părul cu săpun*.” **Dă** Mariei săpunul de jucărie.
Copilul:	Ia săpunul. “*Și eu folosesc săpun!*”
Adultul:	***Arată și spune*** - **Arată** păpușa Mariei și spune: "*Wow, părul Laurei este plin de săpun!*"

Discuție

ÎNTREBAȚI: *Cum a răspuns mama Mariei la comunicarea ei?*
Răspunsuri posibile

- Spunând cuvinte la nivelul Mariei (propoziție) și folosind un gest (***Arată și Spune***).
- Demonstrează gesturile: Indică cu degetul, Arată, Dă.
- Evidențiază că noi continuăm să-i *arătăm* Mariei gesturi (Indică cu degetul, Arată, Dă) chiar dacă Maria a rostit cuvinte.
- Mulți copii care au anumite întârzieri în comunicare se poate să nu fi dezvoltat încă gesturi pe care să le poată folosi împreună cu cuvintele rostite.
- Dacă copilul nu folosește gesturi, vom continua să combinăm gesturile cu cuvintele rostite.

ÎNTREBAȚI: *Cum ajută răspunsul mamei pe Maria să învețe noi abilități?*
Răspunsuri posibile

- Îi arată Mariei modalități prin care poate comunica.
- Prin arătarea unui gest Mariei și spunerea unui cuvânt, mama asociază simbolul cu semnificația reală.
- Ea o învață pe Maria că poate folosi cuvinte și gesturi pentru a comunica despre păpuși în timp ce se joacă.
- Răspunsul ei îi spune Mariei că mesajul ei a fost auzit.
- Răspunsul ei o recompensează pe Maria pentru că a încercat să comunice.

Demonstrație "Joc cu Maria" Părțile 2 și 3: vorbind cu un copil și răspunzând la comunicare

Observații pentru facilitator

- Un facilitator va fi adultul, iar celălalt facilitator va fi copilul.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului, după cum este necesar, pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului care interpretează acele roluri.
- Vă rugăm să adaptați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi caracteristicilor facilitatorului. De exemplu, înlocuiți mamă cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Realizați toate demonstrațiile încet, pentru a oferi timp participanților să înțeleagă.

Explicați

Acum ne vom concentra asupra modului în care putem facilita mai multă comunicare din partea Mariei.
În această demonstrație vă vom arăta alte două strategii cheie:

Sfaturi:

- ***Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.***
- ***Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.***

- *Urmăriți-o cu atenție pe mama Mariei.*
- *Vom vedea o altă modalitate de a facilita comunicarea copilului.*
  - *Vom face o pauză în liniște.*
  - *Vom da Mariei timp să comunice. Chiar dacă Maria are multe cuvinte în vocabular și poate vorbi în propoziții, uneori îi ia mai mult timp să vorbească atunci când se joacă în același timp.*
- *În primul rând, vrem să o ajutăm pe Maria să intre în rutină.*
- *Vrem să o ajutăm pe Maria să participe la rutina de joacă împreună cu noi.*
  - *Când Maria împărtășește implicarea, este mai probabil să vorbească.*
- *În ultima parte a demonstrației noastre, spălăm părul păpușilor:*

Adultul *arată și spune*:	*„OK, părul păpușii mele este complet curat!”* Arată păpușa Mariei.
Copilul:	*„Părul păpușii mele este murdar.”*
Adultul răspunde:	*„Hai să-i spălăm părul împreună.”* Prefă-te că speli părul păpușii Mariei. Repetați acest lucru de 3-4 ori.
Adultul:	AȘTEAPTĂ. Întrerupe spălarea și așteaptă să vezi dacă Maria observă.
Adultul:	**Către participanți**: *Vom aștepta câteva secunde. În timp ce așteptăm, vom privi și asculta comunicarea Mariei. Așteptăm să vedem dacă Maria va comunica pentru a putea răspunde la comunicarea ei.*

Copilul:	Se uită în jos; nu se mișcă.
Adultul:	**Către participanți**: ***Am așteptat 3 secunde, dar ea nu a răspuns. Nu o tachinez, ci aștept să-i ofer oportunitatea să comunice. Acum voi folosi "arată și spune" pentru a-i demonstra cum poate vorbi despre următorul pas al rutinei noastre.***
Adultul *arată și spune*:	„*Părul păpușii mele este ud. Trebuie să-l usuc*.” Aduceți șervețele lângă dumneavoastră și Maria.
Adultul:	**AȘTEAPTĂ**
Adultul:	**Către participanți**: Aștept să văd dacă Maria va încerca acest pas nou și dacă va vorbi despre el cu mine.
Copilul:	**Se întinde** către șervețel și spune: „*Păpușa mea are o rochie nouă!*” Înfășoară păpușa în șervețel și **arată** păpușa înfășurată în șervețel adultului.
Adultul răspunde:	IMITĂ - Înfășoară-ți păpușa în șervețel și spune: „*Wow, și eu am o rochie nouă! A mea are flori pe ea*” și **arată** Mariei păpușa.

Discuție

- Așteptați ca participanții să răspundă. Dacă au dificultăți în a răspunde, copilul poate demonstra din nou.

ÎNTREBAȚI: *Ce ați observat?*

Așteptați ca participanții să răspundă. Ghidați-i să explice:

- Maria nu a imitat ideea adultului de a usca părul păpușii.
- Maria a inițiat o nouă idee și a folosit cuvinte pentru a-i spune mamei sale că păpușa ei are o rochie nouă.
- Când **așteptăm**, Maria are mai mult timp să vină cu propria idee și să ne spună despre ea.

ÎNTREBAȚI: *De ce a imitat mama Mariei faptul de a face o rochie pentru o păpușă?*

Așteptați ca participanții să răspundă. Ghidați-i să explice:

- Urmăm ideile de joacă potrivite ale copilului ori de câte ori este posibil.
- Maria a folosit limbajul pentru a-i spune mamei sale despre rochie și a folosit un gest (a arătat pentru a împărtăși) pentru a împărtăși cu ea. Vrem **să răspundem și să vorbim despre ideile Mariei.**

Explicați

- *Am **creat o rutină** în jurul timpului nostru de joacă cu păpușile.*
- *Am început rutina prin a comenta despre spălarea părului păpușii și am făcut-o împreună.*
- *Apoi am încercat să **aștept** - am tăcut și am așteptat ca Maria să vorbească prima.*
- *Când am așteptat, Maria a avut mai mult timp să se gândească la ce vrea să facă în continuare cu păpușile, ce vrea să spună și să-mi spună acele gânduri.*
- *Când o văd comunicând, voi **răspunde** imediat:*
  - *folosind cuvinte care sunt la nivelul limbajului ei (propoziție);*
  - *folosind un gest de comunicare (în acest caz, am **arătat** păpușa pentru a împărtăși cu Maria).*

ÎNTREBAȚI: *Are cineva întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

5 Sesiunea 5: Promovarea Comunicării

Cuprins

Sesiunea 5: Promovarea Comunicării

Informații pentru facilitatori 192
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)..... 194
Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 5 (20 minute)..... 195
Povestea lui Florin: ajutând un copil să comunice mai mult (20 de minute) 198
Mesajul cheie 1: Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a cere 202
Mesajul cheie 2: Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a împărtăși 203
Mesajul cheie 3: Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități de comunicare 204
Demonstrație (partea 1): ,,Mergând la piață cu Liviu”: Răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor (15 minute)..... 205
Sfatul 1: Arată și spune - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica 208
Sfatul 2: Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului 209
Demonstrație (partea a 2-a): "Acasă cu Liviu": creează oportunități de comunicare (15 minute) 210
Sfatul 3: Creați oportunități pentru copil să ceară..... 214
Demonstrație (partea a 3-a): "Acasă cu Liviu": folosind o carte împreună într-o rutină (20 minute)..... 215
Sfatul 4: Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși 220
Planificarea pentru practica de acasă și pentru practica în perechi: creează oportunități pentru comunicare (25 de minute)..... 222
Revizuirea sesiunii și planificarea pentru următoarea sesiune (10 minute) 226
Observații adiționale pentru facilitatori 228
Sesiunea 5: Anexă - Demonstrații opționale..... 229

Informații pentru facilitatori

Materiale suport

- Ghidurile facilitatorilor – câte unul pentru fiecare facilitator.
- Broșurile participanților pentru sesiunea 5 – câte una pentru fiecare participant.
- Formulare de feedback ale participanților
- Coli mari de hârtie, tablă cu creta sau tablă albă (cu instrumente de scris adecvate)
- Ceas sau cronometru (pentru a măsura durata activității)
- Materiale pentru demonstrare: un sac/coș, obiecte stivuibile (cuburi, pahare din plastic), câteva cărți, o jucărie.
- Materiale pentru exersare în perechi: cârpe, haine, castroane și linguri, jucării, cărți etc.

Obiective de învățare

1. Identificați situațiile în care copiii comunică pentru a împărtăși ceva și situațiile în care vor să solicite ceva.
2. Observați și răspundeți copiilor când comunică pentru a împărtăși și cererilor acestora.
3. Răspundeți prin imitarea și dezvoltarea comunicării copilului.
4. Demonstrați cum puteți crea momente în care copiii să împărtășească (așteptați, *arată și spune*, așteptați).
5. Demonstrați cum puteți crea momente în care copiii să ceară (alegeri, și bucăți mici).

Mesaje cheie:

1. Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a cere.
2. Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a împărtăși.
3. Folosiți activități zilnice pentru a crea oportunități de comunicare.

Aptitudini și strategii (Sfaturi)

1. *Arată și spune* - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.
2. Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.
3. Creați oportunități pentru copil să ceară.
4. Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 5
20 minute	Povestea lui Florin: ajutând un copil să comunice mai mult (20 minute)
15 minute	Demonstrație (partea 1): ,,Mergând la piață cu Liviu": răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor
15 minute	***PAUZĂ***
15 minute	Demonstrație (partea a 2-a): ,,Acasă cu Liviu": creează oportunități de comunicare
20 minute	Demonstrație (partea a 3-a): ,,Acasă cu Liviu": folosind o carte împreună într-o rutină
25 minute	Planificarea pentru practica de acasă și pentru practica în perechi: creează oportunități pentru comunicare
10 minute	Revizuirea sesiunii și planificarea pentru următoarea sesiune

Timp = 60 minute înainte de pauză și 70 minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Ghidați participanții într-un exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă sunt inconfortabili, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute) și observați participanții.
- Oferiți sprijin participanților care respiră prea repede sau care par stresați.

Explicați și ghidați activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Găsiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabili, opriți și respirați în mod normal.*
- Opțional: *cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 5 (20 minute)

Revizuiți mesajele cheie și sfaturile din ultima sesiune

Mesaje cheie		
Copiii comunică folosind cuvinte, comportament nonverbal, și comportament provocator.	*Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică.	Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită.

Sfaturi			
Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.	Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.	Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.	Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.

Revizuiți planului practicii de acasă din ultima sesiune

1. Plănuiți să priviți, să ascultați și să răspundeți într-o activitate de 5 minute.

2. Plănuiți să vă concentrați pe interesele copilului când vorbiți, și așteptați pentru a oferi timp copilului să comunice.

Împărtășiți experiența practicii de acasă

ÎNTREBAȚI: *Ce a mers bine în această săptămână? Puteți împărtăși ceva despre dumneavoastră sau despre copil, sau despre activitatea pe care ați realizat-o pentru o stare de bine.*

Observații pentru facilitator

- Invitați participanții să împărtășească experiențe din practica de acasă și să ofere exemple specifice.
- Invitați participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în această săptămână. Acest lucru nu trebuie să fie ceva ce ține de aptitudinile copilului, dar ar putea fi un exemplu de o situație în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau mai bun, a avut o nouă idee pentru un joc sau o rutină, sau o îmbunătățire observată la copil.
- Felicitați participanții pentru practica realizată acasă.
- Repetați și afirmați/încurajați răspunsurile.
- Asigurați-vă că toată lumea are șansa să vorbească (dar evitați ca cineva să vorbească pentru prea mult timp).
- Încurajați participanții să sprijine și să ofere sugestii.
- În urma revizuirii practicii de acasă, participanții vor completa pagina intitulată ”Revizuirea practicii de acasă” la pagina 119 din ghidul participanților.

[Luați în considerare nevoia pentru adaptare]

Propuneri pentru a stimula discuțiile în grup

Puneți întrebări participanților pentru a descrie:
- ce activitate au ales;
- abilitatea de comunicare țintă a copilului;
- ce au observat atunci când au privit și au ascultat comportamentul copilului;
- ce au observat atunci când au așteptat ca acesta să comunice;
- ce s-a întâmplat atunci când copilul a răspuns folosind cuvinte și gesturi.

Întrebări ajutătoare pentru a stimula discuțiile

- Ce s-a întâmplat când ați folosit strategia **așteptării**?
- Ce a făcut copilul când ați așteptat în liniște?
- Atunci când ați **privit și ascultat** comunicarea copilului, ce ați văzut sau auzit?
- Ai văzut sau ai auzit **abilitatea de comunicare țintă** a copilului?

ÎNTREBAȚI: *Aveți alte întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei.

Introducerea Sesiunii 5

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 120).

- *Ce vom învăța astăzi:*

- *cum să privim și să ascultăm pentru a observa atunci când copilul comunică pentru a cere;*
- *cum să privim și să ascultăm pentru a observa atunci când copilul comunică pentru a împărtăși;*
- *cum să folosim activitățile zilnice pentru a crea oportunități pentru comunicare.*

Pagina intitulată ”Obiective personale” (pagina 121) din ghidurile participanților are o parte în care puteți nota obiectivele țină de comunicare pentru copil.

Povestea lui Florin: ajutând un copil să comunice mai mult (20 de minute)

Explicați:

- *Povestea (pagina 122) este despre Florin și fiicele sale.*
- *Ana, fiica lui Florin, are probleme de comunicare.*
- *Florin discută despre un motiv pentru **comunicarea pentru a cere**.*

→ Privește și ascultă:

- ***Privește și ascultă** comunicarea Anei pentru a cere ceva.*
- ***Privește și ascultă** cum Florin îi răspunde Anei.*

- Când răspunde, el va adăuga un cuvânt sau va folosi cuvinte diferite astfel încât să o învețe pe Ana să folosească mai multe cuvinte și să învețe cuvinte noi.

*Această strategie se numește **Extinderea comunicării copiilor.***

Ilustrație	Facilitatorul citește
	Numele meu este Florin și sunt tatăl a două fete - Ana și Roberta. Este o diferență de doar 2 ani între fiicele mele, dar sunt foarte diferite. Ana învață mai încet, în timp ce Roberta are doar 4 ani dar deja este mai matură și poate face mai multe lucruri decât Ana.
	Să ai o fiică precum Ana nu este ceea ce mi-am imaginat, dar sunt sigur că nimeni nu se simte pregătit să aibă un copil cu o dizabilitate. Am învățat din timp că cele mai importante lucruri pe care pot să le fac sunt să o iubesc, să accept cine este și să încerc să o ajut; nu trebuie să o schimb. Însă, este dificil pentru mine, deoarece vreau tot ce este mai bun pentru fiicele mele.

Primii ani au fost cei mai dificili. Au fost momente în care nu am fost bine deoarece mă gândeam atât de mult la dizabilitatea Anei și ce înseamnă pentru ea și pentru familia noastră.

Ana a învățat să vorbească recent, și încă se supără foarte tare și are izbucniri. Este foarte frustrant pentru mine. Este dificil pentru noi atunci când ea nu ne poate spune ce dorește sau ce are nevoie, deoarece tot ce putem face este să ghicim, dar realizăm cât de dificil este și pentru ea.

Am încurajat-o pe Ana să folosească gesturi și cuvinte, răspunzându-i ori de câte ori observ că încearcă să comunice. Am crezut că trebuie să îi arăt cum să folosească multe cuvinte, dar am realizat că trebuie să încep la nivelul ei cu unul sau două cuvinte de bază pe care să le poată învăța.

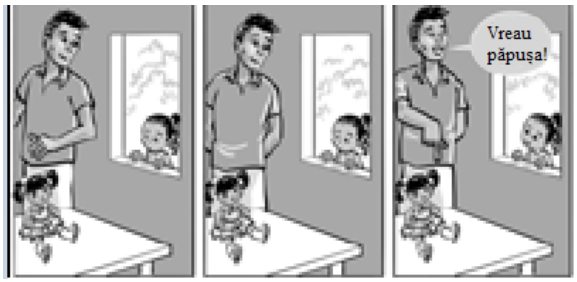

M-am concentrat pentru a observa atunci când Ana pare să dorească ceva. Atunci când văd că dorește ceva, știu că este important să aștept câteva secunde pentru a-i oferi o șansă să ceară. Dacă nu o face, atunci folosesc doar cuvinte simple și un gest pentru a-i arăta cum să ceară.

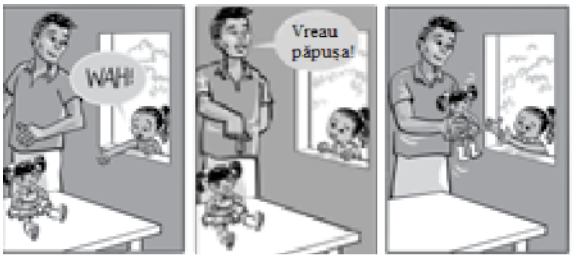

Chiar dacă Ana nu încearcă să ceară în felul în care i-am arătat, îi arăt încă o dată și îi dau jucăria oricum. Știu că este important să nu refuzi să oferi mâncare, apă sau obiectele preferate unui copil.

De asemenea, încerc să observ comportamentul fiicei mele atunci când se întâmplă ceva neobișnuit sau interesant. Anei îi plac pisicile mult, și când vedem o pisic, aștept câteva secunde pentru a-i oferi o șansă să împărtășească. Dacă ea nu spune ceva, folosesc cuvinte simple și un gest pentru a-i arăta cum să împărtășească ceva interesant cu mine.

Cred că în trecut eram mereu în grabă, dar Ana are nevoie de timp în plus pentru a se gândi. A început să ne arate ce dorește și ce are nevoie, și treptat învață din ce în ce mai mult. Comportamentul ei a devenit mai bun. O ajut și pe fiica mea cea mai mică să își îmbunătățească comunicarea, adăugând mai multe cuvinte atunci când vorbesc cu ea.

Discuție de grup

Explicați

- *Ana a comunicat pentru a cere o minge și pentru a împărtăși interesul pentru pisică.*
- *Copiii adesea învață să comunice mai întâi pentru a cere.*
- *Este important pentru copii să comunice pentru a împărtăși.*
- *Comunicarea cu ceilalți pentru a împărtăși idei este o abilitate foarte importantă, dar este foarte dificilă pentru copiii cu autism.*
- *Generați discuții de grup cu privire la modalitățile în care copiii participanților comunică.*

Întrebări ajutătoare

ÎNTREBAȚI

- *Cum vă dați seama când copilul vrea ceva?*

Posibile răspunsuri pot fi:

- acces la ceva;
- liniștire, atenție;
- să ia o pauză;
- să primească ajutor;
- să continue o activitate;
- să oprească o activitate.

ÎNTREBAȚI

- *Cum vă dați seama când copilul vrea să împărtășească ceva?*
- *Ce ar putea împărtăși copiii?*

Posibile răspunsuri pot fi:

- ceva interesant;
- ceva nou;
- ceva neobișnuit;
- ceva preferat: un obiect, o activitate, o persoană etc.

Explicați

- *Există două motive principale pentru comunicarea copiilor:*

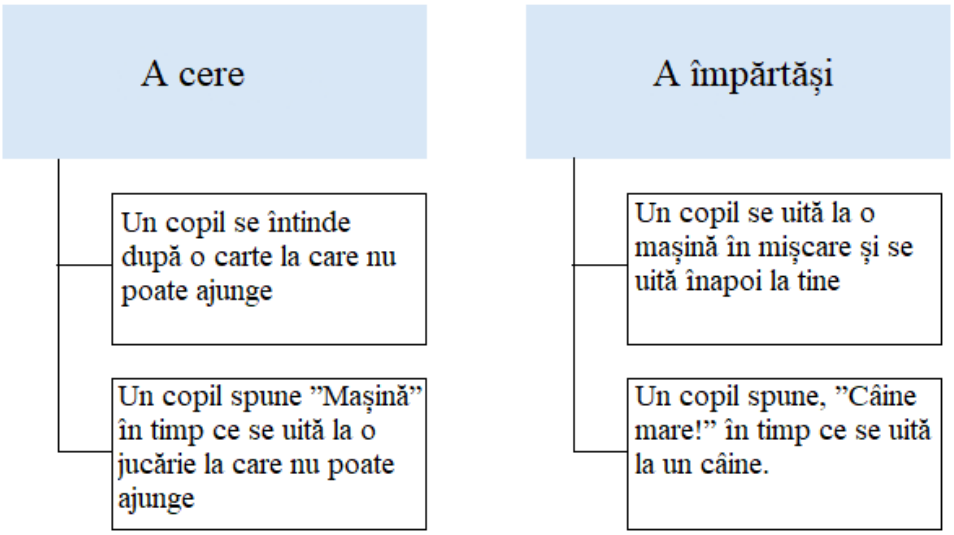

- *Este important ca TOȚI copiii să învețe nu doar să își împlinească nevoile prin cereri, ci să învețe și să își împărtășească experiențele cu ceilalți.*
- *Copiii au nevoie de ambele seturi de abilități pentru a fi buni comunicatori.*
- *Pentru mulți copii, inclusiv cei cu autism, este foarte dificil să învețe să comunice împărtășind cu ceilalți.*

Mesajul cheie 1: Privește și ascultă pentru a observa când copilul comunică pentru a <u>cere</u>

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 126).

Primul mesaj cheie este: Privește și ascultă pentru a observa când copilul comunică pentru a cere.

- *Unul dintre motivele principale pentru care comunicăm este pentru a cere (cerem ceva).*
- *Copiii ar putea **<u>cere</u>**:*

Acces la ceva

Liniștire sau atenție

Ajutor pentru a face ceva

Să ia o pauză de la ceva

Să oprească o activitate care nu le place

Să continue o activitate care le place

Mesajul cheie 2: Privește și ascultă pentru a observa când copilul comunică pentru a împărtăși

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 127).

Al doilea mesaj cheie este: Privește și ascultă pentru a observa când copilul comunică pentru a împărtăși.

- *Alt motiv principal pentru care comunicăm este pentru a împărtăși (**arătăm** sau **spunem** cuiva despre ceva).*
- *Comunicarea pentru a împărtăși înseamnă comunicarea cu scopul de a **împărtăși propriul interes cu o altă persoană**.*
- *Atunci când comunici pentru a împărtăși, încerci să împărtășești o experiență cu o altă persoană:*

- încerci să arăți unei persoane ceva ce ai observat (un obiect, o persoană, un eveniment), care este interesant sau neobișnuit;

- încerci să faci o persoană să observe emoția pe care o trăiești cu privire la ceva ce tocmai s-a întâmplat (surpriză, teamă, bucurie, nedumerire).

- *Comunicarea pentru a împărtăși este dificilă pentru unii copii.*
- *Copiii ar putea comunica pentru a împărtăși:*

Ceva interesant și nou

Ceva neobișnuit

Ceva preferat: obiect, activitate, persoană etc.

Mesajul cheie 3: Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități de comunicare

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 128).

Al treilea mesaj cheie este: Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități de comunicare.

La masă

Spălarea mâinilor

Îmbrăcare

La cumpărături

Curățenie

Afară

Demonstrație (partea 1): ,,Mergând la piață cu Liviu”: Răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă - ”Mergând la piață cu Laurențiu” partea 1: Răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor - în anexă, care arată sugestii pentru această sesiune care pot fi aplicate pentru un copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau ca o adăugare la demonstrația de mai jos - ”Mergând la piață cu Liviu” partea 1: Răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor - însă va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este îngrijitorul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă în părinte, tată, bunic sau bunică.
- Pentru a îmbunătăți înțelegerea, realizați această demonstrație încet și puneți întrebări de ghidare la fiecare pas.
- Începeți prin a pune o sacoșă pe o masă sau un scaun.

Explicați

- *Mama lui Liviu a ales mersul la piață ca pe o activitate pe care să o împărtășească.*
- *Demonstrația va arăta strategii cheie pentru a îmbunătăți abilitățile de comunicare.*

Această demonstrație va arăta două sfaturi:

- ***Arată și spune - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.***

- *Am să spun cuvântul ”sacoșa” și am să arăt cu degetul sacoșa.*

- ***Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.***

- *Când copilul meu încearcă să spună ”coșa” pentru ”sacoșa”, voi răspunde cu întregul cuvânt pe care copilul încearcă să îl spună: ”sacoșa!”.*

- *Când răspund cu întregul cuvânt, îi dezvolt comunicarea.*

Atunci când copilul meu spune cuvântul întreg, ”sacoșa”, pot să adaug un cuvânt pentru a dezvolta limbajul. Pot să adaug un cuvânt în plus care descrie sacoșa sau ce vom face cu ea, cum ar fi ”sacoșa mare!” sau ”sacoșa ta!”.

Facilitatorul adult explică

- *O modalitate de a ajuta copiii să comunice este de **a arăta și a spune***
- *Demonstrați cum copilul poate folosi un cuvânt (a spune) și un gest (a arăta) în comunicarea pentru a împărtăși și în comunicarea pentru a cere.*

Descrieți-l pe Liviu, copilul:

Liviu poate vorbi doar folosind câte un cuvânt. Ne pregătim să mergem. Lui Liviu îi place la piață! Voi folosi această ocazie să îl învăț pe Liviu cuvinte noi. În drum spre piață, lui Liviu îi place să care sacoșa mea goală (sacoșa/coș). De fiecare dată iau o sacoșă pe care i-o dau.

Adultul spune:	*”Este timpul să mergem la piață, Liviu!”*
Copilul:	Se uită la sacoșă, nu se mișcă
Adultul observă la ce se uită copilul și răspunde cu *arată și spune*:	”*Sacoșa!”* și arată cu degetul sacoșa de pe masă.
Copilul:	Se uită la sacoșă, spune ”*Coșa!”* (aproximare pentru Sacoșa).
Adultul repetă și dezvoltă:	”*Sacoșa!*” și arată cu degetul sacoșa.
Copilul:	”*Coșa!”* și se uită la adult.
Adultul repetă și dezvoltă:	*”Sacoșa!”* și ridică sacoșa ca și cum ar urma să o dea copilului, dar o scapă înainte ca acesta să o ia.
Copilul:	Sare sau face o mișcare asemănătoare pentru a arăta că este entuziasmat sau interesat și scoate un sunet de surprindere, cum ar fi ”Iii!” sau ”Hmm!” și se uită la adult.
Adultul răspunde	*”Sacoșa a căzut!”* și **arată cu degetul** sacoșa.
Copilul:	Se uită la adult.
Adultul:	Ridică sacoșa, o dă copilului și spune *”Sacoșa!”* *”Hai să mergem, Liviu!”* Începe să se îndrepte spre ușă pentru a pleca la piață.

ÎNTREBĂRI DE REVIZUIRE

ÎNTREBAȚI: *Ce comunicare ați văzut și auzit din partea lui Liviu?*

Posibile răspunsuri:

- Liviu se uită la sacoșă.
- Liviu îl imită pe adult și spune ”Coșa!”
- Liviu se uită la adult.
- Liviu se mișcă, scoate un sunet și se uită la adult atunci când sacoșa cade.

ÎNTREBAȚI: *Cum a răspuns adultul la comunicarea lui Liviu? Ce ați văzut și auzit?*

Posibile răspunsuri:

- Adultul observă faptul că Liviu se uită la sacoșă și folosește *arată și spune,* arătând cu degetul sacoșa și spunând *”Sacoșa”*.
- Atunci când Liviu se mișcă, scoate un sunet și se uită la adult când sacoșa cade, adultul răspunde cu ”*Sacoșa a căzut!”* și arată cu degetul sacoșa.

ÎNTREBAȚI: *Când a comunicat Liviu pentru a cere și când a comunicat pentru a împărtăși?*

Posibile răspunsuri

- Când Liviu se uită la sacoșă și spune ”Coșa!”, acesta comunică pentru a cere.
- Când Liviu se mișcă, scoate un sunet și se uită la adult când sacoșa cade, comunică pentru a împărtăși.

ÎNTREBAȚI: *Ce s-ar fi întâmplat dacă Liviu ar spune deja clar cuvântul ”Sacoșa”? Cum ar putea să răspundă adultul în această situație?*

Posibile răspunsuri

- Adultul ar putea să adauge un cuvânt - ”*Sacoșa ta”, ”Sacoșa albastră”, sau ”Sacoșa mare”* - pentru a ajuta la dezvoltarea limbajului copilului.

Sfatul 1: *Arată și spune* - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 129).

***Arată și spune* - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.**

Atunci când copilul este tăcut, puteți ***să arătați*** un gest și ***să spuneți*** un cuvânt:

Arată: arată cu degetul ceva.
Spune: cum se numește.

Arată: ține și arată un obiect.
Spune: cum se numește obiectul.

Arată: oferă obiectul.
Spune: cum se numește obiectul.

Sfatul 2: Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 130).

- **Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.**
- **Când observați comunicarea copilului, rostiți aceleași cuvinte ca și copilul și <u>adăugați</u> încă un cuvânt.**
- **Aducere aminte:** Adăugarea a prea multe cuvinte poate produce confuzie și poate fi prea dificil pentru copii. Încercați să adăugați doar un singur cuvânt.

Atunci când copilul spune:	**Puteți spune:**
Pă (încearcă să spună apă)	Apă (***arată*** paharul cu apă)
Mașina merge	Mașina merge repede! (***indică*** mașina)
Mașina	Conduc mașina! (***indică*** mașina)
Mașină mare	Mașină mare roșie (***indică*** mașina)
Ruptă	Păpușa ruptă (ține și ***arată*** jucăria)
Mai multă apă	Vreau mai multă apă (***oferă*** apă)

PAUZĂ (15 minute)

Demonstrație (partea a 2-a): "Acasă cu Liviu": creează oportunități de comunicare (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot decide să prezinte o demonstrație alternativă (Demonstrație partea a 2-a: creează oportunități de comunicare pentru a cere) în anexă, care arată cum sfaturile din această sesiune pot fi aplicate la un copil cu abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau ca o adăugare la demonstrația de mai jos (Demonstrație partia a 2-a: ”Acasă cu Liviu”: creează oportunități de comunicare), însă va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Explicați

- *Demonstrație cu privire la folosirea activităților zilnice pentru **a crea oportunități de comunicare.***
- *Această demonstrație se concentrează pe oportunități pentru copii în care aceștia să comunice pentru a cere.*
- *Orice activitate este o șansă bună de a crea oportunități de comunicare pentru a cere.*
- *Următoarea demonstrație se concentrează asupra crearea oportunităților pentru copii în care aceștia să comunice pentru a împărtăși.*

Explicați

- *Această demonstrație va arăta trei strategii de a ajuta copii să facă cereri.*
- *Moment de învățare 1: **Țineți obiectele astfel încât să nu fie la îndemână, dar să fie vizibile:***

- *Voi începe timpul de joacă cu o carte și cuburi, care nu vor fi la îndemână. Astfel, copilul va avea oportunitatea de a cere cartea sau cuburile.*
- *Este de preferat să fie 2-3 obiecte sau activități disponibile.*
- *Puneți obiectele astfel încât să fie vizibile, dar fără să fie la îndemâna copilului.*

- *Moment de învățare 2: **Dați părți din obiect:***

- *Atunci când punem cuburi, voi păstra ultimul cub astfel încât să nu fie la îndemână, pentru a vedea dacă va fi cerut de către copil.*

- *Moment de învățare 3: **Oferă alegeri și amenajează mediul pentru a ajuta copilul să ceară:***

- *Atunci când ne jucăm cu cuburi și observ cum copilul se uită la carte, îi voi oferi copilului alegerea dintre cuburi și carte. Aceasta este o oportunitate de a ajuta copilul să comunice pentru a cere.*
- *Atunci când ofer opțiunea de a alege, voi aștepta câteva secunde pentru a vedea ce opțiune va fi aleasă de către copil.*
- *În timp ce aștept, privesc și ascult cererea comunicată.*
- *Dacă nu cere cartea, atunci este în regulă: ne vom întoarce la activitatea precedentă cu cuburi.*
- *S-ar putea să îmi dau seama ce preferă, urmărind ce privește.*

Observații pentru facilitator

- Se recomandă să aveți o carte și cuburi sau alte obiecte stivuibile pe masă sau pe covor, astfel încât copilul (celălalt facilitator) să le poată vedea, dar să nu fie la îndemână.

Adultul *Arată și spune*:	*"Ok, Liviu! Este timpul să ne jucăm!"* Merge în fața copilului și se coboară la nivelul său
Copilul:	Se apleacă către cuburi
Adultul *Arată și spune*:	*"Cuburi!"* și **arată** cum se stivuiesc.
Împreună:	Adultul și copilul aranjează cuburile pe rând. Adultul folosește **arată (stivuire)** și **spune ("Cub!").**
Adultul:	Adultul pune ultimul cub pentru a nu fi la îndemână.
Copilul:	Se uită în jur, se întinde pentru a lua ultimul cub.
Adultul răspunde, *Arată și spune:*	"*Vreau cub!"* și **oferă** cubul copilului. În joacă, dărâmă turnul din cuburi și spune "*Poc!"* Se începe stivuirea din nou. Se pun cuburi pe rând. Adultul folosește ***arată și spune***.
Adultul:	Observă cum copilul se uită la carte.
Adultul *Arată și spune*:	Ține cuburile într-o mână și cartea în cealaltă mână. Ține cele două obiecte în fața copilului. Obiectele sunt ținute astfel încât să nu fie la îndemâna copilului. "*Cuburi sau carte?"* Pune fiecare obiect puțin mai aproape de copil (dar nu la îndemână) în timp ce este rostit cuvântul

	corespunzător. **AȘTEPTAȚI**
Copilul:	Privește adultul și cele două obiecte.
Adultul arată:	Pune ambele obiecte jos, la distanță și se întoarce la stivuirea cuburilor.
Copilul:	Se uită la carte și la cuburi.
Adultul *Arată și spune*:	Ține cele două obiecte în fața copilului. Obiectele nu sunt la îndemâna copilului. *”Carte sau cuburi?”* Pune fiecare obiect puțin mai aproape de copil (dar nu la îndemână) în timp ce este rostit cuvântul corespunzător. **AȘTEPTAȚI**
Copilul:	Se uită la carte.
Adultul răspunde, *Arată și spune:*	*”Vreau carte!” și **oferă** cartea copilului.*
Copilul:	Începe să dea pagini.
Adultul:	*”Hai să ne uităm pe carte!”* Se prefac că încep exercițiul cu cartea. **Demonstrația se termină aici**

Discutarea activității

Explicați

- *Oportunitățile de a cere pot fi solicitante pentru energia și concentrarea multor copii cu dificultăți de dezvoltare.*
- *Continuați activitatea **făcând cu rândul** și **imitând** acțiunile copilului.*
- *Scopul este să țineți copilul în **implicare împărtășită** și în rutină cât mai mult posibil.*

*Dacă aceste oportunități îl fac pe copil să devină neatent atunci este foarte important să faceți ca activitatea să fie distractivă și pozitivă. Se recomandă o întoarcere la **implicare împărtășită înainte de a crea o nouă oportunitate de a cere.***

Întrebări pentru discuție

ÎNTREBAȚI:

- *Cum a reușit adultul să se folosească de spațiul de activitate pentru a crea oportunități pentru cereri?*

Posibile răspunsuri

- Adultul a folosit obiecte care nu sunt la îndemână, dar care sunt vizibile.
- Adultul a ținut cuburile și cartea și i-a cerut copilului să aleagă.

ÎNTREBAȚI:

- *Cum a răspuns adultul atunci când copilul a comunicat?*

Posibile răspunsuri

- Exemplul 1: Copilul se apleacă spre cuburi, și adultul spune ”Cuburi”, arătându-i cum să le stivuiască (exemplu de răspuns cu *arată și spune*)
- Exemplul 2: Copilul se uită la carte, adultul spune ”Vreau carte!” și îi dă cartea (exemplu de răspuns și dezvoltare)

Sfatul 3: Creați oportunități pentru copil să ceară

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 131).

- **Creați oportunități pentru copil să ceară.**
- Încercați aceste opțiuni cu activități, mâncare sau jucării plăcute copilului:

- **Țineți obiectele la distanță, dar vizibile, astfel încât copilul să poată arăta cu degetul sau să se poată întinde spre ele.**
- **Oferiți copilului alegerea dintre două obiecte, ținându-le fără să fie la îndemâna copilului. Întrebați** ”Vrei jucăria sau mingea?”
- **Dați câte un obiect pe rând sau mici bucăți din ceva, în timp ce țineți restul la distanță. Așteptați momentul în care copilul va cere mai mult. (*Dai, dai, dai, aștepți).***

- **Țineți minte: niciodată să nu refuzați să oferiți apă sau mâncare copilului.** Oferiți copilului mâncare și apă atunci când considerați ca el/ea are nevoie.
- **Atunci când promovați comunicarea pentru a cere, este important să țineți obiectele la distanță astfel încât copilul să nu le poată apuca (apucarea obiectului nu este comunicare pentru a cere).**

Țineți obiectele la distanță, dar vizibile

Oferiți copilului opțiunea de a alege și țineți obiectele, fără ca acestea să fie la îndemâna copilului.

Dați câte un obiect pe rând, apoi așteptați: ”*Dai, dai, dai, aștepți”.*

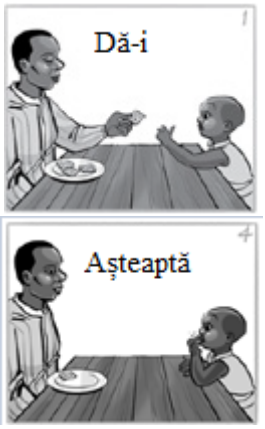

Privește și ascultă. Copilul cere mai mult?

Imediat ce copilul comunică faptul că vrea mai mult (cu privirea, prin sunete, se întinde etc.), îi dați.

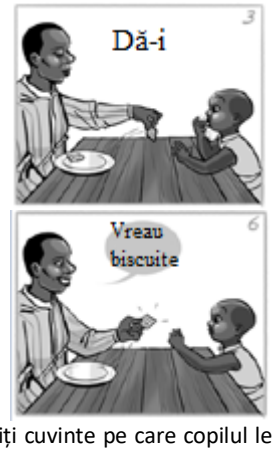

Folosiți cuvinte pe care copilul le poate folosi pentru a cere.

Demonstrație (partea a 3-a): "Acasă cu Liviu": folosind o carte împreună într-o rutină (20 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă - Demonstrație (partea a 3-a): ”Acasă cu Laurențiu”. Împărtășirea unei cărți, crearea unei rutine de citire și oportunități de comunicare pentru a împărtăși - în anexă, care arată sugestii pentru această sesiune care pot fi aplicate pentru un copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau ca o adăugare la demonstrația de mai jos - ”Acasă cu Liviu”: folosind o carte împreună într-o rutină - însă va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Observații pentru facilitator

- Facilitatorul care este adultul se va uita la carte și va împărtăși cartea în mod social cu copilul, folosind gesturi și cuvinte.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Facilitatorii pot adapta scenariul după nevoie.
- Potriviți imaginile din carte în timpul demonstrației.
- Pregătiți materialele necesare pentru activitate: o carte.
- Așezați-vă în fața copilului, la nivelul acestuia.
- Folosiți un limbaj care să fie la nivelul copilului.
- Oferiți copilului timp să comunice prin pauze după ce folosiți *arată și spune.*

Explicați

- *Această demonstrație se concentrează pe crearea oportunităților de comunicare pentru* ***a împărtăși*** *prin realizarea unei activități comune folosind o carte.*
- *Rețineți că Liviu folosește câte un cuvânt pe rând atunci când vorbește, și cunoaște aproape 10 cuvine.*
- *Vom crea o activitate folosind carte, uitându-ne la pagină împreună. În cazul în care copilul nu inițiază comunicarea pentru a împărtăși, atunci pot să arăt și să spun - demonstrând cum se folosesc cuvintele și gesturile pentru a împărtăși, arătând cu degetul un animal și spunându-i numele.*

- *Voi privi și voi asculta pentru a observa ce anume îl interesează la fiecare pagină și voi încerca să mă concentrez și să vorbesc despre ce privește și împărtășește. În cazul în care nu comunică, voi repeta și voi dezvolta comunicarea. Spre exemplu, dacă el spune "Gă", voi răspunde cu "Găina!"*
- *Voi face activitatea distractivă, într-o atmosferă de joacă, pentru a ajuta copilul să se implice în activitate.*
- *Încerc să nu pun întrebări copilului deoarece astfel activitatea ar deveni mai puțin distractivă și nu l-ar ajuta să învețe să comunice spontan.*

Această demonstrație va arăta modalități de a crea oportunități de comunicare pentru a împărtăși:

- ***Împărtășiți o rutină cu copilul***

- *O știm deja pe aceasta! O faci încă din sesiunea 3.*

- ***Așteaptă, Arată și spune, Așteaptă.*** *Așteaptă momentul în care copilul împărtășește. Dacă nu o face, arată și spune, apoi așteaptă o împărtășire din partea copilului.*

- *Spre exemplu, atunci când mergeți la magazin împreună cu copilul, o pisică trece strada, vă uitați la pisică. Ați putea aștepta un moment pentru a vedea dacă în mod spontan copilul împărtășește observația. Dacă nu o face, puteți arăta cu degetul pisica (arată) și spuneți "pisica!".*

- ***Încercați ceva neobișnuit și distractiv!*** *Copiii sunt mai dispuși să împărtășească un moment neobișnuit, distractiv și jucăuș decât ceva care este previzibil.*

- *Spre exemplu, împreună cu copilul aranjați cumpărăturile de la piață. Luați pe rând obiectele din coș. Atunci când urmează să luați un obiect, spre exemplu un pepene, îl luați, îl numiți, și apoi vă prefaceți că îl mâncați! Apoi vă uitați la copil pentru a vedea dacă el/ea observă și împărtășește acest moment distractiv.*

- *În această demonstrate voi scăpa cartea pentru a vedea dacă acest moment neobișnuit este împărtășit de copil.*

- *Dacă nu reacționează, voi spune "Ups! Cartea a căzut!" și voi arăta cu degetul cartea.*

- ***Încercați să păreți interesați. Uitați-vă la copil cu interes și așteptați. Copilul ar putea să ia un alt obiect și să împărtășească interesul printr-o privire, un sunet sau arătând acel obiect. În cazul în care copilul nu reacționează, evitați să puneți întrebări.***

- ***Uneori suntem tentați să punem multe întrebări copiilor****. Asta nu ajută copiii. Voi răspunde comunicării copilului și voi vorbi despre ceea ce văd, fără să pun întrebări, deoarece astfel copilul va învăța să comunice spontan.*

Adultul pregătește spațiul de activitate:	Facilitatorul care este adultul va lua cartea
Adultul *Spune și arată*	*”Uau, Liviu, o carte!”* Se așează, adultul cu fața la copil. Adultul ține carte între ei astfel încât amândoi să poată vedea paginile, cartea fiind îndreptată spre copil. AȘTEPTAȚI *”Câine”* și **arătați cu degetul** câinele. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Se uită la câine.
Adultul răspunde cu *Arată și spune*	*”Un câine!”* și **arată cu degetul** câinele și în joacă scoate sunetul unui câine lătrând. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Continuă să se uite la câine.
Adultul:	Întoarce pagina.
Copilul:	Se uită la o imagine cu o găină.
Adultul răspunde cu *Arată și spune:*	*”Găina!”* și **arată cu degetul** găina. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Se uită la găină și spune ”gă” (încercare să spună găină)
Adultul repetă și dezvoltă:	”Găina!” și **arată cu degetul** găina și în joacă scoate un sunet de găină. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Se uită la adult și râde.
Adultul *Arată și spune:*	*”Este o găină!”* și se preface că gâdilă copilul.
Adultul:	Întoarce pagina. Adultul și copilul întorc pagina împreună, iar adultul scapă cartea.
Copilul:	Se uită la adult.
Adultul	”*Ups! Cartea a căzut!”* și **arată cu degetul** cartea. O ridică și continuă activitatea. Adultul și copilul întorc pagina împreună.
Copilul:	Se uită la pagină, se concentrează asupra imaginii cu pisica.

Adultul *Arată și spune:*	*"Uau, o pisică!"* și **arată cu degetul** pisica.
Copilul:	Se uită la adult.
Adultul răspunde cu *Arată și spune:*	*"Pisica!"* și în joacă scoate sunete de pisică.
Adultul explică participanților:	*Acesta este sfârșitul demonstrației. Îți mulțumesc pentru ajutor, Liviu, și vă mulțumesc tuturor pentru participare!*

Discutarea activității

Explicați

- *Este foarte important să oferiți copiilor timp pentru ca aceștia **să inițieze comunicarea pentru a împărtăși.***
- *Atunci când punem întrebări sau cerem un răspuns, este posibil ca aceștia să nu răspundă.*
- *Este mult mai dificil pentru copii să aducă propriile cuvinte și gesturi și să le împărtășească.*
- *În timpul demonstrației, **am făcut un comentariu pentru a împărtăși** imaginea cu pisica, spunând "Uau, o pisică!" și arătând cu degetul. Apoi **am așteptat**. Liviu s-a uitat la carte și apoi la mine. Asta este grozav! El comunică pentru a împărtăși cu mine!*

Întrebări pentru discuție

ÎNTREBAȚI

- *Când ați observat că adultul **așteaptă** ca Liviu să comunice?*

Posibile răspunsuri

- Atunci când au întors o pagină nouă, adultul a așteptat pentru a da timp lui Liviu să inițieze comunicarea pentru a împărtăși.
- Atunci când s-a întâmplat ceva neobișnuit, adultul a așteptat să vadă dacă Liviu va iniția pentru a împărtăși momentul cu adultul.

ÎNTREBAȚI

- *Când ați observat că adultul folosește strategia **arată și spune**?*

Posibile răspunsuri

- După ce a așteptat câteva secunde, copilul *nu* inițiase comunicarea pentru a împărtăși. Atunci adultul a folosit ***arată și spune*** pentru a demonstra un cuvânt care avea legătură cu ceea ce îl atrăgea pe copil.
- Adultul a observat momentul în care copilul se uita la pisică, însă acesta nu comunica, așa că adultul a spus ”Pisica” și a arătat pisica pentru a demonstra abilități pe care copilul să le poată folosi în comunicare.

Sfatul 4: Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 133).

Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși.
Cel mai bune se realizează într-o rutină pe care ați mai făcut-o împreună cu copilul.

1) Creați un ”efect surpriză” în timpul rutinei

- **Ați putea încerca ceva neobișnuit sau distractiv, cum ar fi să puneți un cub pe cap, în loc să puneți pe celelalte cuburi.**
- **Puteți să vă folosiți de orice ocazie în care se întâmplă ceva neașteptat, cum ar fi un zgomot de afară sau când cad cuburile.**

2) Așteptați să vedeți dacă dorește să comunice pentru a împărtăși interesele și emoțiile.

3) Dacă nu împărtășește, *arată și spune* (demonstrați cu cuvinte și gesturi pe care copilul le poată folosi pentru a împărtăși interesul), apoi așteptați să împărtășească la rândul său.

Explicați

- *Multor copii, de diferite vârste și abilități, le plac cărțile.*
- *Folosiți cărți pentru a crea o rutină cu copiii care nu vorbesc sau care cunosc puține cuvinte:*

- Începeți prin a da paginile pentru copil, apoi AȘTEPTAȚI să vedeți dacă va face asta la rândul lui/ei.

*- Împărtășiți cartea folosind **arată și spune**. După ce spuneți ceva, AȘTEPTAȚI ca și el/ea să împărtășească ceva.*

*- Un exemplu de împărtășire este de **a arăta cu degetul și a numi** imaginile din carte. Atunci când un copil se uită sau arată cu degetul o imagine din carte, arătați cu degetul și numiți imaginea.*

- *În cazul copiilor cu un limbaj mai dezvoltat:*

- *Încurajați copilul să întoarcă paginile și să numească imaginile.*
- ***Arată și spune**, folosind expresii și propoziții mai lungi **(la nivelul potrivit limbajului copilului)**.*
- *Adăugați detalii în comentariile pe care le faceți, menționând culori, forme sau acțiuni.*
- *Încercați să creați o poveste împreună.*

Puteți *să arătați și să spuneți* oriunde!

- *Arată și spune **în magazin sau pe stradă.***
- ***AȘTEPTAȚI** după ce spuneți și arătați pentru a vedea dacă va împărtăși ceva.*
- *Vrem să oferim copiilor **timp să comunice**.*

Planificarea pentru practica de acasă și pentru practica în perechi: creează oportunități pentru comunicare (25 de minute)

Explicați pentru practica de acasă

Facilitatorul citește, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 134).

- ***Alegeți o activitate zilnică pe care o veți face alături de copil sau în care el/ea se implică.*** *Această activitate ar putea fi aceeași rutina pe care ați făcut-o înainte, sau ceva diferit. Alegeți o activitate pe care o veți face zilnic sau aproape zilnic.*
- ***Atunci când faceți activitatea, plănuiți să petreceți cel puțin 5 minute în care să observați momentele în care copilul comunică pentru a împărtăși sau pentru a cere.***
- ***Puteți crea oportunități pentru copil în care să împărtășească,*** *prin realizarea unor acțiuni neașteptate sau distractive, astfel încât să vedeți dacă el/ea va împărtăși reacția, așteptați, demonstrați prin cuvinte și gesturi pe care copilul să le poată folosi pentru a împărtăși, apoi așteptați din nou pentru a vedea dacă le va folosi.*
- ***Puteți crea oportunități pentru copil în care să ceară:***

- *ținând obiectelor plăcute de copil astfel încât acestea să nu fie la îndemână, dar să fie vizibile;*
- *oferind copilului alegerea dintre două obiecte;*
- *oferind piese mici sau ceva ce copilul dorește și ținând restul la distanță (dai, dai, dai, aștepți).*
- *Rețineți că este important ca activitatea să fie distractivă, pozitivă, plină de laude, mai ales atunci când încercați să îl ajutați pe copil să învețe ceva.*

Nu vă faceți griji dacă întâmpinați dificultăți în practica de acasă.

Pregătire pentru practica de acasă

- *Reține din sesiunea 1 faptul că practica de acasă va fi mai ușoară dacă veți* ***alege timpul potrivit*** *pentru a realiza activitatea (atunci când copilul este calm).*

În timpul practicii de acasă:

- *Rețineți din sesiunile 1-2:*

- ***faceți activitatea mai distractivă și oferiți laude,*** *pentru a menține calmul copilului sau pentru a aduce copilul înapoi la o stare de calm;*
- ***luați o pauză*** *dacă observați că are nevoie.*

Explicați

● *Puteți ajuta în crearea momentelor pentru a împărtăși: așteaptă, arată și spune, așteaptă.*

● *Puteți crea momente pentru a cere:*

- *oferiți copilului alegerea dintre două obiecte;*
- *oferiți piese mici.*

→ ***Arată și spune*** **** AȘTEPTAȚI** să inițieze copilul comunicarea sau să răspundă atunci când folosiți **arată și spune**.*

** **Repetați** și **extindeți** comunicarea.*

** **Arată și spune** atunci când copilul este tăcut și nu comunică.*

Sfaturi

→ ***Arată și spune*** **** Arată și spune** pentru a demonstra cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.*

** Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.*

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității

● Explicați practica în perechi, după cum este descrisă mai jos.

● Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de către unul dintre facilitatori.

● Fiecare îngrijitor va discuta și va planifica practica de acasă, iar apoi vor face un joc de rol alături de facilitatorul care va juca rolul copilului. Vedeți ”Explicați activitatea” mai jos pentru descrierea discuției și planificării pentru fiecare facilitator.

● În timp ce perechile discută, facilitatorii vor merge la fiecare îngrijitor pentru a exersa. Fiecare participant va juca rolul adultului, iar facilitatorul va juca rolul copilului.

● Pentru fiecare participant, facilitatorii vor întreba:

- care este felul în care copilul comunică în timpul unei rutine acum (cum sună și cum arată comunicarea?);
- care este abilitatea țintă a copilului (cuvinte și un gest).

● Participanții ar trebui să se implice în jocul de rol alături de facilitatori pentru a demonstra:

- un joc sau o activitate pe care o vor realiza alături de copil; și
- cum vor în proceda în ceea ce privește:

i. *arată și spune* (demonstrează cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica),
ii. repetarea cuvintelor spuse de copil și extinderea limbajului,
iii. crearea oportunităților în care copilul să ceară,

iv. crearea oportunităților în care copilul să comunice pentru a împărtăși.

- Facilitatorii ar trebui să treacă de la un participant la altul, alocând suficient timp pentru fiecare persoană pentru a exersa și oferind păreri constructive.
- După demonstrarea realizată cu cei doi îngrijitori, facilitatorul va sugera participanților să repete jocul de rol între ei.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa de a participa la jocul de rol.** Cronometrați activitatea astfel încât fiecare îngrijitor să poată să se alăture jocului de rol. Dacă nu este suficient timp, puteți ruga îngrijitorii să se concentreze în jocul de rol pe anumite strategii (pe rând, cum să aranjeze spațiul, sau cum să ofere alegeri). Se recomandă ca fiecare îngrijitor să încerce toate strategiile în jocul de rol.
- Dacă este suficient timp, după demonstrare, facilitatorul va sugera participanților să repete jocul de rol în perechi, împreună cu un alt îngrijitor, dacă sunt confortabili cu acest exercițiu.
- Facilitatorii ar trebui să ghideze discuția și să răspundă la întrebări.
- Reamintiți îngrijitorilor să fie respectuoși și să ofere încurajări.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de practică.

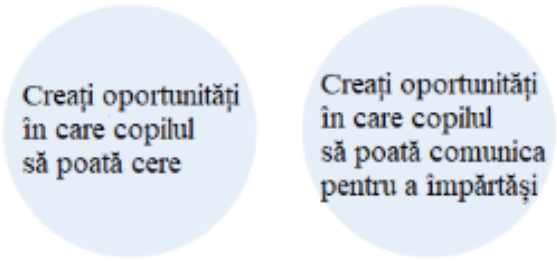

Explicați pentru practica în perechi .

- *Scopul este de a exersa abilitățile și strategiile din această sesiune și de a pregăti participanții pentru practica de acasă, privind crearea oportunităților pentru copil să comunice.*
- *Cu toții vor demonstra și vor discuta despre aplicarea sfaturilor din această sesiune în activitățile realizate acasă cu copilul.*
- *Rețineți: activitățile distractive au mai mult succes.*
- *Ne vom împărți în două grupuri: un grup va merge cu un facilitator, iar celălalt va merge cu celălalt facilitator.*
- *Rețineți regulile de grup în timpul acestei activități:*

- *după ce toată lumea a exersat, ajutați-i pe ceilalți prin împărtășirea propriilor experiențe în grup și prin oferirea sugestiilor, sprijinului și încurajărilor între participanți;*
- *respectați intimitatea participanților.*

Fiecare îngrijitor va discuta următoarele cu facilitatorul:

- *activitatea realizată în practica de acasă (joacă, spălare pe mâini, gustare etc.);*
- *care este felul în care copilul comunică acum în timpul rutinei (cum sună comunicarea și cum arată?);*
- ***abilitatea de comunicare țintă** a copilului **(cuvânt sau cuvinte plus un gest)**;*
- *ce este posibil să observați atunci când priviți și ascultați copilul;*
- *cum veți repeta cuvintele spuse de copilul și cum veți extinde limbajul (rețineți să folosiți un gest în același timp);*
- *cum plănuiți să arătați și să spuneți atunci când copilul este tăcut (Câte cuvinte? Veți indica cu degetul, arăta sau da?);*
- *o strategie pe care o veți folosi pentru a crea o oportunitate în care copilul să poată cere;*
- *o strategie pe care o veți folosi pentru a crea o oportunitate în care copilul să poată împărtăși;*
- *ce este posibil să observați atunci când copilul comunică pentru a împărtăși sau pentru a cere;*
- *cum veți proceda pentru a reține să observați momentele în care copilul comunică pentru a împărtăși sau pentru a cere.*

● *Facilitatorii se vor alătura pentru exersa cu participanții.*

● *După practică, ne vom gândi, de asemenea, cum ați putea să faceți ceva și pentru dumneavoastră. Veți fi rugați să împărtășiți:*

- *ceva ce ați putea face pentru propria stare de bine în această săptămână (poate fi ceva ce vă face să fiți mai relaxați sau mai odihniți).*

Discutarea activității

● *Ce cuvânt sau gest veți demonstra în timpul aplicării metodei **arată și spune**?*

● *Ce ați fi putut face diferit?*

● *Ce tipuri de comunicare au fost utilizate de către "copil"?*

● *Cum ați dezvoltat aceste tipuri de comunitate?*

● Opțional: Rugați unul sau două grupuri să descrie cum a decurs demonstrarea practicii și ce părere au despre practică.

Explicați (Comentarii de încheiere)

● *La următoarea sesiune vom discuta despre activitățile realizate în practica de acasă.*

● *Este OK dacă activitățile nu au mers bine.*

● *Aceste activități pot fi dificile la început, dar copiii vor face cel mai mult progres atunci când îngrijitorii exersează activitățile în mod regulat.*

● *Informați participanții cu privire la completarea secțiunii "Obiective personale" la pagina 121 în cadrul ghidului, înainte de următoarea sesiune.*

Revizuirea sesiunii și planificarea pentru următoarea sesiune (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și a sfaturilor

Mesaje cheie		
Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a cere.	*Privește și ascultă* pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a împărtăși.	Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități pentru comunicare.

Sfaturi			
Arată și spune - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.	Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.	Creați oportunități pentru copil să să ceară.	Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși.

Discuție de grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI:

- *Care a fost cea mai semnificativă strategie pentru familia dumneavoastră?*
- *Alte gânduri? Alte întrebări?*

Încurajați participanți să răspundă la întrebările celorlalți.

Încurajați participanții și/sau membrii familiei care nu pot participa să completeze întrebările pentru a monitoriza învățarea (paginile 135-137 din ghidul participanților).

Planificarea pentru următoarea sesiune

Reamintire pentru următoarea sesiune

- *În Sesiunea 6 vom discuta despre cum puteți ajuta copilul să învețe abilități pentru viața de zi cu zi* (dată, timp, loc).
- *Dacă nu puteți participa, sunteți bineveniți să reveniți la Sesiunea 7*
- *Veniți mai devreme pentru a revizui ce ați pierdut.*
- *Vă rugăm să aduceți la următoarea sesiune câteva dintre materialele pe care le folosiți în timpul rutinei realizate în cadrul practicii de acasă pentru a le putea folosi în timp ce exersați.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitatori: Copii cu alte condiții de sănătate

Alte condiții de sănătate pot face comunicarea dificilă pentru copii.
Sfaturi adiționale pentru îngrijitori ai căror copii au alte condiții de sănătate:

- Copiii care au probleme de motricitate for avea dificultăți cu gesturile. Discutați cu îngrijitorii pentru a-i ajuta să găsească diferite modalități în care copilul își poate folosi corpul pentru a arăta un gest. Copiii care nu își pot folosi mâinile ar putea să arate un gest folosind capul sau piciorul. Îngrijitorii ar trebui să exerseze cum să arate un gest pe care copilul să îl poată folosi în condițiile limitării. Spre exemplu, dacă un copil nu își poate folosi mâinile, îngrijitorul poate folosi un alt fel de gest (poate da din cap) în loc să arate cu degetul.
- Îngrijitorii copiilor cu alte condiții de sănătate ar putea avea nevoie de timp pentru a observa copii între această sesiune și următoarea sesiune. cu scopul de a vedea felurile subtile în care copilul comunică (mișcări ușoare ale corpului, anumite sunete etc.).
- Toți îngrijitorii pot vorbi despre atenția concentrată și acțiunile copilului, indiferent de abilitățile de comunicare ale copilului.
- Pentru copiii care au comunicare neclară, încurajați îngrijitorii să repete ceea copiii spun și să adauge un gest pentru a ajuta alte persoane să înțeleagă comunicarea copilului.
- Îngrijitorii ar trebui să fixeze obiective realiste pentru copii. Copiii cu alte condiții de sănătate ar putea învăța să comunice într-un timp mai lung. Reamintiți îngrijitorilor că toți copiii pot învăța.
- Copiii care sunt anxioși sau foarte timizi ar putea avea nevoie de mai mult timp pentru a răspunde și de timp pentru a inița comunicarea. Îngrijitorii ar trebui să fie răbdători și să înțeleagă faptul că va fi mai ușor pentru copil să răspundă în anumite situații comparativ cu altele.

Sesiunea 5: Anexă - Demonstrații opționale

Instrucțiuni

Utilizați aceste demonstrații în plus sau în locul demonstrațiilor din Sesiunea 5.

Demonstrație (partea 1): ”Mergând la piață cu Laurențiu” - Răspunzând prin repetiție și dezvoltând limbajul copiilor

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă în părinte, tată, bunic sau bunică.
- Realizați demonstrațiile fără grabă pentru a acorda suficient timp participanților să înțeleagă.
- Folosiți întrebările pentru a ghida participanți prin fiecare pas.
- Biscuiții și covrigii sunt folosiți în prima parte a acestei demonstrații. Folosiți gustări care sunt preferate de familiile din zona în care vă aflați.

[*Considerați nevoia de adaptare*]

Explicați

- *Mama lui Laurențiu a ales mersul la piață ca pe o activitate care ar putea deveni o rutină.*
- *În această demonstrație, vom arăta strategii cheie pentru a îmbunătăți abilitățile de comunicare ale copilului.*
- **Participanții se pot folosi de suportul vizual din ghidul participanților.**

Sfaturi

- ***Arată și spune - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.***
- ***Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.***

Demonstrație

→ ***Arată și spune*** ***** *O modalitate de a ajuta copiii să comunice este de* ***a arăta și a spune.***
** Demonstrați felul în care copilul poate folosi un cuvânt (spune) și un gest (arată) în comunicarea pentru a împărtăși și în comunicarea pentru a cere.*

Adultul explică participanților:	*Laurențiu are 4 ani și poate vorbi folosind expresii de câte 3-4 cuvinte. Învață să folosească propoziții scurte. Ne pregătim de plecare. Lui Laurențiu îi place la piață! Voi folosi această ocazie pentru a-l ajuta să învețe propoziții noi. În drum spre piață, lui Laurențiu îi place să care sacoșa/coșul. De fiecare dată când mergem la cumpărături, iau o sacoșă și i-o dau.*
Adultul:	*"Este timpul să mergem la piață! Laurențiu, hai să vedem ce avem nevoie."* Merge la un scaun aproape de ușă și Laurențiu se apropie. Șapca lui Laurențiu și sacoșa de cumpărături sunt pe scaun. Încălțămintea lui Laurențiu este sub scaun.
Copilul:	Spune *"Port șapca?"* și **se uită** la adult.
Adultul răspunde într-o manieră distractivă și pozitivă:	Arată cu degetul șapca și spune, *"Da, hai să purtăm șapca albastră!"*
Copilul:	**Arată cu degetul** încălțămintea și spune *"Încalț?"*
Adultul repetă și dezvoltă:	Spune *"Da, te încalți"* și **arată cu degetul** încălțămintea. PAUZĂ
Copilul:	Se uită la scaun, nu spune nimic și apoi se uită în altă parte.
Adultul *arată și spune*:	*"Nu avem sacoșa"* și **arată cu degetul** înapoi spre bucătărie.
Copilul:	*"Luăm sacoșă!"*
Adultul repetă și dezvoltă:	"*Da, luăm sacoșa!"*
Copilul:	*"Vreau banane."*
Adultul repetă și dezvoltă:	*"Da, putem să cumpărăm banane."*
Adultul:	**Către participanți:**

Laurențiu are câteva combinații de cuvinte, care sunt scurte și clare. Are nevoie de ajutor pentru a formula propoziții mai lungi și mai complexe. Atunci când copilul încearcă să comunice, pot răspunde vorbind despre același lucru. Uneori pot spune aceeași propoziție într-un mod diferit pentru a-l ajuta să se corecteze (Laurențiu - "Luăm sacoșă!" ; Adultul "Da, luăm sacoșa!") sau uneori pot să repet cuvintele care sunt folosite corect și să adaug mai multe cuvinte în propoziția lui (Laurențiu - "Port șapca?"; Adultul "Da, hai să purtăm șapca albastra!"). Atunci când folosesc cuvinte diferite pentru a spune același lucru, sau când adaug cuvinte, contribui la ***extinderea*** *comunicării lui Laurențiu.*

Discuție:

ÎNTREBAȚI: *Ce comunicare ați văzut și ați auzit din partea lui Laurențiu în această activitate?*

Posibile răspunsuri

Copilul folosește combinații scurte de cuvinte, se uită la adult și arată cu degetul.
Copilul folosește expresii de 3 cuvinte.

ÎNTREBAȚI: *Cum a răspuns adultul în comunicarea cu Laurențiu? Ce a văzut și ce a auzit?*

Posibile răspunsuri

Adultul folosește cuvinte diferite pentru a spune același lucru ca și copilul.
Adultul repetă și adaugă cuvinte la ceea ce spune copilul.
Adultul extinde comunicarea copilului.

ÎNTREBAȚI: *Considerați că Laurențiu a comunicat pentru a împărtăși sau pentru a cere?*

Posibile răspunsuri

Atunci când copilul a spus *"Port șapca?"* a comunicat pentru a cere.

Demonstrație (partea a 2-a): ”Acasă cu Laurențiu” - creează oportunități de comunicare pentru a cere

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mamă în părinte, tată, bunic sau bunică.
- Realizați demonstrațiile fără grabă pentru a acorda suficient timp participanților să înțeleagă.
- Folosiți întrebările pentru a ghida participanți prin fiecare pas.

Introducere

Explicați

- *Începerea unei activități este un moment foarte bun pentru a crea oportunități de comunicare pentru a cere.*
- *Se recomandă să aveți 2-3 activități sau rutine pregătite.*
- *Pregătiți obiectele astfel încât copilul să le poată vedea dar să nu poată ajunge la ele.*
- *Se recomandă să aveți suficient material pentru a putea vorbi pe rând și pentru a imita copilul pe parcursul demonstrației.*

Adultul explică participanților:	Vom avea trei opțiuni pentru Laurențiu în spațiul de joacă - cuburile, o carte și ferma cu animale. Știu că lui Laurențiu îi plac cuburile și s-ar putea juca cu ele pentru mult timp. Așadar voi încerca să introduc o jucărie nouă (ferma cu animale).
Adultul:	*”Ok, Laurențiu! Este timpul să ne jucăm!”* Se așează în fața copilului, la nivelul său. Are o carte, cuburile/paharele de plastic/cutiile (obiecte stivuibile) și ferma cu animale în fața lui Laurențiu, astfel încât să le poată vedea dar să nu poată ajunge la ele.
Copilul:	*”Vreau cuburile!”*

Adultul:	*”Hai să ne jucăm cu cuburile!”*
Copilul:	*”Roșu mai întâi”* și copilul întinde mâna spre cubul roșu.
Adultul repetă și dezvoltă:	Adultul dezvoltă *”hai să punem mai întâi cubul roșu”* și apoi adultul oferă cubul copilului. Adultul și copilul pun cuburi pe rând, unul lângă celălalt, formând un zid. Adultul folosește **repetă și dezvoltă.**
Adultul:	**Către participanți:** Am creat o rutină folosind cuburile. Mai avem doar câteva cuburi rămase și știu că Laurențiu va vrea mai multe. Voi încerca să pun repede cuburile la distanță atunci când Laurențiu nu se uită. A primit o parte dintre cuburi și credem că va vrea mai multe.
Adultul:	Repede și fără să fie observat, mută cuburile la distanță în timp ce continuă să pună cuburi în rutină.
Copilul:	**Privește** în jur și spune *”Hei, unde cuburi?”*
Adultul repetă și dezvoltă:	Adultul dezvoltă *”Unde sunt cuburile?”*
Copilul:	Copilul repetă *”Unde sunt cuburi?”*
Adultul:	Adultul ia cuburile și spune *”Aici sunt celelalte cuburi.”*
Copilul:	Spune *”Vreau roșu.”*
Adultul repetă și dezvoltă:	*”Vreau cubul roșu.”* [Pauză]
Copilul:	Spune *”Vreau cubul roșu”* și **întinde mâna** spre cub. Adultul și copilul pun cuburi pe rând și vorbesc despre construcție.
Adultul repetă și dezvoltă:	*”Acesta este ultimul cub”* și **oferă** cubul copilului. Pune la îndemână două alte obiecte care ar putea fi adăugate la construcție (animale, jucării, mașini etc.).
Adultul:	Observă cum copilul se uită la animale.
Adultul:	**Către participanți:** Atunci când credem că știm ce va dori copilul în continuare, putem să oferim copilului o alegere. Aceasta este o oportunitate de a ajuta copilul să

	comunice pentru a cere.
Adultul:	*"Vrei animale sau oameni?"* și **arată cu degetul** fiecare obiect, care nu este la îndemână. AȘTEAPTĂ
Copilul:	Se uită la adult și la cele două obiecte.
Adultul:	**Către participanți:** *Acum voi **aștepta** câteva secunde pentru a vedea dacă va cere unul dintre obiecte.* ***Privesc și ascult** pentru a observa comunicarea pentru a cere. Dacă nu cere un obiect, este în regulă - ne vom întoarce la cuburi și îi pot **arăta** cum să treacă la următorul pas de joacă.*
Copilul:	Spune *"Animale?"* și **se uită** la adult.
Adultul repetă și dezvoltă:	*"Vreau animale"* și arată cu degetul animalele.
Copilul:	*"Vreau animale"* și copilul întinde mâna spre animale.
Adultul:	Adultul oferă animalele copilului, pune un porc pe zidul de cuburi și spune *"Porc pe zid".*
Copilul:	Copilul ia vaca și o pune pe zid și spune *"Vacă pe".*
Adultul:	Adultul repetă și dezvoltă *"Vacă pe zid."*

Discuție

ÎNTREBAȚI: *Cum a folosit adultul spațiul de joacă pentru a crea oportunități de a cere?*

Posibile răspunsuri

- Adultul începe **activități în care obiectele nu sunt la îndemână**, dar care sunt vizibile.
- Adultul oferă **alegerea** dintre cuburi, carte și animale.
- Adultul a pus deoparte ultimele cuburi, la distanță (părți mici).

ÎNTREBAȚI: *Cum a răspuns adultul în comunicarea cu copilul?*

Posibile răspunsuri

- Adultul a folosit **răspunde și dezvoltă:**
- **Exemplu:** Copilul cere cuburile. Adultul dezvoltă rutina de joacă și dezvoltă limbajul, vorbind despre cuburi și punându-le unul lângă celălalt.
- Este important să îl ajutăm pe Laurențiu să învețe să vorbească despre obiecte și să se joace cu ele în feluri diferite. Va fi dificil pentru el să vorbească și să se joace cu alți copii dacă el va vrea să vorbească și să se joace doar cu același tip de jucărie în același fel, de fiecare dată.

Explicați

Rețineți

- *Oportunitățile de a cere presupun un consum considerabil de energie și concentrare pentru mulți copii cu dificultăți de dezvoltare.*
- *Continuați rutina **făcând cu rândul** și **imitând** acțiunile copilului între oportunitățile de comunicare.*

Scop

*Scopul este de a ține copilul în **implicare împărtășită** și reglat în rutină cât mai mai mult posibil. Dacă aceste oportunități îl fac pe copil să nu mai fie implicat atunci este **foarte important să faceți activitatea să fie distractivă și pozitivă și apoi să reveniți la implicare împărtășită înainte de a crea o nouă oportunitate** în care copilul să ceară.*

Demonstrație (partea a 3-a): ”Acasă cu Laurențiu” - Împărtășirea unei cărți, crearea unei rutine de citire și oportunități de comunicare pentru a împărtăși

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Facilitatorul care joacă rolul adultului se va uita la carte și va face comentarii și gesturi pentru a împărtăși cartea cu copilul, într-un mod social.
- Facilitatorii pot adapta scenariul în funcție de nevoie, pentru a se potrivi cu imaginile din carte care vor fi folosite în demonstrație.
- Realizați demonstrațiile fără grabă pentru a acorda suficient timp participanților să înțeleagă.
- Folosiți întrebările pentru a ghida participanți prin fiecare pas.

Introducere

Explicați

- *Scopul este crearea oportunităților în care copilul să comunice pentru a împărtăși.*
- *Rețineți faptul că Laurențiu folosește câte 3-4 cuvinte atunci când vorbește.*

Trei idei:

1. Împărtășiți o rutină împreună cu copilul. *Cunoaștem asta deja! Faceți acest lucru încă din Sesiunea 2.*

2. Așteaptă, arată și spune, așteaptă. *Așteptați momentul în care copilul va împărtăși. Dacă nu o face, arată și spune și așteptați ca și el/ea să împărtășească.*

3. Încercați ceva neașteptat și distractiv! *Copiii sunt mai dispuși să împărtășească o întâmplare neașteptată sau distractivă decât un moment previzibil.*

Înainte de începutul activității, trebuie să pregătim spațiul de activitate pentru folosirea cărții:

- *Pregătiți obiectele necesare pentru activitate: 2 cărți (astfel încât Laurențiu să poată alege).*
- *Așezați-vă în fața copilului, la nivelul acestuia.*
- *Se recomandă un limbaj care să fie la nivelul copilului.*
- *Oferiți copilului timp să comunice, făcând pauze după ce folosiți **arată și spune.***

Acum că am pregătit materialele necesare, vom merge să aducem copilul.

Adultul explică participanților:	*Laurențiu a ales să se uite la carte. Cărțile reprezintă*

	oportunități foarte bune pentru a îmbunătăți comunicarea. Ne vom uita la o carte pe care am împrumutat-o de la biblioteca locală [MENȚIONAȚI O LOCAȚIE/BIBLIOTECĂ LOCALĂ]. Uneori suntem tentați să punem multe întrebări copiilor. Însă, asta nu îi ajută pe copii. Voi răspunde comunicării lui Laurențiu și voi vorbi despre ceea ce văd fără să pun întrebări deoarece asta îl va ajuta să comunice spontan.
Adultul:	*”Bună alege, Laurențiu! Îmi place cartea cu tigrii.”* Amândoi se așează, adultul fiind în fața copilului. Adultul ține cartea între ei astfel încât amândoi să poată vedea imaginile, cartea fiind îndreptată către copil.
Adultul *arată și spune*:	*”Văd un tigru care dansează!”* și **arată cu degetul** tigrul. AȘTEPTAȚI
Copilul:	*”Tigrul dansează.”* Copilul se uită la următoarea pagină și spune ”elefantul dansează”.
Adultul răspunde, *arată și spune*:	*”Elefantul dansează”* și **arată cu degetul** animalele pe pagină. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Continuă să se uite la pagină și apoi trece la următoarea pagină.
Adultul:	AȘTEPTAȚI
Copilul:	Se uită la o imagine în care tigrul înoată, **spune** *”Tigrul înoată”* și **se uită** la adult.
Adultul răspunde, *arată și spune*:	*”Tigrul înoată în lac”* și **arată cu degetul** tigrul. AȘTEPTAȚI *Trece la următoarea pagină*
Copilul:	**Arată cu degetul.**
Adultul *arată și spune*:	*”Găina!”* și **arată cu degetul** găina, apoi scoate în joacă un sunet de găină. AȘTEPTAȚI
Copilul:	Se uită la adult și râde.
Adultul *arată și spune*:	*”Este o găină ametită!”* și se preface că gâdilă copilul.

Adultul:	**Către participanți:** *Creăm o rutină folosind cartea. Ne vom uita la pagină împreună. Dacă Laurențiu nu inițiază comunicarea pentru a împărtăși, atunci pot **să arăt și să spun** - pot demonstra cum să folosească cuvinte și gesturi pentru a împărtăși. **Voi privi și voi asculta** pentru a vedea ce anume îl interesează la fiecare pagină și voi încerca să mă concentrez pe acele lucruri și să vorbesc despre ele. Voi menține activitatea distractivă pentru a ajuta copilul **să împărtășească implicarea** în această rutină. Voi încerca să nu îi pun întrebări deoarece asta ar putea face activitatea mai puțin distractivă și nu l-ar ajuta să învețe să comunice în mod spontan. Acum vreau să încerc ceva distractiv și neașteptat. Laurențiu cunoaște bine cartea și probabil va observa dacă fac o greșeală sau dacă spun ceva neobișnuit. În această imagine, un leu se urcă într-un copac, însă voi spune că un elefant se urcă în copac.*
Adultul:	Comentarii jucăușe: *"Elefantul se urcă în copac!"* Adultul și copilul trec la următoarea pagină.
Adultul:	**Către participanți:** **AȘTEPTAȚI** Laurențiu va reacționa la acest moment neașteptat?
Copilul:	**Se uită** la adult și spune *"Nuuu elefant!"*
Adultul:	În mod jucăuș spune *"Ups! Ai dreptate. Este un leu!"* și **arată cu degetul** leul.
Copilul:	Spune *"Leu urcă în copac."*
Adultul:	Spune *"Leul se urcă în copac."* Adultul și copilul trec la următoarea pagină.
Adultul:	**Către participanți:** ***AȘTEPTAȚI – privește și ascultă - ce îl interesează pe Laurențiu la noua pagină? Va împărtăși asta cu mine?***
Copilul:	Privește pagina și apoi se uită atent la tigrul care doarme și spune *"Obosit, tigrul doarme."*
Adultul răspunde, *arată și spune:*	*"Tigrul doarme printre frunze"* și **arată cu degetul** tigrul.

Discuție

ÎNTREBAȚI: *Când ați observat că adultul **așteaptă** ca Laurențiu să comunice?*

Posibile răspunsuri

- După o așteptare de câteva secunde, copilul nu a inițiat comunicarea pentru a împărtăși, așa că adultul a folosit ***arată și spune*** pentru a demonstra un cuvânt care are legătură cu ceea ce copilul privește.
- Este foarte important să oferiți suficient timp copiilor pentru ca aceștia să **inițieze comunicarea pentru a împărtăși.**
- Atunci când punem întrebări sau cerem un răspuns, copiii ar putea răspunde, însă este mult mai dificil pentru copii să folosească cuvinte și gesturi proprii și să le împărtășească.

6

Sesiunea 6: Predarea noilor abilități în pași mici și niveluri de ajutor

Cuprins

Sesiunea 6: Predarea noilor abilități în pași mici și niveluri de ajutor

Informații pentru facilitatori 242
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)..... 244
Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 6 (35 minute) 245
Povestea lui Mimi: Predarea unei rutine în pași mici (15 minute)..... 248
Mesajul cheie 1: Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră..... 253
Alegerea unei rutine și primul pas mic pentru copil (10 minute) 254
Sfatul 1: Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând... 255
Demonstrație: ”Spălarea mâinilor cu Iasmina”: oferind niveluri de ajutor (25 minute)..... 258
Sfatul 2: Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului..... 268
Sfatul 3: Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă..... 270
Sfatul 4: Întrebați-vă: pot preda un alt pas? 271
Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: învățând treptat și oferind niveluri de ajutor (25 minute) 272
Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune (10 minute) 276
Observații adiționale pentru facilitatori 278
Sesiunea 6: Anexă - Demonstrații opționale..... 279

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghidurile facilitatorilor - câte unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru sesiunea 6 - câte unul pentru fiecare participant.
- Chestionare de feedback pentru participanți.
- Coli mari de hârtie (5-10) și markere pentru a nota ideile pentru grup SAU acces la o tablă de scris. *[Luați în considerare nevoia de adaptare]*
- Ceas sau cronometru pentru a ține evidența timpului în timpul sesiunii.
- Materiale pentru demonstrație: 2 bazine/recipiente/boluri mari (unul dintre ele umplut cu apă), 1 cană, 2 săpunuri, un prosop.
- Materiale pentru practica în perechi: recipiente, săpun, prosoape, cârpe, haine etc.

Obiective de învățare

1. Învățați să alegeți o abilitate țină adecvată în cadrul unei activități.
2. Realizați faptul că învățarea fiecărei abilități țintă presupune exersare repetată, iar scopul este ca aceste secvențe să fie legate în timp pentru a forma o singură activitate.
3. Înțelegeți cum să aplicați cel mai mic nivel de ajutor adecvat pentru a sprijini copilul, atât în timpul jocului, cât și în cadrul rutinelor de acasă.
4. Rețineți să fiți activi în cadrul rutinei prin acțiuni realizate pe rând și să mențineți rutina pozitivă prin recompense oferite copilului, sub forma încurajărilor și răspunsurilor oferite în timpul rutinei.

Mesaje cheie

1. Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră.

Abilități și strategii (sfaturi)

1. Descompuneți abilitatea în pași mai mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.
2. Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.
3. Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă.
4. Întrebați-vă: pot preda un alt pas?

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
35 minute 15 minute 10 minute	Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea Sesiunii 6 Povestea lui Mimi: Predarea unei rutine în pași mici Alegerea unei rutine și primul pas pentru copil
15 minute 25 minute	***PAUZĂ*** Demonstrație: ”Spălarea mâinilor cu Iasmina”: oferind niveluri de ajutor
25 minute	Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: învățând treptat și oferind niveluri de ajutor
10 minute	Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune

Timp = 65 de minute înainte de pauză și 60 de minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Ghidați participanții într-un exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă sunt inconfortabili, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute) și observați participanții.
- Oferiți sprijin participanților care respiră prea repede sau care par stresați.

Explicați și ghidați activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Găsiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabili, opriți și respirați în mod normal.*

- Opțional: *cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul ”calm” sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea Sesiunii 6 (35 minute)

Mesaje cheie		
Privește și ascultă pentru a observa momentul în care copilul dumneavoastră comunică pentru a <u>cere</u>.	*Privește și ascultă* pentru a observa momentul în care copilul dumneavoastră comunică pentru a <u>împărtăși</u>.	Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități de comunicare.

Sfaturi			
Arată și spune - Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.	Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.	Creați oportunități pentru copil să ceară.	Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși.

Revizuirea mesajelor cheie și a sfaturilor din ultima sesiune

Revizuirea planificării practicii de acasă din ultima sesiune

- ***Petreceți 5 minute** împreună cu copilul într-o activitate și **observă și răspunde** când copilul comunică.*
- ***Privește și ascultă** pentru a observa când copilul comunică pentru a împărtăși sau pentru a întreba.*
- *Atunci când copilul comunică, **răspunde și dezvoltă.***
- *Folosește **arată și spune** pentru a demonstra folosirea gesturilor și a cuvintelor.*
- *Crează momente de împărtășire după ce se întâmplă ceva neașteptat, apoi **așteaptă, arată și spune, și așteaptă** pentru a oferi șansa copilului să încerce să împărtășească.*
- *Crează momente de întrebare, oferind copilului alegerea dintre două obiecte, sau oferind piese mici.*

Participanții împărtășesc experiențe din practica de acasă

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Ați putea împărtăși ceva despre dumneavoastră sau despre copil, sau despre activitatea pe care ați realizat-o pentru o stare de bine.*

Observații pentru facilitator

- Repetați și încurajați/susțineți răspunsuri.
- Asigurați-vă că toată lumea care șansa de a vorbi (dar evitați ca cineva să vorbească pentru prea mult timp).
- Atunci când invitați participanții să împărtășească ceva ce a mers bine în această săptămână, subliniați faptul că acest lucru nu trebuie să fie ceva ce ține de abilitățile copilului, dar ar putea fi un exemplu de situație în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau mai bun, o nouă idee pentru un joc sau o rutină, sau o îmbunătățire observată la copil.
- Încurajați participanții să sprijine și să ofere sugestii celorlalți îngrijitori, spre exemplu ați putea să întrebați ceilalți participanți ce sugestii ar oferi pentru a rezolva o problemă, înainte ca un facilitator să ofere o sugestie.
- Anunțați cu 1 minut înainte de schimbarea activității (pentru a ține evidența timpului).
- După revizuirea practicii de acasă, participanții vor completa pagina intitulată ”Revizuirea practicii de acasă” la pagina 144 din ghidul participanților.

[Luați în considerare nevoia pentru adaptare]

Introducerea Sesiunii 6

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 145).

Ce vom învăța astăzi:

- *cum să împărțim sarcini, cum ar fi îmbrăcatul sau spălarea pe mâini, în pași mai mici;*
- *cum să alegem primul pas în învățare;*
- *faptul că există diferite niveluri de ajutor pe care le putem oferi copilului pentru a-l ajuta să învețe treptat;*
- *cum să oferim copilului cel mai mic nivel de ajutor necesar, atât în timpul jocului, cât și în timpul rutinelor de acasă.*
- *Rețineți faptul că înainte de a învăța abilități noi, trebuie să ne asigurăm că starea copilului este una calmă pentru a fi pregătit să învețe.*
- *Faptul că atunci când încercăm să îl învățăm pe copil o nouă abilitate, trebuie mai întâi să ajutăm copilul să rămână într-o stare calmă sau să îl aducem înapoi într-o stare calmă dacă se simte agitat. Folosiți strategii din sesiunea 1 pentru a ajuta copilul să revină la o stare de calm:*
    1. *Alegeți timpul potrivit;*
    2. *Faceți activitatea mai distractivă;*
    3. *Arată și spune copilului ce va urma;*
    4. *Luați o pauză.*

Povestea lui Mimi: Predarea unei rutine în pași mici (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă [Demonstrați ”Împărțirea unei rutine în pași mici și folosirea unui program de activități cu imagini”] în anexă, care arată sugestii pentru această sesiune care pot fi aplicate pentru un copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau ca o adăugare la demonstrația de mai jos - [Povestea lui Mimi: predarea unei rutine în pași mici] - însă va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezenta pe ambele.

Explicați

- *Această poveste demonstrată cum să identificați primul pas în învățarea unei abilități pentru viața de zi cu zi.*
- *Vom învăța strategii pentru a ajuta copilul să învețe abilități noi.*
- *Punctul principal este de a învăța rutine pentru abilități de autoîngrijire pe care vreți să le învețe copilul (spălatul pe mâini, descălțarea etc.), dar veți putea folosi strategiile din această sesiune pentru a învăța abilități noi în multe contexte - cum ar fi abilități pentru viața de zi cu zi, abilități de joacă, alte abilități în rutinele de acasă.*
- **În ghidul participanților, aceștia pot scrie (sau să încercuiască imagini) pentru a indica rutina/sarcina și pasul țintă (pagina 146).** *[Considerați nevoia pentru adaptare]*

Explicați

- *Rutinele sunt formate din pași mai mici realizați succesiv.*
- *Învățați fiecare pas separat.*
- *Legați pașii pentru a construi întreaga rutină.*
- Desenați următoarea diagramă pe tablă *[Considerați nevoia pentru adaptare]*

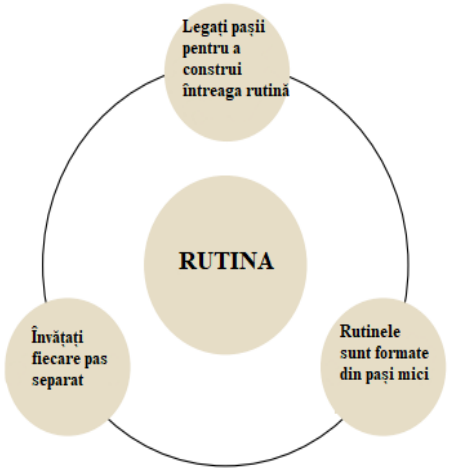

1. Identificați rutinele

Cu toții avem rutine pe care le-am exersat acasă și despre care am vorbit astăzi când am revizuit practica de acasă. Ne vom concentra pe exemplele de rutine pentru abilități de autoîngrijire în viața de zi cu zi. Acestea sunt rutine care pot fi ușor împărțite în pași mici, realizați succesiv. Rutine de joacă și alte rutine de acasă (udarea plantelor, spălarea vaselor etc.) sunt și ele formate din pași mai mici. Veți putea folosi strategiile învățate în toate aceste feluri de rutine.

În continuare ne vom gândi la exemple de rutine cu abilități din viața de zi cu zi.

❓ Întrebați participanții despre exemple din sesiunile trecute și din practica de acasă (îmbrăcatul, spălarea pe față etc.).

2. Împărțiți rutina în pași mici

- *Fiecare activitate reprezintă **o secvență de pași mai mici**.*
- *Împărțiți activitatea în pași pentru a învăța copilul cum să realizeze activitatea treptat.*

3. Alegeți primul pas care poate fi învățat

Este important să alegem un punct de pornire în învățarea sarcinii.

- *Acesta este **pasul mic** pe care îl veți învăța pe copil în practica de acasă.*

Puteți alege să îl învățați pe copil:

- **primul pas** al secvenței rutinei în cazul în care copilul nu realizează încă nicio parte a rutinei pe cont propriu;
- **ultimul pas** al secvenței rutinei în cazul în care acesta este cel mai simplu sau cel mai motivant pas;
- **alt pas** al secvenței (în cazul în care copilul poate deja să realizeze unul sau mai mulți pași din rutină pe cont propriu, primul pas învățat ar trebui să fie unul pe care **copilul nu poate încă să îl realizeze pe cont propriu**).

Povestea lui Mimi

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 147).

Explicați faptul că participanții ar trebui să încerce să identifice

- rutina pe care Mimi vrea ca Andrei să poată să o realizeze pe cont propriu;
- pasul pe care Mimi l-a ales ca fiind **abilitatea țintă** de învățat.

Ilustrație	**Facilitatorul citește**
	Numele meu este Mimi și sunt îngrijitorul nepotului meu, Andrei, care a fost diagnosticat cu o dizabilitate de dezvoltare când avea 3 ani.
	Andrei este diferit. Nu spune multe, și poate petrece ore în șir stând singur. Îi place să fredoneze, să se uite la lumini și să își miște degetele în fața ochilor. Alte persoane consideră acest comportament ca fiind ciudat, dar eu consider că este în regulă deoarece se pare că îl liniștește. Deobicei nu se face contact vizual - dar l-am învățat câteva cântece pe care le cântăm cu plăcere, și se pare că îi place când îi citesc povești înainte de culcare.
	Am vrut ca Andrei să învețe să facă din ce în ce mai multe lucruri pe cont propriu, cum ar fi să se spele pe mâini. La început, era dificil să îl pun să facă orice. Făcea totul pentru el.
	După aceea am învățat cum să împart fiecare activitate în pași mai mici pentru a-l învăța să înțeleagă ce ar trebui să facă. L-am învățat doar un pas pe rând și la început i-am oferit mult ajutor. Am început prin a-l învăța să își usuce mainile deoarece este un pas simplu și pentru că îi place cum se simte prosopul pe mâini.

	Este nevoie de ajutor în continuare la pașii mai dificili.
	Îi ofer multe încurajări, spunând ce face, cum ar fi "Andrei, ne spălăm pe mâini!". Văzând cum învață să facă acești pași mici pe cont propriu ne face pe amândoi să fim mândri de el.
	Cu multă exersare și încurajare, Andrei este acum capabil să facă mulți pași în spălarea mâinilor pe cont propriu! În continuare trebuie să îl ajut pe Andrei să pornească robinetul și să îi pun săpunul în mâini. Dar acum, după multă exersare, Andrei poate să frece săpunul în mâini, să îl pună înapoi, să își frece mâinile sub jetul de apă până când se duce săpunul, și să își usuce mâinile cu prosopul. În continuare trebuie să îl ajut să oprească robinetul, dar Andrei face majoritatea activității pe cont propriu. Cu ajutor, va învăța și să se îmbrace singur.

Revizuire și discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce rutină încearcă Mimi să îl învețe pe Andrei?*
Răspuns:

- Să învețe să se spele pe mâini singur.

ÎNTREBAȚI: *Care este pasul țintă cu care a început Mimi?*
Răspuns:

- Să își usuce mâinile cu prosopul.

ÎNTREBAȚI: *De ce credeți că a fost dificil pentru Andrei să învețe întreaga rutină cu totul? De ce ar fi dificil să învețe două sarcini diferite în același timp?*

Posibile răspunsuri:

- Învățarea mai multor pași în același timp poate fi copleșitor.
- Este mai probabil să nu aibă succes cu oricare dintre pași, ceea ce ar face mai dificilă oferirea laudelor pentru o abilitate sau pentru un succes.
- Laudele sunt mai puțin frecvente și va fi necesar mai mult ajutor fizic pentru a trece prin fiecare pas (vom discuta despre nivelurile de ajutor mai târziu în această sesiune).
- Copilul ar deveni mai repede frustrat și neimplicat în sarcină din cauza numărului mare de pași dificili. Este mai probabil să obțineți cel mai bun efort din partea copilului atunci când el/ea se concentrează pe un singur pas.

ÎNTREBAȚI: *De ce credeți că Mimi a ales să înceapă cu ultimul pas al sarcinii de spălat pe mâini? Ați începe cu un pas diferit?*

Posibile răspunsuri:

- Începând cu un pas pe care copilul îl poate face și care îi place (lui Andrei îi place cum se simte prosopul pe mâini), este mai probabil să se implice și să realizeze pasul. Astfel, Mimi are ocazia să ofere laude și să finalizeze sarcina într-un punct pozitiv.

Mesajul cheie 1: Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră

- Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 150).

Primul mesaj cheie este: Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră.

- **Puteți ajuta copilul să învețe abilități noi pentru viața de zi cu zi, ajutându-l și exersând împreună în fiecare zi.**
- **Abilitățile pentru viața de zi cu zi despre care vom vorbi în această sesiune sunt îmbrăcatul și dezbrăcatul și spălarea pe mâini.**
- **Puteți folosi strategii din această sesiune pentru a ajuta copilul să învețe abilități noi în diferite contexte:** abilități de joacă, alte abilități în rutinele de acasă și în viața de zi cu zi.

Alegerea unei rutine și primul pas mic pentru copil (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Fiecare participant ar trebui să identifice propriile *sarcini mari* și *pașii mici*.
- Invitați participanții să citească pagina cu obiective personale din ghid (pagina 146).
- În ghidul participanților aceștia pot scrie rutina țintă și pasul mic țintă.
- Sunt spații clare pentru a revizuit abilitatea țintă.

Explicați

- *Abilitatea țintă este prima abilitate din secvența sarcinii mari pentru care copilul are nevoie de ajutor pentru a o realiza.*

Abilitatea țintă poate fi:

Primul pas al rutinei.	**Ultimul pas** al rutinei (dacă este cel mai simplu sau cel mai motivant).	În cazul în care copilul poate deja să realizeze câțiva dintre pașii din **sarcina mare** pe cont propriu, primul pas mic din rutină este cel pe care copilul nu îl poate realiza pe cont propriu.

Exersarea și experiența vă va ajuta să perfecționați abilitatea țintă

- *Primul obiectiv este ales după cum considerați că ar fi mai potrivit să alegeți primul pas.*
- *Pe măsură ce încercați, veți obține mai multe informații despre ceea ce poate face copilul și despre momentele în care copilul are nevoie de ajutor.*
- *Aceste informații ar putea schimba obiectivele. Acest lucru este în regulă!*
- *De fiecare dată când exersați abilitatea țintă cu copilul:*

- *gândiți-vă la obiectivele pe care le aveți și cum acestea s-ar putea schimba;*
- *este posibil ca abilitatea să fie deja învățată, sau ar putea fi nevoie să oferiți ajutor.*

Sfatul 1: Descompuneți abilitatea în pași mai mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 151).

- **Descompuneți abilitatea în pași mai mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.**
- **Spre exemplu, îmbrăcarea unui tricou are cinci pași:**
- **pregătește tricoul;**
- **pune capul înăuntru;**
- **pune mâna înăuntru;**
- **pune cealaltă mână înăuntru;**
- **trage tricoul în jos**

- **Care pas ar trebui învățat primul?**
- **învățați primul pas din secvență în cazul care copilul nu poate face încă nici un alt pas pe cont propriu,**
  SAU
- **învățați ultimul pas din secvență dacă este cel mai simplu sau cel mai distractiv,**
  SAU
- **În cazul în care copilul <u>poate deja</u> să realizeze o câțiva pași, învățați primul pas pe care copilul nu îl poate face pe cont propriu. Spre exemplu, dacă poate să pregătească tricoul și să pună capul, dar nu poate încă să pună mâinile, primul pas este să învățați copilul să pună o mână.**

Explicați

- *Decideți care este rutina și care sunt **pașii mici** ai rutinei.*
- *Decideți care dintre pași va fi **primul pas mic** învățat de copil. Decideți în funcție de ceea ce cunoașteți despre abilitatea copilului de a realiza **pașii rutinei**.*
- *Luați în considerare: Abilitatea țintă este prea grea? Există un alt pas care ar trebui ales ca fiind primul?*
- *Luați în considerare: Abilitatea țintă este prea ușoară? Poate deja copilul să realizeze acest pas fără ajutor? Dacă da, pot alege următorul pas din secvență.*
- ***După ce ați exersat rutina de câteva ori, considerați că acest obiectiv este în continuare potrivit pentru copil?***

Explicați

- *Este posibil să folosiți și programul de activități cu imagini în care fiecare pas din activitate este reprezentat de o imagine.*

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc ”Programul cu imagini pentru spălat pe mâini” din ghidul participanților (pagina 152).

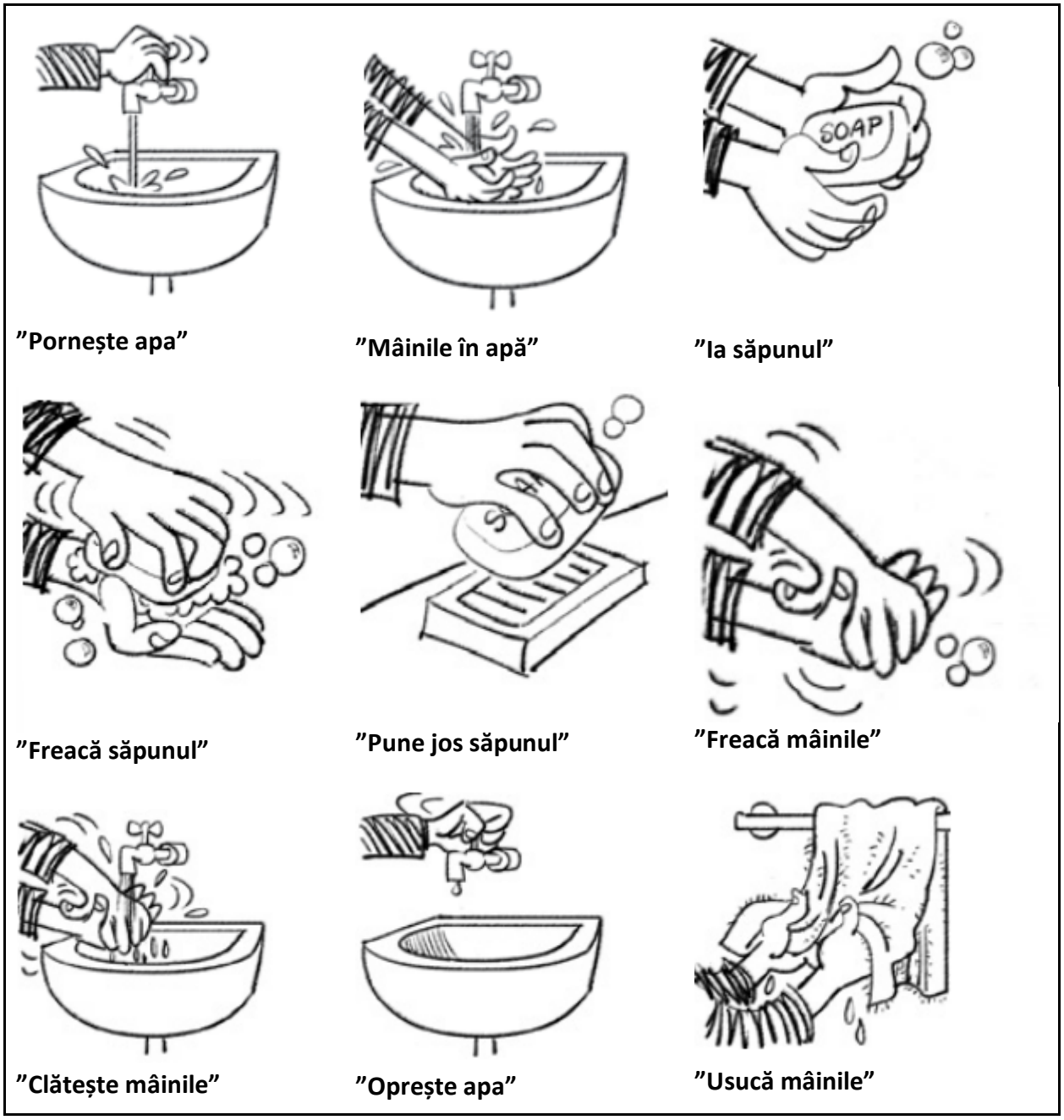

Explicați

- *Acesta este un exemplu de program de activități cu imagini pentru spălatul pe mâini.*
- *Vă putem ajuta să realizați programe pentru alte rutine.*
- *Folosim programe cu imagini deoarece:*
    - *Imaginile reprezintă un alt fel în care copilul poate înțelege activitatea.*
    - *Puteți folosi programul pentru a ajuta copilul să înțeleagă unde vă aflați în secvență și ce va urma în continuare.*

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanți să răspundă la întrebările celorlalți.

PAUZĂ (15 minute)

Demonstrație: ”Spălarea mâinilor cu Iasmina”: oferind niveluri de ajutor (25 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă [partea 1: Oferind nivelul de ajutor] în anexă, care arată sugestii pentru această sesiune care pot fi aplicate pentru un copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă ar putea fi folosită în locul sau ca o adăugare la demonstrația de mai jos [Oferind niveluri de ajutor], însă va fi nevoie de mai mult timp pentru a le prezente pe ambele.

Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc explicațiile folosind pagina ”Nivelul de ajutor” din ghidul participanților (pagina 153).

Niveluri de ajutor

Acestea sunt diferitele niveluri de ajutor pe care le puteți oferi copilului atunci când îl învățați un pas mai mic dintr-o sarcină. Ne concentrăm pe abilitățile de autoîngrijire din viața de zi cu zi, dar puteți de asemenea să folosiți aceste strategii pentru învăța alte abilități, cum ar fi abilități de joacă sau abilități pentru rutinele de acasă.

NIVELUL 1: *Arată și spune*

Arată copilului ce să facă și descrie pasul în cuvinte pe care copilul le poate înțelege.
În cazul în care copilul nu încearcă să facă, descrie pasul din nou pentru a reaminti copilului.

Oferind mai mult ajutor

NIVELUL 2: <u>Oferiți puțin ajutor fizic</u> pentru a începe sau pentru a finaliza acțiunea.
În acest exemplu, persoana ia mâna copilului și îl ajută ușor să înceapă să tragă de fermoar de jos. Apoi copilul finalizează pasul.

Cel mai mare nivel de ajutor

NIVELUL 3: <u>Oferiți mult ajutor fizic,</u> luând ușor mâna copilului și arătându-i cum se face întreaga acțiune de la început până la sfârșit.

Explicați

- *Această demonstrație este despre cele **trei niveluri de ajutor. Acestea sunt în sprijinul copiilor care:***
    - *învață o nouă abilitate țintă;*
    - *au dificultăți implicându-se în sarcina de a se spăla pe mâini.*

Această demonstrație va arăta următoarele sfaturi

- Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.
- Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.
- Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și încurajați copilul pentru că încearcă.

ÎNTREBAȚI: ***Cum puteți ajuta copilul să învețe abilități noi atunci când "Arată și spune" nu este un ajutor suficient?***

Posibile răspunsuri:

- *Putem oferi trei niveluri de ajutor.*
- *Trebuie să oferim copilului oportunitatea de a învăța, așa că mereu oferim cel mai mic nivel de ajutor copilului pentru a putea reuși să parcurgă pasul.*
- *Cel mai mic nivel de ajutor este Arată și spune.*

1. ***Arată și spune (arătați un model al acțiunii și spuneți în cuvinte)***

- *Cel mai mic nivel de ajutor este Arată și spune, o strategie pe care am exersat-o înainte.*
- ***Arată** înseamnă să arăți un model, să arăți copilului cum să realizeze pasul sau abilitatea.*
- *Atunci când arăți, comentați de asemenea (**spune**): folosiți un limbaj pe care copilul să îl poată folosi în acest pas.*
- *Să arăți și să spui înseamnă să arăți copilului acțiunea pe care vreți să o facă și să vorbești folosind cuvinte potrivite nivelului copilului.*
- *Exemplu: încercați să învățați copilul să tragă fermoarul de la geacă. Îi arătați, stând în fața copilului și trăgând de fermoar în sus, în timp ce spuneți "trag în sus" pentru a descrie acțiunea.*
- *În cazul în care copilul nu încearcă acțiunea după ce ați aplicat arată și spune, puteți să **spuneți cuvintele din nou:***
  - *Uneori copiii au nevoie de o reamintire.*
  - *Oferiți o singură reamintire - spuneți cuvintele din nou.*
  - *Exemplu: continuați rutina cu geaca. Copilul vă privește în timp ce spuneți și arătați. Dacă faceți o pauză și copilul nu face acțiunea, oferiți o reamintire verbală și spuneți din nou "trag în sus!"*
- *Puteți să folosiți această strategie și atunci când învățați copilul feluri noi de a se juca! Rețineți, în sesiunea 3 am vorbit despre cum arătăm și spunem un nou pas într-o rutină.*
- *Exemplu: învățarea construirii unui turn din cuburi. Puteți să arătați și să spuneți cum puneți un cub peste altul: demonstrați acțiunea și spuneți "cub peste".*

ÎNTREBAȚI: ***Atunci când i-ați arătat copilului acțiunea și i-ați reamintit, ce se întâmplă dacă el/ea încă nu realizează acțiunea pe cont propriu?***

Răspuns:

2. Puțin ajutor fizic pentru a realiza acțiunea (ajutor fizic parțial)

- *Putem oferi puțin ajutor pentru a începe sau pentru a finaliza acțiunea.*
- *Astfel putem oferi ajutor fizic copilului pentru o parte din acțiune/abilitate.*
- *Acest nivel de ajutor este adesea folosit atunci când copiii au nevoie de ajutor în solicitările fizice ale acțiunii (pornirea robinetului, deschiderea dificilă a unui recipient etc.)*
- *Exemplu: continuarea rutinei cu geaca. Oferiți o reamintire (spuneți) și copilul încearcă să tragă de fermoar dar îi alunecă mâna. Observați că această acțiune este dificilă pentru copil și că are nevoie de mai mult ajutor. Îi oferiți puțin ajutor fizic, luând mâna copilului pentru a-l ajuta să înceapă acțiunea de tragere a fermoarului. Copilul finalizează acest pas, trăgând de fermoar până sus.*
- *Aceeași metodă se aplică atunci când îl învățați pe copil modalități noi de a se juca!*
- *Exemplu: Oferiți o reamintire (spuneți) și copilul încearcă să pună un cup peste turnul de cuburi, dar nu reușește să îl așeze. Această acțiune este dificilă pentru copil. Puteți să îl ajutați, echilibrând cubul în timp ce copilul îl ține. Copilul finalizează pasul, punând cubul deasupra turnului.*

ÎNTREBAȚI: ***Ce se întâmplă dacă ați oferit puțin ajutor și copilul are nevoie în continuare de ajutor pentru a finaliza pasul?***

Răspuns:

3. Mult ajutor fizic pentru a realiza acțiunea (ajutor fizic complet)

- *Acesta este cel mai mult ajutor pe care îl putem oferi.*
- *Acest lucru înseamnă că vom lua mâna copilului și îl vom ajuta să realizeze întreaga sarcină.*
- *Puteți încerca acest nivel de ajutor pentru o abilitate nouă pe care copilul nu o poate realiza încă.*
- *Exemplu: continuarea rutinei cu geaca. Să presupunem că suntem în situația în care copilul nu a putut finaliza pasul. El/ea s-a oprit din a trage fermoarul după ce i-ați lăsat mâna, așa că oferiți mai mult ajutor - mult ajutor fizic - pentru a finaliza pasul. Luați din nou mâna copilului și ajutați-l ușor să tragă de formoar până sus. În acest pas îl ajutați să completeze acțiunea de la început până la sfârșit.*
- *Din nou, folosiți aceeași metodă atunci când îl învățați pe copil modalități noi de a se juca!*
- *Exemplu: continuarea rutinei rutinei cu turnul de cuburi. Să presupunem că suntem în*

situația în care copilul nu a putut pune cubul deasupra turnului. Puteți lua din nou mâna copilului și să îl ajutați să pună cubul.

- *Încă un exemplu: Să presupunem că a trecut ceva timp și vreți să învățați copilul să dărâme turnul de cuburi. Copilul încearcă dar nu reușește să dărâme cuburile. Puteți luat mâna copilului și să îl ajutați.*

Atunci când ajutați:

1. ***Fiți clari:*** *Folosiți un limbaj pe care copilul îl poate înțelege și oferiți instrucțiuni asemănătoare de fiecare dată. Încercați să vă asigurați că vă poate vedea atunci când arătați acțiunea.*
2. ***Fiți consecvenți în ceea ce privește așteptările:*** *De fiecare dată când exersați rutine, mențineți aceleași așteptări până când copilul reușește să treacă la pasul următor. Pe măsură ce copilul învață să facă mai multe, puteți treptat să vă creșteți așteptările.*
   Observație: Atunci când aveți o zi dificilă, cum ar fi atunci când copilul nu se simte bine sau este obosit, s-ar putea să fie nevoie să oferiți mai mult ajutor. Este în regulă! Zilele dificile nu sunt cele mai bune pentru a exersa abilități noi.
3. ***Blând, dar ferm:*** *Atunci când oferiți instrucțiuni sau o reamintire (spuneți), încercați să fiți blânzi și pozitivi, dar în același timp și fermi. Uneori atunci când anticipați un comportament dificil din partea copilului, s-ar putea să ezitați sau să puneți întrebări. Acest lucru poate să accentueze comportamentul dificil al copilului sau să îi sugereze că ceva nu este în regulă. Mențineți activitatea pozitivă și fiți încrezători atunci când oferiți instrucțiuni.*

Explicați demonstrația

→ Privește și Ascultă

- ***Privește și Ascultă*** *pentru cele trei niveluri de ajutor.*
- *Vom discuta acestea după demonstrație.*
- *După ce **am amenajat spațiul**, putem începe.*

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul, iar celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Pregătiți două castroane pe masă: unul plin de apă și celălalt gol.
- Pregătiți o cană, două săpunuri sau dozatoare de săpun lichid și o cârpă, un prosop sau șervețele de bucătărie.
- Participanții se adună în jurul castroanelor.
- Facilitatorii vor sta de o parte și de cealaltă a castroanelor, fiind față în față.
- Castronul gol este în fața facilitatorului care joacă rolul de copil.

Explicați

Mai întâi vom amenaja spațiul

- ***Pregătiți materialele***
- *Pregătiți locul pentru spălarea pe mâini.*
- *Vom avea nevoie de săpun (două săpunuri sau dozatoare de săpun lichid, unul pentru adultul și celălalt pentru copil) - și o cârpă sau șervețele.*
- *Așezați-vă în fața copilului, la nivelul acestuia.*
- *Folosiți un limbaj care este la nivelul copilului.*
- *Oferiți copilului timp să comunice, făcând pauze după ce **arătați și spuneți.***
- *Răspundeți încercărilor copilului de a comunica (folosind ochii, gesturi, sunete sau cuvinte).*

Acum că am verificat că avem cele necesare, vom aduce copilul.

Adultul spune:	*”Hai să ne spălăm pe mâini!”*
Copilul:	Merge la castron cu adultul. Stă în fața adultului, castronul fiind între ei.
Adultul:	Umple cana cu apă și o ține peste castronul gol. Începe să toarne apa ușor. Se uită la copil și așteaptă ca acesta să inițieze, punând mâinile în apa care curge.
Copilul:	[Pune mâinile în apa care curge]
Adultul răspunde:	*”Mâinile în apa! Iei, Iasmina!”*
Adultul explică participanților:	*Ridicarea săpunului este abilitatea țintă: este pasul mic pe care încerc să îl învăț pe copil.* *Mai întâi mă voi întreba: Poate copilul să facă acest pas cu mai puțin ajutor?* *Voi face o pauză pentru a da o șansă Iasminei să înceapă acest pas. Dacă nu va începe, voi folosi arată și spune.*
Adultul face o pauză:	Așteaptă să ridice copilul săpunul.
Copilul:	[Începe să se joace cu apa în castron dar nu observă că adultul așteaptă]
Adultul explică participanților:	*Nu a încercat să ridice săpunul, așa că voi oferi **cel mai mic nivel de ajutor** - <u>arată și spune.</u>* Voi arăta copilului cum să realizeze acest pas (să ridice săpunul) și voi

	spune ce fac: *"Ridic săpunul!"*
Adultul *Arată și spune*:	[Ridică unul dintre săpunuri sau folosește un dozator de săpun lichid.] *"Ridic săpunul/pun săpun!"* [Arată săpunul copilului, face o pauză. Așteaptă să răspundă copilul.]
Copilul:	[Se uită și ridică al doilea săpun.]
Adultul răspunde:	*"Iei, săpun!"*
Adultul explică participanților:	*Voi oferi din nou **cel mai mic nivel de ajutor: arată și spune în pasul următor: Frecarea săpunului".***
Adultul *Arată și spune*:	Frecați mâinile cu săpun și spuneți, *"Frec cu săpun!"* **Așteptați** să răspundă copilul.
Copilul:	[Scapă săpunul în castron/scutură mâinile de săpun]
Adultul explică participanților:	*Iasminei nu îi place senzația de săpun pe mâini așa că voi oferi **puțin ajutor fizic** pentru a putea să își frece mâinile cu săpun.*
Adultul:	[Pune săpunul jos și ridică săpunul Iasminei din castron. Pune săpunul în mâinile ei. Țineți mâinile și oferiți puțin ajutor fizic pentru a începe acțiunea de frecare a mâinilor cu săpun.] Spuneți, *"Frec cu săpun!"* [Lăsați mâinile copilului și lăsați copilul să finalizeze acțiunea.]
Copilul:	Începe să se plângă și să se agite, fiind inconfortabilă, dar continuă să își frece mâinile cu săpun.
Adultul răspunde cu *Arată și spune*:	*"Ai reușit! Frec cu săpun!"* [Frecați mâinile ca și cum le frecați cu săpun.]
Adultul:	Voi oferi **puțin ajutor fizic** pentru a pune săpunul jos. *"Gata! Pun săpunul jos."* [Luați ușor mâinile copilului și mișcați-le către săpunieră.]
Copilul:	[Finalizează acțiunea, pune săpunul jos.]
Adultul răspunde:	*"Iei! Pun săpunul jos!"*
Adultul explică	*Știu că este dificil pentru Iasmina să își frece mâinile cu*

participanților:	*săpun așa că voi oferi **mult ajutor fizic** pentru a-și freca mâinile.* *Pot de asemenea să cânt un cântec pentru a o calma și pentru a face acest pas mai plăcut.*
Adultul oferă mult ajutor:	*”Frec mâinile!”*
Copilul:	[Lasă adultul să ajute în acest pas]
Adultul:	*”Iei, am terminat!”* Umpleți cana cu apă și turnați apa peste mâinile copilului. Spuneți, *”Clătesc mâinile!”* Repetați până când copilul nu mai are săpun pe mâini.
Copilul:	[Ține mâinile în apa care curge și lasă adultul să ajute la clătitul mâinilor]
Adultul *Arată și spune*:	*”Usuc mâinile!”* [Usucă mâinile cu prosopul în fața copilului.]
Adultul:	**Pauză.** Vă uitați la copil și **așteptați** să inițieze uscarea mâinilor.
Copilul:	Se uită
Adultul:	Spune din noi *”Uusc mâinile”*
Copilul:	[Usucă mâinile cu prosopul așa cum a făcut și adultul.]
Adultul:	*”Iei, Iasmina! Ne-am spălat pe mâini!”*

Discuție

ÎNTREBAȚI folosind următoarele întrebări:

Când ați observat că a fost folosit Arată și spune?

Posibile răspunsuri:

- Pentru a o ajuta pe Iasmina să știe cum se face un pas (ridicarea săpunului, frecare cu săpun, uscarea mâinilor cu prosop).
- Pentru a încerca un nivel mai mic de ajutor înainte de oferirea ajutorului fizic (copilul avea copilul în mâini dar nu își freca mâinile cu săpun), am folosit *Arată și spune* pentru a demonstra cum să folosească săpunul. În acest caz, Iasmina a avut nevoie de mai mult

ajutor, așa că am oferit ”puțin ajutor fizic”.
    - Este mai bine să oferim copilului șansa de a încerca cu mai puțin ajutor și să oferim mai mult ajutor dacă este nevoie.
- Adultul a folosit *Arată și spune* pentru a o ajuta pe Iasmina să finalizeze un pas. După ce adultul a oferit puțin ajutor fizic în frecarea mâinilor cu săpun, adultul a folosit *Arată și spune* din nou pentru a o încuraja să finalizeze pasul pe cont propriu.

Când i-am reamintit Iasminei folosind ”spune din nou”?

Răspuns:

- Adultul a folosit *Arată și spune* pentru a o ajuta pe Iasmina să folosească prosopul. Apoi, adultul a așteptat ca Iasmina să încerce pe cont propriu, însă ea nu a încercat, așa că adultul a folosit *spune din nou*. În final, Iasmina a încercat singură.

Când a oferit adultul ”puțin ajutor fizic” (ajutor fizic la început sau la sfârșit)?

Răspunsuri:

- Atunci când *Arată și spune* nu a fost un ajutor suficient pentru Iasmina în frecarea mâinilor cu săpun, adultul a ajutat-o fizic, începând acțiunea de frecare a mâinilor cu săpun.
- Adultul a oferit puțin ajutor fizic pentru a o ajuta pe Iasmina să pună săpunul jos.

Când a oferit adultul ”mult ajutor fizic” (ajutor fizic de la început până la sfârșit)?

Răspuns:

- Adultul a folosit mult ajutor fizic pentru a o ajuta pe Iasmina să își clătească mâinile.

Cât ajutor ar trebui să oferiți? Cum știți cât ajutor ar trebui să oferiți?

Posibile răspunsuri:

- Nu se recomandă să ajutați copilul fizic pentru a completa fiecare acțiune deoarece vreți ca el/ea să învețe să facă pașii pe cont propriu.
- Pentru un copii nu a fi suficient doar să vadă cum se face pasul și vor avea nevoie de mai mult ajutor.

Întrebați-vă: Poate copilul să facă asta cu mai puțin ajutor?

DA

- *Încercați să oferiți un nivel mai mic de ajutor.*
- *În cazul în care copilul reușește, continuați să folosiți acest nivel de ajutor.*
- *În cazul în care copilul nu reușește, oferiți un nivel mai mare de ajutor.*
- *După ce exersează și după ce copilul a învățat o parte dintre pași,* ***ați putea folosi toate cele trei niveluri de ajutor.***
- *Arată și spune în cazul pașilor familiari (sau puteți încerca să nu oferiți deloc ajutor), și oferiți puțin sau mult ajutor fizic atunci când copilul încearcă pașii noi.*
- ***Un copil ar putea avea nevoie de un nivel diferit de ajutor pentru fiecare pas, în funcție de cât de ușor sau cât de dificil este pasul respectiv.***
- ***Atunci când un pas este nou - și mai ales când activitatea este nouă - copilul ar putea avea nevoie de mult ajutor (ajutor fizic) pentru toți pașii rutinei.***
- *Rețineți faptul că de fiecare dată când exersați abilitatea copilul învață, chiar dacă au nevoie de mult ajutor pentru fiecare pas.*
- *De fiecare dată când exersați rutina, verificați dacă puteți reduce nivelul de ajutor pentru abilitatea țintă.*

Explicați

- *Nu ne așteptăm ca toți pașii să fie învățați în același timp de către copil.*
- *Unii pașii vor fi mai dificili decât alții și ar putea fi nevoie de mai mult timp pentru a învăța.*
- *Este posibil să fie nevoie să repetați un pas de multe ori până când copilul va putea să îl realizeze pe cont propriu.*
- *Obiectivul este de a reduce nivelul de ajutor oferit cât mai repede posibil. Însă, în cazul în care copilul încă are nevoie de ajutor fizic pentru a finaliza un pas, este OK să începeți cu acest nivel de ajutor pentru a reduce frustrarea copilului și pentru a vă asigura că va reuși.*
- *Există trei niveluri de ajutor pe care le putem folosi.*
- ***De la cel mai mic la cel mai mare nivel de ajutor****, acestea sunt:*
    1. *Arată și spune;*
    2. *Puțin ajutor fizic;*
    3. *Mult ajutor fizic.*

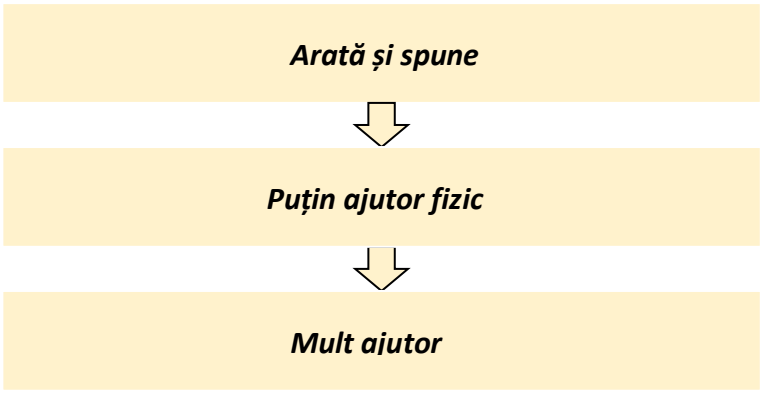

Sfatul 2: Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului

- Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 154).

- **Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.**
- **Încercați să oferiți cel mai mic nivel de ajutor, oricând acest lucru este posibil:**
- **În cazul în care copilul reușește, continuați să folosiți nivelul mai mic de ajutor.**
- **În cazul în care copilul nu reușește, mențineți un nivel mai mare de ajutor.**

Arată și spune **(cel mai mic nivel de ajutor)**

Arată și spune.

Așteptați să încerce copilul. *Spune din nou* dacă nu încearcă.

Lăudați copilul pentru încercare.

Oferiți puțin ajutor fizic - pentru a începe acțiunea

Începeți acțiunea.

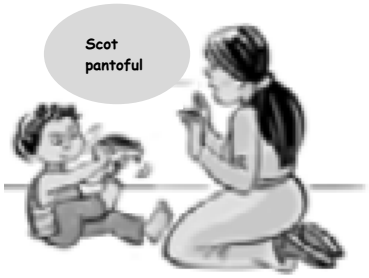

Lăsați copilul să termine.

Lăudați copilul pentru încercare.

Oferiți mult ajutor - pentru a ajuta copilul să realizeze întreaga acțiune

Ajutați copilul să realizeze întreaga acțiune.

Lăudați copilul pentru încercare.

- **Puteți folosi cele trei niveluri de ajutor și atunci când copilul învață modalități noi de a se juca.**

Rețineți! De fiecare dată când exersați, întrebați-vă:

- *Este acest obiectiv în continuare adecvat pentru copil?*
- *Este abilitatea țintă prea dificilă? Ar fi trebuit să încep cu un alt pas?*
- *Este abilitatea țintă prea ușoară? Poate deja să realizeze acest pas cu puțin ajutor sau fără ajutor? Dacă da, atunci pot trece la următorul pas din secvență.*

Sfatul 3: Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă

- Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 155).

- **Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă.**
- **Folosiți un limbaj pe care copilul îl poate înțelege.**
- **Oferiți instrucțiuni asemănătoare de fiecare dată.**
- **Păstrați o atitudine pozitivă și lăudați copilul de fiecare dată când el/ea încearcă un pas.**

Sfatul 4: Întrebați-vă: pot preda un alt pas?

- Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 156).

- **Întrebați-vă: pot preda un alt pas?**
- **Pentru a învăța o sarcină sau o rutină, treptat vă veți concentra pe pași diferiți.**
- **De fiecare dată când exersați, întrebați-vă:**
- **Pasul pe care îl faceți este prea dificil? Ar fi un alt pas mai potrivit pentru început?**
- **Pasul pe care îl faceți este prea ușor? Poate copilul meu să realizeze deja acest pas cu puțin ajutor sau fără ajutor? Dacă da, atunci putem trece la următorul pas din sarcină.**

Obiectivul nostru a fost să învețe primul pas.
Acum că poate face primul pas, avem nevoie de un nou obiectiv.

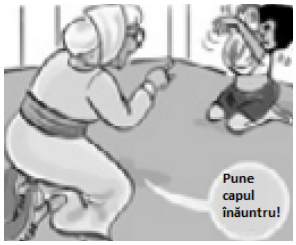

Noul obiectiv este să ridice tricoul și să pună capul înăuntru.

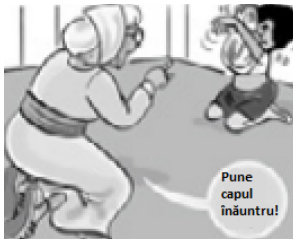

Copilul are nevoie de ajutor pentru a pune capul înăuntru așa că mama va reaminti copilului, *spunându-i din nou ce să facă.*

Copilul are nevoie de mai mult ajutor, așa că mama oferă mai mult ajutor fizic și începe ușor să tragă tricoul peste capul copilului.

Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: învățând treptat și oferind niveluri de ajutor (25 minute)

Explicați practica de acasă

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 157).

Fiecare persoană:

1) *Continuă să exerseze două rutine de acasă sau de joacă împreună cu copilul. Acestea pot fi aceleași rutine pe care le-ați făcut înainte, sau ceva diferit. Atunci când faceți rutinele, petreceți cel puțin 5 minute observând și răspunzând când copilul comunică.*
2) *Alege un pas mic din cadrul unei sarcini pentru o rutină pe care vreți să o învețe copilul. Am identificat astăzi mai devreme sarcina și pasul pe care vreți să vă concentrați. Încercați să exersați această sarcină cel puțin de trei ori pe săptămână.*
3) *Alege nivelul de ajutor cu care va începe. Cele trei niveluri sunt: 1) Arată și spune, 2) puțin ajutor fizic, și 3) mult ajutor fizic.*
4) *Alege o activitate pe care să o facă în această săptămână pentru propria stare de bine. Această activitate poate fi ceva simplu precum o convorbire la telefon cu un prieten sau o plimbare în natură.*

Pregătirea pentru practica de acasă

- *Rețineți: practica de acasă va fi mai ușoară dacă **alegeți timpul potrivit** pentru a face activitatea (atunci când copilul este într-o stare calmă).*

În timpul practicii de acasă

- ***Arată și spune copilului ce va urma:***

- *Reamintiți copilului cât timp mai durează până când activitatea se va termina - ”Aproape am terminat!”, ”Încă 10 secunde și apoi am terminat!” [apoi numărați secundele de la 10].*
- *Împărțiți sarcinile lungi sau dificile în sarcini mai mici, făcând pauze. Luați în considerare folosirea suportului vizual. Vom vorbi mai târziu despre acest lucru.*
- *Reamintiți copilului că după această activitate va urma una plăcută - ”Mai întâi ne spălăm pe dinți, apoi citim o poveste.”*

- *Rețineți:*

- ***faceți activitatea mai distractivă și oferiți laude** pentru a menține starea calmă a copilului sau pentru a aduce copilul înapoi la o stare calmă.*
- ***oferiți o pauză** dacă vedeți că începe să arate semne ”galbene” (semne de dereglare).*

Explicați

Sfaturi

→ *Arată și spune*

- *Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas pe rând.*
- ***Arată și spune** pentru a oferi cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru copil*
- *Oferiți instrucțiuni clare și consecvente.*

Observații pentru facilitator

- Explicați practica în perechi, după cum este descrisă mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de către unul dintre facilitatori.
- Fiecare îngrijitor va discuta și va planifica practica de acasă și apoi va face un joc de rol cu facilitatorul, care va juca rolul de copil. Vedeți ”Explicați activitatea” de mai jos, unde este descris ce ar trebui să discute și să planifice fiecare îngrijitor.
- Facilitatorii vor veni la fiecare îngrijitor pentru a exersa. Fiecare participant va juca rolul de adult și facilitatorul va juca rolul de copil.
- Pentru fiecare participant, facilitatorii vor întreba:
  - cum vor descompune abilitatea în pași mici;
  - care este pasul mic pe care îl vor învăța pe copil și cum o vor face;
  - cum vor sprijini implicarea și comunicarea.
- Participanții ar trebui să facă jocuri de rol împreună cu facilitatorul și să demonstreze:
  - predarea unui pas mic care face parte din rutina țintă;
  - menținerea unei atmosfere care este pozitivă, jucăușă și plină de laude.
- Facilitatorii ar trebui treacă pe la fiecare participant pentru a oferi șansa de a exersa și pentru a oferi păreri constructive atunci când este adecvat.
- După demonstrarea cu ambii îngrijitori, facilitatorul va sugera ca participanții să repete jocul de rol între ei.
- Facilitatorii ar trebui să ghideze discuția și să răspundă întrebărilor.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa de a face jocul de rol.** Cronometrați activitatea astfel încât fiecare participant să se alăture jocului de rol. Dacă sunteți presați de timp, ați putea îndruma îngrijitorii să exerseze strategii specifice în jocul de rol (pe rând, cum să pregătească spațiul de activitate, cum să ofere alegeri etc.). Faceți în așa fel încât fiecare îngrijitor să poată încerca strategiile în jocul de rol.
- Dacă timpul vă permite, după demonstrația cu ambii îngrijitori, facilitatorul va sugera ca participanții să repete jocul de rol în perechi, împreună cu un alt îngrijitor, dacă sunt confortabili cu acest lucru.
- Reamintiți îngrijitorilor să fie respectuoși față de ceilalți și să ofere încurajări.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de practică.

- După discuția privind practica de acasă, participanții pot completa secțiunea ”Obiective personale” la pagina 146 din ghidul participanților.

Explicați practica în perechi

- *Această activitate are scopul de a exersa abilitățile și strategiile din această sesiune, pentru a pregăti practica de acasă privind predarea pașilor mici și oferirea nivelurilor de ajutor.*
- *Toți participanții vor demonstra și vor discuta despre felul în care vor folosi sfaturile din această sesiune acasă împreună cu copiii.*
- *Rețineți, activitățile distractive au șanse mai mari de succes.*
- *Ne vom împărți în două grupuri: un grup va merge cu un facilitatori, iar celălalt grup va merge cu celălalt facilitator.*
- *Rețineți regulile de grup în timpul acestei activități:*
    - *după ce toată lumea a exersat, puteți să îi ajutați pe ceilalți prin împărtășirea propriilor experiențe și oferirea sugestiilor, sprijinilui și a încurajărilor;*
    - *respectați dreptul la intimitate*

Fiecare îngrijitor va discuta cu facilitatorul:

- *rutina;*
- *ce poate face copilul cu succces, din cadrul rutinei;*
- *care considerați că este primul pas pe care ar trebui să îl învățați;*
- *care considerați că este nivelul de ajutor pe care va trebui să îl oferiți.*

și apoi va demonstra împreună cu facilitatorul:

- *această rutină (facilitatorul sau un alt participant poate juca rolul de copil);*
- *primul pas pe care îl veți învăța;*
- *nivelul de ajutor pe care îl veți oferi la început.*

- *Facilitatorii vor veni să exerseze cu toți participanții.*
- *După practică, ne vom gândi la ce ați putea face pentru dumneavoastră. Veți fi rugați să spuneți:*
    - *Ce ați putea face pentru propria voastră stare de bine în această săptămână? Poate fi ceva ce aduce relaxare sau odihnă.*

Întrebările pentru discuție sunt:

- *Cum veți ști dacă va fi nevoie să oferiți mai mult ajutor?*
- *Ce veți face în continuare în cazul în care copilul ar nevoie de mai mult ajutor?*
- *Cum veți ști dacă va fi nevoie de mai puțin ajutor?*

Explicați (Comentarii de încheiere)

- *În următoarea sesiune vom discuta despre activitățile din practica de acasă.*
- *Este OK dacă nu au mers bine.*
- *Aceste activități ar putea fi dificile la început, dar copiii vor face cel mai mult progres atunci când îngrijitorii exersează activitățile în mod regulat.*

Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune (10 minute)

Cele trei niveluri de ajutor sunt:

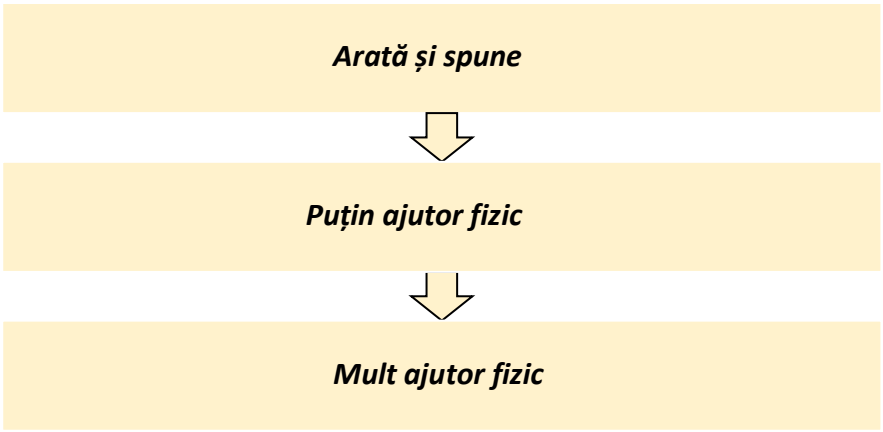

Revizuirea mesajelor cheie și a sfaturilor

Mesaje cheie
Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră.

Sfaturi			
Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.	Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.	Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și încurajați copilul pentru că încearcă.	Întrebați-vă: pot preda un alt pas?

Discuție de grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI

- *Care considerați că a fost cea mai semnificativă strategie pentru familia voastră?*
- *Alte gânduri? Alte întrebări?* Încurajați participanții să răspundă la întrebările celorlalți.

Planificarea următoarei sesiuni

Reamintire pentru următoarea sesiune

- *Următoarea sesiune va fi Sesiunea 7. Vom discuta despre comportamentul copilului, comportamentul pozitiv și abilități* (menționați data, timpul și locul).
- *Dacă nu puteți participa, sunteți bineveniți să participați la Sesiunea 8:*
    - veniți mai devreme pentru a revizui ce ați pierdut.
- *Vă rugăm că la următoarea sesiune să aduceți câteva dintre materialele pe care le folosiți în timpul practicii de acasă pentru a le folosi atunci când vom exersa.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitatori: Copii cu alte condiții de sănătate

Alte condiții de sănătate pot face comunicarea dificilă pentru copii.
Sfaturi adiționale pentru îngrijitori ai căror copii au alte condiții de sănătate:

- Poate fi dificil pentru copiii cu alte condiții de sănătate să învețe cum să facă activități zilnice cum ar fi îmbrăcatul sau spălatul. Este nevoie de mai mult timp pentru ca acești copii să învețe să participe în activități zilnice, dar este important să le oferim șansa de a învăța. Evitați să faceți totul în locul copilului.
- Pentru copiii care au dificultăți cu mișcările corpului și postura, ar putea fi necesar ca activitățile zilnice să fie puțin modificate pentru a ajuta. Spre exemplu, un copil care are dificultăți cu a sta așezat poate învăța să își pună pantalonii stând întins.

Sesiunea 6: Anexă - Demonstrații opționale

INSTRUCȚIUNI

Utilizați aceste demonstrații în plus sau în locul demonstrațiilor din Sesiunea 6.

Demonstrație: ”Împărțirea unei rutine în pași mici și folosirea unui program de activități cu imagini”

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Facilitatorul care va juca rolul copilului va ghida conduce prima parte a activității
- Puneți un vas cu apa pe masă, alături de două periuțe, pastă de dinți, două pahare, și un prosop. Participanții voi sta lângă vas. Facilitatorul va sta în spatele vasului, cu fața către participanți.

Introducere

Explicați
*Această demonstrație ne va ajuta să învățăm cum să folosim un **program cu imagini** pentru a ajuta un copil să înțeleagă secvența de **pași mici** care formează o **rutină**.*

*În prima parte, voi demonstra cum să folosim un **program cu imagini** pentru spălarea pe dinți, folosind strategia **Arată și spune.***

Demonstrație

Facilitatorul ”copil” explică participanților:
*Acum că am identificat rutina aleasă și pașii mici, vom lucra asupra unei strategii vizuale pentru a ajuta copiii să înțeleagă secvența de pași mici care formează rutina. Aceasta va fi numita un **program de activități cu imagini**, în care fiecare pas mic din secvență este reprezentat de o imagine. Folosim programe cu imagini deoarece:*

- *imaginile oferă copiilor o nouă modalitate de a înțelege activitatea;*
- *puteți folosi programul pentru a ajuta copilul să înțeleagă în ce punct al secvenței se află și ce urmează să se întâmple.*

Puteți prezenta participanților ”Programul cu imagini pentru spălarea pe dinți”

”Găsește locul”

”Pornește robinetul”

”Umezește periuța”

”Pune pasta de dinți pe periuță”

”Periază dinții”

”Scuipă în chiuvetă”

”Clătește”

”Scuipă apa în chiuvetă”

”Spală periuța”

”Oprește robinetul”

În prima parte a activității, vom exersa împărțirea rutinei într-o serie de pași mai mici. Acest lucru ne va ajuta mai târziu, atunci când vrem să învățăm copilul acești pași.

→ Arată și spune

- *În această demonstrație vom folosi strategia **arată și spune** pentru a ajuta copilul să înțeleagă pașii mici în spălarea pe dinți.*
- *Vom **arăta** copilului imaginea pentru fiecare pas și vom **spune - explicând pasul în cuvinte.***
- *În această demonstrație ne vom concentra asupra utilizării programului cu imagini și vom presupune că toți pașii rutinei sunt cunoscuți de către copil.*
- *În următoarea demonstrație, vom discuta despre strategiile pe care le putem folosi pentru a învăța un nou pas și ce putem face atunci când copilul nu este implicat în sarcină, manifestă comportament dificil și nu cunoaște toți pașii.*

Partea 1: Împărțirea rutinei în pași mai mici

Adultul:	**Către participanți:** *Vom începe această activitate la fel ca celelalte rutine.* ***Mai întâi, vom amenaja spațiul.*** ● *Așezați-vă în fața copilului la nivelul acestuia.* ● *Folosiți un limbaj care este la nivelul copilului.* ● *Oferiți timp pentru comunicare, făcând pauze după ce folosiți **arată și spune**.* ● *Răspundeți la orice semn de comunicare din partea copilului (privire, gesturi, sunete, cuvinte).* ● ***Pregătiți materialele necesare:*** - *un vas cu apă, pe masă;* - *două periuțe (una pentru adult și una pentru copil);* - *pastă de dinți;* - *două pahare (unul pentru adult și unul pentru copil);* - *un prosop;* - *un program cu imagini pentru spălarea pe dinți* *Acum că am verificat că avem ce ne trebuie, vom lua programul cu imagini și vom merge la copil.*
Adultul:	Se apropie de copil.
Copilul:	Este așezat și se joacă cu o jucărie.
Adultul:	Spune ”*Ok, te mai joci două minute și apoi mergem să ne spălăm pe dinți.”*
Adultul:	***Către participanți:***

	Ce sprijin putem oferi copilului pentru a-l ajuta să înțeleagă această tranziție, în cazul în care este dificilă? Exemple: - *un cronometru:* - *suport vizual (un program cu imagini cu o imagine pentru jucării, și o imagine pentru spălarea pe dinți).* *Acum că am așteptat două minute, voi merge să îl ajut pe copil să numere ultimele trei secunde și apoi vom merge la chiuveta din baie.* ***Pasul 1:** Găsește locul în care copilul se va spăla pe dinți.*
Adultul:	Spune copilului: *"Ok, încă trei secunde. 3-2-1-. Am terminat cu jucăriile. Este timpul să ne spălăm pe dinți!"* Arată (arată cu degetul prima imagine și mergeți la chiuvetă.)
Adultul:	**Către participanți:** *Acum suntem la chiuveta din baie (adaptați în funcție de nevoie). Pentru fiecare dintre pașii următori vom **arăta** copilului pasul în programul cu imagini și apoi vom explica **spunând** pasul la care ne aflăm.* *Suntem gata pentru Pasul 2.* ***Pasul 2:** Pornește robinetul* (Porniți apa. În unele situații acest pas nu este necesar - în cazul în care folosiți apă într-un bazin.)
Adultul:	Arată (arată cu degetul a doua imagine pentru a porni chiuveta.) Spune, *"Mai întâi, pornim apa."*
Copilul:	(Ajutați să pornească apa.)
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 3:** Umeziți periuța.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a treia imagine pentru a pune periuța în apă.) Spune, *"Hai să umezim periuța."*
Copilul:	(Pune periuța sub apă.)
Adultul:	Lăudați și imitați: *"Periuța în apă!"*

Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 4:*** *Pune pastă de dinți pe periuță.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a patra imaginea pentru a pune pasta de dinți pe periuță). Spune, *”Pasta de dinți se pune pe periuță.”* Așteptați ca el/ea să pună pasta de dinți.
Copilul:	Nu încearcă.
Adultul:	Spune din nou. Spune *”Pasta de dinți se pune pe periuță.”*
Copilul:	Pune pasta de dinți pe periuță.
Adultul:	Spune *”Bravo!”*
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 5:*** *Spălăm dinții*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a cincea imagine pentru a peria dinții). Spune, *”Spălăm dinții.”*
Copilul:	Repetă *”Spălăm dinții.”* (Pune periuța în gură și începe.)
Adultul:	Laudă și imită: *”Ne spălăm pe dinți!”* (Adultul începe și el să se spele pe dinți.)

Observație pentru facilitatori

- Puteți opri demonstrația în acest punct sau puteți continua cu următorii pași în cazul în care considerați că participanții ar beneficia de urmărirea rutinei complete.

Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 6:*** *Scuipă în chiuvetă.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a șasea imagine pentru scuipat în chiuvetă.) Spune, *”Scuip pasta de dinți în chiuvetă.”* AȘTEAPTĂ pentru ca el/ea să încerce.
Copilul:	(Scuipă pasta de dinți în chiuvetă.)

	Spune, *”Scuip pasta de dinți.”*
Adultul:	Laudă și imită (Scuipă pasta de dinți) și spune *”Scuip pasta de dinți!”*
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 7:*** *Clătește*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a șaptea imaginea pentru a pune paharul la gură.) Spune, *”Clătim gura cu apă.”* Așteaptă pentru ca el/ea să încerce.
Copilul:	(Ia paharul, îl umple cu apă, și începe să își clătească gura.)
Adultul:	Laudă și imită: *”Ne clătim gura!”* și clătește cu apă.
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 8:*** *Scuipă apă în chiuvetă.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a opta imaginea pentru a scuipa apă în chiuvetă.) Spune, *”Scuip apă în chiuvetă.”* Așteaptă pentru ca el/ea să încerce.
Copilul:	(Scuipă apa.)
Adultul:	Laudă și imită: *”Scuip apa!”*
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 9:*** *Spală periuța.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul a noua imagine pentru spălarea periuței.) Spune *”Spălăm periuța.”* Așteaptă pentru ca el/ea să încerce.
Copilul:	(Spală periuța)
Adultul:	Laudă și imită (Spală periuța)
Adultul:	**Către participanți:** ***Pasul 10:*** *Oprește robinetul* (Oprește apa.)

Adultul:	Arată (arată cu degetul a zecea imagine pentru a opri robinetul.) Spune *"Opresc apa."* Așteaptă pentru ca el/ea să încerce.
Copilul:	(Oprește robinetul.) Spune, *"M-am spălat pe dinți!"*
Adultul:	Spune, *"Uau, te-ai spălat pe dinți!"* (Bateți palma sau exprimați lauda cum doriți.) Lăudați copilul și bucurați-vă de finalizarea secvenței.
Copilul:	(Bate palma.)

Discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce strategii ați văzut că au fost utilizate de către adult în ruina splălatului pe dinți?*

Posibile răspunsuri

- ***Arată și spune*** *cu ajutorul programului cu imagini.*
- ***Așteaptă*** pentru ca el/ea să încerce pasul. Adultul rămâne activ în rutină.
- ***Imită*** acțiunile copilului pentru a participa la rutină.
- ***Răspunde și dezvoltă*** comunicarea copilului.
- ***Laudă*** copilul pentru fiecare încercare a pașilor.

Explicați

Rețineți faptul că puteți folosi toate strategiile pe care le-ați învățat despre comunicare și despre pregătirea unei rutine:

- *Încercați să rămâneți activi în rutină și imitați fiecare acțiune. Mențineți o atmosferă distractivă și pozitivă, și realizați pașii împreună.*
- *Puteți vorbi pe parcursul rutinei pentru a demonstra utilizarea limbajului pe care copilul îl poate folosi la rândul său în timpul rutinei.*
- *Răspundeți la încercările copilului și la acțiunile reușite prin cuvinte și laude, iar (atunci când este potrivit) faceți și dumneavoastră același pas.*
- *Rețineți strategiile de comunicare: oferiți copilului timp să comunice (pauză), răspundeți, și dezvoltați comunicarea copilului.*

Observații pentru facilitator

Întrebări pe care le poate primi facilitatorul:

Q: <u>Sunt foarte mulți pași! Ce fac în cazul în care copilul este copleșit când se uită la toți pașii?</u>

A: Acesta este un exemplu de program mai lung; are nouă pași pentru spălarea pe dinți. Programul dumneavoastră poate avea mai puțini pași. Pentru unii copii, nouă pași poate fi copleșitor. Spre exemplu, imaginați-vă că trebuie să învețe primul pas în spălarea pe dinți. Puteți îndoi programul astfel încât copilul să vadă doar primii doi pași: 1) găsește locul, și 2) pornește robinetul. Puteți opri programul aici și să ajutați copilul să completeze ceilalți pași (pașii la care știți că va avea nevoie de ajutor pentru a le finaliza) SAU puteți arăta următorii 2-3 pași.

Q: <u>Ce fac în cazul în care copilul nu urmărește sarcina? Ce fac dacă văd comportament dificil atunci când încercăm această sarcină?</u>

A: Acest exemplu este o situație ideală în care copilul să poate completa fiecare pas în ordinea corectă pentru a exersa utilizarea programului cu imagini în cadrul unei rutine, și să exerseze abilitățile de comunicare de bază pe care le-am introdus deja. În continuare vom discuta despre nivelurile de ajutor pe care le putem oferi copilului care nu este încă implicat în sarcină. În acel exemplu vom lucra asupra provocărilor care apar în introducerea unui nou pas țintă.

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei la întrebări.

PAUZĂ (15 minute)

Partea 1: Oferirea nivelurilor de ajutor (25 de minute)

Observații pentru facilitatori

- Un facilitator este adultul, iar celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.

Adultul:	**Facilitatorul care joacă rolul adultului explică participanților:** *Prima noastră demonstrație a fost cu un copil care era foarte confortabil să se implice în rutina spălatului pe dinți, și am exersa utilizarea unui program de activitate cu imagini. Acum vom învăța despre **nivelurile de ajutor** pe care le putem folosi pentru a ajuta un copil care învață o nouă abilitate țintă și pentru care este dificil să se implice în rutina spălatului pe dinți. După această demonstrație, veți avea cu toții șansa să exersați aceste strategii.* ***Cum putem ajuta copilul care învață abilități noi atunci când "Arată și spune" nu este suficient?*** *Putem oferi diferite niveluri de ajutor. Trebuie să oferim copilului oportunitatea de a învăța, așa că mereu îi vom oferi cel mai mic ajutor necesar pentru a completa pasul cu succes. Cel mai jos nivel este "Arată și spune".* **(1) Arată și spune (prezintă acțiunile și descrie în cuvinte)** ● *Aceasta este prima strategie de învățare pe care ar trebui să folosiți, fiind cel mai mic nivel de ajutor.* ● ***Arată** înseamnă că modelați sau arătați copilului cum să facă pasul.* ● *Atunci când **arătați,** descrieți cu cuvinte (**spune**): demonstrează limbajul care poate fi folosit în acest pas.* ● ***Arată și spune** înseamnă să arăți copilului acțiunea pe care vreți ca el să o facă și să asociați cuvinte potrivite nivelului de limbaj.* ● *Exemplu: Încercați să învățați copilul să tragă fermoarul de la jeacă. Arătați copilului, stând în fața acestuia și trăgând de fermoar, în timp ce spuneți "Trag în sus", descriind acțiunea.*

(2) Puțin ajutor pentru a completa acțiunea (ajutor fizic parțial)

- *Puteți oferi puțin ajutor pentru a începe sau pentru a finaliza acțiunea.*
- *Acest lucru înseamnă că putem ajuta copilul la o parte din acțiune.*
- *Acest nivel de ajutor este adesea folosit atunci când copilul are nevoie de ajutor în ceea ce privește cerințele fizice ale acțiunii (pornirea robinetului, sau deschiderea unui recipient).*
- *Exemplu: continuarea rutinei cu geaca. Reamintiți copilului - "spune din nou" - și copilul încearcă să tragă de fermoar dar îi alunecă mâna. Știți că această acțiune este dificilă pentru copil așa că decideți să oferiți mai mult ajutor. Oferiți puțin ajutor (fizic), luând mâna copilului și mișcând-o ușor pentru a începe acțiunea de tragere a fermoarului. Copilul finalizează acest pas, trăgând de fermoar până sus.*

Ce se întâmplă dacă oferiți copilului puțin ajutor și acesta are nevoie de ajutor și pentru finalizarea pasului?

(3) Mult ajutor pentru a face acțiunea (ajutor fizic complet)

- *Acesta este cel mai mare ajutor pe care îl putem oferi.*
- *Acest lucru înseamnă că vom lua mâna copilului și îl/o vom ajuta să facă întreaga rutină.*
- *Puteți încerca acest nivel de ajutor atunci când încercați o nouă rutină pe care știți că acesta nu o poate completa încă.*
- *Exemplu: continuarea rutinei cu geaca. Să ne imaginăm situația în care copilul nu a putut finaliza pasul. El/ea s-a oprit din tragerea fermoarului după ce i-ați dat drumul la mână. În continuare oferiți mai mult ajutor pentru a finaliza rutina - mult ajutor fizic - luând din nou mâna copilului și mișcând-o ușor pentru a trage fermoarul. În acest pas l-ați ajutat pe copil fizic să completez acțiunea de la început până la sfârșit.*

Atunci când ajutați:

1) ***Vorbiți clar:*** *Folosiți cuvinte potrivite nivelului de limbaj al copilului și încercați să vă mișcați astfel încât copilul să vă vadă atunci când demonstrați acțiunea.*
2) ***Fiți consecvenți:*** *De fiecare dată când exersați rutina, mențineți aceleași așteptări până când copilul este pregătit să treacă la pasul următor.*

Observație: Atunci când aveți o zi dificilă, cum ar fi atunci când copilul este bolnav sau foarte obosit, este posibil să fie nevoie de mai mult ajutor. Este OK! Zilele mai dificile nu sunt cele mai bune pentru exersarea abilităților noi.

3) ***Blând dar ferm:*** *Atunci când oferiți o instrucție sau o reamintire, încercați să fiți blând și pozitiv, dar și ferm. Uneori, atunci când anticipăm faptul că va urma un comportament dificil, este posibil să ezităm sau să punem întrebări. Acest lucru poate încuraja comportamentul dificil al copilului sau i-ar putea sugera acestuia că ceva nu este în regulă. Mențineți o atmosferă pozitivă și fiți încrezători atunci când oferiți o instrucție.*

Țineți minte să lăudați copilul de fiecare dată când încearcă!

Pe măsură ce urmăriți demonstrația, Privește și Ascultă pentru a observa cele trei niveluri de ajutor. Vom discuta despre acesta după demonstrație.

Din moment ce am amenajat deja **spațiul pentru activitate***, putem începe.*

Copilul: Stă așezat singur, cu spatele către celălalt facilitator. Este foarte interesat de un set de cutii, îi place să le așeze în linie.

Adultul: Observă cum copilul este interesat de cutii. Ia cronometrul și merge la copil.

Adultul: **Către participanți:**

Știu că Iasmina este foarte interesată de alinierea cutiilor. Cred că tranziția ar putea fi un semnal și va avea nevoie de ajutor să rămână calmă și să fie gata să învețe rutina. Voi încerca să folosesc un cronometru pentru tranzițiile pe care le consider dificile pentru ea. Voi set cronometrul pentru 2 minute și voi încerca să rămân pozitiv, voi fi clar în ceea ce privește așteptările

	mele, și voi fi blând dar ferm atunci când o anunț că în 2 minute vom merge să ne spălăm pe dinți.
Adultul:	Spune, *"OK Iasmina, mai ai 2 minute pentru joacă* (Arată copilului cronometrul cu 2 minute) *și apoi ne spălăm pe dinți!"*
Copilul:	Se plânge și se întoarce. Spune *"Nu am terminat!"*
Adultul:	ARATĂ (Îi arată lui Iasmina cronomentrul cu 5 secunde rămase). Spune, *"Iasmina mai avem 5 secunde pentru joacă: 5 - 4 - 3 - 2 - 1* (cronometrul sună). *Este timpul să ne spălăm pe dinți!"*
Copilul:	Se plânge și se întinde pe jos. Strigă, *"Nu!"*
Adultul:	**Către participanți:** *Știam că această tranziție ar putea fi dificilă. Cred ca Iasmina înțelege ce îi cer, dar încearcă să amâne sau să oprească tranziția către spălatul pe dinți. Voi încerca să o ajut să se ridice și să meargă la baie. De data aceasta am folosit un cronometru dar pot și să număr singur (număr pe degete).*
Adultul:	Spune, *"Hai să ne spălăm pe dinți."* (Vă prefaceți că ajutați copilul să se ridice.)
Copilul:	(Se preface că este ajutat să se ridice; merge la vas alături de adult.)
Adultul:	**Către participanți:** *Vreau să fiu clar, consecvent și blând atunci când o ajut. Încerc să fac rutina cât se poate de distractivă, pentru a o încuraja să continue și să împărtășească rutina cu mine.* *Am cu mine programul cu imagini pentru spălat pe dinți, lipit pe perete în fața noastră.*
Adultul:	Arată (arată cu degetul imaginea cu pasul pentru pornirea robinetului). Spune, *"Pornesc apa."* (Se preface că pornește robinetul).
Copilul:	(Pornește robinetul.)
Adultul:	**Către participanți:** *Foarte bine, Iasmina a pornit robinetul după ce am folosit "arată și spune" pentru a demonstra primul pas și pentru a începe rutina. Știu că Iasmina știe că următorul pas este umezirea periuței și că poate să facă acest lucru pe cont propriu, așa că voi aștepta pentru ca ea să încerce.*

Adultul:	Pauză (Se uită la copil și așteaptă ca acesta să inițieze următorul pas - să pună periuța în apă.)
Copilul:	(Umblă la robinet, apoi pune periuța sub apă și începe să stropească cu ea.)
Adultul:	Răspunde, *"Ud periuța."* Imită (Faceți același lucru și puneți periuța în apă).
Adultul:	**Către participanți:** *Adăugarea pastei de dinți este **abilitatea țintă.** Știu că Iasmina de obicei are nevoie ca eu **să spun din nou**, să îi reamintesc să adauge pasta. Dar mă voi întreba dacă ar putea să facă acest pas cu mai puțin ajutor. Voi aștepta pentru a-i oferi lui Iasmina o șansă să înceapă acest pas. Dacă nu începe, voi folosi **arată și spune.***
Adultul:	(Așteaptă pentru ca acesta să se întindă după pasta de dinți și să strângă tubul pentru a pune pasta.)
Copilul:	(Continuă să se joace în apă și nu observă că adultul se uită.)
Adultul:	ARATĂ (ridică pasta de dinți) și spune, *"Hai să adăugăm pasta de dinți!"* (arată pasta de dinți copilului.) **Pauză** - așteaptă ca acesta să răspundă.
Copilul:	(Se uită și apoi ridică al doilea tub de pastă de dinți.)
Adultul:	Răspunde, *"Iei, avem pasta de dinți!"*
Adultul:	**Către participanți:** *Știu că Iasmina are nevoie de ajutorul meu pentru a completa restul rutine de spălare pe dinți. Nu îi place senzația de periuță care se freacă de dinți așa că trebuie să o ajut să își perieze dinții.*
Adultul:	Spune, *"Ne spălăm pe dinți."*
Copilul:	(Duce periuța mai departe.) Spune, *"Nu îmi place."*
Adultul:	Spune *"Ne vom spăla pe dinți timp de trei secunde. Hai să facem asta împreună."* **AȘTEAPTĂ**
Copilul:	(Duce periuța la dinți.)
Adultul:	Puțin ajutor (Oferă puțin ajutor fizic pentru a începe acțiunea de spălare pe dinți) și spune *"Spălăm pentru 3 - 2 - 1."*

Copilul:	(Se plânge și se mișcă, nu este confortabil, dar începe să se spele pe dinți.)
Adultul:	Răspunde *"Te speli pe dinți!"* Scoate periuța din gura copilului și spune *"Am terminat de spălat dinții."*
Copilul:	(Termină acțiunea, scuipă pasta de dinți.) Spune *"Bleah!"*
Adultul:	Răspunde *"BINE. Am terminat de spălat dinții!"*
Copilul:	*"Am terminat de spălat. Avem apa?"*
Adultul:	Răspunde (Îi dă paharul copilului). Spune, *"Poftim paharul."*
Copilul:	(Ia paharul și îl umple cu apă, pune puțină apă în gură și începe să clătească.)
Adultul:	Răspunde și imită *"Ne clătim cu apă. Apropae am terminat!"* (în timp ce își clătește gura).
Adultul:	**Către participanți:** *Știu că Iasmina știe că următorul pas este să spele periuța și că ea poate să facă acest lucru pe cont propriu așa că voi aștepta pentru ca ea să încerce.*
Adultul:	Pauză (Se uită la copil și așteaptă ca ea să inițieze spălatul periuței)
Copilul:	Pune periuța în apă și o spală.
Adultul:	Răspunde *"Spăl periuța"* Imită
Adultul:	**Către participanți:** *Știu că este dificil pentru Iasmina să oprească robinetul atunci când are mâinile ude. O voi ajuta, ștergând robinetul cu prosopul și începând acțiunea.*
Adultul:	ARATĂ (Se preface că șterge robinetul cu prosopul) și spune, *"Opresc apa"* și începe să oprească robinetul.
Copilul:	Spune, *"Lasă-mă să încerc."* (Pune mâna pe robinet, mâna alunecă).
Adultul:	Puțin ajutor. Spune, *"Bună încercare. Opresc apa"* și oferă ajutor fizic pentru a finaliza acțiunea.

Copilul:	(Ia prosopul) *”Usuc prosopul.”*
Adultul:	Răspunde și spune: *” Șterg mâinile!”* și se preface că își șterge mâinile cu prosopul în fața copilului.
Copilul:	(Își șterge mâinile) *”Șterg mâini.”*
Adultul:	Spune, *”Iei Iasmina! Ne-am spălat pe dinți!”*

Întrebări pentru discuție

ÎNTREBAȚI: *Când ați observat arată și spune?*
Posibile răspunsuri

- Pentru a-i arăta Iasminei ce să facă după ce începe pasul (adăugarea pastei de dinți: Iasmina începe stropind cu apă; ștergerea mâinilor: Iasmina a luat prosopul).
- Atunci când adultul a încercat să folosească un nivel mai mic de ajutor înainte de a oferi ajutor fizic (copilul are pastă de dinți pe periuță dar nu se spală pe dinți), adultul încearcă *arată și spune* pentru a demonstra spălarea pe dinți. În acest caz, Iasmina a avut nevoie de mai mult ajutor și adultul a oferit în continuare ”puțin ajutor”. Este OK! Este mai bine să oferi copilului șansa să încerce cu mai puțin ajutor și apoi să adăugați mai mult ajutor dacă este nevoie.

ÎNTREBAȚI: *Când am ajutat-o pe Iasmina, spunând din nou?*
Posibile răspunsuri

- Am crezut că va fi nevoie să folosim *spune din nou* pentru adăugarea pastei de dinți. Adultul decide să folosească un nivel mai mic de ajutor - ***arată și spune.*** Iasmina a putut completa pasul (adăugarea pastei de dinți) fără ca adultul să trebuiască să îi reamintească și **să spună din nou.**

ÎNTREBAȚI: *Când a oferit adultul ”puțin ajutor fizic” (ajutor fizic parțial)?*
Posibile răspunsuri

- Atunci când ***arată și spune*** nu a fost un ajutor suficient pentru ca Iasmina să înceapă să se spele pe dinți adultul a oferit mai mult ajutor, cu sprijin fizic pentru a începe acțiunea de a pune periuța în gură și de a începe să perieze.

ÎNTREBAȚI: *Când a oferit adultul ”mult ajutor fizic” (ajutor fizic de la început până la sfârșit)?*
Posibile răspunsuri

- În acest caz, adultul a început rutine de spălare pe dinți cu o tranziție dificilă de la o

activitate care Iasminei îi place mult - jocul cu setul de cutii. Adultul a folosit ”mult ajutor” pentru a o ajuta pe Iasmina să se ridice și să meargă la chiuveta.

ÎNTREBAȚI: *Cât ajutor ar trebui să ofer? Cum știți cât ajutor ar trebui să oferiți?*
Posibile răspunsuri

- Nu vrem să oferim ajutor fizic în completarea tuturor acțiunilor deoarece vrem ca învățarea pașilor să fie făcută pe cont propriu.
- Unii copii vor avea nevoie de mai mult ajutor decât doar să li se arate pasul.

ÎNTREBAȚI: *Poate copilul să facă asta cu mai puțin ajutor?*

Observație: Dacă răspunsul este ”Da”, încercați să oferiți un nivel mai mic de ajutor. În cazul în care reușește, puteți continua să folosiți acest nivel mai mic de ajutor. În cazul în care copilul nu reușește, înseamnă că va trebui să oferiți un nivel mai mare de ajutor, pentru mai mult timp.

Explicați
Odată ce ați exersat noua rutină pentru o vreme și copilul a învățat o parte dintre pași, ***ați putea folosi toate nivelurile de ajutor:***

- *arată și spune pentru pașii familiari (sau poate niciun ajutor!); și*
- *puțin sau mult ajutor fizic pentru pașii noi.*

Un copil ar putea avea nevoie de diferite niveluri de ajutor pentru fiecare pas, în funcție de cât de ușor sau cât de dificil este pasul respectiv.

Atunci când un pas este nou - și mai ales atunci când sarcina este complet nouă - copilul ar putea avea nevoie de mult ajutor (ajutor fizic) pentru toți pașii din rutină.

Țineți minte faptul că el/ea învață <u>de fiecare dată</u> când exersați abilitatea, chiar dacă are nevoie de mult ajutor pentru fiecare pas.

Continuați să verificați de fiecare dată când exersați rutina dacă puteți reduce nivelul de ajutor oferit.
Rețineți:

- *Nu ne așteptăm să învețe toți pașii în același timp.*
- *Unii pași vor fi mai dificili decât alții și ar putea dura mai mult timp să fie învățați.*
- *Este posibil să fie nevoie să exersați un pas de multe ori până când copilul va putea să îl facă pe cont propriu.*
- *Scopul este de a reduce nivelul de ajutor oferit cât mai repede posibil. DAR, în cazul în care copilul încă are nevoie de ajutor fizic pentru completarea unui pas, este OK să începeți cu acest nivel de ajutor pentru a reduce frustrarea copilului și pentru a vă asigura că va reuși.*

7

Sesiunea 7: Prevenirea comportamentului provocator – cum să ajutăm copiii să rămână implicați și calmi

Cuprins

Sesiunea 7: Prevenirea comportamentului provocator – cum să ajutăm copiii să rămână implicați și calmi

Informații pentru facilitatori 297
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)..... 299
Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 7 (20 minute)..... 300
Povestea Loredanei: Înțelegerea comportamentului copiilor și reglarea (10 minute)..... 303
Termometrul de comportament: Păstrarea stabilității emoționale: calm, liniștit și pregătit pentru a învăța (5 minute) 307
Sfatul 1: Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare 309
Înțelegerea comportamentului copiilor și motivele pentru acest comportament (10 minute) 310
Mesajul cheie 1: Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație 313
Înțelegerea celor trei părți ale comportamentului: concentrarea asupra momentului înaintea declanșării (10 minute) 314
Demonstrație Partea 1: Pregătirea de plecare cu Tudor (10 minute)..... 315
Sfatul 2: Privește și Ascultă semnalele înainte de comportamentul provocator 317
Demonstrație Partea a 2-a: Plecarea de acasă cu Tudor - Cum ajutăm un copil să rămână liniștit și să prevenim comportamentul dificil (15 minute)..... 318
Sfatul 3: Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit 324
Sfatul 4: Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului..... 326
Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: strategii pentru a rămâne implicat în sarcină, reglarea și prevenirea comportamentului dificil (25 minute)..... 328
Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune (10 minute) 332
Observații adiționale pentru facilitatori 334
Sesiunea 7: Anexă - Demonstrații opționale..... 335

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghidurile facilitatorilor - câte unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 7 - câte unul pentru fiecare participant.
- Termometrul de comportament - o copie printată în color (din pagina 14 a ghidului pentru participanți)
- Formulare de feedback pentru participanți.
- Coli mari de hârtie (5-10) și markere pentru a nota ideile pentru grup SAU acces la o tablă de scris. *[Luați în considerare nevoia de adaptare].*
- Ceas sau cronometru pentru a ține evidența timpului în timpul sesiunii.
- Materiale pentru demonstrație: o pungă și obiecte pentru rutina de curățenie.
- Materiale pentru practica în perechi: prospa,e haine, castroane și Loredanauri, jucării, cărți etc.

Obiective de învățare

1. Identificați momentele în care copiii sunt stabili emoțional (liniștiți) sau ”Instabili” (agitați).
2. Înțelegeți cele patru motive ale comportamentului dificil - pentru a comunica, pentru a evita ceva, pentru a obține atenție, sau pentru a avea obține o senzație.
3. Identificați cele trei părți ale comportamentului (înainte, în timpul, după).
4. Observați mediul de activitate pentru a reduce șansele apariției comportamentului dificil.
5. Observați semnele vizuale și verbale înainte schimbărilor de comportament.

Mesaje cheie

1. Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație.

Abilități și strategii (sfaturi)

1. Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare.
2. *Privește și Ascultă* semnalele *înainte* de comportamentul provocator.
3. Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.
4. Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 7
10 minute	Povestea Loredanei: Înțelegerea comportamentului copiilor și reglarea
5 minute	Termometrul de comportament: Păstrarea stabilității emoționale: calm, liniștit și pregătit pentru a învăța
10 minute	Înțelegerea comportamentului copiilor și motivele pentru acest comportament
10 minute	Înțelegerea celor trei părți ale comportamentului: concentrarea asupra momentului înaintea declanșării
15 minute	*** PAUZĂ ***
10 minute	Demonstrație Partea 1: Pregătirea de plecare cu Tudor
15 minute	Demonstrație Partea a 2-a: Plecarea de acasă cu Tudor - Cum ajutăm un copil să rămână liniștit și să prevenim comportamentul dificil
25 minute	Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: strategii pentru a rămâne implicat în sarcină, reglarea și prevenirea comportamentului dificil
10 minute	Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune

Timp = 60 de minute înainte de pauză și 60 de minute după pauză

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Ghidați participanții într-un exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă sunt inconfortabili, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute) și observați participanții.
- Oferiți sprijin participanților care respiră prea repede sau care par stresați.

Explicați și ghidați activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Găsiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabili, opriți și respirați în mod normal.*
- Opțional: *cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul ”calm” sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, a sfaturilor și a practicii de acasă. Introducerea sesiunii 7 (20 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și a sfaturilor din ultima sesiune

Mesaje cheie
Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră.

Sfaturi			
Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.	Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.	Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă.	Întrebați-vă: pot preda un alt pas?

Discutați despre practica de acasă

- *În ultima sesiune fiecare **a ales o abilitate țintă (un pas mic) pentru a învăța copilul o parte dintr-o rutină.***
- *Am sprijinit învățarea folosind **cele trei niveluri de ajutor.***
- *Luați un moment pentru a vă gândi la abilitatea țintă aleasă în timpul ultimei sesiuni.*

Revizuirea planificării practicii de acasă din ultima sesiune

- *Alegeți două rutine; **observați și răspundeți** la comunicarea copilului.*
- *Alegeți un pas mic al unei sarcini mai mari din cadrul unei rutine pe care vreți să o învețe copilul.*
- *Plănuiți ce nivel de ajutor veți folosi la început.*

Participanții împărtășesc experiențe din practica de acasă.

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Ați putea împărtăși ceva despre dumneavoastră sau despre copil, sau despre activitatea pe care ați realizat-o pentru o stare de bine.*

Vă rugăm să împărtășiți:

1. *Ce rutină ați exersat?*
2. *Care a fost* **pasul mic țintă?**
3. *Ce nivel de ajutor ați folosi la pasul țintă?*

Cele trei niveluri de ajutor sunt:

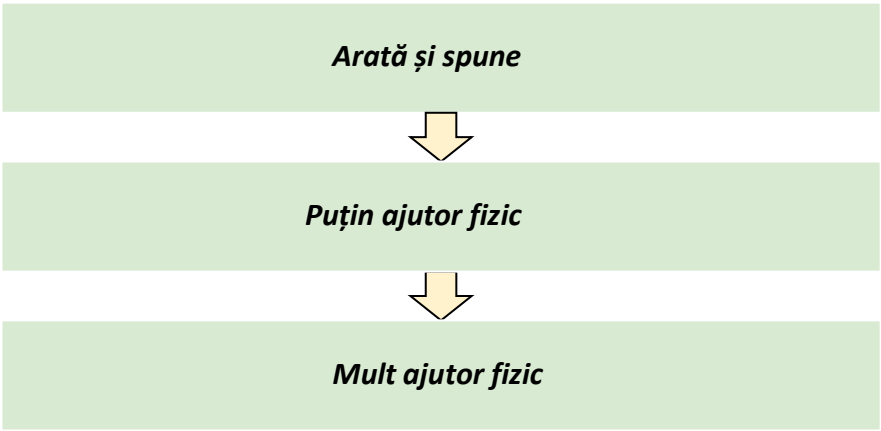

Observații pentru facilitator

- Încurajați participanții să împărtășească propriile experiențe specifice, fie că sunt pozitive sau negative.
- Invitați participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în această săptămână. Nu trebuie să fie un exemplu de abilitate a copilului, ci poate fi un exemplu de moment în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau mai blând, o nouă idee pentru un joc sau o nouă rutină, sau dacă au observat un punct forte al copilului.
- Repetați și afirmați/încurajați răspunsurile.
- Asigurați-vă că toată lumea are ocazia să vorbească (dar nu lăsați pe cineva să vorbească prea mult).
- Încurajați participanții să susțină și să ofere sugestii.
- După revizuirea practicii de acasă, rugați participanții să completeze fișa numită ”Reviziurea practicii de acasă” la paginile 168-169 din ghidul pentru participanți.

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei.

Introducerea Sesiunii 7

Facilitatorul citește și explică imaginea, și participanții urmează ghidul (pagina 170).

Ce vom învăța astăzi:

- ***cum să ajutăm copilul să rămână stabil emoțional*** *(calm, liniștit și pregătit să învețe);*
- ***cum să înțelegem mesajele pe care copilul încearcă să ni le transmită*** *folosind comportamentul dificil;*
- ***modalități de a preveni*** *comportamentul dificil.*

Povestea Loredanei: Înțelegerea comportamentului copiilor și reglarea (10 minute)

Explicați

- ***Comportamentul*** *cuprinde tot ceea ce facem?*
- ***Abilitățile*** *sunt lucruri bune pe care vrem să le observăm cât mai des.*
- ***Comportamentul dificil*** *este orice comportament care îl oprește pe copil din a fi împreună cu alte persoane, a învăța abilități noi, sau care este dăunător pentru el/ea sau cei din jur.*
- *Exemplu de comportament dificil:*
    - *plâns, tantrum (izbucniri);*
    - *fuga;*
    - *lovitul, mușcătura (pe sine sau pe ceilalți);*
    - *obținerea atenției prin activități repetitive.*
- ***Dereglare emoțională****: Atunci când copilul ne arată un comportament dificil, acest lucru ne spune că devine supărat.*
- ***Reglare emoțională:*** *Atunci când copilul este* ***calm, alert, concentrat și pregătit*** *să învețe.*

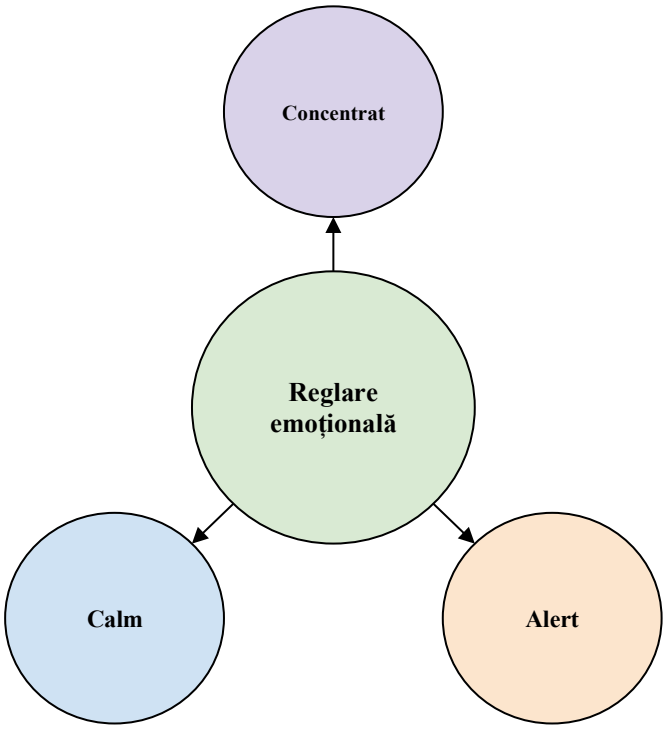

SCOP

- *Să ajutăm copilul să mențină "reglarea emoțională" astfel încât să fie pregătit să învețe lucruri noi.*
- *Atunci când copiii sunt stabili emoțional, aceștia vor apela mai puțin la comportamentul dificil.*

Povestea Loredanei

Explicați

- *Loredana se concentrează pe comportamentul dificil al fiului său în timpul mesei.*
- ***Privește și ascultă** ce comportament ne arată momentul în care copilul, Victor, este stabil emoțional și atunci când nu este.*
- ***Invitați** participanții să aleagă un comportament dificil pe care doresc să îl reducă.*
- ***Privește și ascultă** ce comportament țintă ar putea fi ales în povestea lui Victor.*

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în ghid (pagina 172).

Ilustrație	**Facilitatorul citește**
	Numele meu este Loredana. Am un copil, Victor, care a fost diagnosticat cu întârziere în dezvoltare de la vârstă mică. Locuim împreună cu soțul meu Jean și mama mea Elena. Victor are acum 6 ani și ma bucur să spun că am făcut mult progres față de început.
	Este dificil să știi cum să îl înveți un copil să se comporte. Uneori ne gândim că trebuie să fim mai duri pentru ca acesta să învețe. Dar la cursul de parenting, am învățat despre alte modalități mai bune de a învăța copilul să se comporte. Trebuie să recunosc că tot timpul îmi pierdeam răbdarea cu copilul meu atunci când era mic. Mesele erau o provocare. Victor transforma cina într-un joc în care se ridica de la masă și fugea peste tot. Îmi zâmbea și râdea deoarece, la fel ca majoritatea copiilor mici, credea că "prinselea" este un joc distractiv! Din păcate, nu este distractiv pentru mine sau pentru restul familiei.

	Am vorbit cu o asistentă la clinică și i-am explicat dificultățile pe care le avem la masă. Mi-a spus că mai întâi ar verifica să nu fie ceva medical în neregulă cu stomacul și sistemul digestiv al lui Victor. Am făcut teste la clinică și doctorul ne-a spus că totul este normal. Asistenta ne-a explicat că există strategii pe care le putem folosi pentru a ne ajuta să îmbunătățim comportamentul la masă. Ne-a explicat că Victor, la fel ca alți copii mici, vrea atenție - orice fel de atenție! Nu doar când îl laud, dar și când îl cert să se întoarcă la masă. Ambele sunt modalități de a-i oferi atenție.
	Am învățat că atunci când Victor aleargă și râde foarte tare, lui îi este dificil să își mențină stabilitatea emoțională. Pot să îl ajut pe Victor prin a-i oferi puțină presiune pe umeri, apăsând și strângând ușor cu mâinile mele. Acest lucru îl ajută pe Victor în reglarea emoțională, să se liniștească și să se așeze pe scaun.
	De asemenea, am învățat că trebuie să pregătesc mediul în care are loc masa pentru a-l ajuta pe Victor să stea pe scaun. Înainte, puneam scaunul lui Victor la capătul mesei și era foarte ușor pentru el să se ridice. Acum, eu stau la capătul mesei și Victor este așezat de cealaltă parte a colțului mesei, scaunul fiind lângă perete. Acest loc îl ajută pe Victor să rămână liniștit și așezat pe scaun.
	Am învățat și să îi ofer lui Victor multă atenție și încurajare pentru faptul că se așează la masă și că mănâncă. În momentul în care se așează pe scaun, îl încurajez și îi ofer multă atenție: "Victor, stai atât de cuminte!"

Întrebări pentru discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce **comportament dificil țintă** ați încerca să reduceți?*

Posibile răspunsuri:

- Fuga de la masă în timpul cinei.

ÎNTREBAȚI: *Cum știe Loredana că lui Victor îi este dificil să rămână stabil emoțional și calm?*

Posibile răspunsuri:

- Victor se ridică de la masă și aleargă.
- Victor râde foarte tare.
- Lui Victor îi este dificil să se calmeze atunci când devine agitat.

ÎNTREBAȚI: *De ce credeți că Victor fugea de la masă?*
Posibile răspunsuri:

- Să primească atenție de la mama lui în timp ce este fugărit.
- Pentru a evita sau pentru a scăpa de la a sta la masă.

ÎNTREBAȚI: *Cum îl ajută Loredana pe Victor să stea așezat la masă?*
Posibile răspunsuri:

- **Îl laudă și îl răsplătește** pentru faptul că s-a așezat la masă.
- **Pregătește mediul** prin mutarea lui Victor la o parte a mesei unde îi este mai dificil să se ridice, și mutarea propriului loc astfel încât ea să fie lângă Victor și în fața lui.
- **Îl ajută pe Victor să rămână stabil emoțional și calm** strângând umerii ușor pentru a-l ajuta să rămână așezat.

DISCUTAȚI: *Sunt patru mesaje principale pe care copiii le pot transmite prin comportamentul dificil.*

Mesaje principale

Pentru a avea acces la ceva	Pentru a primi atenție	Pentru a evita sau pentru a opri ceva	Pentru a simți o senzație

Termometrul de comportament: Păstrarea stabilității emoționale: calm, liniștit și pregătit pentru a învăța (5 minute)

Revizuirea sesiunii 1

- *Copiii cu întârzieri în dezvoltare și dizabilități adesea au dificultăți în controlul corpului și al comportamentului.*
- *Acest lucru este cauzat de sentimente normale: copiii pot fi anxioși, supărați, pot avea prea multă energie, sau pot avea prea puțină energie.*

Termometrul de comportament

- *Rețineți faptul că putem descrie comportamentul copiilor, raportându-ne la trei niveluri:* ***Fierbinte, Cald, Rece (pagina 176 din ghidul participanților)***

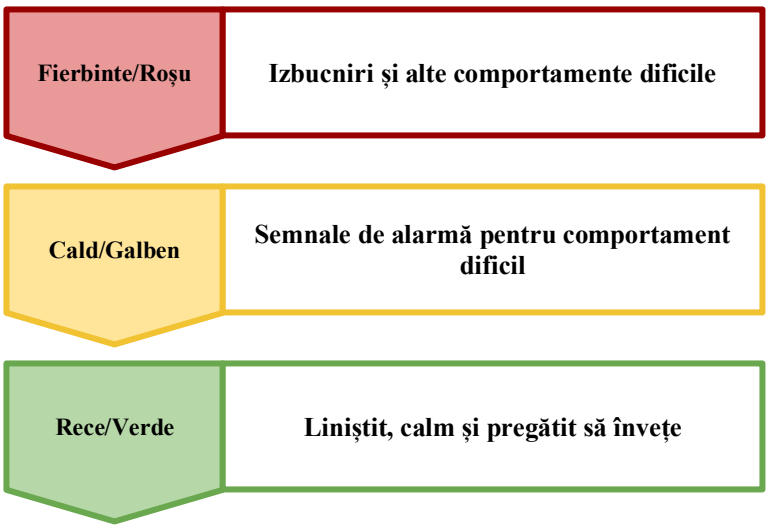

Rece/Verde (Liniștit, calm și pregătit să învețe)

- Copiii care au un comportament rece sunt calmi, alerți și pregătiți să învețe.

Cald/Galben (Arată primele semne de agitație, frustrare, neplăcere, supărare)

- Atunci când copiii ”se încălzesc”, copilul arată primele semne de frustrare, neplăcere sau supărare.
- Semne pe care le puteți observa: Semnele care arată că un copil este supărat supărat sunt sunete repetitive, mișcări agitate sau în general mișcare mai multă decât la **Verde**, privit în jur, nerespectarea rândului sau neparticiparea la rutină, neimplicarea în sarcină.

Fierbinte/Roșu (”NU este stabil”, agitat)

- Copiii care arată comportament ”fierbinte” sunt foarte supărați și au nevoie de ajutor să se calmeze. Ar putea fi nervoși, dar s-ar putea și să le fie teamă sau să fie prea entuziasmați pentru ceva. Un copil în această stare nu este implicat și nu poate învăța ceva în acest moment.
- Semne pe care le puteți observa: Plâns, țipete, izbucniri, evadare, rostogolire pe pode, suprastimulare, fuga în jurul mesei.

- *Rețineți: Scopul nostru este să ajutăm copiii să rămână stabili emoțional și pregătiți să învețe.*
- *Ajutorul oferi copiilor pentru a rămâne la nivelul rece sau să se întoarce de la cald sau fierbinte înapoi la rece poate preveni sau poate reduce comportamentul dificil.*

Sfatul 1: Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 177).

- **Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare.**
- **Observați când copilul ”este cuminte” (se comportă bine) sau când face ceva bine. Răspundeți cu atenție, zâmbete și cuvinte de laudă.**
- **Lăudați și încurajați copilul atunci când încearcă sarcini dificile (puteți spune ”E bine că încerci!” sau ”Mă ajută ce faci!”)**

- **Lauda poate ajuta copilul să rămână stabil emoțional și implicat în sarcină.**
- **Lauda este o răsplată care crește frecvența comportamentului copilului.**

- *Observarea semnelor care anunță comportamentul dificil și folosirea strategiilor care ajută copilul să rămână calm și stabil pot preveni comportamentul dificil.*
- *Însă, uneori copiii sunt în zona ”roșie” (nu sunt liniștiți sau apelează la comportament dificil). În următoarea activitate vom discuta despre motivul pentru care acest lucru se întâmplă.*

Înțelegerea comportamentului copiilor și motivele pentru acest comportament (10 minute)

Discuție

Explicați

- *Toți copiii arată comportament dificil.*
- *Comportamentul are un motiv - pentru a obține ceva ce își dorește sau are nevoie.*
- *În cazul în care comportamentul duce la obținerea acestui lucru, atunci se va întâmpla mai frecvent.*
- *Este important să înțelegem motivul pentru comportamentul dificil al copilului pentru a ști cum să răspundem.*

Patru motive principale ale comportamentului dificil

Pentru a avea acces la ceva	Pentru a primi atenție	Pentru a evita sau pentru a opri ceva	Pentru a simți o senzație

ÎNTREBAȚI: *Copilul dumneavoastră a apelat vreodată la comportament dificil? Ce încearcă să vă spună cu acest comportament?*

Ajutați participanții să identifice motivele pentru comportamentul dificil, folosind tabelul de mai jos:

Pentru a avea acces la ceva	Pentru a obține atenție	Pentru a evita sau pentru a opri ceva	Pentru a simți o senzație
Vrea să aibă acces la ceva	Face contact vizual după comportamentul vizual, posibil să zâmbească	O activitate dificilă sau neplăcută este prezentată.	Comportamentul este în mod automat o răsplată prin faptul că este realizat.
Are nevoie de ajutor pentru a avea acces la ceva	Se simte ca și cum comportamentul se transformă într-un joc	Este nevoie de schimbare sau de flexibilitate.	Apelarea la acest comportament reprezintă o reglare emoțională pentru copil (pentru a se întoarce la a fi liniștit)

Încearcă să folosească sunete sau mișcări ale corpului pentru a transmite un mesaj, dar nu este înțeles	Dacă priviți copilul sau dacă vorbiți cu el/ea, este mai probabil ca acest comportament să se repete.	Ați făcut o cerere sau o instrucție.	

Câteva dintre exemplele de mai jos sunt prezentate cu imagini în ghidul participanților (pagina 178)**.**

1) Comportamente dificile la care copilul apelează **pentru a avea acces la ceva**:

- Un copil poate folosi comportament dificil pentru a comunica faptul că el/ea dorește ceva, neavând posibilitatea de a folosi cuvinte sau gesturi.

Exemple:

- *Copilul vede o gustare preferată care a fost pusă într-un sertar, sus. Copilul începe să țipe și să plângă, stând în fața sertarului, până când cineva îi oferă acea gustare.*
- *Copilul are un jucărie preferată și fratele îi iau jucăria. Copilul începe să lovească fratele până când acesta îi dă jucăria înapoi.*

2) Comportamente dificile la care copilul apelează **pentru a obține atenție**:

- Atunci când un copil obține atenție pentru un anumit comportament, atunci este mai probabil să fie repetat.
- **Pentru mulți copii, orice fel de atenție reprezintă o răsplată.**
- Chiar și o dojeneală (atenție negativă) va crește probabilitatea ca acel comportament să fie repetat.

Exemple:

- *Copilul fuge atunci când încercați să începeți rutina de a se pregăti pentru somn. Fugăritul prin cameră este o modalitate de a obține atenție, fiind repetată.*
- *Mama este ocupată cu treburile casnice și copilul începe să plângă pentru a obține atenție. Mama îl dojenește pe copil. Acest lucru este o formă de atenție pentru copil, iar astfel copilul va repeta comportamentul.*
- *Copilul aruncă Loredanaura pe podea în timpul mesei, iar tatăl o ridică, o curăță și i-o dă înapoi.*

3) Comportamente la care copilul apelează **pentru a evita sau pentru a opri o activitate neplăcută** (cum ar fi o sarcină dificilă sau inconfortabilă).

- În cazul în care copilul nu vrea să îndeplinească o sarcină, și dacă activitatea este oprită atunci când copilul are un comportament dificil, este mai probabil ca acel comportament să fie repetat data viitoare când încercați acea activitate.

Exemple:
- *Copilului nu îi place să se spele pe dinți și adesea îl deranjează atunci când sora sa mai mare vrea să se spele pe dinți. Dacă plânge și nu cooperează la început, sora sa va decide să nu se spele pe dinți în acea seară (comportamentul copilului a dus la oprirea activității).*
- *Atunci când copilul vrea să plece acasă, se pune pe podea.*

4) Comportamente la care copilul apelează **pentru a simți o senzație plăcută**.

Exemple:
- *Copilul sare sau te strânge.*
- *Copilul mișcă jucăriile de la stânga la dreapta în fața ochilor pentru a se stimula vizual.*
- *Copilului îi place să atingă materiale moi și atinge hainele străinilor în autobuz.*
- *Copilului îi place să pungă obiecte în gură pentru a le mesteca, și adesea mestecă haine.*

Este important să înțelegem faptul că unele comportamente au loc din motive fizice sau medical, pe care copilul nu le poate controla, cum ar fi enurezia.

- Copiii nu ar trebui să fie niciodată pedepsiți pentru comportamente pe care nu le pot controla.

Revizuirea poveștii Loredanei
- *Victor avea obiceiul să fugă de la masă.*

ÎNTREBAȚI: *Ce mesaj credeți că încerca Victor să îi transmită mamei?*

Posibile răspunsuri

- *Voia să obțină atenție.*
- *Voia să scape sau să o evite.*

Mesajul cheie 1: Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc ghidul (pagina 178).

Primul mesaj cheie este: Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație.

- Comportamentul are loc cu un motiv, deși uneori motivul poate fi dificil de înțeles.
- Trebuie să înțelegem motivul pentru comportamentul copilului pentru a ajuta să oprim sau să reducem frecvența acestuia. Comportamentele dificile ajută copilul să:
  - aibă acces la ceva ce își doresc;
  - să primească atenție de la cineva;
  - să oprească sau să evite ceva neplăcut;
  - să simtă o senzație.

Are acces la ceva ce își dorește

Primește atenție de la cineva

Oprește sau evită ceva neplăcut

Simte o senzație

Este important să înțelegem faptul că unele comportamente au loc din motive fizice sau medical, pe care copilul nu le poate controla, cum ar fi enurezia.

Înțelegerea celor trei părți ale comportamentului: concentrarea asupra momentului înaintea declanșării (10 minute)

Explicați

- *Copiii transmite mesaje folosind comportamentul.*
- *Pentru a înțelege, trebuie să avem în vedere mai mult decât comportamentul dificil.*
- *Ce s-a întâmplat înainte și ce se întâmplă imediat după comportament ne ajută să înțelegem:*
    - *să observăm dacă acel comportament va fi repetat mai mult sau mai puțin.*
    - *să observăm ce a declanșat comportamentul (Acest lucru ne ajută să evităm acel declanșator în viitor, comportamentul fiind mai puțin probabil să fie repetat)*
    -

Pentru a reduce un comportament dificil, trebuie să ne gândim la:

1) *Înainte: Ce s-a întâmplat înainte de comportament.*
2) *În timpul: Comportamentul dificil.*
3) *După: Ce se întâmplă imediat după comportamentul dificil.*

Anumite comportamente sunt precum niște semnale de alarmă. Spre exemplu:

- *Aceste semnale ne pot avertiza că urmează să aibă loc un comportament dificil.*
- *Putem observa semnalele imediat înainte de un comportament sau semnale care s-au acumulat.*
- *Semnalele ne arată că acel copil începe să se simtă ”cald” sau ”fierbinte” și nu este stabil.*

Exemple de semnale - Luați în considerare următoarele întrebări:

- *Este mai probabil ca un copil să devină supărat sau să aibă un comportament dificil dacă nu este confortabil (îi este foame, îi este sete, este bolnav, îi este cald sau frig)?*
- *Cum se descurcă copilul dumneavoastră atunci când trebuie să oprească o activitate și să înceapă una nouă?*
- *Cum reacționează copilul dumneavoastră la schimbarea locației (când trebuie să se întoarcă de afară în casă)?*
- *Cum reacționează copilul dumneavoastră atunci când se află într-un loc zgomotos?*
- *Copilul dumneavoastră este mai mult sau mai puțin probabil să se supere și să apeleze la un comportament dificil atunci când faceți ceva dificil?*
- *Cum reacționează copilul dumneavoastră la sarcini și activități noi?*

Înțelegerea factorilor declanșatori pentru comportamente dificile poate ajuta la evitarea declanșării pe viitor.

*** PAUZĂ *** (15 minute)

Demonstrație Partea 1: Pregătirea de plecare cu Tudor (10 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă - ”Demonstrație partea 1: ”Plecarea din casă cu Darius”, care se găsește în anexă - prin care este prezentat modul în care pot fi aplicate sfaturile din această sesiune în cazul unui copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă poate fi folosită în locul sau în plus față de demonstrația de mai jos ”Demonstrație partea 1: Pregătirea de plăcere cu Tudor”, însă mai mult timp va fi necesar pentru a le prezenta pe ambele.

Explicați

- *Un facilitator este îngrijitorul, Ana, iar celălalt facilitator este copilul, Tudor*
- *Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.*

Această demonstrație va prezenta următoarele sfaturi:

→ Privește și Ascultă

Privește și ascultă semnalele înainte de comportamentul provocator.

Observații pentru facilitator

- Copilul va sta așezat pe podea, jucându-se cu câteva jucării, cu spatele către adult. Adultul va fi puțin mai departe (într-o altă cameră), prefăcându-se că vorbește la telefon. Adultul ar trebui să aibă o pungă sau o plasă.

Partea 1: Apelul telefonic

Adultul:	Se preface că vorbește la telefon *”Mulțumesc ca m-ai sunt… sunt puțin aglomerat în dimineața asta. Trebuie să îl duc pe Tudor la școală. Aveam de gând să îi fac ceva de mâncare, dar nu cred că voi avea suficient timp acum…* (pauză)”
Adultul:	(Se uită la telefon se verifice ora) și spune, *”Oh nu… o să întârziem!”* (Se duce la copil, **și stă în spatele lui**) *”Tudor, trebuie să te pregătești de plecare! Vom întârzia!”*

Copilul:	(Se întoarce și se uită la îngrijitor, este surprins și nu se mișcă)
Adultul:	(Ia copilul de mână. Încearcă să îl ajute să se ridice) *”Trebuie să te pregătești… haide”*
Copilul:	(Nu se ridică și începe să se smiorcăie)
Adultul:	(Încearcă să îl ajute din nou să se ridice) și spune *”Tudor! Trebuie să te pregătești… hai să mergem.”*
Copilul:	Se smiorcăie mai tare, se opune, nu vrea să se ridice.
Adultul:	*”Este atât de frustrant!”*

DISCUȚIE

Întrebări pentru a ghida discuția

ÎNTREBAȚI:

- *Ce s-a întâmplat înainte de comportament, care ar fi putut fi un motiv sau să contribuie la comportamentul dificil al lui Tudor?*
- *Ce părere aveți despre cât de stresată era Ana? Este posibil ca acest lucru să îl facă pe Tudor să se supere mai ușor?*
- *Ce a spus îngrijitorul despre micul dejun? Este posibil ca acest lucru să fi făcut situația mai dificilă pentru Tudor?*
- *Ce anume l-a făcut pe Tudor să îi fie greu să urmărească instrucțiunile mamei lui?*

Posibile răspunsuri

- **Nu a fost anunțat înainte de schimbarea activității și nu știa ce urmează să se întâmple.**
- **Îngrijitorul se grăbea și era într-o stare agitată.** Starea pe care o avea l-a determinat pe copil să îi fie mai greu să rămână ”liniștit”.
- *Unul dintre cele mai importante lucruri pe care le puteți face pentru a ajuta copilul să fie calm este ca mai întâi să fiți voi înșivă într-o stare calmă. Puteți încerca să planificați înainte pentru a nu fi în grabă și puteți încerca să aveți grijă de dumneavoastră pentru a reduce stresul. Însă, nu este întotdeauna ușor și unele situații pur și simplu vor fi dificile.*
- **S-ar putea să îi fie foame** deoarece îngrijitorul nu a avut suficient timp pentru a pregăti micul dejun.
- *Dacă aveți grijă să mănânce mesele zilei, acest lucru va ajuta copilul să fie liniștit.*
- **Este posibil să nu fi auzit sau să nu fi putut să urmărească instrucțiunile** (instrucțiunea ”Trebuie să ne pregătim să plecăm” nu a fost clară. Este posibil ca Tudor să nu fi auzit sau să fi crezut că mama lui vorbește cu altcineva. Este posibil să nu fi înțeles cuvintele (au fost prea multe cuvinte); sunt mulți pași în pregătirea pentru plecare și este posibil ca el să nu fi știut cum să înceapă).

Sfatul 2: *Privește și ascultă* semnalele *înainte* de comportamentul provocator

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanți urmăresc ghidul (pagina 180).

- ***Privește și Ascultă semnalele înainte de comportamentul provocator.***
- **Gândiți-vă la ce s-a întâmplat chiar înainte de manifestare și întrebați-vă:**
  - **Ce făcea copilul meu atunci când m-am apropiat de el/ea?**
  - **Este acest tip de situație dificilă pentru mine sau pentru copilul meu? (Spre exemplu, este foarte dificil pentru copilul meu să pună deoparte mașinile lui preferate, sau când am mers într-o deplasare unde nu i-a plăcut.)**
  - **Cum era comportamentul copilului meu atunci când m-am apropiat? Rece, cald, fierbinte?**
  - **Încerca acesta să îmi comunice ceva (cum se simte sau ce vrea sau ce are nevoie) prin comportamentul dificil?**
  - **A înțeles copilul meu instrucțiunile mele?**

- **Este mai ușor pentru copii să se întoarcă la ”verde/rece” atunci când arată primele semne că devin supărați.**

Demonstrație Partea a 2-a: Plecarea de acasă cu Tudor - Cum ajutăm un copil să rămână liniștit și să prevenim comportamentul dificil (15 minute)

Observații pentru facilitator

- Facilitatorii pot alege să prezinte o demonstrație alternativă - ”Demonstrație partea a 2-a: ”Pregătirea de plecare cu Darius: cum ajutăm un copil să rămână liniștit în timpul unei tranziții dificile”, care se găsește în anexă - prin care este prezentat modul în care pot fi aplicate sfaturile din această sesiune în cazul unui copil care are abilități de comunicare mai dezvoltate.
- Această demonstrație alternativă poate fi folosită în locul sau în plus față de demonstrația de mai jos ”Demonstrație partea a 2-a: Plecarea de acasă cu Tudor”, însă mai mult timp va fi necesar pentru a le prezenta pe ambele.

Explicați

- *Semnalele pot face ca aceste comportamente dificile să fie mai frecvente.*
- *Tranzițiile sau schimbările sunt adesea dificile pentru copiii cu întârzieri de dezvoltare.*
- *Tranzițiile pot fi stresante atunci când copiii nu înțeleg ce urmează sau de ce trebuie să se oprească din ceea ce fac.*
- *Toți copiii beneficiază de pe urma rutinelor și planificărilor clare ale zilelor.*

ÎNTREBAȚI: *Ce putem face pentru a-l ajuta pe Tudor să rămână liniștit în timpul unei tranziții dificile și pentru a reduce semnalele?*

Posibile răspunsuri

Pregătirea mediului de activitate pentru a reduce șansele manifestării comportamentului dificil.

- Înlăturați dezordinea:
  - Înlăturați obiectele în plus pentru a face spațiul mai puțin copleșitor.
  - Dacă știți că are un obiect pe care se poate bloca (îl învârte sau privește constant acel obiect) și știți că înlăturarea acelui obiect ar duce la comportamentul dificil, luați obiectul din cameră înainte să începeți rutina.
  - În cazul în care copilul aruncă obiecte sau le dă pe jos când este în zona galbenă sau roșie, înlăturați aceste obiecte înainte de a începe.
- Aduceți o masă și un scaun:

- Dacă știți că are nevoie de ajutor pentru a sta așezat în timpul unei rutine, încercați să aduceți o masă și un scaun în loc să stați în picioare sau pe podea, sau așezați-l cu spatele la perete.

- Să aveți materialele necesare pregătite.
- Dacă aveți nevoie de un temporizator, sau de un program cu imagini, se recomandă să aveți aceste materiale pregătite înainte să aduceți copilul (vom discuta despre aceste materiale în următoarea sesiune).

Anunț prin numărătoare inversă

- Numărătoarea inversă oferă o avertizare verbală privind schimbarea care urmează. Puteți folosi și o avertizare vizuală alături de numărătoarea inversă (folosiți un temporizator sau arătați numerele pe degete).
- Este un mod simplu de a anunța copilul că o schimbare va urma în curând (cum ar fi: ”OK Daniela, mai citești cinci minute și apoi este timpul să ne culcăm” sau ”OK Cara, poți să te mai joci până până când termin ce fac, va trebui să te oprești în curând.” Atunci când terminați, spuneți ”Care, am terminat treaba. Voi număra până la trei, și apoi vom pleca.”
- Pentru copiii care au nevoie de mai mult suport vizual, putem folosi un temporizator, imagini sau alte materiale astfel încât copilul să poată înțelege cât timp a mai rămas, sau puteți arăta numerele pe degete, numărând de la trei la zero.

Lauda: faceți rutina să fie pozitivă și satisfăcătoare!

- Lauda este o răsplată care face mai probabil ca un anumit comportament să se întâmple din nou.
- Menținând o atitudine pozitivă și făcând rutina să fie distractivă, putem ajuta copilul să rămână liniștit și implicat în sarcină.

Explicați demonstrația

- *Mama lui Tudor va folosi numărătoarea inversă ca strategie pentru a-l ajuta pe Tudor să rămână calm și să înțeleagă pașii care vor urma în tranziția dificilă.*
- *Pregătiți spațiul la fel ca înainte: copilul va sta pe podea jucându-se cu câteva jucării, fiind cu spatele la adult.*
- *Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.*

Această demonstrație va arăta următoarele sfaturi

- *Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.*
- *Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare.*

Pregătirea spațiului: Reducerea șanselor de manifestare a comportamentului dificil

Explicați

- *Știu că va trebui să facem curățenie, așa că am adus o pungă în care să punem jucăriile.*
- *Suntem în întârziere dar voi încerca să rămân calm deoarece știu că așa îl voi ajuta pe copil să rămână calm.*
- *De data aceasta vreau să îl anunț pe Tudor înainte de schimbare.*
- *Voi folosi numărătoarea inversă și îi voi arăta pe degete cât timp a mai rămas așa că nu voi avea nevoie de alte materiale.*
- *Voi folosi gesturi pentru a-l ajuta să înțeleagă ce va urma să se întâmple.*
- *Știu că lui Tudor îi place să mă însoțească când plec undeva. Cred că tranziția va fi mai ușoară dacă îi spun că vom merge afară după ce strânge jucăriile.*
- *Vreau să stau în fața lui Tudor pentru ca el să mă poate auzi și să știe că vorbesc cu el.*
- *Voi strânge acum câteva dintre jucăriile pe care Tudor nu le folosește. Acest lucru ne va ajuta să reduce timpul necesar pentru a face curățenie și astfel Tudor va avea mai puțin timp în care să devină cald sau fierbinte. (Strângeți obiectele în plus în pungă.)*

Adultul:	Se așează la nivelul copilului, în fața acestuia. Îi atrage ușor atenția (spune ”Tudor” și pune mâna pe umăr). Vorbește într-o voce prietenoasă dar fermă: ”*Ok Tudor, încă 2 minute de joacă* (ține sus două degete), *și apoi strângem* (arată punga) *și apoi mergem afară* (arată ușa).” Se ridică și așteaptă.
Copilul:	(Se uită la adult)
Adultul explică participanților:	*Vreau să îl anunț atunci când mai are 1 minut.*
Adultul:	Se așează la nivelul copilului, în fața acestuia. Ține sus un deget. Vorbește într-o voce prietenoasă dar fermă: ”*Mai avem 1 minut și apoi strângem* (arată punga) *și apoi mergem afară* (arată ușa).”
Copilul:	*”NU”* (continuă să se joace fără să se uite la adult).
Adultul explică participanților:	*Știu că tranzițiile sunt dificile pentru Tudor. Voi ignora acest protest deoarece încă mai are un minut pentru joacă.*

	(așteaptă câteva secunde fără să se apropie de Tudor) *Acum am să număr ultimele 5 secunde și îi voi spune că este timpul să strângem jucăriile.*
Adultul folosește *Arată și spune:*	Se așează la nivelul copilului, în fața acestuia. Îi atrage ușor atenția (spune ”Tudor” sau pune mâna pe umăr). Vorbește într-o voce prietenoasă dar fermă: *”OK, 5 - 4 - 3 - 2 - 1 - Gata joaca. Este timpul să strângem* (arată punga) *și să mergem afară* (arată ușa).”
Adultul explică participanților:	*Acum știu că strânsul jucăriile poate fi dificil așa că voi încerca să rămân pozitiv. Voi face ca rutina să fie distractivă și îi voi arăta lui Tudor că am început să strângem, luând una din jucăriile cu care el nu se joacă și punând-o în pungă.* În joacă, pune una dintre jucăriile de pe jos în pungă și ține punga deschisă către Tudor.
Copilul:	Se opune puțin și apoi ia jucăria de pe jos.
Adultul explică participanților:	*Nu vreau să îi iau jucăria așa că voi strânge celelalte jucării, cu care el nu se joacă. Voi spune ”Strângem, strângem! Toată lumea strânge!” într-o voce de cântec.*
Adultul:	Atunci când adultul mai are o singură jucărie în mână, se duce în fața copilului, ține punga deschisă către copil și îi spune, ”*Pun doar una”.* Adultul pune ultima jucărie pe care o are în pungă și spune, *” Jucăria în pungă!*”
Copilul:	Plânge și aruncă jucăria din mână în pungă.
Adultul:	Îi spune cu entuziasm copilului: *”Iei, Tudor! Am terminat!”*
Adultul explică participanților:	*Este grozav faptul că Tudor a aruncat ultima jucărie în pungă. Dacă un copil nu vrea să facă ceva, este o idee bună ca acesta să completeze un pas mic (cum ar fi să pună una dintre jucării în pungă). Apoi putem să răsplătim acest comportament pozitiv, spunând ”am terminat” și finalizând activitatea. În acest fel, activitatea dificilă se termină pe o notă pozitivă, cu laudă.* *Mai târziu vreau ca Tudor să strângă jucăriile punându-le ușor în pungă, fără să plângă. Acesta este primul pas în a-l învăța să strângă după el.*

Adultul:	Îi spune cu entuziasm copilului: *”Acum este timpul să mergem! Să ne ridicăm!* (Îi întinde mâna lui Tudor pentru a-l ajuta să se ridice)
Copilul:	Se pune pe podea și plânge.
Adultul explică participanților:	*Acum îi voi oferi **puțin ajutor** să se ridice.*
Adultul:	Îi spune cu entuziasm copilului: *”Ridică-te!”* (Îl ajută pe copil să se ridice) și spune, *”Iei, hai să mergem afară!”* (Se duc repede la ușă pentru a ieși).

Revizuire și discuție

- *Ce l-a ajutat pe Tudor să treacă prin această tranziție dificilă?*
- *Uitați-vă la sfatul 2 din ghid (pagina 180).*
- *Ce strategii a folosit mama lui Tudor?*

Posibile răspunsuri

Identificați aceste strategii:

- Numărătoare inversă în cuvinte.
- Numărătoare inversă cu suport vizual, folosind degetele. Adultul a spus numărătoarea inversă la nivelul copilului, în fața acestuia, astfel încât să poată vedea clar.
- A păstrat o atitudine pozitivă și a făcut rutine distractivă.
- L-a lăudat pe Tudor pentru fpatul că a pus o jucărie în pungă.
  - Chiar dacă Tudor a aruncat jucăria în pungă nervos, faptul că a pus jucăria este un comportament pozitiv.
  - *Faptul că l-a rugat să facă un pas mic la final, a făcut ca activitatea să se termine pe o notă pozitivă, cu laudă.*
  - L-a lăudat pentru primul pas chiar dacă ar vrea să fie mai puțin nervos, să participe mai mult în rutina de curățenie și să pună jucăriile mai ușor.
- **A ignorat comportamentul dificil**
  - **I-a oferit atenție și laudă pentru comportamentul pe care vrea să îl vadă din nou,** și nu a oferit deloc atenție pentru comportamentul pe care NU vrea să îl vadă din nou. (Vom discuta mai mult despre această strategie în următoarea sesiune.)

ÎNTREBAȚI:

- *Ce rutine specifice sunt dificile pentru copilul dumneavoastră?*
- *Cum ați putea aplica aceste strategii în alte situații dificile cu care se confruntă copilul dumneavoastră?*

Posibile răspunsuri

Jocul împreună și respectarea rândului: Folosirea unui temporizator pentru a-l ajuta pe copil să înțeleagă când s-a terminat rândul și când urmează rândul următorului copil (spre exemplu: încă 2 minute cu mașina, apoi este rândul lui Radu).
La masă: Folosiți un temporizator pentru a-l ajuta pe copil să înțeleagă când s-a încheiat masa.
La culcare sau în rutina de dimineață: Folosiți un program cu imagini pentru a-i arăta copilului anumite părți din rutină (rutina de dimineață poate avea imagini pentru următorii pași: mănâncă micul dejun, mergi la baie, îmbracă-te, mergi la școală).

Observații pentru facilitator

- Dacă îngrijitorii spun că au copii care se rănesc pe ei înșiși sau pe cei din jur, facilitatorul ar trebui să recomande alte servicii, dacă sunt disponibile.

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?* Încurajați participanți să răspundă între ei.

Sfatul 3: Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghid (pagina 181).

- **Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.**

1. **Aranjați mediul:**
   - Reduceți dezordinea prin mutarea obiectelor în plus.
   - Adăugați un loc pentru a sta (o pasa și un scaun sau un loc în care copilul să stea cu spatele la pere).
2. **Atenționați înainte de a schimba activitățile:**
   - Anunțați copilul cu câteva minute înainte de schimbarea activității.
   - Spuneți câte minute au mai rămas și apoi numărați ultimele secunde.
   - Oferiți copilului instrucțiuni clare și ajutați copilul să le urmeze atunci când timpul expiră.
   - Puteți să folosiți și un temporizator astfel încât copilul să vadă cât timp a rămas.
   - În următoarea sesiune vom vorbi despre cum puteți folosi un program cu imagini pentru a ajuta copilul să știe ce urmează.

- Aranjarea mediului și oferirea atenționarea înainte de schimbarea activităților ajută copilul să rămână calm și liniștit.

Reduceți dezordinea pentru locul potrivit.

Oferiți avertismente înainte de schimbarea activităților.

Explicați

- *Un **scop** important este să îl ajutăm pe copil să rămână stabil sau liniștit cât mai mult posibil.*
- *Atunci când copilul este stabil sau liniștit veți observa mai puține comportamente dificile și puteți să vă concentrați pe învățarea abilităților și comportamentelor pe care vreți să le vedeți mai des.*
- *Un mod de a ajuta copiii să rămână liniștiți este să îi încurajați și să îi răsplătiți atunci când sunt deja într-o stare calmă și liniștită.*

Laudele și recompensele ajută copiii să învețe că vrem să vedem acel comportament pe care îl lăudăm mai des. Recompensele pot fi simple!

- *Cuvintele de afecțiune sunt cele mai bune.*
- *Pentru comportamente foarte dificile puteți adăuga recompense în plus - oferiți timp de joacă cu obiectul preferat, sau oferiți o gustare preferată, sau o activitate preferată.*

Sfatul 4: Dacă copilul are o „criză” sau un ”tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în ghid (pagina 182).

- **Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului.**
- **Urmați acești pași atunci când copilul arată semne de comportament fierbinte/roșu:**

1) **Rămâneți calm și ajutați copilul să revină la o stare de calm.**
   - Fiți un model al stării de calm. Încercați să păstrați o atmosferă liniștită și evitați să îi spuneți copilului ”oprește-te” sau ”fă liniște” sau ”calmează-te”.
2) **Oferiți copilului spațiu dar fiți aproape**
   - Dacă sunteți afară, rugați celelalte persoane să se îndepărteze și să ofere spațiu copilului.
   - Dacă sunteți acasă și este posibil, aduceți copilul la un ”loc sigur” din casa dumneavoastră.
3) **Protejați copilul și pe cei din jur**
   - În timpul unei izbucniri, copiii se pot răni pe ei înșiși sau pe cei din jur din cauza stării agitate în care se află.
   - Protejați copilul și pe cei din jur dacă este necesar. Spre exemplu, mutați copilul dacă el/ea se află în apropiere de ceva periculos, cum ar fi un aragaz sau o stradă. Dacă alți copii sunt speriați, încercați să îi calmați sau rugați un alt adult să ajute.
4) **Nu oferiți recompensă pentru comportament**
   - Evitați să oferiți o recompensă pentru comportament fierbine sau roșu prin acordarea atenției sau printr-o gustare pentru a-l calma. Oferiți atenție atunci când copilul s-a calmat și a oprit comportamentul.
5) **Oferiți o alegere pentru rutina de calmare**
   - Atunci când izbucnirea se apropie de final, puteți oferi o alegere între opțiuni de calmare (oferiți suport vizual dacă este necesar), cum ar fi: ”Ne spălăm pe față sau bem apă?”
6) **Apoi, când izbucnirea s-a încheiat, încercați să înțelegeți comportamentul**
   - Odată ce copilul s-a calmat, gândiți-vă la ce s-a întâmplat înainte de comportament. Există un declanșator dar poate fi evitat, cum ar fi prea mult zgomot sau o tranziție dificilă de la o activitate preferată la o activitate neplăcută?
   - Încercați să înțelegeți mesajul pe care copilul îl transmite prin acel comportament. Era copilul obosit, înfometat sau deranjat de ceva?

Am să aștept să te calmezi
Are nevoie de puțin spațiu
Mult mai bine! Ești mai calm!

Am să mă gândesc la motivul pentru comportament.

Pregătirea pentru practica de acasă și practica în perechi: strategii pentru a rămâne implicat în sarcină, reglarea și prevenirea comportamentului dificil (25 minute)

Explicați: Această sesiune și următoarele două sesiuni se concentrează pe creșterea frecvenței comportamentului adecvat și descreșterea frecvenței comportamentului dificil. În următoarea sesiune, vom exersa cum să răspundem la comportamentul discutat în planificarea practicii în perechi.

Explicați planificarea practicii de acasă

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc ghidul (pagina 185).

1) ***Alegeți 2 rutine pentru acasă*** *pe care le veți face cu copilul dumneavoastră sau în care acesta este implicat. Acestea pot if aceleași rutine pe care le-ați făcut înainte, sau ceva diferit*

→ Privește și Ascultă

- *Plănuiți să **petreceți 5 minute** cu copilul de fiecare dată când faceți activitatea împreună.*
- ***Observați și răspundeți la comunicarea copilului.***
- ***Privește și ascultă** pentru comportamente dificile și semnalele acestora.*
- ***Gândiți-vă** la ce s-a întâmplat **înainte** de comportamentul dificil.*
    - *Folosiți tabelul "Înainte, În timpul și După comportament" din ghid pentru a vă reaminti (pagina 184).*

2) ***Alegeți 1 abilitate** sau comportament pe care ați vrea să îl vedeți mai des. (Facilitatorii pot face referire la lista folosită în discuția anterioară).*

- ***Plănuiți să observați fiecare zi în care copilul manifestă acest comportament.***
- ***Plănuiți să oferiți laude și recompense copilului prin atenție, zâmbete și afecțiune.***

3) ***Privește și ascultă** pentru a observa o tranziție dificilă.*

- ***Încercați o strategie pe care ați învățat-o astăzi.***

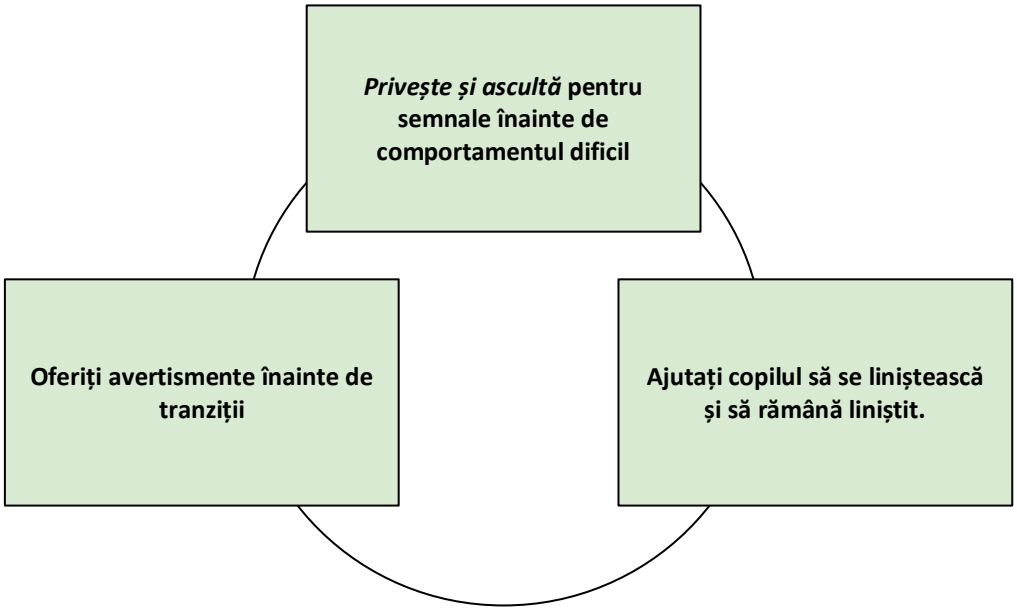

Explicați: Posibile idei de recompense pentru copil

- *Laude sau gesturi (îmbrățișări) pentru a indica lauda.*
- *Plimbări scurte, pentru copii mici.*
- *Jocuri (gâdilat, fugărit, sau cântat)*
- *2 minute să se joace cu jucăria preferată.*

Observații pentru facilitator: Instrucțiunile activității de discuție în grup

- Explicați practica în perechi, după cum este descrisă mai jos.
- Împărțiți participanții în două grupe, fiecare condusă de unul dintre facilitatori.
- Fiecare îngrijitor va discuta și va planifica practica pentru acasă iar apoi vor participa într-un joc de rol, în care facilitatorul va juca rolul copilului. Mai jos, ”Explicați activitatea” prezintă ce ar trebui să discute și să planifice fiecare îngrijitor.
- Facilitatorii vor merge la fiecare îngrijitor pentru a exersa. Fiecare participant va juca rolul de adult, iar facilitatorul va juca rolul de copil.
- Facilitatorii vor întreba fiecare participant:
    - *să identifice o rutină țintă în care apare comportamentul dificil;*
    - ***să privească și să asculte** pentru a observa comportamente dificile și **semnalele** acestora;*
    - *să se gândească la ce s-a întâmplat **înainte** de comportamentul dificil;*
    - *să **aleagă 1 abilitate** sau comportament pe care ar vrea să o vadă mai des;*
    - *să **facă un plan cu privire la recompensele oferite copilului prin atenție, zâmbete și cuvinte de afecțiune.***
- Pentru fiecare idee împărtășită, rugați participanții să ofere un exemplu specific.

- Pentru exemple negative, rugați participanții să le reformuleze referindu-se la comportamente pe care vor să le vadă mai des alături de comportamentele menționate pe care vor să le vadă mai rar.
- Notați sugestiile menționate cu privire la comportamentele pe care îngrijitorii ar vrea să le vadă mai des. Aceste sugestii vor fi folosite mai târziu, în planificarea practicii pentru acasă.
- Facilitatorii ar trebui să meargă de la un participant la altul, oferit fiecărei persoane șansa de a exersa, și să ofere sugestii constructive acolo unde este adecvat.
- Facilitatorii ar trebui să sprijine discuția și să răspundă la întrebări.
- **Este foarte important ca fiecare participant să aibă șansa de a participa la jocul de rol.** Țineți evidența timpului astfel încât fiecare îngrijitor să poată participa. Dacă sunteți presați de timp, puteți ruga îngrijitorii să prezinte strategii specifice în jocul de rol (pe rând, cum să pregătească spațiul, sau cum să ofere alegeri). Încercați să faceți în așa fel încât fiecare îngrijitor să aplice toate strategiile în jocul de rol.
- Dacă vă permite timpul, facilitatorul poate sugera participanților să repete jocul de rol în perechi între ei (jucând ambele roluri, de adult și copil), dacă sunt confortabili cu acest lucru.
- Reamintiți îngrijitorilor să fie respectuoși față de ceilalți și să ofere încurajări.
- Explicați toate instrucțiunile înainte de a exersa.
- După discuția privind practica pentru acasă, rugați participanții să completeze secțiunea ”Obiective personale” la pagina 171 din ghidul participanților.

Explicați practica în perechi

- *Are scopul de a exersa abilitățile și strategiile din această sesiune și de a vă pregăti pentru practice de acasă, privind prevenirea comportamentelor dificile în timpul rutinelor.*
- *Fiecare va demonstra și va discuta despre cum vor folosi sfaturile din această sesiune acasă cu copilul.*
- *Țineți minte: activitățile distractive au mai mult succes.*
- *Ne vom împărți în două grupe: un grup va merge la un facilitator și celălalt grup va merge la celălalt facilitator.*
- *Puteți folosi tabelul ”Înainte, În timpul și După comportament” din ghid pentru a vă ajuta (pagina 184).*
- *Țineți minte regulile de grup în timpul acestei activități:*
    - *după ce toată lumea a exersat, puteți să îi ajutați pe ceilalți prin împărtășirea propriilor experiențe și oferirea sugestiilor, sprijinilui și a încurajărilor;*
    - *respectați dreptul la intimitate*

Fiecare îngrijitor va discuta și va demonstra cu facilitatorul:

- *care este rutina de acasă;*
- *comportamentul dificil pe care doriți să îl reduceți;*
- *care credeți că este motivul pentru comportamentul dificil;*
- *un comportament pe care ați vrea să îl vedeți mai des, cum ar fi:*

i. lucruri pe care copilul le face, cum ar fi o sarcină pe care i-ați dat-o, folosind vorbe și gesturi pentru a comunica etc.;

ii. o abilitate pe care ați vrea să o dezvolte. (Reamintiți participanților că un copil poate învăța abilități noi doar cu câte un pas mic, așa că noile abilități trebuie să fie ceva mic, abordabil).

- *Facilitatorii vor veni și vor exersa cu dumneavoastră.*
- *După exersare, ne vom gândi la ce ați putea face pentru dumneavoastră. Veți fi rugați să împărtășiți:*
    - *ceva ce ați putea face pentru propria stare de bine în această săptămână (poate fi ceva ce vă face să fiți mai liniștit sau mai odihnit).*

ÎNTREBAȚI: *Atunci când vedeți abilitățile pe care ați vrea să le facă mai des, ce recompensă oferiți copilului?*

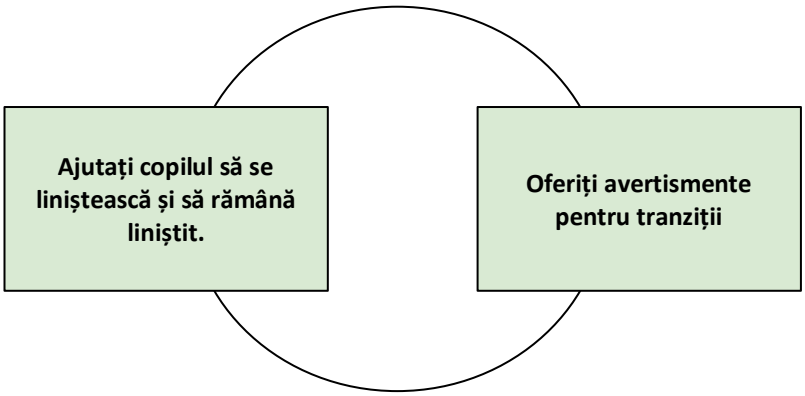

Discutarea activității

Există strategii pe care le putem folosi pentru a preveni un comportament?

- *Plănuiți să lăudați și să oferiți recompense pentru comportamente și abilități adecvate.*
- *Observați spațiul - reduceți factorii perturbatori, dezordinea și oportunitățile pentru comportament dificil.*
- *Plănuiți să ajutați copilul să se liniștească și să rămână liniștit în timpul rutinei:*
    - *termometrul de comportament.*
- *Oferiți avertismente înainte de tranziții:*
    - *numărătoare inversă în cuvinte;*
    - *numărătoare inversă cu suport vizual (arătăm pe degete sau cu un temporizator).*

Revizuirea sesiunii și pregătirea pentru următoarea sesiune (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și a sfaturilor

Mesaje cheie
Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație.

Sfaturi			
Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare.	*Privește și Ascultă* semnalele *înainte* de comportamentul provocator.	Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.	Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului.

Discuție de grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI:

- *Care este strategia care a fost cea mai folositoare pentru familia dumneavoastră?*
- *Cum plănuiți să folosiți ce ați învățat?*
- *Alte gânduri? Alte întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei.

Planificați pentru următoarea sesiune

Reamintiți pentru următoarea sesiune

- *Următoarea sesiune va fi Sesiunea 8. Vom discuta despre comportamentul copilului și strategii pentru a reduce comportamentul dificil* (oferim data, timpul și locul).
- *Dacă nu puteți participa, sunteți bineveniți să participați la Sesiunea 9:*
  - veniți mai devreme pentru a revizui ce ați pierdut.
- *Vă rugăm că la următoarea sesiune să aduceți câteva dintre materialele pe care le folosiți în timpul practicii de acasă pentru a le folosi atunci când vom exersa.*
- *Activitate opțională la finalul sesiunii 8:*
  - *Crearea cardurilor cu imagini și folosirea acestora pentru a comunica. Această activitate va dura aproximativ 30 de minute și toată lumea poate participa.*

Observații adiționale pentru facilitatori

Observații pentru facilitatori: Copii cu alte condiții de sănătate

Alte condiții de sănătate pot face comunicarea dificilă pentru copii.
Sfaturi adiționale pentru îngrijitori ai căror copii au alte condiții de sănătate:

- Alte condiții de sănătate pot face mai dificilă menținerea stabilității emoționale pentru unii copii comparativ cu alții. Unii copii sunt mai ușor stimulați, se supără mai ușor sau pot trece mai repede de la o stare emoțională la alta. Este posibil ca îngrijitorii să aibă puțin control asupra acest schimbări. Ajutați îngrijitorii să își formeze așteptări realiste. Abilitățile din acest modul pot avea mai puțin succes în cazul copiilor care au dificultăți mari în menținerea stabilității emoționale. Acest lucru nu înseamnă că îngrijitorul nu urmează pașii în mod corect.
- Atunci când oferim avertizări copiilor cu alte condiții de sănătate, îngrijitorii ar trebui să fie la nivelul acestora, să îi atingă ușor și să vorbească clar atunci când explică următorul pas.
- Pentru copiii cu deficiențe vizuale, temporizatorul și programele cu imagini ar trebui să fie de dimensiuni mai mari, pentru a putea fi ușor de urmărit. Pentru cazurile mai severe, ar putea fi mai potrivită atingerea și numărătoarea inversă în cuvinte pentru a anunța copilul. O altă opțiune este muzica (adultul cântă sau pune o melodie pentru a face semnala tranziția la finalul cântecului).
- Copiii cu deficiență de vedere ar putea folosi programe cu imagini care au diferite texturi. Aceste programe pot fi folosite lipind diferite materiale din hârtie, folie, material textil sau nisip pentru a crea diferite texturi pe care să le simtă copilul.

Sesiunea 7: Anexă - Demonstrații opționale

INSTRUCȚIUNI

Utilizați aceste demonstrații în plus sau în locul demonstrațiilor din Sesiunea 7.

Demonstrație: ”Plecarea de acasă cu Darius”

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. Spre exemplu, schimbați rolul mamei cu rolul de tată, bunic sau bunică.
- Realizați toate demonstrațiile încet, acordând suficient timp participanților pentru a înțelege.
- Folosiți întrebări pentru a ghida participanții prin fiecare pas.

Introducere

Explicați:
Această demonstrație ne va ajuta să învățăm cum să înțelegem ce s-a întâmplat <u>înainte</u> de comportament - și care ar putea fi cauza comportamentului.

Explicați

Anumite comportamente sunt precum semnale de avertizare:

- ***Ne spun*** *că un comportament dificil este pe cale să apară.*
- ***Puteți observa semnalele imediat înainte de comportament*** *(spre exemplu, jucăria preferată a copilului se strică).*
- *Semnalele* ***se pot acumula în timp*** *(copilul devine obosit sau înfometat).*
- *Semnalele ne trecerea la o stare de neplăcere sau supărare, fiind mai dificil pentru copil să rămână liniștit și pregătit pentru a învăța.*
- ***Semnalele ne arată când un copil începe să se simtă ”cald” sau ”fierbinte” și nu este stabil emoțional.***

Observații pentru facilitator

Exemple de semnale pe care facilitatorii le pot împărtăși:

- Este mai probabil ca un copil să devină supărat sau să aibă un comportament dificil dacă nu este confortabil (îi este foame, îi este sete, este bolnav, îi este cald sau frig)?
- Cum se descurcă copilul dumneavoastră atunci când trebuie să oprească o activitate și să înceapă una nouă?
- Cum reacționează copilul dumneavoastră la schimbarea locației (când trebuie să se întoarcă de afară în casă)?
- Cum reacționează copilul dumneavoastră atunci când se află într-un loc zgomotos?
- Copilul dumneavoastră este mai mult sau mai puțin probabil să se supere și să apeleze la un comportament dificil atunci când faceți ceva dificil?

Demonstrație

Facilitatorul ”adult” explică participanților:

- *Vom prezenta un joc de rol, pentru a arăta un exemplu de rutină dificilă (curățenie) și schimbarea activității care duce la un comportament dificil.*

→ Privește și Ascultă

Privește și ascultă semnalele înainte de comportamentul provocator. Vom discuta despre acestea după demonstrație.

- *Eu voi juca rolul de îngrijitor, Ana, și celălalt facilitator va juca rolul copilului, Darius.*
- *Darius are 8 ani și are o bună dezvoltare în comunicare, vorbind în propoziții. Îi plac foarte mult drumurile și direcțiile.*
- *Însă, poate fi dificil deoarece Darius mereu vrea să meargă pe aceeași rută către școală și poate deveni foarte supărat - plânge și țipă - facă trebuie să schimbăm ruta.*
- *Astăzi, mergem la școală, dar drumul pe care îl urmăm în mod obișnuit este închis și trebuie să găsim o altă cale de a ajunge la școala lui Darius.*
- *Pe măsură ce urmăriți demonstrația, am vrea să vă gândiți la ce s-a întâmplat **înainte de comportament.***
- *Acest lucru ne va ajuta să înțelegem ce ar fi putut cauza comportamentul. După exemplu, vom discuta despre asta și vom vedea ce am putea faci data viitoare pentru a face lucrurile mai ușoare.*

Partea 1: Schimbarea drumul către magazin

Instrucțiuni

Copilul și adultul vor merge împreună către școală. S-au trezit târziu în acea dimineață, așa că Darius nu a avut timp să mănânce micul dejun și se grăbesc să ajungă la școală la timp. Darius își ține ghiozdanul. Apoi văd o barieră/un accident pe drumul lor.

Adultul:	Mergând repede cu Darius, grăbindu-se să ajungă la școală, îi spune: *"Darius, cred că este ceva acolo pe drum. Hmm, cred ca va trebui să mergem pe al drum spre școală astăzi."* Continuă să meargă pe drumul închis.
Copilul:	Începe să se agite și pe un ton agitat spune: *"Noi mergem pe drumul spre Nord pentru 10 minute când ne ducem la școală. Așa ajungem la școală!"*
Adultul:	Stă lângă copil și spune: *"Știu că de obicei mergem pe drumul spre Nord pentru a ajunge la școală dar (arată către barieră/accident) drumul este închis astăzi. Va trebui să ocolim."*
Copilul:	Imediat se oprește din mers, stă pe loc, devine agitat și plânge și spune: *"Mergem pe drumul spre Nord pentru 10 minute pentru a ajunge la școală. Mereu mergem pe drumul spre Nord pentru a ajunge la școală!"* Își acoperă fața cu mâinile și își scapă ghiozdanul.
Adultul:	Încearcă să rămână calm dar devine agitat și îi este rușine pentru că Darius plânge în mijlocul drumului și spune: *"Darius! Uite că nu putem merge pe drumul spre Nord! Drumul este închis și nu putem schimba asta. Trebuie să ajungi la școală… nu mai plânge, hai să mergem, acum."*
Copilul:	Împinge adultul, plânge și repetă secvența de drumuri către școală: *"Închidem ușa, facem dreapta pe drumul spre Vest pentru 5 minute și apoi facem stângă pe drumul spre Nord pentru 10 minute pentru a ajunge la școală" (repetă în timp ce plânge).*
Adultul:	*"Darius, nu mă împinge. Este atât de frustrant! Acum o să întârzii la școală **și** te-ai și supărat!"*

Întrebări pentru discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce s-a întâmplat **înainte de comportament** ce ar fi cauzat sau ar fi contribuit la comportamentul dificil al lui Darius?*

Ghidați participanții în menționarea **următoarelor 4 puncte,** dacă nu au fost deja menționate. Facilitatorul poate să pună întrebări:

Răspunsuri

1. **Nu a fost anunțat înainte de schimbarea activităților și este posibil să nu fi înțeles ce se întâmpla.**
2. **Îngrijitorul se grăbea și era într-o stare agitată.** Este posibil ca acest lucru să facă mai dificilă menținerea unei stări liniștite a copilului.
3. **Copilului îi era foame** deoarece îngrijitorul nu a avut suficient timp să pregătească micul dejun.
4. **Copilul poate nu a înțeles ce înseamnă ca un drum să fie închis** (Ana arată către bariera care este pe drum dar este posibil ca Darius să nu înțeleagă că nu poate merge pe drumul obișnuit.

ÎNTREBAȚI: *Ce credeți despre cât de stresată a fost Ana? Este posibil ca starea ei să îl facă pe Darius mai supărat?*

Posibile răspunsuri

- Unul dintre cele mai importante lucruri pe care îl putem face pentru a ajuta copilul să se simtă calm este ca noi să fim calmi.
- Putem încerca să ne facem un plan înainte astfel încât să nu ne grăbim și putem încerca să avem grijă de noi pentru a fi mai puțin stresați. Însă, acest lucru nu este întotdeauna ușor și unele situații pur și simplu vor fi dificile.

ÎNTREBAȚI: *Ce a spus îngrijitorul despre micul dejun? Este posibil ca acest lucru să fi făcut lucrurile mai dificile pentru Darius?*

Posibile răspunsuri

- Dacă avem grijă să mănânce la mesele zilei, va fi mai ușor pentru copil să fie liniștit.
- Este posibil ca Darius să nu fi înțeles unde va duce drumul nou spre școală. Dacă Darius nu înțelege noua rută, acest lucru ar putea să îl facă să se simtă anxios sau speriat.
- Ana trebuie să folosească un limbaj clar și simplu pentru a-l ajuta pe Darius să înțeleagă că nu pot continua pe drumul spre Nord.

ÎNTREBAȚI: *Aveți alte întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei.

Demonstrație partea a 2-a: ”Plecarea de acasă cu Darius”

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul și celălalt facilitator este copilul.
- Schimbați numele și genul adultului și copilului pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă rolul respectiv.
- Schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. Spre exemplu, schimbați rolul mamei cu rolul de tată, bunic sau bunică.
- Realizați toate demonstrațiile încet, acordând suficient timp participanților pentru a înțelege.
- Folosiți întrebări pentru a ghida participanții prin fiecare pas.

Introducere

- *Semnalele pot face ca aceste comportamente dificile să fie mai frecvente.*
- *Tranzițiile sau schimbările sunt adesea dificile pentru copiii cu întârzieri de dezvoltare.*
- *Tranzițiile pot fi stresante atunci când copiii nu înțeleg ce urmează sau de ce trebuie să se oprească din ceea ce fac.*
- *Toți copiii beneficiază de pe urma rutinelor și planificărilor clare ale zilelor.*

Strategiile pot fi folosite pentru a ajuta copiii să se pregătească pentru tranziții și pentru a evita comportamente dificile:

1. ***Aranjați mediul pentru a reduce șansele de manifestare a comportamentului dificil:***

- *Atunci când plecați de acasă, <u>luați materialele necesare</u> care v-ar putea ajuta în situații dificile:*
  - *termometru de stare și alte activități pentru reglare (activitate de calmare, gustare sau băutură);*
  - *un program cu imagini sau un temporizator (Vom vorbi despre acestea în săptămâna următoare).*

    În acest exemplu, vom vorbi despre o simplă hartă din hârtie pe care îngrijitorul a făcut-o pentru a arăta diferite rute către școală.

2. ***Limbaj clar și așteptări clare, incluzând alegeri și avertizări cu numărătoare inversă:***
   - ***LImbaj clar și așteptări clare:*** *Folosiți un limbaj clar și simplu, la nivelul copilului, pentru a-l ajuta pe acesta să înțeleagă ce se întâmplă acum și ce urmează să se întâmple. În exemplul nostru, Darius comunică bine și vorbește în propoziții, așa că și mama lui vorbește în propoziții simple.*

- ***Alegeri:*** *Pentru un copil care comunică bine, puteți folosi cuvinte pentru a-i oferi un avertisment vizual împreună cu numărătoarea inversă rostită (folosiți un temporizator, arătați numerele cu degetele).*
- *Numărătoarea inversă este simplă, fiind o modalitate de a anunța copilul că o schimbare va avea loc în 5 minute (spre exemplu, "OK Daniela, mai citești 5 minute, și apoi la culcare").*
- *Pentru copiii care au nevoie de mai mult suport vizual, putem folosi temporizator, imagini și alte resurse astfel încât copilul să poată vedea timpul rămas.*

3. ***Folosiți strategiile de reglare***
   - *În exemplul nostru Darius a devenit foarte supărat. Ne arată un comportament care ne spune că este în zona galbenă, fiind aproape de zona roșie.*
   - *Folosiți termometrul pentru a ajuta copilul să înțeleagă că vedeți că este supărat. Încercați o strategie de calmare pentru a ajuta copilul să revină la zona verde. Spre exemplu:*
     - *gâdilat sau un cântec;*
     - *strângerea umerilor, îmbrățișări;*
     - *o scurtă pauză;*
     - *un cântec liniștitor;*
     - *o activitate liniștită care îi place copilului (privește o carte, sau spune o poveste);*
     - *timp petrecut singur (nicio cerere - o adevărată pauză);*
     - *respirație adâncă;*
     - *reamintirea privind o recompensă;*
     - *reamintirea privind timpului rămas până la finalul activității.*
4. ***Păstrați atmosfera pozitivă și calmă; oferiți laude atunci când este posibil***
   - *Lauda este o recompensă rostită. Recompensele duc la creșterea frecvenței unui comportament.*
   - *Menținerea unei atmosfere pozitive și calme va ajuta copilul să rămână stabil și implicat în rutină:*
     - ***Tonul vocii:*** *Încercați să mențineți un ton ferm, calm și pozitiv.*
     - ***Cuvinte care arată că înțelegeți sentimentele copilului:*** *Folosiți propoziții scurte pentru a-l ajuta pe copil să înțeleagă că vedeți cum se simte (spre exemplu, "Știu că schimbarea drumul este ceva stresant"; "Este frustrant că drumul este închis").*
     - ***Oferiți alegeri și ajutați în rezolvarea problemei:*** *O schimbare este o oportunitate de a ajuta copilul să înțeleagă ce trebuie făcut atunci când se întâmplă ceva neprevăzut. În acest exemplu, îl putem ajuta pe Darius să decidă o nouă rută pentru a ajunge la școală.*

- *Ne vom întâlni cu Darius și cu mama lui din nou.*
- *De această dată, mama lui Darius va folosi câteva dintre strategiile cu numărătoare inversă pentru a-l ajuta pe Darius să fie calm și să înțeleagă pașii din tranziția dificilă.*
- *Pregătiți spațiul la fel ca înainte. Copilul și adultul vor merge împreună către școală. Darius își ține ghiozdanul.*

Adaptare pentru facilitatori: Scopul este de a-i arăta lui Darius noua rută către școală. Adaptați materialele astfel încât să fie accesibile pentru participanții din grup. Ana ar putea să deseneze noul drum pe o foaie de hârtie, ar putea avea o harta tipărită, sau ar putea să îi arate lui Darius o hartă electronică pe telefon sau pe alt dispozitiv.

1. **Pregătirea spațiului pentru a reduce șansele comportamentului dificil**

Adultul explică participanților:	*Astăzi va trebui să schimbăm drumul nostru către școală. Acest lucru ar putea fi o schimbare doar pentru ziua de azi sau ar putea fi ceva ce se va repeta. Dacă știu că este posibil să fie necesară schimbarea drumului, pot fi pregătit, având în geanta mea materialele necesare pentru a-i arăta lui Darius.*
Adultul:	Merge cu Darius și spune: *”Darius, cred că este ceva pe drum. Haide să ne oprim pentru un minute, vreau să mă uit pe harta noastră și să mă ajuți.”* Se oprește și scoate harta din geantă.
Copilul:	Începe să se agite și pe un ton agitat spune: *”Noi luăm drumul spre Nord pentru 10 minute pentru a ajunge la școală. Așa ajungem la școală!”*

2. **Limbaj clar și așteptări clare, incluzând avertizări cu numărătoare inversă**

Adultul:	Merge în fața lui Darius și se așează la nivelul lui. Ține harte între ea și Darius. Spune: *”Darius, drumul spre Nord este închis astăzi. Nu putem merge astăzi pe-acolo. Știu că este frustrant pentru că de obicei mergem pe drumul spre Nord. Haide să ne uităm la cele două drumuri pe care putem merge astăzi.”* Arată harta și **prezintă alegerea pe un ton calm:**

Adultul:	**Către participanți:** *Voi menține un ton calm și ferm și voi încerca să îi ofer o alegere lui Darius. Vom colabora pentru a rezolva această problemă, alegând o nouă rută către școală.*
Adultul:	*”Darius, trebuie să ocolim drumul spre Nord. Putem face stânga pe drumul spre Est SAU putem face dreapta pe drumul spre Vest. Vrei să mergem la stânga pe drumul spre Est sau dreapta pe drumul spre Vest?”*
Copilul:	Încă este agitat și începe să plângă și spune pe un ton agitat: *”Noi mergem pe drumul spre Nord pentru 10 minute pentru a ajunge la școală. Așa ajungem noi la școală!”*

3. ***Folosiți strategiile de reglare: termometrul***

Adultul explică participanților:	*Acum Darius începe să plângă și să repete ruta. Știu că asta înseamnă că este supărat. Începe să arate semne de comportament din zona galbenă sau roșie. Trebuie să îl ajut pe Darius să se întoarcă la zona ”verde” înainte de a continua discuția despre noua rută spre școală.*
Adultul:	Scoate termometrul din geantă și spune: *”Darius, știu că este frustrant că nu putem merge pe drumul spre Nord. Vad comportament ”galben” atunci când țipi și plângi. Haide să respirăm adânc împreună.”* Adultul și copilul se așează.
Copilul:	Continuă să respune și treptat se oprește din plâns.
Adultul:	Așteaptă până când copilul se oprește din plâns, mai așteaptă puțin, apoi pune la loc termometrul. Spune încet: *”Bună treabă, ai reușit să revii la zona verde. Văd că ești calm. Aș vrea să îți arăt hart, ești pregătit?”*
Copilul:	Imediat spune foarte tare *”NU”* și plânge din nou.
Adultul:	Ușor și clar spune: *”OK, haide să încercăm să respirăm adânc din nou. Voi aștepta până când ești gata.”*
Copilul:	Plânge încet pentru încă un minute, încearcă să respire adânc.

Adultul:	Aude respirația și arată cum respiră adânc.
Copilul:	Continuă să respire așa până când se liniștește.

4. Așteptări clare și o avertizare prin numărătoare inversă

Adultul explică participanților:	*Suntem în întârziere dar voi încerca să rămân calm deoarece știu că asta îl va ajuta pe copil să rămână calm.* *Vreau să îi ofer timp lui Darius pentru a reveni la zona verde, astfel încât să putem vorbi despre noua rută.* *Îi voi spune că atunci când este gata îi voi arăta noua rută spre școală.* *Îi voi arăta o imagine (harta) pentru a-l ajuta să înțeleagă ce urmează să se întâmple.* *Vreau să stau în fața lui Darius, la nivelul ochilor, astfel încât amândoi să putem vedea harta.*
Adultul:	Așteaptă un minut pentru a se liniști. Ține harta între ea și Darius. Apoi se mută în fața copilului, la nivelul său, și încet și clar spune: *”OK, aceasta este harta noastră. Haide să facem dreapta pe drumul spre Vest către drumul lung. Haide să spunem împreună.”*
Copilul și adultul spun împreună:	*”Facem dreapta spre drumul de Vest pentru a ajunge pe drumul lung. Mergem pe drumul lung pentru 5 minute, apoi facem stânga pe drumul spre Est către școală.”*
Adultul:	*”OK Darius, vom începe să mergem în două minute.”*
Copilul:	Se uită la adult și spune: *”În două minute… dreapta pe drumul spre Vest până ajungem pe drumul lung. Mergem pe durm 5 minute, apoi facem stânga pe drumul spre Est pentru a ajunge la școală.”*
Adultul:	*”Da, în două minute vom merge spre școală”.* Începe să strângă lucrurile dar ține harta în caz că va avea nevoie de ea. Verifică timpul.

Adultul:	**Către participanți:** *Vreau să îl anunț când au mai rămas 3 secunde.*
Adultul:	Se așează la nivelul copilului și îi spune pe un ton prieten dar ferm: *”În regulă, Darius, haide să ne pregătim. Vom merge în 3, 2, 1 - Hai să mergem!”*
Copilul:	Se ridică și spune: *”3, 2, 1, mergem la școală pe drumul spre Vest, până când ajunge la drumul lung.”*
Adultul:	Se ridică și merge cu Darius și spune: *”Da, exact. Hai să mergem!”*

Întrebări pentru discuție

Acum că i-ați urmărit pe Darius și pe mama lui, haideți să vorbim despre modalitățile prin care ea l-a ajuta pe Darius să treacă prin această tranziție dificilă.

ÎNTREBAȚI: *Ce strategii ați văzut că au fost folosite de mama lui Darius?*

Posibile răspunsuri

1. **Materialele erau în geantă:** Anna a pus în geantă termometrul de comportament și o hartă cu rutele către școală.
2. **Alegere:** Anna i-a oferit lui Darius o alegere între cele două rute pe care le pot lua către școală.
3. **Numărătoare inversă:** Anna a oferit un avertisment de 2 minute înainte de a începe să meargă din nou, apoi a făcut o numărătoare inversă pentru ultimele 3 secunde. Unii copii au nevoie de mai multe avertizări (la 1 minute, 10 secunde, 5 secunde) pentru a facilita tranziția.
4. **Termometrul și respirația adâncă:** Anna a remarcat că lui Darius îi este dificil să schimbe ruta. Folosește cuvinte pentru a vorbi despre sentimentele lui și apoi folosește strategii de reglare (în acest exemplu, termometrul și exercițiul de respirație) pentru a-l ajuta pe Darius să se întoarcă la zona verde înainte de a discuta despre noua rută. Știe că el se poate liniști, așa că așteaptă să folosească strategia de respirație adâncă și îi oferă timp suplimentar pentru a continua respirația adâncă atunci când realizează că el nu este încă la ”verde” după primul exercițiu. Nu îi oferă atenție atunci când plânge; în schimb așteaptă să se liniștească și îl laudă pe Darius atunci când se liniștește și se oprește din plâns. **Vom vorbi mai mult despre această strategie în următoarea**

sesiune.

5. Anna a rămas **pozitivă, calmă și fermă** pe parcursul rutinei. L-a lăudat pe Darius atunci când și el s-a clamat și a revenit la zona verde.

ÎNTREBAȚI: *Dacă tranzițiile nu sunt dificile pentru copilul dumneavoastră, atunci ce rutine specifice sunt dificile pentru el/ea?*

ÎNTREBAȚI: *Cum ați putea aplica aceste strategii în alte situații dificile cu care se confruntă copilul dumneavoastră?*

Posibile răspunsuri

1. **Împărtășirea:** Folosiți numărătoarea inversă pentru a-l ajuta pe copil să înțeleagă atunci când rândul lui/ei s-a terminat și când rândul următorului începe (spre exemplu, încă 2 minute cu mașina și apoi a rândul lui Radu).
2. **La masă:** Folosiți un temporizator pentru a-l ajuta pe copil să înțeleagă când s-a încheiat masa.
3. **La culcare sau în rutina de dimineață:** Folosiți un program cu imagini pentru a-i arăta copilului anumite părți din rutină (rutina de dimineața poate avea imagini pentru următorii pași: mănâncă micul dejun, mergi la baie, îmbracă-te, mergi la școală).

ÎNTREBĂRI: *Înainte de a continua, mai sunt alte întrebări?* Încurajați participanții să răspundă între ei.

8

Sesiunea 8: Predarea alternativelor la comportamentul provocator

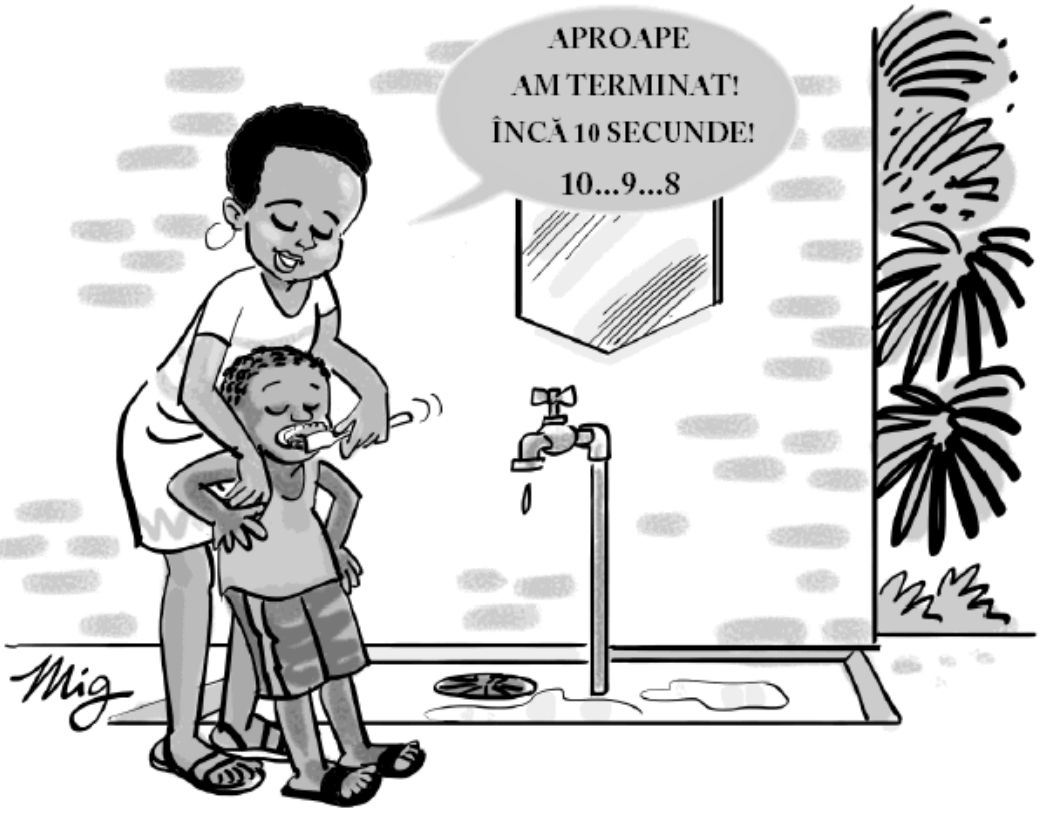

Cuprins

Sesiunea 8: Predarea alternativelor la comportamentul provocator

Informații pentru facilitatori 348
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute) 350
Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea sesiunii 8 (20 de minute) 351
Demonstrația 1: Utilizarea programului în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile (15 minute) 355
Sfat 1: Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm 358
Povestea Maiei și a lui Luca: Obiective pentru a răspunde la comportamentul provocator (10 minute) 359
Mesajul cheie 1: Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita sau pentru a obține o senzație) 366
Comportament provocator pentru a obține acces la ceva (15 minute) 367
Sfatul 2: Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare 370
Comportamentul provocator pentru a obține atenție (15 minute) 372
Demonstrația 2: “Strâng rufele murdare cu Cami”: Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenție 374
Sfatul 3: Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru 378
Comportament provocator pentru a opri sau a evita ceva (15 minute) 380
Demonstrația 3: „Curățenie după joacă”: Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește să oprească sau să evite ceva 383
Sfatul 4: Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei 386
Comportamentul provocator pentru a obține senzații (10 minute) 387
Sfatul 5: Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor 392
Planificarea practicii acasă și activitate în grup mic: planificați răspunsul la comportamentul provocator experimentat acasă (25 de minute) 393
Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute) 396
Activitate adițională: crearea de programe în imagini (15 minute) 397
Observații adiționale pentru facilitator 398

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghiduri pentru facilitatori – câte unul pentru fiecare facilitator.
- Ghidurile participanților pentru Sesiunea 8 – câte unul pentru fiecare participant.
- Termometrul comportamental – un exemplar imprimat color.
- Program în imagini: imagine „Jucării" (fotografie sau desen cu jucăriile folosite în demonstrație), imagine „Strângem" (fotografie sau desen cu o mână care aruncă una dintre jucării într-o pungă sau cutie) și imagine „Ieșim afară" (fotografia sau desenul unei uși).
- Formulare de feedback pentru participanți.
- Coli mari de hârtie (5–10) și markere pentru a afișa idei pentru grup sau o tablă de scris. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.
- Materiale demonstrative: coș, haine/lenjerii (6–8 bucăți) care se potrivesc în coș, 6–10 cuburi sau alte materiale de pus unele peste altele (de exemplu, pahare de plastic), 4–6 figurine de animale, pungă sau cutie pentru cuburi și figurine.
- Materiale pentru practica în perechi: cârpe de spălat, îmbrăcăminte, castroane și linguri, jucării, cărți etc.

Obiective de învățare

1. Folosiți un program în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă o rutină.
2. Demonstrați cum să răspundeți la un comportament provocator pentru a obține acces la ceva.
3. Demonstrați cum să răspundeți la un comportament provocator pentru a obține atenția prin ignorare.
4. Demonstrați cum să răspundeți la comportamentul provocator pentru a opri sau evita ceva prin stabilirea de așteptări clare și îndeplinirea acestor așteptări.
5. Înțelegeți faptul că acele comportamentele pentru obținerea senzațiilor pot fi reduse prin înlocuirea comportamentului provocator cu un comportament mai sigur, mai adecvat.

Mesaje cheie

1. Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (a obține acces sau atenție, a evita sau a obține o senzație).

Abilități și strategii (sfaturi)

1. Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.
2. Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare.
3. Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.
4. Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei.
5. Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea sesiunii 8
15 minute	Utilizarea programului în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile
10 minute	Povestea Maiei și a lui Luca: Obiective pentru a răspunde la comportamentul provocator
15 minute	Comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva
15 minute	***PAUZĂ***
15 minute	Comportamentul provocator pentru a obține atenție
15 minute	Comportamentul provocator pentru a opri sau a evita ceva
10 minute	Comportamentul provocator pentru a obține senzații
25 minute	Planificarea practicii acasă și activitate în grup mic: planificați răspunsul la comportamentul provocator experimentat acasă
10 minute	Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare
Timp = 65 de minute înainte de pauză şi 75 de minute după pauză	
15 minute	Activitate adițională: crearea de programe în imagini

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Îndrumați participanții în cadrul unui exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă este incomod, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute de respirații calme) și observați participanții.
- Oferiți asistență oricărui participant care respiră cu rapiditate sau care pare stresat.

Explicați și conduceți activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Simțiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabil, opriți și respirați regulat, cu mâinile la locul lor.*
- Opțional*: Cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea sesiunii 8 (20 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor din sesiunea anterioară

Mesaje cheie
Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație.

Sfaturi			
Răspundeți la abilități și la un comportament adecvat cu laude și încurajare.	*Privește și Ascultă* semnalele *înainte* de comportamentul provocator.	Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.	Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului.

Revizuirea planului pentru practica de acasă din sesiunea anterioară

- *2 rutine de acasă – observați și răspundeți la comportament.*
- *O abilitate pe care vă doriți să o vedeți mai mult.*
- *O strategie nouă aplicată la practica de acasă.*

Participanții împărtășesc experiența practicii de acasă

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Ați putea împărtăși ceva despre dumneavoastră sau copil, sau activitatea de stare de bine pe care ați făcut-o.*

Observații pentru facilitator

- Repetați și lăudați răspunsurile.
- Asigurați-vă că toată lumea are șansa de a vorbi (dar nu lăsați pe nimeni să vorbească prea mult timp).
- Când invitați participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în acea săptămână, subliniați faptul că nu trebuie să fie un exemplu de abilități ale copilului, ar putea fi un exemplu de un moment în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau bun, s-a gândit la o nouă idee de joacă sau la o nouă rutină, sau o calitate pe care a observat-o la copil.
- Încurajați participanții să ofere suport și să dea sugestii.
- După ce ați revizuit practica acasă, invitați participanții să completeze pagina numită „Revizuire practica acasă" la pagina 195 din ghidul participanților.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

ÎNTREBAȚI: *Sunt întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unii altora.

Observații pentru facilitator

- Revizuiți termometrul comportamental (pagina 198 din ghidul participanților).
- „Comportament reglat" când este calm și „comportament dereglat" când este supărat sau frustrat.
- Folosiți următoarele întrebări pentru a încuraja participanții să împărtășească experiența practicii de acasă – atât pozitivă, cât și negativă.
- După discuție, invitați participanții să completeze pagina numită „Termometrul meu comportamental" la pagina 198 din ghidul participanților.
  [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

ÎNTREBAȚI: *Ce comportament rece, cald și fierbinte ați văzut în cele 5 minute de practică?*

Rece/Verde	**Cald/Galben**	**Fierbinte/Roșu**
Zâmbește/Râde	Se uită în jur, nu își respectă rândul sau nu participă la rutină, devenind "neimplicat"	Aleargă, se tăvălește pe podea
Corpul este liniștit	Se mișcă mai mult decât în zona verde	Tantrum
Emite sunete sau vorbește	Sunete care arată că copilul este supărat (sunete repetitive, se plânge, se fâțâie etc.)	Plânge și țipă

ÎNTREBAȚI: *Ce strategii ați folosit pentru a gestiona o tranziție provocatoare (trecerea de la o activitate la alta)?*

Răspunsuri și sugestii posibile:

Strategii care pot fi folosite în timpul unei tranziții provocatoare:

- Avertisment verbal sau numărătoare inversă;
- Cronometru sau un alt avertisment vizual;
- Programul în imagini pentru a arăta ceea ce se întâmplă acum și ce se va întâmpla în continuare;
- Răspundeți cu laude și încurajați comportamentul adecvat în timpul tranziției.

ÎNTREBAȚI: *Dacă copilul dumneavoastră a manifestat un comportament provocator fierbinte sau cald, ce s-a întâmplat înainte de comportament? Acordarea unui moment pentru a privi și a asculta semnalele sau semnele de avertizare pentru comportamentul provocator vă poate ajuta să preveniți comportamentul provocator.*

Răspunsuri și sugestii posibile:

De ce este important să ne concentrăm pe ceea ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament:

- Concentrați-vă pe înțelegerea „semnalelor" pentru comportament provocator și dereglare.
- Gândiți-vă la 1 – 2 – 3 a comportamentului. Dacă înțelegem ce face un comportament cald și fierbinte mai probabil să apară, putem încerca să reducem aceste semnale.

ÎNTREBAȚI: *Ce puteți face când copilul prezintă un comportament galben și roșu?*

Răspunsuri și sugestii posibile:

Modalități prin care vă puteți ajuta copilul să rămână calm și liniștit sau să revină la a fi calm și liniștit:

1) Alegeți momentul potrivit

Alegeți un moment potrivit pentru a face activitatea când copilul este calm și liniștit, nu atunci când manifestă un comportament cald sau galben.

2) Faceți activitatea mai distractivă sau plăcută

Jucați un joc interesant.
Fiți pozitiv, răbdător și jucăuș.
Oferiți laudă și încurajare.

3) Arătați și spuneți-i copilului la ce să se aștepte

Amintiți-i timpul rămas înainte de sfârșitul activității.
Împărțiți sarcinile dificile sau lungi în câteva sarcini mai mici cu pauze între ele.
Amintiți-i copilului că va urma o activitate care îi place.

4) Oferiți copilului o pauză*

Oferiți o scurtă pauză atunci când este necesar: cereți copilului să facă un pas mic și apoi oferiți o pauză („Să terminăm această parte și apoi vom face o pauză").

* Amintiți-vă din Sesiunea 6 că ar trebui să avem așteptări clare și consecvente (sfatul 3). Fiți atenți, deoarece pauzele pot recompensa comportamentul provocator în anumite momente.

Introducerea Sesiunii 8

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 196).

- *Astăzi este a doua sesiune privind comportamentul provocator și vom învăța mai multe despre cum să gestionăm comportamentul provocator.*
- *Veți învăța cum să identificați comportamentele provocatoare și să vă ajutați copilul să reducă aceste comportamente.*

Demonstrație 1: Utilizarea programului în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile (15 minute)

Explicați

- *Unii oameni învață bine prin ascultare și instrucțiuni verbale.*
- *Alți oameni învață bine văzând instrucțiunile.*
- ***Programele în imagini** sunt instrumente pe care le putem folosi pentru a-i ajuta pe copii să înțeleagă ce se întâmplă acum și ce se va întâmpla în continuare.*

Programele în imagini au două utilizări principale:

1) Programul Mai întâi-apoi

*Poate avea doar două imagini pentru **a arăta copilului ce se întâmplă acum și ce se va întâmpla în continuare.***

***Exemplu:** Aveți o imagine cu chiuveta şi o imagine cu pijamalele. Arătăm ambele imagini copilului şi spunem: „Mai întâi ne spălăm fața și mâinile, și apoi ne punem pijamalele”.*

***2) Programele activității sau programe zilnice** (pagina 200)*

*Acestea pot arăta copilului dumneavoastră **mai mulți pași.***

***Exemplu:** Programul în imagini cu rutinele de după școală poate avea câte o poză pentru fiecare pas după ce copilul ajunge acasă: se descalță, ia o gustare, își aduce fratele de la școală, se joacă.*

Explicați demonstrația: Programe în imagini și pregătirea de plecare

- *În sesiunea anterioară, i-am văzut pe Tudor și mama sa în timpul unei tranziții provocatoare (plecarea de acasă) și am învățat să folosim numărătoarea inversă pentru a ajuta copilul să se pregătească.*
- *Uneori, copiii au nevoie de mai mult ajutor pentru a înțelege rutina.*

Această demonstrație va arăta următoarele sfaturi

- *Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.*

Observații pentru facilitator

- Aranjați spațiul în același mod ca data trecută. Copilul va sta pe podea jucându-se cu mai multe jucării cu spatele la adult.
- Aveți pregătit programul în imagini: poza cu jucăriile, poza cu strângem și poza ieșim afară (poza unei uși).

Adultul:	Coboară la nivelul copilului în fața acestuia. Atrage-i ușor atenția (de ex. spune "*Tudor*" și pune mâna pe umărul lui). Vorbeşte cu o voce caldă, dar fermă: "*Bine Tudor, mai avem 2 minute de joacă*". Ridică 2 degete.
Copilul:	Privește adultul.
Adultul *arată și spune*:	În timp ce vorbeşti, arată cu degetul imaginile. Spune "*Tudor, mai avem două minute de joacă*" (arată cu degetul poza cu jucăriile). Spune "*apoi strângem*" (arată cu degetul poza cu strângem). Spune „*apoi ieșim afară*" (arată cu degetul poza cu ușa).
Adultul explică participanților:	*Acum o să iau plasa și mă asigur că sunt gata să-l ajut pe Tudor să strângă în două minute.* Prefă-te că iei ceva și pune-l în geantă. Verifică timpul. *Vreau să-l avertizez când mai este 1 minut.*
Adultul *arată și spune*:	Coboară la nivelul copilului în fața acestuia. Ridică un deget. Vorbește cu o voce caldă dar fermă și arată-i copilului programul în imagini: "*Mai avem un minut și apoi strângem*" (arată cu degetul poza cu strângem) "*și apoi ieșim afară*" (arată cu degetul poza cu ușa).

Discuție

ÎNTREBAȚI: *De ce credeți că imaginile l-ar putea ajuta pe Tudor să rămână liniștit?*

Răspunsuri posibile

- Avertismentul verbal poate să nu fie suficient pentru ca Tudor să înțeleagă.
- Tudor s-ar putea să nu audă sau să proceseze întotdeauna explicația verbală.
- Folosind imagini, este mai probabil ca el să fie atent.
- Imaginile cu cuvinte îl pot ajuta să se pregătească pentru ceea ce se va întâmpla în continuare în rutină.

Activitate

Observații pentru facilitator

- Selectați un participant care a vorbit despre o provocare în timpul revizurii practicii de acasă și care ar putea fi abordată cu ajutorul unui program în imagini.
- În grup, parcurgeți practica cu participantul pentru a arăta cum ar putea folosi instrumentul cu copilul lor.

Sfatul 1: Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 199).

Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.

- **Programele *mai întâi – apoi* arată copilului dumneavoastră ce se întâmplă acum și ce se va întâmpla în continuare.**
- **Puteți arăta cele două imagini copilului și puteți spune: „Mai întâi ne spălăm pe față și pe mâini și apoi ne îmbrăcăm”.**
- **Programele în imagini vă ajută să atenționați copilul că urmează o schimbare. Acest lucru poate reduce anxietatea și stresul cu privire la ceea ce se va întâmpla în continuare.**

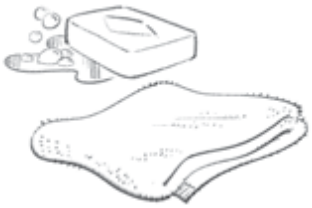

Povestea Maiei și a lui Luca: Obiective pentru a răspunde la comportamentul provocator (10 minute)

Explicați

- *Este important să înțelegem mesajul pe care îl transmit copiii prin comportamentul lor.*
- *Modul în care noi răspundem la comportamentul provocator se poate schimba în funcție de mesaj.*
- *Este important să **înțelegem mesajul** din spatele comportamentului:*
  - *Acest lucru vă va ajuta să planificați cum să răspundeți.*
- ***Privește și ascultă** cu atenție la ceea ce s-a întâmplat înainte de comportament și la comportament în sine pentru a înțelege de ce se întâmplă comportamentul:*
  - *Folosiți aceste informații pentru **a planifica răspunsul** vostru bazat pe **cele patru obiective**.*

Tabelul cu cele 4 obiective atunci când răspundem la comportament

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (paginile 201 și 202).

4 obiective atunci când răspundem la comportament provocator

Motivul comportamentului	Obiectivul când răspundem
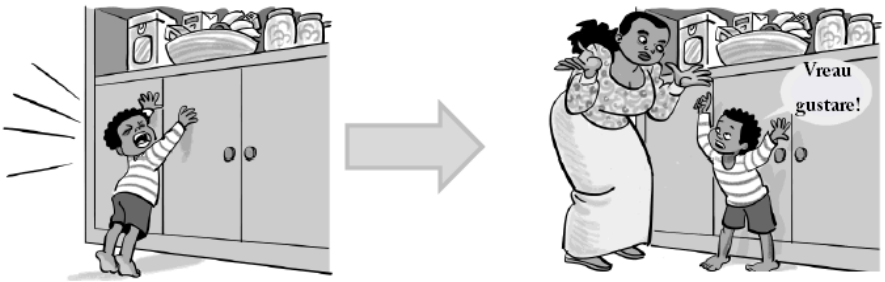	
Pentru a obține acces la ceva	Ajutați copilul să folosească abilități de comunicare pentru a cere (gest, semn, imagine sau cuvânt) SAU – dacă nu doriți să dați lucrul – fiți consecvent și nu dați lucrul atunci când există un comportament provocator.

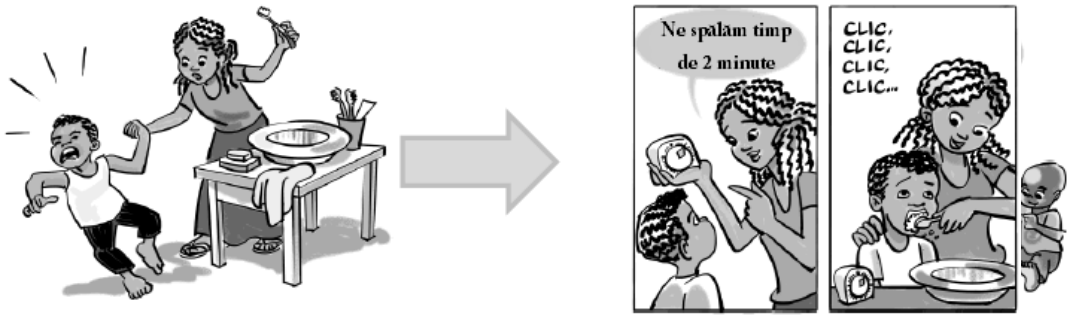

Pentru a opri sau a evita ceva Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite și ajutați copilul să înțeleagă că un comportament provocator nu va opri activitatea respectivă.

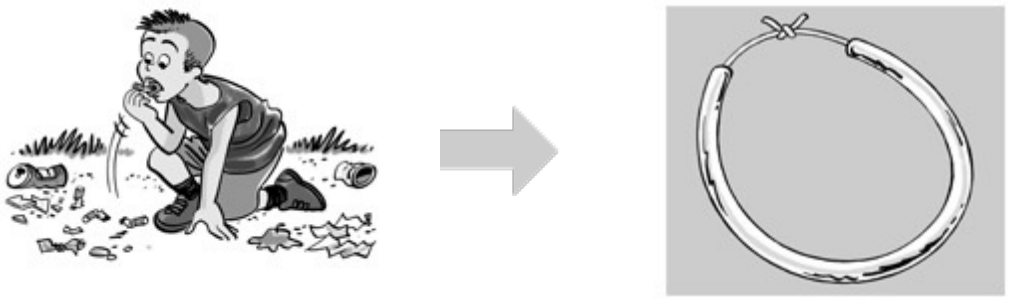

Pentru a obține senzații Oferiți o modalitate sigură și adecvată de a obține senzația ...

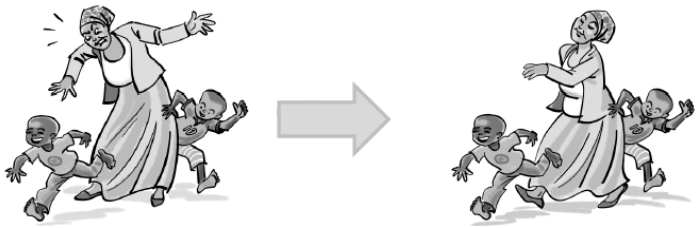

... și ajutați copilul să comunice pentru a obține senzația pe care și-o dorește.

Dacă mesajul transmis prin comportament este:	**Obiectivul nostru atunci când răspundem este:**
Pentru a obține acces la ceva	Ajută copilul să folosească abilități de comunicare pentru a cere (gest, semn, imagine, cuvânt) SAU în cazul în care nu vrei să îi dai lucrul dorit, fii consecvent și nu-i da acel lucru atunci când există un comportament provocator.
Pentru a obține atenția	Nu da nicio atenție sau un răspuns pentru un comportament provocator (ignoră comportamentul) și recompensează comportamentul și abilitățile adecvate cu laude și atenție.
Pentru a opri sau a evita ceva	Stabileşte aşteptări clare, consecvente și potrivite și ajută copilul să înțeleagă că un comportament provocator nu va opri activitatea respectivă.
Pentru a obține senzații	Oferiți o modalitate sigură și adecvată de a obține senzația și ajutați copilul să comunice pentru a obține senzația pe care și-o dorește.

- ***Privește*** *câteva dintre aceste semne în povestea următoare.*

1) *Înainte: Ce se întâmplă înainte de comportament?*
2) *În timpul: Care este comportamentul provocator?*
3) *După: Ce se întâmplă imediat după comportamentul provocator?*

ÎNTREBAȚI: *Care este mesajul pe care copilul îl transmite prin comportamentul provocator? Observați cum reacționează mama Maiei și tatăl lui Luca.*

- Maia încearcă să evite să se spele pe dinți.
- Luca încearcă să obțină atenția tatălui său.

Observații pentru facilitator

- **Facilitatorul poate alege între Povestea 1** (pagina 203) **și Povestea 2** (pagina 205)**.**
- **Participanții urmăresc în ghiduri.**
- După poveste, facilitatorii pun întrebările de mai jos și iau în considerare răspunsurile sugerate sub ele.
- Discuția este menținută concentrată, iar facilitatorii joacă un rol foarte activ în oferirea de răspunsuri la întrebări dacă îngrijitorii nu răspund.

Povestea 1

Povestea Maiei (pagina 203)

Mama Maiei încearcă să stabilească o rutină a spălatului pe dinți în fiecare seară. Maiei nu-i place să se spele pe dinți. Mama îi reamintește că este timpul să se spele pe dinți înainte de a merge la culcare. Maia ignoră atenționarea mamei și continuă să se joace cu fratele ei. Mama Maiei așteaptă câteva minute și apoi îi cere din nou Maiei să se spele pe dinți. Maia se smiorcăie pentru a avea mai mult timp de joacă înainte de culcare. Uneori, mama ei o lasă să se joace mai mult timp pentru a evita o ceartă cu ea despre spălatul pe dinți. Alteori ea îi spune "nu" și o roagă din nou să se spele pe dinți. Când face acest lucru, Maia uneori plânge, țipă și se aruncă pe jos. Uneori mama ei renunță la spălatul pe dinți.

Întrebări pentru povestea Maiei

Ce comportament provocator ați observat?

Răspunsuri posibile

- Se smiorcăie și cere mai mult timp pentru a se juca.
- Țipă, plânge și se aruncă pe jos.

Ce ați observat că s-a întâmplat chiar înainte de comportamentul provocator?

Răspunsuri posibile

- Mama Maiei a dat o instrucție/cerere ca Maia să se spele pe dinți.
- Uneori, mama cere de mai multe ori.

Ce ați observat că s-a întâmplat imediat după comportament?

Răspunsuri posibile

- Se smiorcăie și cere mai mult timp: uneori, mama Maiei îi dă mai mult timp să se joace și așa aceasta ajunge să evite spălatul pe dinți pentru câteva minute în plus.
- Se smiorcăie și cere mai mult timp: uneori, mama Maiei spune "nu" și cere ca ea să se spele pe dinți.
- Țipă, plânge și se aruncă pe jos: uneori, mama Maiei renunță și ea nu mai trebuie să se spele pe dinți (activitatea dificilă se oprește).

Care credeți că este motivul pentru care s-a produs comportamentul?

- A opri sau scăpa de spălatul pe dinți.

Credeți că acest comportamentul problematic va crește sau va scădea dacă mama Maiei continuă să răspundă în același mod?

Răspunsuri posibile

- Va crește – uneori cedează și îi permite Maiei să evite spălatul pe dinți sau oprește sarcina cu totul pentru seara respectivă.
- Planificați să răspundeți făcând așteptările foarte clare și continuând rutina (nu cedați în fața unui comportament provocator).
- Planificați să folosiți un program în imagini pentru a o ajuta pe Maia să înțeleagă ce se întâmplă acum și care va fi următorul pas.

Povestea 2

Povestea lui Luca (pagina 205)

Filip are un loc de muncă la care i se cere să dea multe telefoane. El încearcă să dea acele telefoane în timp ce fiul său Luca este la școală, dar uneori apelurile trebuie să fie făcute și atunci când Luca este acasă. Atunci când Filip răspunde la telefon, Luca începe să țipe la tatăl său "Tata, tata! Uită-te la asta! Tata, tata!" și să alerge prin casă. Filip încearcă să continue apelul, dar în cele din urmă alergatul și țipatul lui Luca sunt atât de zgomotoase că Filip îi spune să se oprească sau încearcă să îl facă pe Luca să stea liniștit cu el în timp ce vorbește la telefon.

Întrebări pentru povestea lui Luca

Care este comportamentul problematic țintă?

- Țipatul și alergatul prin casă.

Ce ați observat că s-a întâmplat chiar înainte de comportamentul problematic?

- Filip a răspuns la telefon sau a dat un telefon.

Ce ați observat că s-a întâmplat imediat după comportament?

- Filip a încercat să ignore comportamentul până când a devenit atât de zgomotos că a trebuit să intervină pentru a-și putea continua apelul.
- Când a intervenit i-a spus tare lui Luca să facă liniște sau s-a așezat lângă el și a încercat să-l liniștească.

Care credeți că este motivul pentru care s-a produs comportamentul?

- Atenția.

Credeți că acest comportamentul provocator va crește sau va scădea în cazul în care Filip continuă să îi răspundă lui Luca în acest fel?

- Va crește - îi acordă atenție lui Luca țipând la el să facă liniște și prin faptul că stă cu el.
- Planificați să răspundeți: ignorați în mod activ țipetele și alergatul și planificați să oferiți laudă și atenție pozitivă când Luca stă liniștit.

Întrebare adițională după oricare dintre povești

ÎNTREBAȚI: *Cum ar putea părintele să schimbe răspunsurile pentru a ajuta la descreșterea comportamentului problematic al copilului?*

Răspunsuri posibile

Daca mesajul transmis prin comportament este:	**Obiectivul nostru atunci când răspundem este:**
Pentru a obține atenția	Nu da nicio atenție sau un răspuns pentru un comportament provocator (ignoră comportamentul) și recompensează comportamentul și abilitățile adecvate cu laude și atenție.
Pentru a opri sau a evita ceva	Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator folosit pentru a evita sau a opri o rutină. Acest lucru îl va ajuta pe copil să înțeleagă faptul că comportamentul provocator nu va opri activitatea.

Explicați: Tranziția la următoarea activitate

- *În continuare, vom vorbi despre un set de patru obiective pe care le pot avea copiii atunci când ne arată un comportament provocator pentru a:*
  - *a avea acces la ceva;*
  - *atrage atenția;*
  - *evita sau opri ceva;*
  - *obține o senzație.*
- *Fiecare va selecta un **comportament provocator țintă** pentru copil și vom învăța **să planificăm răspunsul** la acel comportament.*

Mesaj cheie 1: Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita sau pentru a obține senzație)

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 206).

Primul mesaj cheie este: Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita sau pentru a obține senzație).

Există patru motive pentru comportamentul provocator:

Pentru a obține acces

Pentru a obține atenție

Pentru a evita sau opri ceva

Pentru a obține o senzație

- **Gândiți-vă la ce s-a întâmplat înainte, în timpul și după comportament pentru a afla motivul comportamentului.**
- **Există diferite lucruri pe care le puteți face pentru a reduce sau opri aceste comportamente provocatoare, în funcție de motivul comportamentului.**

Comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva (15 minute)

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 207).

- *De ce ar trebui să răspundem într-un mod diferit?*

Oferindu-le copiilor ceea ce își doresc atunci când țipă și plâng, fără a-i învăța o nouă modalitate de a cere, nu îi va ajuta să învețe să folosească cuvinte și gesturi pentru a comunica.

ÎNTREBAȚI: *De ce copiii folosesc comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva?*
Răspuns posibil:

• Pentru a cere lucruri sau a primi ajutorul dumneavoastră pentru a avea acces la ceva atunci când un copil nu știe cum să folosească cuvinte.

Explicați

- *Comportamentele indică faptul că un copil vrea ceva sau încearcă să obțină ajutorul dumneavoastră pentru a obține ceva.*
- *Poate fi frustrant când nu avem o metodă de comunicare pe care ceilalți o pot înțelege.*

Încercați să înțelegeți ce mesaj încearcă să vă transmită copilul.	**Ajutați copilul să învețe să comunice corespunzător.**

Scopul răspunsului la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 208).

Când doriți ca copilul să aibă lucrul:

Ajutați copilul să folosească abilități de comunicare (un gest, un semn, o imagine sau un cuvânt)

Când nu doriți să oferiți lucrul:

Fiți consecvenți, nu oferiți copilului lucrul în timp ce acesta prezintă un comportament provocator.

ÎNTREBAȚI: *De unde știți că acest comportament problematic este pentru a obține acces la ceva?*

→ ***Privește și Ascultă*** ***1) Privește și Ascultă:*** *Identificați comportamentul.*

2) Privește și Ascultă: *Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?*

- *Există ceva ce copilul încearcă să ceară?*
  - *Copilul poate dori ceva care nu este la îndemână.*
  - *Copilul poate dori să se întâmple ceva.*

- *Copilul încearcă să obțină ajutorul dumneavoastră pentru a obține sau a face ceva?*

– *Copilul poate fi incapabil să facă ceva.*

Exemple:

***A**. Un copil nu ajunge la un coș cu alimente care nu este la îndemână. El începe să țipe până când cineva îi dă mâncare din coș.*

Comportamentul este o comunicare de cerere (cere mâncare din coș).

***B.** Copilului îi place să se joace în parc după gustarea de după-amiază. Astăzi primiți un telefon după gustare și nu vă pregătiți imediat să plecați din casă. Copilul țipă și dă cu piciorul în podea.*

Comportamentul este o comunicare de cerere (de a merge în parc).

***C.** Copilului îi place să se joace cu o mașină de jucărie, deschizând și închizând ușile. Într-o zi, una dintre uși se blochează și nu o poate deschide. Copilul îi dă mașina de jucărie tatălui său care nu observă că ușa este blocată. Copilul se lovește în cap.*

Comportamentul este o comunicare de cerere (ajutor la mașina de jucărie).
[Luați în considerare adaptarea]

Strategii pe care le putem folosi pentru a ajuta copiii să învețe abilități de comunicare adecvate:

- ***Privește și ascultă –** Ce încearcă copilul să comunice?*
- ***Arată și spune –** Demonstraţi cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.*
- *Folosiți cuvinte pe care copilul le poate înțelege și spune.*
- *Repetați cuvintele spuse de copilul și extindeți limbajul.*

Practică opțională: Lucrați la un comportament provocator (din practica acasă) folosit de copil pentru a obține acces la ceva.

Sfatul 2: Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 209).

- **Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare**
  - **cuvinte;**
  - **gesturi;**
  - **limbajul semnelor;**
  - **arătând cu degetul imaginea lucrului.**
- ***Arată și spune* – Demonstraţi cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.**
- **Lucrați strategii de comunicare în fiecare zi când copilul este liniștit, calm și pregătit să învețe. În acest fel, puteți ajuta copilul să-și dezvolte abilitățile de care are nevoie pentru a înlocui comportamentul provocator.**

Mult mai târziu

Observă comportamentul pentru a avea acces (plâns și întins mâna) și răspunde folosind *arată și spune* – demonstrează cuvinte („Vreau gustare!”) și un gest (arătând) pe care îl poate folosi pentru a cere.

Apoi așteaptă un moment pentru a-i da ocazia să încerce aceste abilități de comunicare.

De data aceasta nu încearcă noile abilități, ci revine la același comportament pentru a obține acces (plânge și întinde mâna).

Răspunde la comunicarea lui (plâns și întins mâna) dându-i gustarea imediat. Repetă cuvintele pe care el le poate folosi pentru a cere („Vreau gustare!”). Nu trebuie să aștepte ca el să încerce cuvintele și gestul înainte de a-i da gustarea.

După ce lucrează la abilitățile de comunicare în fiecare zi și răspunde la comportamentul lui de multe, multe ori cu gesturi și cuvinte, el scoate un sunet și întinde mâna pentru a cere!

Ea este foarte încântată și răspunde dându-i imediat gustarea și zicând cuvintele pe care le poate folosi pentru a cere, „Vreau gustare!

Întrebare de ghidare

ÎNTREBAȚI: *De ce nu putem aștepta până când copilul se oprește din plâns sau folosește un cuvânt și un gest pentru a cere înainte să dăm noi lucrul?*

Răspunsuri

- Reținerea alimentelor, apei sau obiectelor preferate nu ajută copiii să învețe.
- Când vedem copii solicitând cu ochii sau cu mișcările corpului, prin întins mâna sau prin comportament provocator este important să răspundem comunicării lor cu un cuvânt și un gest și să acordăm timp dacă copilul îl poate avea.
- Amintiți-vă povestea Lilianei. Când i-a dat Mirunei apă, ea a spus „Apă!" de fiecare dată. Ea nu a așteptat ca Miruna să ceară cu un cuvânt sau un gest. Repetarea din nou și din nou de-a lungul timpului a ajutat-o pe Miruna să învețe să solicite apă cu un sunet.

PAUZĂ (15 minute)

Comportamentul provocator pentru a obține atenție (15 minute)

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 211).

Explicați

- *Copiii pot folosi comportamentul provocator **pentru a obține atenție.***
- *Ei vor să răspundeți **privind, vorbind sau implicându-vă** în activitate.*
- *Poate fi **orice tip de atenție**, incluzând mustrările, țipetele sau mișcarea fizică a copilului ("atenție negativă").*
- *Copiii folosesc comportamentul provocator pentru a vă face să răspundeți când nu știu cum să vă ceară atenție corespunzător:*
    - *Este mai ușor să vă obțină atenția cu acest comportament provocator decât să încerce să folosească abilități dificile.*
    - *Puteți învăța copilul: 1) că **nu va obține atenția dumneavoastră** cu un comportament provocator; și 2) pot primi multă atenție, laude și încurajare pentru comportament pozitiv și abilități.*

Explicați: Cum să răspundeți la un comportament provocator pentru obține atenție

- Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 212).

Observați limbajul corpului bunicii în primele două imagini.

– **Ignorați:** Nu vă uitați la copil și nu vorbiți cu acesta în timp ce așteptați să înceteze comportamentul provocator (observați limbajul corpului bunicii în primele două imagini).

– **Când comportamentul provocator încetează:** Lăudați imediat copilul, chiar și pentru ceva foarte mic, cum ar fi că stă și face liniște pentru câteva secunde (observați limbajul/orientarea corpului bunicii în ultimele două imagini).

Nu dați atenție și nu răspundeți comportamentului problematic (ignorați comportamentul) și recompensați comportamentul și abilitățile adecvate cu laude și atenție.

Observații pentru facilitator

- Dacă un copil este speriat, rănit sau bolnav, îngrijitorul trebuie să ofere alinare.
- Oferirea de alinare și atenție atunci când un copil este speriat, rănit sau bolnav va întări relația îngrijitorului cu copilul și construi încrederea și independența copilului.

ÎNTREBAȚI: *De unde știți că un comportament provocator urmărește să obțină atenția?*

→ ***Privește și Ascultă***

1. Privește și ascultă: *Identificați comportamentul.*

- *Adesea copilul încearcă să facă contact vizual cu dumneavoastră pentru a fi sigur că vă atrage atenția.*

2. Privește și ascultă: *Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?*

- *Un alt copil sau adult a avut atenția dumneavoastră.*
- *Copilului i-ar fi plăcut să se implice cu dumneavoastră, dar nu a știut cum să vă obțină atenția în mod corespunzător.*

Demonstrație 2: "Strâng rufele murdare cu Cami": Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenție

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul, un alt facilitator este copilul.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar, pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului care joacă acest rol.
- Vă rugăm să schimbați tipul de îngrijitor pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorului. De exemplu, schimbați mama cu părinte, tată, bunic sau bunică.
- Instruiți participanții **să privească și să asculte** comportamentul provocator și ceea ce s-a întâmplat înainte de comportamentul provocator.

Explicați: *Înainte de a face o activitate împreună:*

- ***Poziționați-vă în fața copilului*** *la nivelul acestuia.*
- *Planificați să folosiți un limbaj care este la nivelul copilului.*
- ***Așteptați*** *– Faceți o pauză pentru a oferi copilului dumneavoastră timp pentru a comunica.*
- ***Răspundeți*** *la orice încercare de a comunica din partea copilului dumneavoastră (privire, gesturi, sunete, cuvinte).*
- ***Aranjați mediul*** *– de ce materiale aveți nevoie pentru rutina de strâns?*

- *un loc unde veți strânge;*
- *un coș pentru a pune rufele strânse;*
- *obiectele ce vor fi strânse sunt așezate pe podea.*

Această demonstrație va arăta următorul sfat

Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenție dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.

Adultul explică participanților:	*Vom pretinde că acum copilul (Cami) și cu mine vom strânge rufele împreună. Hainele sunt pe podea. Rutina pentru Cami și mamă este de a strânge pe rând hainele și a le pune în coș.*
Adultul *arată și spune*:	*„Cami, este timpul să strâng hainele!”* [Ia bluza și o pune în coș.]
Copilul:	*„strâng, strâng”*
Adultul răspunde, extinde și arată:	*„Strâng hainele!”* [Ia bluza de jos și o pune în coș.]
Copilul:	[Ia o bluză de jos, nu rămâne aproape și aleargă în jurul adultului, aruncând haine prin cameră în timp ce îl privește pe adult în ochi, râzând și jucându-se.]
Adultul explică participanților:	*Știu că dacă mă uit la ea, o voi recompensa cu atenție. În schimb, voi ignora acest comportament și voi aștepta să se oprească.* *În timp ce aștept, nu vreau să mă uit la ea sau să vorbesc cu ea în timp ce ea aleargă.* *Când e din nou tăcută și liniștită, pot să mă duc să-i acord atenție și să o laud pentru că este liniștită.*
Adultul IGNORĂ:	[Se uită în altă parte și așteaptă.]
Copilul:	[Se uită la adult, continuă să alerge puțin, apoi se oprește și se întoarce la adult.]

Adultul *arată și spune*:	Adultul nu ar trebui să zâmbească. Spune pe un ton ferm: *„Este timpul să strâng”* [Pune o bluză în coș.]
Copilul:	[Se duce către coș.]
Adultul:	[Ia mâna copilului.] Spune ferm și calm: *„Strâng. Strâng hainele!”* [Pune o bluză în coș și dă o bluză copilului.]
Copilul:	[Aruncă haina în coș.]
Adultul:	Ar trebui să zâmbească și să fie foarte pozitiv: *,,Foarte frumos!”*

Revizuire și discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce s–a întâmplat chiar înainte de comportamentul provocator?*

Răspunsuri posibile

- Au început rutina de strângere a rufelor murdare.

ÎNTREBAȚI: *Care a fost comportamentul problematic?*

Răspunsuri posibile

- Realizarea unui joc, alergarea și aruncatul hainelor în aer în loc să le pună în coș.

ÎNTREBAȚI: *Ce s-a întâmplat imediat după comportament?*

Răspunsuri posibile

- Adultul:
  - a ignorat comportamentul problematic (nu s-a uitat la copil, nu a spus nimic copilului) și a așteptat ca copilul să oprească comportamentul și să implice;
  - a oferit **puțin ajutor** o dată ce copilul s-a apropiat de realizarea abilității țintă (punerea bluzei în coș);
  - a oferit laudă imediat cu zâmbete și contact vizual când copilul a realizat abilitatea țintă (chiar dacă a fost nevoie de ajutor pentru a realiza abilitatea țintă);
- **și-a schimbat tonul vocii (era fermă și calmă când Cami a manifestat comportament de evadare, iar apoi pozitivă și plină de laudă când Cami a încercat să participe).**

ÎNTREBAȚI: *De ce adultul a ignorat comportamentul și nu a certat copilul?*

Răspunsuri posibile

- Copilul căuta atenție. Cearta este tot un mod de a acorda atenție copilului, astfel adultul ar fi oferit copilului ceea ce căuta și ar fi recompensat comportamentul provocator.

ÎNTREBAȚI: *Atenția a fost singurul motiv pentru comportamentul problematic?*

Răspunsuri posibile

- Copiii pot, de asemenea, folosi acest tip de comportament pentru a opri sau a evita o sarcină. Punerea hainelor în coș poate fi o sarcină dificilă sau ceva ce copilul nu-i place să facă. Copilul ar putea, de asemenea, evita sarcina de a pune hainele în coș jucând acest joc.

Informație importantă

Comportamentul provocator pentru a obține atenția poate ajuta de asemenea un copil să oprească sau să evite ceva. Un comportament provocator poate fi generat de mai mult de un motiv.

Sfatul 3: **Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru**

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 213).

- **Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.**
- **Întrebați-vă:**
  - **Ar putea comportamentul să-mi rănească copilul sau o altă persoană?**
  - **Copilul meu este speriat, rănit sau bolnav (adică are nevoie de atenția mea)?**
- **Dacă răspunsul dumneavoastră la ambele întrebări este „Nu”, puteți ignora comportamentul.**

Nu vă uitați la copil, nu vorbiți cu acesta și nu strigați la el în timp ce așteptați ca comportamentul provocator să înceteze (acest lucru l-ar recompensa pe copil cu atenție).

- **Amintiți-vă că atunci când începeți să ignorați comportamentul pentru a obține atenția, de obicei, acesta se va înrăutăți înainte de a se îmbunătăți. Acest lucru se datorează faptului că, de obicei, copilul va încerca mai mult să vă facă să-l observați.**
- **Când comportamentul provocator încetează, lăudați copilul imediat, chiar și pentru ceva foarte mic, cum ar fi că stă și face liniște pentru câteva secunde.**

Observații pentru facilitator

Cum decidem când să ignorăm: este toată lumea în siguranță și este în regulă să ignorați copilul chiar acum?

	NU	DA
Este acest comportament problematic nesigur/îmi rănește copilul sau altă persoană?	Probabil puteți ignora în siguranță acest comportament.	Copilul dumneavoastră sau altcineva poate fi rănit de comportament – nu este bine să ignorați comportamentul. Dacă răspundeți ”da” la această întrebare, cereți facilitatorului să discute strategiile pentru a reduce acest comportament.
Este copilul meu bolnav, speriat sau rănit?	Probabil puteți ignora în siguranță acest comportament.	Dacă credeți că acesta încearcă să vă obțină atenția pentru a primi ajutor pentru că este bolnav, speriat sau rănit, atunci răspundeți la comportament.

Comportamentul provocator pentru a opri sau evita ceva (15 minute)

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 214).

Explicați

- *Copiii pot folosi un comportament provocator **pentru a opri sau evita ceva.***
  - *pentru a întârzia sau a stopa o situație dificilă.*
- *Poate **fi orice tip de situație**.*
- *Trebuie să facem lucruri care sunt grele sau care nu ne plac:*
  - *Trebuie să ajutăm copiii să înțeleagă ce trebuie să facă.*
  - *Trebuie să oferim **ajutor** pentru a-i susține.*

Explicați: **Scopul răspunsului la comportamentul provocator pentru a opri sau a evita ceva**

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 215).

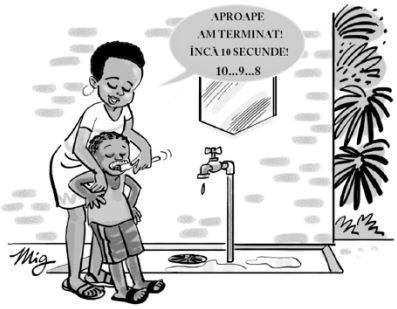

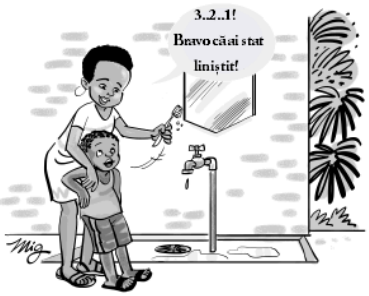

Dacă rutina este o provocare pentru copilul dumneavoastră, încercați să:

- *faceți rutina mai ușoară pentru copil;*
- *oferiți ajutor;*
- *folosiți programe în imagini;*
- *folosiți numărătoare inversă sau cronometre.*

Dacă copilul dumneavoastră poate face activitatea, fiți clar, bun și ferm.

Ajutați-vă copilul să înțeleagă faptul că acest comportament provocator nu va opri activitatea.

ÎNTREBAȚI: *De unde știti că acest comportament problematic este pentru a opri sau evita ceva?*

→ Privește și Ascultă

1. Privește și Ascultă: *Identificați comportamentul.*

2. Privește și Ascultă: *Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?*

- *Lucrați la o nouă abilitate țintă.*
- *Încercați o rutină provocatoare.*
- *Făceați o sarcină care nu-i place copilului.*

Exemple

Un copil plânge și țipă (tantrum) când vede că urmează să intre în magazin.

- *Acest comportament este pentru a înceta sau a evita intratul în magazin (este o activitate care nu-i place).*

Vă pregătiți să ieșiți afară când copilul spune „Fără pantofi, fără pantofi" și își aruncă pantofii pe podea.

- *Acest comportament este pentru a evita ieșirea, încălțarea sau ambele.*

Strategii

- ***Privește și Ascultă:*** *Ce încearcă copilul să oprească sau să evite?*
- *Folosiți cuvinte pe care copilul le poate înțelege.*
- *Fiți clari, consecvenți, buni și fermi când stabiliți așteptările.*
- *Folosiți gesturi sau programele în imagini pentru a-i ajuta pe copii să înțeleagă ce trebuie să facă acum și ce urmează să se întâmple.*
- *Folosiți numărători inverse verbale și vizuale și cronometre.*

Observații pentru facilitator

Decideți când să continuați rutina

Este rezonabil să ne așteptăm ca un copil să se implice?

	NU	**DA**
Este rutina prea provocatoare pentru copil?	Probabil vă puteți aștepta ca copilul să continue rutina cu dumneavoastră.	Dacă credeți că acesta nu este pregătit din punct de vedere al dezvoltării să participe la rutină în acest moment, terminați rutina cu un pas pe care știți că acesta îl poate face cu sau fără ajutorul dumneavoastră. Gândiți-vă cum puteți să vă schimbați abilitățile țintă și așteptările data viitoare când încercați rutina.
Copilul meu are nevoie de ajutor?	Probabil vă puteți aștepta ca copilul să continue rutina cu dumneavoastră.	Dacă credeți că acesta nu poate face rutina de unul singur și are nevoie de ajutor pentru a se implica, oferiți niveluri de ajutor.

Demonstrație 3: „Curățenie după joacă”: Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei

Observații pentru facilitator

- Un facilitator este adultul, un alt facilitator este copilul.
- Vă rugăm să schimbați genul și numele adultului și copilului după cum este necesar pentru a se potrivi cu caracteristicile facilitatorul care joacă acest rol.
- Ei stau la o masă împreună cu cuburi (sau alte obiecte care pot fi puse unele peste altele, cum ar fi căni) și figurine între ei.
- Au o pungă sau o cutie pentru rutina de curățenie.

Explicați: ***Înainte de a vă juca împreună este important să:***

*Coborât la nivelul copiluluii **în fața copilului**.*

Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.

***Așteptați** – Faceți o pauză pentru a oferi copilului timp să comunice.*

***Răspundeți** la orice încercare de comunicare din partea copilului (privire, gesturi, sunete, cuvinte)*

***Aranjați mediul –** de ce materiale aveți nevoie pentru rutina de curățenie?*

Această demonstrație va arăta următorul sfat

- *Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei*

Explicați

- *În această demonstrație ne jucăm cu cuburile de ceva timp.*
- *Apoi copilul meu se satură de activitate și vrea să plece.*
- *Cu toate acestea, nu vreau ca activitatea să se încheie cu un comportament provocator.*
- *Mă voi asigura că încheiem activitatea în condițiile mele, așa că îi voi cere să strângă un cub și apoi poate pleca.*
- *Când nu strânge singur un cub, îi voi oferi puțin ajutor fizic pentru a strânge.*

Copilul:	(Pune un cub peste celelalte)
Adultul *arată și spune*:	"*Construim*!" (pune mai multe cuburi unele peste celelalte)
Copilul:	(Copilul scâncește și încearcă să se ridice de la masă, apoi împinge câteva cuburi pe jos)
Adultul:	„*E timpul să facem curățenie*!" (Arată punga în care să pună cuburile)
Copilul:	(Scâncește și împinge un alt cub pe jos)
Adultul *arată și spune*:	"Strâng!" (Pune cuburi în pungă)
Copilul:	(Ignoră)
Adultul oferă ajutor:	Pune rapid toate cuburile, **cu excepția unuia.** Cu blândețe, dar ferm și calm, spune „***Strâng***!" Ia copilul de mână și îl pune ușor pe copil să pună un cub în pungă.
Copilul:	(Scâncește, dar îi permite adultului să ajute)
Adultul răspunde:	„Am strâns!" (Aplaudă și zâmbește)

Revizuire și discuție

ÎNTREBAȚI: *Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?*

Răspunsuri posibile

- Adultul și copilul se jucau de ceva timp.
- Poate copilul s-a săturat de activitate.

ÎNTREBAȚI: *Care a fost comportamentul provocator?*

Răspunsuri posibile

- Împingerea cuburilor pe jos.

ÎNTREBAȚI: *Ce s-a întâmplat imediat după comportament?*

Răspunsuri posibile

- Adultul **a ignorat** comportamentul provocator (aruncatul jucăriilor pe podea).
- Adultul a folosit ***arată și spune*** pentru a-i arăta copilului cum să strângă.
- Adultul a strâns aproape toate cuburile și a lăsat ultimul cub pentru copil.
- Adultul a stabilit **așteptări clare și consecvente** cu privire la curățenie **folosind un ton cald, dar ferm.**
- Adultul a oferit ajutor fizic pentru a-l face pe copil să pună ultimul cub în pungă.
- Adultul **a răspuns cu atenție pozitivă** și laude comportamentului adecvat (punerea ultimului cub în pungă cu ajutor).

Sfatul 4: Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 216).

- **Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei.**
- **„Clar" – Folosiți cuvinte pe care copilul le poate înțelege.**
- **„Consecvent" – Așteptați același lucru de la copil de fiecare dată și creșteți așteptările încet în timp.**
- **„Potrivit" – Alegeți activități și rutine la nivelul potrivit pentru copil:**
  - **Dacă activitatea este prea dificilă, puteți să o faceți mai ușoară sau mai distractivă pentru copil, oferind ajutor, lăudând, amenajând spațiul, cântând sau găsind un moment mai relaxant pentru a face activitatea.**
  - **Dacă activitatea este prea ușoară, puteți să o faceți mai interesantă schimbând materialele sau predând noi pași.**

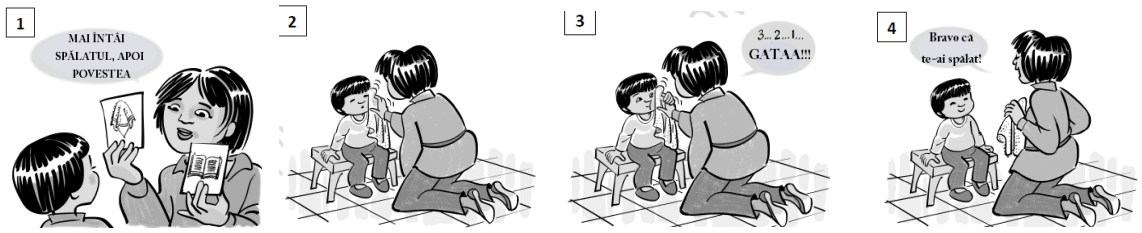

Comportamentul provocator pentru a obține senzații (10 minute)

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 217).

Un copil încearcă să atingă hainele străinilor pentru că îi place senzația materialului.

Un copil mestecă lucruri care sunt murdare sau periculoase, cum ar fi obiecte de pe pământ.

Explicați

Comportamentul problematic pentru a obține mai multă senzație (prin atingere, gust sau auz)

- *Accesul la senzații îi poate ajuta pe unii copii să-și diminueze anxietatea sau frustrarea, să-și „regleze" corpul ca să rămână liniștiți, calmi și pregătiți să învețe.*
- *Comportamentele pentru a obține senzații sunt în mod automat recompensatoare:*
  - *Realizarea comportamentului oferă senzația pe care o caută copilul.*
- *Unii copii experimentează senzațiile diferit față de alți copii.*
- *Unii copii se simt mai calmi atunci când au mai multe senzații:*
  - *Punerea lucrurilor în gură, alinierea obiectelor pentru a le privi, căutarea presiunii asupra corpului lor din mediul înconjurător sau de la alții etc.*
- *Ei pot căuta niveluri mai ridicate de stimuli din atingere (presiune), privire (vizual) sau auz (auditiv).*
- *Unii copii pot fi foarte sensibili și senzațiile suplimentare îi pot deranja:*
  - *De exemplu, nu le place zgomotul puternic sau să simtă anumite materiale pe piele.*
  - *În acest caz, dacă manifestă un comportament provocator, **motivul ar putea fi oprirea sau evitarea** senzaţiei.*

Explicați: Înainte de a decide cum răspundeți unui comportament problematic pentru obținerea senzației, întrebați-vă:

	NU	**DA**
Este comportamentul periculos, perturbator sau împiedică copilul să învețe?	Atunci nu este o țintă urgentă.	Vreți să alegeți un comportament provocator care este periculos sau care perturbă abilitatea copilului de a învăța acasă sau la școală.

Explicați: Scopul răspunsului la un comportament provocator pentru obținerea senzației

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 218).

Alegeți o modalitate mai potrivită de a oferi copilului senzația.

Pentru un copil care încearcă să atingă hainele străinilor deoarece îi place senzația materialului:

Oferiți-i copilului o bucată de material pe care să o poată atinge în schimb.

Învățați copilul să ceară atingerea materialului folosind cuvinte sau gesturi.

Pentru un copil care mestecă lucruri murdare sau periculoase, cum ar fi obiecte de pe pământ:

Creați un colier pe care copilul să-l mestece punând niște tuburi flexibile de plastic pe o sfoară.

Învățați copilul să mestece colier în loc de lucruri murdare sau periculoase.

Oferiți acces sigur și adecvat pentru a satisface nevoia senzorială la primele semne de comportament galben (începutul „dereglării") sau ajutați la dezvoltarea unui „comportament de substituire" mai adecvat.

Observații pentru facilitator

- Dacă îngrijitorii comunică faptul că copilul lor se rănește pe sine sau pe alții, facilitatorul ar trebui să îl îndrume pe copil către alte servicii, dacă sunt disponibile.

Explicați

Comportament de substituire

- *Un comportament de substituire este o acțiune care oferă acces la o senzație similară, dar care este sigură și mai adecvată față de comportamentul problematic.*
- *Comportamentele de substituire includ abilități de comunicare.*
- *Comportamentul problematic pentru a obține o senzație adesea se reduce odată ce copilul învață să se implice corespunzător în rutine, dar uneori va continua.*

Comportamentele care sunt imediat de la sine recompensatoare sunt dificil de schimbat

Un copil își va pune uneori degetele în gură și le va suge (căutând atingere sau senzație la nivelul gurii).	**Un copil stă în colțul camerei pentru a se apăsa cu spatele de pereți (căutând presiune).**	**Unui copil îi place să alinieze, să țină sau doar să privească un set de obiecte (căutând senzația vizuală).**

Exemple

Un copil stă în colțul camerei pentru a se apăsa cu spatele de pereți (căutând presiune).

- *Învățați copilul să stea pe un scaun în timpul rutinei.*

Un copil mestecă lucruri care sunt murdare sau periculoase, cum ar fi obiecte de pe pământ (căutând atingere sau senzație la nivelul gurii).

Creați un colier pe care copilul să-l mestece punând niște tuburi flexibile de plastic pe o sfoară (aveți grijă să alegeți materialul potrivit, astfel încât copilul să nu muște și înghită bucăți de tub).

- *Învățați copilul să mestece colierul în loc de lucruri murdare sau periculoase.*

De unde știți că un comportament problematic este pentru a obține senzații?

→ Privește și Ascultă

1. Privește și Ascultă: *Identificați comportamentul.*

2. Privește și Ascultă: *Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?*

- *Ceva l-a supărat pe copil – cum ar fi un sunet puternic, un parfum nou sau un mediu foarte aglomerat.*
- *Nu există un declanșator clar pentru comportament, deoarece se întâmplă în multe situații diferite.*
- *Copilul a fost implicat corespunzător pentru o perioadă lungă de timp.*

Strategii

- ***Privește și ascultă:*** *comportamentul și înainte de comportament.*
- ***Verificați mediul:***

- *Îți poți ajuta copilul să aibă acces la senzație și să rămână implicat în rutină?*
- ***Îndepărtați obiectele care sunt „prea interesante" pentru copil.*** *Copiii se pot „bloca" privind sau atingând un obiect pentru a obține o senzație, mai degrabă decât să rămână implicați în rutină.*

- ***Programați „timp senzorial":*** *găsiți un moment potrivit pentru ca copilul să ia o pauză și să se implice în comportamentul de obținere a senzațiilor atunci când comportamentul este sigur pentru copil și ceilalți.*
- ***Gândiți-vă la comportamentele de substituire:*** *Învățați un comportament alternativ sigur și adecvat pe care copilul dumneavoastră îl poate folosi pentru a obține o senzație similară.*
- *Dacă doriți să vizați un comportament problematic pentru obținerea senzației, puteți discuta cu facilitatorii după sesiune sau în timpul vizitei acasă.*

Observații pentru facilitator

- Pentru a crea un colier sau o brățară de mestecat, utilizați o bucată de tub de plastic pus pe o sfoară. Pot fi folosite tuburi medicale curate sau tuburi de la un magazin de bricolaj. Colierele trebuie să fie suficient de lungi pentru a fi mestecate confortabil în jurul gâtului. Tubul trebuie înlocuit dacă devine deteriorat. Este important ca acesta să nu înghită bucăți de tub.
- Pentru copiii care întind fecale, luați în considerare să oferiți copilului ceva sigur care oferă o senzație similară, cum ar fi aluat sau cremă de ras.
- Pentru copiii care își mușcă mâinile, luați în considerare oferirea unei brățări de mestecat.
- Luați în considerare recomandarea pentru consult de specialitate pentru orice copil care se rănește pe sine sau pe alții (de exemplu se mușcă pe sine sau pe alții, își lovește capul, își ciupește pielea etc.).

Sfatul 5: Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 219).

- **Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor.**
- ***Întrebați-vă*: Acest comportament pune copilul meu în pericol? Acest comportament perturbă implicarea și învățarea copilului? Dacă nu, gândiți-vă să vă concentrați mai întâi pe un alt comportament provocator.**
- **Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a oferi acces la aceeași senzație. Acest comportament va înlocui comportamentul provocator actual.**
- **Învățați copilul să ceară să obțină senzația pe care și-o dorește.**

Un copil atinge hainele unui străin pentru că îi place să atingă materiale.

Oferiți copilului o bucată de material pe care să o atingă în schimb și învățați-l să ceară folosind cuvinte sau gesturi.

Planificarea practicii acasă și activitate în grup mic: planificați răspunsul la comportamentul provocator experimentat acasă (25 minute)

Observații pentru facilitator

- Această secțiune va ajuta la identificarea comportamentelor provocatoare țintă și la planificarea răspunsurilor adecvate.
- Gândiți-vă la **comportamentul provocator din practica acasă:**
  - Utilizați strategii pentru amenajarea mediului și prevenirea șanselor de comportament provocator.
- Câteodată comportamentul provocator încă apare. Când comportamentul provocator persistă:
  - **Elaborați un plan pentru a răspunde la un comportament provocator** pentru a face ca acesta să se întâmple mai rar în viitor.
- Pentru acest exercițiu, consultați Tabelul celor 4 obiective pentru a răspunde la comportament (mai jos).
- **Ghidul participantului (paginile 197 și 221) va include un spațiu în care familiile pot înregistra:**
  - rutinele lor de acasă țintă;
  - comportamentul provocator țintă;
  - planul lor de a răspunde la comportamentul provocator.
- Împărțiți participanții în două grupuri, fiecare condus de unul dintre facilitatori.
- Susțineți discuția, răspundeți la întrebări și asigurați-vă că fiecare participant are timp să-și împărtășească planul.
- Anunțați participanții cu 1 minut înainte de a schimba activitățile.

Tabel: 4 obiective pe care le avem când răspundem la un comportament

Dacă mesajul transmis prin comportament este:	Obiectivul nostru atunci când răspundem este:
Pentru a obține acces la ceva	Ajută copilul să folosească abilități de comunicare pentru a cere (gest, semn, imagine, cuvânt) SAU în cazul în care nu vrei să îi dai lucrul dorit, fii consecvent și nu-i da acel lucru atunci când există un comportament provocator.
Pentru a obține atenția	Nu da nicio atenție sau un răspuns pentru un comportament provocator (ignoră comportamentul) și recompensează

	comportamentul și abilitățile adecvate cu laude și atenție.
Pentru a opri sau a evita ceva	Stabileşte aşteptări clare, consecvente și potrivite și ajută copilul să înțeleagă că un comportament provocator nu va opri activitatea respectivă.
Pentru a obține senzații	Oferiți o modalitate sigură și adecvată de a obține senzația și ajutați copilul să comunice pentru a obține senzația pe care și-o dorește.

Discuție în grup mic: Planificați-vă răspunsul la un comportament provocator

Cereți participanților să găsească tabelul „Înainte, în timpul și după comportament" în ghidurile lor (pagina 220). Pot dori să îl consulte sau să îl completeze în timpul discuției.

Puneți fiecărui participant din grup următoarele întrebări:

- *Ce **comportament provocator doriți să reduceți?***
- *Când are loc comportamentul?*
- *Ce se întâmplă chiar înainte de comportament?*
- *Ce ați făcut imediat după comportament?*
- *Care credeți că este motivul comportamentului copilului?*
- *Cum veți preveni și veți răspunde la comportamentul provocator al copilului dumneavoastră?*
- *Ce puteți face pentru propria stare de bine în această săptămână?*

Membrii grupului vor lucra împreună și se vor ajuta reciproc să decidă dacă pot:

- *Faceți un plan de răspuns care se potrivește cu obiectivul:*
  - *Este în regulă dacă nu avem dreptate prima dată!*
  - *Veți urmări atent comportamentul copilului.*
  - *Vă puteți revizui planul în funcție de ceea ce vedeți.*
- *Reduceți **semnalele** pentru a preveni comportamentul.*
- ***Planificați-vă răspunsul** pentru practica acasă după această sesiune.*

Observații pentru facilitator

Luați în considerare să întrebați:

Când apare comportamentul provocator în rutină?

Identificați pașii mici în care apare comportamentul provocator. Are loc:

- în tranziția către rutină?
- când încheiați rutina?

Când a avut loc comportamentul provocator, ați:

- dat o instrucție sau cerere?
- oferit ajutor folosind unul dintre cele trei niveluri de ajutor?
- început sau încheiat o rutină?
- luat un lucru preferat?
- adăugat sau eliminat o senzație?

Explicați practica acasă

- Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșuri (pagina 221).
  - ***Alegeți 2 rutine de acasă.***
  - *Acestea pot fi aceleași activități pe care le-ați făcut înainte sau ceva diferit.*
  - ***Petreceți 5 minute** cu copilul dumneavoastră de fiecare dată când faceți activitatea împreună.*
  - *Observați și răspundeți la comunicarea copilului dumneavoastră.*
  - ***Privește și Ascultă** comportamentele provocatoare și semnalele acestora.*
  - *Gândiți-vă la ceea ce se întâmplă **înainte** de comportamentul provocator.*
  - *Utilizați planul făcut astăzi pentru a răspunde la comportamentul provocator.*

Revizuirea sesiunii și planificarea sesiunii următoare (10 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor

Mesaje cheie
Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita sau pentru a obține senzație).

Sfaturi				
Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.	Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare.	Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.	Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei.	Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor.

Discuție de grup: Revizuirea abilităților (5 minute)

ÎNTREBAȚI:

- *Care credeți că este cea mai semnificativă strategie cheie pentru familia dumneavoastră?*
- *Aveți alte gânduri? Alte întrebari? Încurajați participanții să răspundă unul altuia.*

Planificarea sesiunii următoare

Nu uitați pentru sesiunea următoare

- *Sesiunea 9 este următoarea și ultima noastră sesiune [oferiți data, ora și locul]. Vom învăța cum să rezolvăm probleme și să avem grijă de noi înșine.*
- *Sperăm să vă vedem pe toți. Dacă nu puteți veni la Sesiunea 9, vă vom contacta pentru a planifica vizita finală acasă care va avea loc după Sesiunea 9.*
- Opțional: Facilitatorul poate dori să organizeze mâncare și băuturi răcoritoare după următoarea sesiune.

Activitate adițională: Crearea de programe în imagini (15 minute)

- Facilitatorii ajută familiile să construiască programe în imagini suplimentare pentru o provocare specifică majoră pe care ar dori să o vizeze acasă.
- Ajutați familiile să decidă ce imagini/simboluri să folosească pentru a reprezenta fiecare pas mic:
  - cum să obțină simboluri (poze cu telefonul, desen pe o foaie de hârtie);
  - câți pași să pună în programul lor.
- Facilitatorii ghidează părinții în exersarea programului în imagini atunci când realizează o sarcină importantă cu copilul lor.

Observații adiționale pentru facilitator

Observații pentru facilitator: Copii cu alte condiții medicale

Alte condiții medicale pot face dificilă manifestarea unui comportament pozitiv pentru copii și implicarea în rutine.

Sfaturi suplimentare pentru îngrijitorii copiilor cu alte condiții medicale:

- Alte condiții de sănătate pot face mai probabil ca un copil să prezinte un comportament provocator. Ajutați îngrijitorii să dezvolte așteptări realiste. Este posibil să nu observe nicio schimbare în comportamentul copilului lor pe măsură ce urmează modulele privind comportamentul din program. Acest lucru nu înseamnă că fac ceva greșit. Schimbarea modelelor de comportament poate dura mult timp. Unele comportamente, în special comportamentele pentru a obține senzație, pot fi foarte greu de schimbat.
- Dacă un copil cu o altă afecțiune de sănătate manifestă un comportament provocator pentru a opri sau a evita o activitate sau situație, îngrijitorii ar trebui să ia în considerare dacă activitatea este prea dificilă sau supărătoare pentru copil.
  Exemple:
  a. Un copil hiperactiv sau cu dificultăți de atenție poate fi capabil să se implice într-o activitate doar pentru o perioadă scurtă de timp. Dacă un copil prezintă adesea un comportament provocator în timpul unei rutine, poate fi mai bine să faceți rutina într-o serie de pași scurți, cu pauze între, mai degrabă decât să încercați să-l faceți pe copil să coopereze pentru a face întreaga rutină deodată.
  b. Un copil anxios poate prezenta un tantrum atunci când îngrijitorul îl duce la piață sau alt loc aglomerat. Cu toate acestea, deoarece copilul se teme, forțarea copilului să meargă la piață va înrăutăți probabil comportamentul. Copilul trebuie să învețe treptat că piața este un loc sigur. Îngrijitorul îl poate ajuta pe copil să se obișnuiască cu piața jucându-se în afara pieței, apoi intrând pentru un moment când nu este foarte aglomerat și crescând treptat timpul la piață până când este mai puțin înfricoșător pentru copil. Îngrijitorii pot ajuta copiii anxioși să practice situația temută până când copilul învață că este în siguranță.

9

Sesiunea 9: Rezolvarea problemelor și îngrijirea de sine

Cuprins

Sesiunea 9: Rezolvarea problemelor și îngrijirea de sine

Informații pentru facilitatori 401
Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute) 403
Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 9 (20 minute) 404
Analizarea progresului și identificarea pașilor următori (15 minute) 407
Mesajul cheie 1: Continuați să stabiliți obiective pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră și revizuiți progresul 410
Menținerea rutinelor: extinderea și legarea rutinelor (20 minute) 411
Sfat 1: Extindeți rutinele: Folosiți *Arată și Spune* pentru a adăuga pași noi 414
Sfatul 2: Legați două rutine împreună pentru a extinde o rutină pe care copilul o poate face 415
Povestea Ralucăi Partea 1: Învăț să am grijă de sănătatea și starea mea de bine (15 minute) 417
Cum să avem grijă de noi înșine (15 minute) 421
Mesajul cheie 2: Aveți grijă de dumneavoastră pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe copilul dumneavoastră 423
Povestea Ralucăi Partea 2: Rezolvarea problemelor (20 minute) 424
Mesajul cheie 3: Puteți găsi soluții la probleme prin tehnica rezolvării problemelor 427
Revizuirea programului. Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi (20 minute) 429
Observații adiționale pentru facilitator 431
Opțional: Prezentarea certificatelor de participare (15 minute) 432

Informații pentru facilitatori

Materiale de suport

- Ghiduri pentru facilitator – câte unul pentru fiecare facilitator.
- Broșurile participanților pentru Sesiunea 9 – câte una pentru fiecare participant.
- Formulare de feedback pentru participanți.
- Coli mari de hârtie (5–10) și markere pentru a afișa idei pentru grup sau tablă/tablă albă. [*Luați în considerare nevoia de adaptare*]
- Ceas sau cronometru pentru a urmări timpul în timpul sesiunii.

Pregătire anterior sesiunii

- Băuturi răcoritoare și/sau mâncare pentru celebrarea încheierii programului.
- Certificatele participanților.
- Rezumatul sfaturilor și documentul cu mesajele cheie – unul pentru fiecare participant.

Obiective de învățare

1. Recunoașteți progresul în timpul programului și stabiliți obiective pentru viitor.
2. Apreciați importanța îngrijirii de sine.
3. Cunoașteți strategiile de bază pentru îngrijirea de sine, înțelegeți importanța suportului social și implicați-vă în activități semnificative și plăcute.
4. Să știți să folosiți rezolvarea problemelor pentru a vă ajuta pe dumneavoastră.
5. Să știți cum să extindeți rutinele curente pentru a le menține după terminarea programului.

Mesaje cheie

1. Continuați să stabiliți obiective pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră și revizuiți progresul.
2. Aveți grijă de dumneavoastră pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe copilul dumneavoastră.
3. Puteți găsi soluții la probleme prin tehnica rezolvării problemelor.

Abilități și strategii (sfaturi)

1. Extindeți rutinele: Folosiți *Arată și Spune* pentru a adăuga pași noi.
2. Legați două rutine împreună pentru a extinde o rutină pe care copilul o poate face.

Programul activităților

5 minute	Activitate scurtă pentru o stare de bine
20 minute	Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 9
15 minute	Analizarea progresului și identificarea pașilor următori
20 minute	Menținerea rutinelor: extinderea și legarea rutinelor
15 minute	Povestea Ralucăi Partea 1: Învăț să am grijă de sănătatea și starea mea de bine
15 minute	***PAUZĂ***
15 minute	Cum să avem grijă de noi înșine
20 minute	Povestea Ralucăi Partea 2: Rezolvarea problemelor
20 minute	Revizuirea programului. Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi
Timp = 75 de minute înainte de pauză și 55 de minute după pauză	
15 minute	Opțional: Prezentarea certificatelor de participare

Activitate scurtă pentru o stare de bine (5 minute)

Observații pentru facilitator

- Îndrumați participanții în cadrul unui exercițiu calmant de respirație abdominală.
- Dacă este incomod, participanții pot renunța la această activitate.
- Cronometrați această activitate (3 minute de respirații calme) și observați participanții.
- Oferiți asistență oricărui participant care respiră cu rapiditate sau care pare stresat.

Explicați și conduceți activitatea

- *Când sunteți gata, așezați-vă confortabil cu spatele drept.*
- *O mână pe abdomen, iar cealaltă pe partea superioară a pieptului.*
- *Respirați normal, încet și ușor pe nas.*
- *Simțiți cum mâna de pe abdomen se mișcă ușor, cu fiecare respirație, în timp ce cealaltă mână rămâne în mare parte nemișcată.*
- *Simțiți ritmul respirației.*
- *S-ar putea să vi se pară nou să respirați în partea de jos a pieptului sau s-ar putea să vi se pară confortabil.*
- *Dacă vă simțiți amețiți sau inconfortabil, opriți și respirați regulat, cu mâinile la locul lor.*
- *Opțional: Cu fiecare respirație, gândiți-vă la cuvântul "calm" sau orice alt cuvânt relaxant.*

Revizuirea mesajelor cheie, sfaturilor și practicii acasă. Introducerea Sesiunii 9 (20 minute)

Revizuirea mesajelor cheie și sfaturilor din sesiunea anterioară

Mesaje cheie
Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita sau pentru a obține senzație).

Sfaturi				
Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.	Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilului să folosească abilități de comunicare.	Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.	Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei.	Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor.

ÎNTREBAȚI: *Aveți întrebări?*

Discutați practica de acasă

- *Sesiunea trecută, fiecare ați stabilit **un comportament provocator țintă pentru copilul dumneavoastră.***
- *Gândiți-vă un moment la ținta pe care ați stabilit-o pentru copil în timpul ultimei sesiuni.*

Revizuirea planului de practică acasă din ultima sesiune

- **Alegeți două rutine.**
- **Petreceți 5 minute** cu cel mic de fiecare dată când faceți activitatea împreună.
- *Observați și răspundeți comunicării copilului dumneavoastră.*

- **Folosiți planul pentru a răspunde la comportamentul provocator.**
- *Privește și ascultă ce se întâmplă **înainte** de comportamentul provocator.*
- *Folosiți tabelul „Înainte, în timpul și după comportament" ca reamintire.*

Participanții împărtășesc cu grupul

ÎNTREBAȚI: *Care a fost un lucru care a mers bine în această săptămână? Ați putea împărtăși ceva despre dumneavoastră sau copil sau despre activitatea de stare de bine pe care ați făcut-o.*

- *Ce rutină ați practicat?*
- *Care a fost **comportamentul provocator țintă**? (Cum sună sau arată?)*
- **Ce s-a întâmplat chiar înainte de comportament?**
- *Cum ați plănuit să răspundeți la acest comportament?*

Observații pentru facilitator

- Repetați și afirmați/lăudați răspunsurile.
- Asigurați-vă că toată lumea are șansa de a vorbi (dar nu lăsați pe nimeni să vorbească prea mult timp).
- Când invitați participanții să împărtășească un lucru care a mers bine în acea săptămână, subliniați că nu trebuie să fie un exemplu de abilități ale copilului, ar putea fi un exemplu de moment în care îngrijitorul a fost mai răbdător sau bun, s-a gândit la o nouă idee de joacă sau la o nouă rutină, sau o calitate pe care a observat-o la copil.
- Încurajați participanții să sprijine și să ofere sugestii celorlalți îngrijitori, de exemplu întrebând mai întâi alți participanți ce ar sugera ca abordare pentru a rezolva o dificultate, fără ca facilitatorul să ofere imediat o sugestie.
- Anunțați cu 1 minut înainte de schimbarea activității (pentru a modela sincronizarea).
- După ce ați revizuit practica acasă, invitați participanții să completeze pagina numită „Revizuire pratica acasă" la pagina 233 din ghidul participanților.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

Introducerea Sesiunii 9

Facilitatorul citește și participanții urmăresc în broșurile lor (pagina 235).

- *Astăzi vom analiza progresele pe care le-a făcut fiecare participant în timpul programului. Vom învăța:*
- *cum să continuați să exersați abilitățile și stabilirea obiectivelor;*
- *despre stresul îngrijitorului și îngrijirea de sine;*
- *cum să găsiți soluții la problemele care pot apărea.*

Analizarea progresului și identificarea pașilor următori (15 minute)

Explicați

- *Pe durata programului ați fost rugați să depuneți o muncă suplimentară pentru a vă ajuta copilul.*
- *Felicitări pentru că ați muncit atât de mult!*
- *Am observat lucruri minunate, atât din partea copilului, cât și din partea dumneavoastră!*
- *Este important să ne gândim la cât de mult progres ați făcut.*

Activitate individuală

Explicați

- *Vă voi adresa o întrebare despre obiectivele dumneavoastră pentru acest program.*
- *Veți avea la dispoziție **un minut** să vă gândiți la răspuns.*
- *Vor fi **patru întrebări în total.***
- *Aceasta este o activitate personală care se va desfășura în liniște.*
- ***Nu vi se va cere să împărtășiți** răspunsurile cu grupul.*

Considerații importante

Este în regulă dacă încă nu v-ați atins obiectivele.	Vă străduiți din greu.	Sunt unele lucruri care au mers bine.

Explicați (reflectare personală)

- *Gândiți-vă la **obiectivele stabilite** pentru copilul dumneavoastră în timpul vizitei acasă **la începutul** programului.*
- *Gândiți-vă la lucrurile care **ați sperat că se vor îmbunătăți** venind la acest program și exersând acasă.*
- *Gândiți-vă la **rutinele la care ați ales** să lucrați și la **obiectivele setate** pentru a îmbunătăți comunicarea și comportamentul provocator al copilului și **pasul mic** pe care v-ați concentrat.*

ÎNTREBAȚI

1. *Ce progrese ați făcut în direcția acestor obiective?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

2. *Ce ați făcut bine pentru a realiza acest progres?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

3. *Care sunt punctele forte pe care le-ați arătat?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

4. *Ce dificultăți ați întâmpinat în atingerea obiectivelor?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

5. *În afara rutinelor pe care le-ați ales, ați observat progrese în alte aspecte care nu făceau parte din obiectivele inițiale?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

6. *Care sunt pașii tăi următori? Cum veți continua să folosiți rutinele și să le extindeți pentru a vă atinge obiectivele?*

– Faceți o pauză de 1 minut pentru a oferi timp de gândire.

Planificarea obiectivelor de comunicare următoare ale copilului dumneavoastră

Facilitatorul explică și participanții urmăresc în broșurile lor (pagina 238).

*Un OBIECTIV IMPORTANT este **ținta abilităților de comunicare** a copilului dumneavoastră.*

Tabelul cu obiectivele de comunicare vă poate ajuta să decideți următoarele obiective de comunicare ale copilului.

1) Găsiți descrierea modului în care copilul dumneavoastră comunică pentru a cere și a împărtăși lucruri acum.

2) Puneți un cerc în jurul pasului care urmează momentului în care se află copilul acum – acesta va fi următorul obiectiv de comunicare al copilului.

Exemplu: Dacă copilul dumneavoastră nu cere încă, următorul obiectiv de comunicare este să folosească contactul vizual pentru a cere.

Revizuirea țintelor abilităților de comunicare

Comunicarea pentru a cere	Comunicarea pentru a împărtăși
Încă nu	Încă nu
Contact vizual	Contact vizual
Gesturi: întinde mâna pentru a cere, dă pentru a cere, indică cu degetul pentru a cere	Gesturi: arată pentru a împărtăși, indică cu degetul pentru a împărtăși, dă pentru a împărtăși
1 cuvânt pentru a cere	1 cuvânt pentru a împărtăși
2 cuvinte împreună pentru a cere	2 cuvinte împreună pentru a împărtăși
3 sau mai multe cuvinte împreună pentru a cere	3 sau mai multe cuvinte împreună pentru a împărtăși
Copilul combină multe cuvinte, gesturi și contact vizual	Copilul combină multe cuvinte, gesturi și contact vizual

- *Pentru copiii care încă nu vorbesc, ținta noastră este **întotdeauna 1 cuvânt rostit și un comportament nonverbal** (contact vizual sau gest).*

- *Următorul obiectiv al copilului va fi de cele mai multe ori imediat sub rândul momentului în care vă aflați acum.*
  - *De exemplu, dacă acum lucrați la contactul vizual, atunci următorul pas este folosirea gestului ca metodă de comunicare.*

Mesajul cheie 1: Continuați să stabiliți obiective pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră și revizuiți progresul

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în broșurile lor (pagina 239).

Primul mesaj cheie este: Continuați să stabiliți obiective pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră și revizuiți progresul.

- *Observați care strategii funcționează bine pentru dumneavoastră și pentru copil și continuați să exersați.*
- *Reamintiți-vă: Care este pasul următor, odată ce am obținut abilitatea? Este:*
  - *următoarea abilitate de comunicare țintă?*
  - *următorul pas mic în rutină?*
  - *următorul comportament provocator țintă?*
  - *următoarea rutină țintă?*

Menținerea rutinelor: extinderea și legarea rutinelor (20 minute)

Explicați

- *Ați lucrat la aceleași rutine țintă timp de multe săptămâni.*
- *Cum vă extindeți rutinele și:*
  - *le mențineți interesante și distractive?*
  - *ajutați copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea cu dumneavoastră?*
  - *găsiți mai multe șanse pentru învățare?*

Cum putem extinde?

Adăugați un pas nou rutinei/poveștii dumneavoastră.	Diversificați materialele (de exemplu: alte cărți, cuburi, alimente).	
	Faceți aceiași pași în altă ordine.	Legați rutinele (de exemplu: spălatul mâinilor, apoi o gustare; spălatul dinților, apoi îmbrăcatul).

Idei pentru extinderea rutinelor comune

Joaca

- Adăugați materiale noi, adăugați un alt pas în rutina dumneavoastră (de exemplu, dacă rutina este să scoateți pahare dintr-un recipient și să le puneți unele peste altele, adăugați pasul: puneți paharele înapoi în recipient).

Împărtășirea unei cărți

- Cărți diferite, cărți mai avansate, citiți mai multe cuvinte, subiecte noi, adăugați un cântecel, adăugați obiecte (de exemplu, adăugați animale de jucărie în cartea despre fermă).

Îmbrăcatul

- Îmbrăcatul într-o ordine diferită (de exemplu, dacă pantalonii sunt întotdeauna primii, încercați mai întâi șosetele). Faceți din acest lucru o rutină de dimineață: extindeți la legatul șireturilor, pregătirea bagajului, alegerea hainelor.

Gustare sau ora mesei

- Diferite ustensile, recipiente, alimente, adăugați spălatul mâinilor sau aranjarea mesei.

Ora de baie

- Adăugați joaca cu apă, îmbrăcarea, spălatul pe dinți.

Alte idei pentru extinderea rutinelor comune: Implicați frații

- O altă modalitate de a extinde o rutină ar putea consta în implicarea altor membri ai familiei.
  - Frații mai mici sau mai mari pot fi parteneri grozavi în rutinele dumneavoastră!
- Amintiți-vă să:
  - Rămâneți implicat în rutină: păstrați un rol activ în rutină.
  - Ajutați toți copiii să rămână implicați:

    i. Alegeți rutine la care fratele poate participa doar cu puțin sprijin din partea dumneavoastră (cum ar fi „Spune” sau „Spune din nou”), astfel încât să vă puteți concentra asupra copilului dumneavoastră cu dificultăți de dezvoltare.

    ii. Alegeți pași care sunt potriviți pentru fiecare dintre copiii dumneavoastră – nici prea ușori și nici prea dificili.
  - Faceți ca activitatea să fie distractivă și pozitivă pentru toți copiii!

Câteva idei

- Pregătiți legume:
  - Copilul dumneavoastră primește fasole verde dintr-un coș.
  - Un frate mai mare le curăță de coajă și pune fasolea într-un castron.
  - Copilul dumneavoastră vă aduce castronul.
  - Dumneavoastră puneți în tigaie.
- Împărtășiți o carte:
  - Copilul dumneavoastră și un frate aleg pe rând o carte.
  - Dumneavoastră și ambii copii, pe rând, arătați și numiți imaginile din carte.
  - Fratele arată cum să potriviți figurinele de jucărie cu imaginile (de exemplu, potrivirea figurinei unei vaci cu imaginea unui vaci).
- Pregătiți masa:
  - Copilul dumneavoastră ia furculițele și lingurile și le pune pe masă.
  - Un frate mai mic aduce șervețele.
  - Dumneavoastră aduceți vase și pahare.
  - Pe rând, arătați și numiți lucrurile (de exemplu „Farfuria mamei”).

Discuție

Observații pentru facilitator

- Împărțiți îngrijitorii în două grupuri, cu un facilitator în fiecare grup.
- Ghidați discuția asupra modurilor de extindere a rutinelor.
- **Scrieți** idei pentru extinderea rutinelor pe tablă/hârtie.

[*Luați în considerare nevoia de adaptare*]

- Fiecare grup ar trebui să facă o listă cu cel puțin patru sugestii.
- Discutați despre rutinele practicate acasă (sau despre rutinele țintă).

Explicați

Fiecare participant va spune grupului:

- *rutina/rutinele țintă;*
- *pașii mici ai rutinei/rutinelor.*

Explicați

- *Uneori, copilul dumneavoastră nu va urma propunerile noastre referitoare la adăugarea noilor pași, noilor materiale, schimbarea ordinii pașilor sau legarea rutinei de joacă sau de acasă de alta.*
- *Este în regulă!*
- *Este important să încercați în continuare.*
- *S-ar putea să trebuiască să încercați multe strategii diferite pentru a extinde rutina și/sau aceeași strategie de multe ori până ce copilul dumneavoastră o va încerca.*

Sfatul 1. Extindeți rutinele: Folosiți *Arată și Spune* pentru a adăuga pași noi

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 240).

- **Extindeți rutinele: Folosiți *Arată și Spune* pentru a adăuga pași noi.**
- **Observați când rutina dumneavoastră are nevoie de un pas nou pentru a continua.**
- ***Arată și Spune*: demonstrați pasul și comentați asupra lui.**

Exemple de rutină de joacă:

- **Construirea unui turn cu ajutorul cuburilor — arată: construiți același turn într-un mod diferit. Spuneți un comentariu la nivelul copilului, de exemplu "Turn!" unui copil care este tăcut sau care spune câteva cuvinte, sau „Am făcut un turn!” unui copil care vorbește deja combinând cuvinte.**
- **Construirea unei ferme sau a unei grădini zoologice din cuburi — arată: puneți animale în ferma din cuburi și spuneți un comentariu la nivelul copilului, de exemplu "Capra!" sau „Capra intră!”**

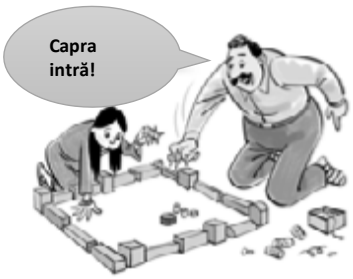

Exemplu de rutină de acasă:

- **Punerea unei jachete — arată: trageți fermoarul jachetei și spuneți un comentariu pe înțelesul copilului, de exemplu "Trag în sus!" apoi lăudați copilul „Trag în sus! Ai reușit!"**

Sfatul 2: Legați două rutine împreună pentru a extinde o rutină pe care copilul o poate face

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 241).

- **Legați două rutine împreună pentru a extinde o rutină pe care copilul o poate face.**
- **Când copilul dumneavoastră poate face o rutină de acasă singur, puteți lega două rutine împreună.**

De exemplu:

- **Dacă copilul dumneavoastră poate să se spele singur pe mâini, următorul pas mic ar putea fi să se așeze la masă pentru o gustare (legați spălatul mâinilor cu luarea gustării.)**

- **Dacă copilul dumneavoastră poate să se spele singur pe dinți, următorul pas mic ar putea fi să-și pună pantalonii (legați spălatul dinților cu îmbrăcatul).**

Ca adulți, toți facem multe rutine în fiecare zi. Puteți ajuta copiii să învețe să fie mai independenți atunci când pot face singuri două sau mai multe rutine.

Explicați

- *A fi părinte poate fi o muncă grea, mai ales atunci când copilul dumneavoastră are dificultăți de dezvoltare.*
- *Este nevoie de energie suplimentară pentru a continua să exersați lucrurile pe care le-ați învățat la acest curs împreună cu copilul dumneavoastră.*
- *Următoarea poveste este despre un părinte care a întâmpinat unele dificultăți.*
- *După aceea, vom discuta despre ce s-ar putea face ca să îi fie mai ușor.*

Povestea Ralucăi Partea 1: Învăț să am grijă de sănătatea și starea mea de bine (15 minute)

Facilitatorul citește povestea, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 242).

Ilustrație	Facilitatorul citește
	Raluca locuiește cu fiica sa, Lucia, și cu fiul său de 4 ani, Robert.
	Robert are o tulburare de dezvoltare și foarte des devine supărat și țipă. Situația devine din ce în ce mai stresantă pentru Raluca, cu cât copilul înaintează în vârstă.
	Uneori Raluca își spune „Cred că nu fac eu ceva bine”. Alteori se gândește „Ce rost mai are să mai continui să exersez strategiile învățate la curs? Comportamentul lui se înrăutățește oricum.”
	Cu timpul, Raluca a început să se simtă obosită și iritată. Nu mai doarme bine noaptea și plânge uneori. Are dureri de cap aproape zilnic și nu mai are poftă de mâncare.
	Într-o zi, Raluca o întâlnește pe prietena sa, Florina, la supermarket. Prietena ei vrea să vorbească cu ea, dar ea spune că trebuie să ajungă acasă. Raluca își spune „Nu pot să-mi pierd timpul cu discuții fără rost, mai bine mă ocup de treburile pe care le am.”

Când Raluca l-a dus pe Robert la următoarea programare la clinică, aceasta a început să plângă în fața asistentei. Ea nu voia ca cineva să știe că îi este greu și s-a simțit foarte rușinată. Asistenta a întrebat-o ce s-a întâmplat, și Raluca i-a explicat totul.

Asistenta i-a spus că se bucură că Raluca i-a împărtășit problemele pe care le are. Ea i-a explicat că este normal ca aparținătorii copiilor cu dificultăți în dezvoltare să treacă printr-un mare stres. A mai spus, de asemenea, că sunt foarte multe motive pentru care comportamentul lui Robert s-ar putea înrăutăți, dar asta nu înseamnă că Raluca ar trebui să înceteze să folosească strategiile învățate.

Asistenta i-a explicat că un anumit nivel de stres este normal, dar atunci când simțim mult stres, sau când stresul e resimțit o perioadă mai lungă de timp, poate avea un impact devastator în viețile noastre, incluzând emoțiile, relațiile, sănătatea sau abilitatea de a face anumite lucruri.

Asistenta a explicat că este important ca Raluca să aibă grijă de ea. Pentru a putea face tot ceea ce poate cu Robert, Raluca trebuie să aibă grijă și de ea însăși. Asistenta a explicat că unii îngrijitori consideră că este dificil să accepte dificultățile cu privire la copilul lor și pot simți că se luptă constant cu situația.

Asistenta a spus că, deși nu este ușor, poate fi de ajutor ca Raluca să: 1) încerce să recunoască că situația este foarte dificilă, 2) accepte că Robert are aceste dificultăți, 3) fie blândă și iertătoare cu ea însăși și cu Robert, în timp ce 4) se concentrează în continuare pe ceea ce poate face pentru a-l ajuta.

A-și da permisiunea să ia o pauză și să nu încerce mereu să rezolve totul în orice moment este, de asemenea, important. Acceptarea nu înseamnă că îți place situația. Înseamnă doar că recunoști ce se întâmplă și îți concentrezi eforturile pe ceea ce poți face pentru a avea grijă de tine și de copilul tău.

Discuția cu asistenta a ajutat-o pe Raluca să se simtă mai bine în legătură cu emoțiile și gândurile sale. De asemenea, ea a realizat că nu e nevoie să fie atât de aspră cu ea însăși.

Asistenta face o altă programare pentru Raluca, astfel încât să se întâlnească din nou și să discute.

Discuție

Observații pentru facilitator

- Încurajați participanții să-și împărtășească ideile și mulțumiți-le pentru participare.
- Anunțați participanții când mai rămâne 1 minut din această activitate.

Explicați

- *Îngrijitorii devin uneori atât de stresați atunci când sunt ocupați să aibă grijă de ceilalți, încât nu mai au grijă de ei înșiși. Uneori este dificil să ne facem timp pentru noi înșine.*
- *Concentrarea asupra stării de bine personale presupune efort și energie suplimentară.*

ÎNTREBAȚI

Ce semne de stres a arătat Raluca?

Răspunsuri posibile:

- multe gânduri dificile;
- uitare;
- evitare;
- plâns mai mult decât de obicei;
- dureri de cap;
- dificultăți de somn;
- lipsa poftei de mâncare;
- oboseală;
- izolare socială.

ÎNTREBAȚI

Sunteți de părere că îngrijitorii ar trebui să investească efort și energie suplimentară pentru a avea grijă de ei înșiși?
De ce? Există întrebări sau gânduri suplimentare?

Observații pentru facilitator

- Îngrijitorii care au grijă de ei înșiși pot avea mai multă energie pentru a avea grijă de ceilalți.
- Când sunteți mai puțin stresați și aveți mai multă energie, sunteți capabili să rămâneți calmi, consecvenți și mai capabili să exersați cu copiii dumneavoastră, ceea ce este cel mai bine pentru învățarea acestora.
- Îngrijitorii își pot proteja sănătatea având grijă de ei înșiși.
- S-ar putea să fie și mai dificil să încercați și să găsiți modalități de a avea grijă de dumneavoastră atunci când aveți puțin timp sau bani limitați, dar acest lucru este foarte important pentru întreaga familie.
- Dacă avem o stare de bine mai bună, va fi mai ușor să facem față atunci când apar situații dificile neașteptate.
- Raluca a ratat șansa de a vorbi cu prietena ei. Acest lucru poate avea un impact nu numai asupra relației lor, dar înseamnă, de asemenea, că Raluca a pierdut un anumit suport.

Pauză (15 minute)

Cum să avem grijă de noi înșine (15 minute)

Discuție

Observații pentru facilitator

- Încurajați participanții să-și împărtășească ideile și mulțumiți-le pentru participare.
- Anunțați participanții când mai rămâne 1 minut din această activitate.

Explicați

- *Uneori, îngrijitorii se pot simți vinovați dacă își alocă timp pentru a avea grijă de ei înșiși. Acest lucru este des întâlnit.*
- *Deseori, îngrijitorii ignoră propriile nevoi pentru că încearcă să-și ajute familia.*
- *Putem vedea din povestea Ralucăi faptul că este foarte important să găsiți moduri care să vă permită să aveți grijă de dumneavoastră.*
- *Este important să fiți blând cu dumneavoastră și să vă stabiliți mici obiective pentru a începe să aveți grijă de dumneavoastră.*

? ÎNTREBAȚI

Ce faceți deja pentru a avea grijă de dumneavoastră, pentru a menține propria stare de bine și a gestiona stresul de a avea în grijă un copil cu dificultăți de dezvoltare?

? Luați în considerare să puneți întrebări suplimentare pentru a înțelege mai bine îngrijirea de sine

1. *Dar în legătură cu **hrana**? Puteți avea mese regulate? Dar în legătură cu alimentele pe care le mâncați?*

Răspuns:

- *Mesele regulate și sănătoase pot fi de ajutor atât pentru corpul nostru, cât și pentru mintea noastră.*

2. *Este important pentru dumneavoastră să dormiți suficient? Cum încercați să faceți asta?*

Răspuns:

- ***Somnul** este important pentru a ne menține energia, iar cantitatea de somn poate influența, de asemenea, stresul și alte emoții.*

3. *De asemenea, **exercițiile fizice** pot reduce stresul și ne pot îmbunătăți sănătatea și starea de bine mentală. Încercați să faceți exerciții fizice?*

4. ***Religia și spiritualitatea** sunt importante pentru mulți oameni. Sunt de ajutor pentru starea dumneavoastră de bine?*

5. ***A te simți conectat și sprijinit de către alți oameni** este foarte important pentru starea de bine. Uneori, pentru a rămâne conectat, este important să apelăm la oamenii din jurul nostru. Dacă ați avea nevoie de mai multă conexiune și sprijin, la cine ați putea apela?*

6. *Ce grupuri de suport sau persoane de sprijin sunt în zona dumneavoastră? (de exemplu persoane din comunități religioase, lideri religioși, persoane mai în vârstă ale comunității, grupuri comunitare, grupuri pentru mame etc.). Cu cine credeți că este de ajutor să vorbiți?*

7. ***Acceptarea realității: Acest lucru înseamnă că recunoaștem situația așa cum este de fapt și că nu ne mai luptăm cu fapte pe care nu le putem schimba.** Acceptarea nu înseamnă că îți place ceva sau că îți dorești ca lucrurile să fie așa cum sunt. De exemplu, dacă Raluca și-ar fi pierdut multă energie dorindu-și ca fiul său să nu aibă dificultăți de dezvoltare, acest lucru nu ar fi ajutat-o. Ar putea-o ajuta mai mult dacă ar accepta că el are aceste dificultăți și apoi să-și folosească energia pentru a-l ajuta, în loc să-și dorească ca dificultățile lui să dispară. Ați încercat să acceptați lucrurile așa cum sunt și vă concentrați asupra a ceea ce puteți să faceți pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe familie? V-a ajutat ceva să faceți acest lucru?*

8. ***Petrecând ceva timp în activități plăcute – cum ar fi întâlniri cu prietenii și familia, citit, plimbări, vizionarea filmelor – ne poate ajuta să facem față stresului și să ne încărcăm bateriile.***

9. *Există și **alte lucruri** pe care le considerați importante pentru a vă proteja sănătatea și starea de bine?*

Faceți o pauză pentru a oferi participanților posibilitatea de a răspunde.

- *Exemplele ar putea include activități precum yoga, meditația, evitarea alcoolului/țigărilor/ cofeinei/ altor droguri etc.*

Mesajul cheie 2: Aveți grijă de dumneavoastră pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe copilul dumneavoastră

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 246).

Al doilea mesaj cheie este: Aveți grijă de dumneavoastră pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe copilul dumneavoastră.

- Aveți grijă de dumneavoastră cât puteți de bine încercând să mâncați bine, să dormiți suficient și să aveți grijă de sănătatea dumneavoastră.
- Faceți activități care sunt importante pentru dumneavoastră și activități care vă plac.
- Luați legătura cu ceilalți și rămâneți conectat.

- Faceți din starea dumneavoastră de bine o prioritate! Asigurați-vă că sunteți bine pentru a vă putea susține copilul.

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări înainte de a continua?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Povestea Ralucăi Partea 2: Rezolvarea problemelor (20 minute)

Explicați

- Suntem pe cale să aflăm mai multe despre Raluca și despre una dintre strategiile pe care a găsit-o de ajutor (pagina 247).

Ilustrație	Facilitatorul citește
	Înainte ca Raluca să plece de la clinică, asistenta a rugat-o să facă un lucru mic care să o ajute să-și îmbunătățească starea de bine. La început Raluca nu a fost foarte convinsă, dar asistenta i-a spus că acest lucru o va ajuta atât pe ea, cât și pe băiețelul său. Asistenta a rugat-o pe Raluca să-și aleagă un lucru care este important pentru ea și să-și facă un plan pentru a-l îndeplini. Raluca a decis că o va suna pe prietena ei, Florina, în acea zi.
	Raluca a vorbit cu Florina și acest lucru a făcut-o să se simtă mai bine. Chiar i-a spus Florinei despre dificultățile pe care le are în legătură cu Robert și Florina a încurajat-o.
	Asistenta i-a propus ca în continuare să facă niște exerciții pentru rezolvarea problemelor, deoarece acestea îi ajută pe oameni să se îngrijoreze mai puțin în legătură cu problemele pe care le întâmpină. Ea a rugat-o pe Raluca să se gândească la o problemă la care să lucreze azi, care se întâmplă acum și implică ceva asupra căruia ea deține controlul. I-a explicat de ce o problemă de genul „sănătatea mamei mele s-ar putea înrăutăți" nu se poate rezolva, deoarece nu se întâmplă acum, în prezent. De asemenea, sănătatea mamei sale nu este ceva asupra căreia ea deține controlul.

Raluca a explicat că vrea să o viziteze pe Florina, dar nu știe cine va avea grijă de Robert și Lucia. Asistenta a explicat că se vor gândi mai întâi la toate soluțiile posibile la problemă fără a le judeca.

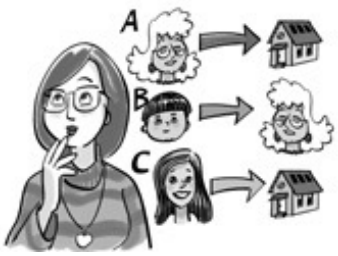

Raluca a propus trei soluții posibile:

- *„Să o rog pe soacra mea să vină la noi acasă și să stea cu Robert și Lucia în timp ce mă duc la Florina”.*
- *„Să îi duc pe Robert și Lucia la soacra mea acasă, astfel încât să stea cu ei cât timp sunt la Florina”.*
- *„Să o rog pe Florina să vină la mine acasă (și astfel Robert și Lucia pot sta cu mine acasă)”.*

Asistenta a întrebat-o pe Raluca dacă se mai poate gândi la alte soluții și Raluca a adăugat în listă:

- *„Să o întreb pe Maria (de la cursul de abilități parentale)”.*

Maria are și ea un băiețel de aceeași vârstă cu Robert, iar Maria și Raluca au discutat despre posibilitatea de a-și lăsa copiii în grija celeilalte atunci când au nevoie de o pauză.

Odată lista finalizată, asistenta a rugat-o pe Raluca să se gândească la soluțiile care ar fi cel mai puțin potrivite. Raluca a spus că soacra ei este foarte ocupată.

Asistenta a încurajat-o pe Raluca să se gândească la avantajele și dezavantajele fiecărei opțiuni rămase pe listă. Mai jos sunt ideile ei:

„Să o rog pe Florina să vină la mine acasă (și astfel Robert și Lucia pot sta cu mine acasă)"

Avantaje	Dezavantaje
• Câștig timp pentru că nu mai trebuie să merg până acolo.	• Florina va trebui să vină până la mine acasă. • Mi-ar plăcea să merg până la Florina acasă. • Nu aș mai avea o pauză de stat cu Robert.

„Să o întreb pe Maria (de la cursul de abilități parentale)"

Avantaje	Dezavantaje
• Maria știe ce să facă dacă Robert are o criză.	• În altă zi va trebui să am și eu grijă de băiețelul Mariei, Luca.
• Robert și Lucia ar putea petrece timp cu băiețelul Mariei, Luca.	• Sunt puțin jenată să o rog pe Maria, deoarece nu am mai vorbit cu ea de când s-a terminat cursul.

Când asistenta a rugat-o pe Raluca să aleagă soluția care i se pare ei cea mai potrivită, ea a ales „Să o rog pe Maria". Asistenta a rugat-o să facă un plan și să se țină de el pentru ca soluția să se îndeplinească.

Raluca a decis să o sune pe Maria și să o întrebe dacă poate avea grijă de Robert și Lucia.

Raluca începe să vadă că realizarea unui plan o poate ajuta să-și facă mai puține griji și să aibă mai multă grijă de ea și de familia ei. Raluca se întoarce să o vadă pe asistentă și încet încet începe să se simtă mai bine.

Mesajul cheie 3: Puteți găsi soluții la probleme prin tehnica rezolvării problemelor

- Facilitatorul citește și explică imaginile, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 252).

Al treilea mesaj cheie este: **Puteți găsi soluții la probleme prin tehnica rezolvării problemelor.**

Urmăriți acești pași pentru a găsi soluții la o problemă care este reală, care se întâmplă acum și asupra căreia aveți un anumit control:

1. Gândiți-vă la cât mai multe soluții posibile.

2. Eliminați soluțiile care nu sunt potrivite.

3. Gândiți-vă la avantajele și dezavantajele soluțiilor rămase pentru vă ajuta să decideți care este opțiunea cea mai bună.

4. Alegeți cel puțin o soluție și realizați un plan de acțiune care să fie foarte clar și specific.

5. Puneți planul în aplicare!

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări?* Încurajați participanții să răspundă unul altuia.

Exersați activitatea de rezolvare a problemelor

Observații pentru facilitator

- Explicați toate instrucțiunile înainte de activitate.
- Cronometrați activitatea și informați participanții când să încheie discuția.
- La sfârșitul activității, rugați două sau trei grupuri să împărtășească cum a fost pentru ei rezolvarea problemelor și invitați-i să împărtășească ce au învățat.

Explicați instrucțiunile

1. Găsiți un partener (un grup de trei persoane este în regulă dacă este necesar).
2. Discutați împreună și alegeți o problemă asupra căreia să lucrați prin tehnica rezolvării problemelor:

- *Gândiți-vă la obiectivele pe care le-ați stabilit pentru lunile următoare și la ce problemă(e) puteți întâmpina.*
- *Problema ar trebui să fie ceva ce se întâmplă acum și asupra căreia aveți control.*
- *Fiecare grupă va lucra asupra unei singure probleme pentru această activitate.*

3. Urmați pașii oferiți în Povestea Ralucăi și mesajele cheie pentru a decide o soluție la problema dumneavoastră.
*4. Veți avea **10 minute pentru a putea rezolva împreună problema și apoi vom vorbi în grup.***
5. Facilitatorii pot oferi sugestii dacă nu știți ce să faceți sau dacă nu sunteți sigur ce problema să alegeți.

ÎNTREBAȚI: *Există întrebări?* Încurajați răspunsul de grup.

Revizuirea programului. Planificarea practicii acasă și exersarea în perechi (20 minute)

Discuție

Revizuiți mesajele cheie și sfaturile programului:

Observații pentru facilitator

- Invitați participanții să menționeze toate mesajele și sfaturile cheie introduse în timpul programului.
- Invitați participanții să împărtășească mesajul cheie sau strategia pe care o consideră cea mai importantă sau cea mai utilă pentru familia lor, sau mesajele sau strategiile care sunt cel mai greu de aplicat.
- Încurajați discuția.
- Puteți facilita discuția afișând o copie a tuturor mesajelor cheie pe perete sau pe o foaie mare de hârtie.
- Amintiți participanților că se întoarce oricând la aceste mesaje și sfaturi cheie și la ilustrațiile și explicațiile lor în ghidurile participanților.
- După activitate, invitați participanții să completeze secțiunea „Revizuirea abilităților țintă" la pagina 236 din ghidul participanților.

Activitate în perechi: Activități semnificative și plăcute

- Participanții pot rămâne în aceleași grupuri sau se pot schimba dacă doresc.

Explicați practica acasă

Facilitatorul citește, iar participanții urmăresc în broșuri (pagina 253).

1. ***Dezvoltarea abilităților copiilor:***

– *Pentru fiecare dintre rutinele de acasă la care lucrați, decideți asupra următorilor 2-3 pași mici.*

Planificați să învățați copilul cel puțin unul dintre acești pași în săptămâna următoare.

2. ***Îngrijire de sine:***

– *Alegeți o activitate care este importantă pentru dumneavoastră și planificați să petreceți cel puțin 5 minute făcând această activitate o dată la două zile.*

– *Aceasta ar putea fi o activitate foarte simplă, cum ar fi să vorbiți cu cineva drag, cântat, să faceți ceva pentru ceilalți sau să petreceți 5 minute stând liniștit etc.*

3. ***Planificați când veți face activitatea de îngrijire de sine și discutați despre cum o sa vă amintiți:***

– *Fiecare partener ar trebui să aibă șansa de a răspunde la aceste întrebări. Veți avea câte 2 minute pentru fiecare pentru a discuta și planifica.*

4. ***Gândiți-vă – și, eventual, scrieți în ghidul participanților – obiectivul/obiectivele pe care le-ați stabilit pentru luna viitoare, ce veți face pentru a încerca să atingeți acele obiective, cine vă va putea ajuta și ce probleme ați putea întâmpina.***

– *Facilitatorul vă va ajuta la definirea planului în timpul următoarei vizite la domiciliu.*

Spuneți partenerului:

– *care sunt cele două rutine pe care le veți face cu copilul dumneavoastră;*
– *ce activitate veți face care este importantă pentru dumneavoastră;*
– *cum vă veți aminti să exersați acasă.*

- *Veți revizui această practică acasă împreună cu facilitatorul în timpul următoarei vizite la domiciliu.*

De ținut minte și anunțuri

- Amintiți participanților că va mai fi o vizită la domiciliu.
- Participanții și-ar putea dori să se întâlnească în continuare și după terminarea programului.

Citiți următoarele afirmații

- *Câteodată, la sfârșitul programului, îngrijitorii doresc să păstreze legătura sau să se întâlnească din nou cu ceilalți participanți.*
- *Sunteți într-o poziție specială care vă permite să înțelegeți provocările și greutățile celuilalt și să oferiți sprijin.*
- *Vrem să vă anunțăm că, dacă sunteți interesați, am fi bucuroși să vorbim cu dumneavoastră la sfârșitul sesiunii sau după ce veți primi certificatele.*
- *Dacă sunteți interesați să vă întâlniți și ulterior, ar fi util dacă cineva ar strânge datele de contact și ar planifica data și locul următoarei întâlniri. Vă putem ajuta să știți ce trebuie să faceți pentru a organiza un grup.*

Observații adiționale pentru facilitator

Observații pentru facilitator: Copii cu alte condiții medicale

A avea copii cu alte condiții medicale poate avea un impact asupra stării de bine a îngrijitorului
Sfaturi adiționale pentru îngrijitorii copiilor cu alte condiții medicale:

- Îngrijirea de sine este importantă pentru toți îngrijitorii și în special pentru îngrijitorii care au copii întârzieri sau tulburări în dezvoltare care au și alte condiții medicale.
- Poate fi util pentru îngrijitorii copiilor cu alte condiții medicale să fie în contact cu alți îngrijitori care au copii cu probleme similare.
- Stigmatizarea din cauza neînțelegerii cu privire la condiții medicale, cum ar fi epilepsia și paralizia cerebrală, poate afecta starea de bine a îngrijitorilor și starea de bine a copiilor lor.

Opțional: Prezentarea certificatelor de participare (15 minute)

- Acordați certificatele fiecărui îngrijitor.
- Invitați fiecare îngrijitor să spună un lucru care a observat că s-a îmbunătățit la copilul lor și un lucru care a fost pozitiv pentru familie sau îngrijitor.
- Se pot oferi băuturi răcoritoare și/sau mâncare.

Anexa 1: Rezumatul sfaturilor și mesajelor cheie

Sesiunea 1: Implicarea copiilor

Sfaturi

1. Amenajați spaţiul: eliminați distractorii şi creați un spaţiu sigur pentru interacţiune.

2. Începeți cu 2 sau 3 alegeri motivante și urmați alegerea copilului dumneavoastră.

3. Stați în faţa copilului, coborâți la nivelul lui şi aveți activitatea între dumneavoastră şi copilul dumneavoastră.

Mesaje cheie

- Toți copiii pot învăța și pot dezvolta abilități.
- Copiii învață cel mai bine atunci când sunt calmi și liniștiți.
- Vă puteți ajuta copilul să se dezvolte implicându-vă cu acesta în activități zilnice și jocuri.

Sesiunea 2: Menținerea implicării copiilor

Sfaturi

1. *Privește și Ascultă* – observați ce îl motivează și de ce este interesat copilul dumneavoastră.

2. Aflați cum îi place copilului dumneavoastră să se joace și arătați copilului noi moduri de a se juca.

3. *Privește și Ascultă* – observați comportamentul bun al copilului dumneavoastră și răspundeți cu laude.

Mesaje cheie

- Copiii au mai multe oportunități de a învăța atunci când împărtășesc implicarea – observându-vă pe dumneavoastră și activitatea dumneavoastră.
- Copiii învață cel mai bine în timpul activităților care sunt distractive, pozitive și pline de laude.
- Copiii pot învăța abilități de comunicare și alte abilități jucându-se cu dumneavoastră.

Sesiunea 3: Cum să ajutăm copiii să împărtășească implicarea în rutinele de joc și de acasă

Sfaturi

1. Participă la rutină – Faceți cu rândul imitând ceea ce face copilul.

2. *Arată şi spune* – Adaugă-i copilului un nou pas în rutină.

3. Reia rutina pentru a ajuta copilul să petreacă mai mult timp împărtășind implicarea.

Mesaje cheie

- Construiți rutine de joc și de activități acasă pentru a ajuta copilul să înveţe şi să se dezvolte.

Sesiunea 4: Înțelegerea comunicării

Sfaturi

1. Răspundeți prin cuvinte și gesturi la tot ce comunică copilul, chiar și atunci când nu este clar.

2. Folosiți cuvinte și gesturi care se potrivesc cu nivelul de limbaj al copilului.

3. Așteptați pentru a-i oferi copilului timp să comunice.

4. Vorbiți despre ceea ce face și la ce se uită copilul.

Mesaje cheie

- Copiii comunică folosind cuvinte, comportament nonverbal și comportament provocator.
- *Privește și ascultă* pentru a observa când copilul comunică.
- Când observați comunicarea copilului, aflați ce mesaj încearcă să vă transmită.

Sesiunea 5: Promovarea comunicării

Sfaturi

1. *Arată și spune* – Demonstrați cuvinte și gesturi pe care copilul le poate folosi pentru a comunica.

2. Repetați cuvintele spuse de copil și extindeți limbajul copilului.

3. Creați oportunități pentru copil să ceară.

4. Creați oportunități pentru copil să comunice pentru a împărtăși.

Mesaje cheie

- Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a <u>cere</u>.
- Privește și ascultă pentru a observa când copilul dumneavoastră comunică pentru a <u>împărtăși</u>.
- Folosiți activitățile zilnice pentru a crea oportunități de comunicare.

Sesiunea 6: Predarea noilor abilități în pași mici și niveluri de ajutor

Sfaturi

1. Descompuneți abilitatea în pași mici și învățați copilul câte un pas mic pe rând.

2. Lăsați copilul să învețe! Oferiți cel mai mic nivel de ajutor necesar pentru succesul copilului.

3. Oferiți instrucțiuni clare și consecvente și lăudați copilul pentru că încearcă.

4. Întrebați-vă: pot preda un alt pas?

Mesaje cheie

- Copilul poate învăța abilități noi pentru viața de zi cu zi exersând cu ajutorul dumneavoastră.

Sesiunea 7: Prevenirea comportamentului provocator – cum să ajutăm copiii să rămână implicați și calmi

Sfaturi

1. Răspundeți la abilități și la comportament adecvat cu laude și încurajare.

2. *Privește și Ascultă* semnalele *înainte* de comportamentul provocator.

3. Aranjați mediul și atenționați înainte de a schimba activitățile pentru a ajuta copilul să rămână liniștit.

4. Dacă copilul are o „criză” sau un „tantrum”, rămâneți calm și așteptați să se calmeze. Apoi gândiți-vă la motivul comportamentului.

Mesaje cheie

- Copiii pot comunica folosind un comportament provocator pentru a obține acces sau atenție, pentru a evita ceva sau pentru a obține o senzație.

Sesiunea 8: Predarea alternativelor la comportamentul provocator

Sfaturi

1. Folosiți programe în imagini pentru a ajuta copilul să înțeleagă activitățile și să rămână calm.

2. Răspundeți la comportamentul provocator pentru a obține acces la ceva învățând copilul să folosească abilități de comunicare.

3. Ignorați comportamentul provocator pentru a obține atenția dacă este sigur și în regulă să faceți acest lucru.

4. Stabiliți așteptări clare, consecvente și potrivite pentru a reduce comportamentul provocator care urmărește evitarea sau oprirea rutinei.

5. Învățați un comportament sigur și adecvat pentru a înlocui comportamentul provocator de obținere a senzațiilor.

Mesaje cheie

- Aflați motivul comportamentului provocator al copilului și decideți cum să răspundeți în baza acestui motiv (a obține acces sau atenție, a evita sau a obține o senzație).

Sesiunea 9: Rezolvarea problemelor și îngrijirea de sine

Sfaturi

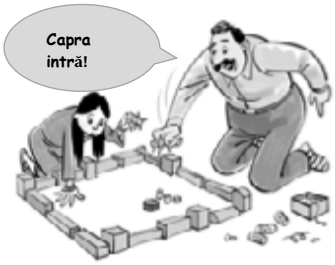

1. Extindeți rutinele:
Folosiți *Arată și Spune* pentru a adăuga pași noi.

2. Legați două rutine împreună pentru a extinde o rutină pe care copilul o poate face.

Mesaje cheie

- Continuați să stabiliți obiective pentru dumneavoastră și copilul dumneavoastră și revizuiți progresul.
- Aveți grijă de dumneavoastră pentru a vă ajuta pe dumneavoastră și pe copilul dumneavoastră.
- Puteți găsi soluții la probleme prin tehnica rezolvării problemelor.

Programul de formare a abilităților de îngrijire pentru familiile copiilor cu întârzieri sau dizabilități de dezvoltare

Organizația Mondială a Sănătății
20 Avenue Appia
CH-1211 Geneva 27
Elveția